

Neden “Teknomedyatik
Dünya” Diyoruz?

Muhafazakâr Tarih
Anlatısı Ne Kadar Tarihî

Türkleri bölgede kim
istemiyor?

Kritik Bakış

AKIL-FİKİR-ERDEM

ARALIK 2025

*TURAN KIŞLAKÇI *DR. MEHMET RAKİPOĞLU *SELÇUK KÜTÜK *SIMON WATKINS
*ADNAN BOYNUKARA *PROF. DR. EROL GÖKA *DR. ENDER KORKMAZ *THOMAS KOLBE
*ENES GÜNEYLİ *DOÇ. DR. İSMAİL SARI *KEMAL ÖZTÜRK *CAREN MARTINEAU *AHMET ÖZGÜR
*DOÇ. DR. SULTAN DENİZ KÜÇÜKER *SELÇUK KÜPÇÜK *ALMUT ROCHOWANSKI
*DOÇ. DR. NECMETTİN ACAR *DR. MUSTAFA EKİCİ *TOBIAS LANGDON
*DR. MEHMET MUSTAFA ÖRÜCÜ *ABDULLAH MİROĞLU *THALIF DEEN *SEVRANUR YETKİN
*MUHAMMED ALİ ACAR *KEVIN BARRETT *ALON MIZRAHI *AHMET ÖZCAN
*SONALI KOLHATKAR *ALEXANDER DUGIN *PAUL CRAIGH ROBERTS *WILL BUNCH
*DOÇ. DR. MEHMET FATİH ARSLAN *AHMET DEMİRHAN

Dergi Adı: Kritik Bakış

Sayı: Aralık 2025

Yayın Periyodu: E-Dergi

Yayın Türü: Siyaset, Jeopolitik, Felsefe

Yayın Ekibi

Genel Yayın Yönetmeni: Ahmet Özcan

Sorumlu Müdür: Bekir Gündoğdu

Editörler:

Cengiz Sözübek

Cüneyt Güven

Abdullah Miroğlu

Yavuz Aslan

Ali Karakuş

Sanat Yönetmeni: Halil Kayalı

Grafik-Tasarım: Abdullah Başyigit

Sosyal Medya yönetmeni: Nezir Doğan

Redaktör: Ayşe Doğu

Katkıda Bulunanlar:

Meliha Çelik

Sevranur Yetkin

Yusuf Arslan

M. Akif Yıldırım

Ahmet Özgür Mut

Berhan Altaş

Mustafa Ekici

Çevirmenler:

İngilizce: Ali Karakuş, Yavuz Aslan

Almanca: Meryem Ferah

Arapça: Aşur Çuha

Fransızca: Seda Nur

İspanyolca: Yasin Demir

Yayın ve İletişim Bilgileri

Yayıncı Kuruluş: Sencer Ajans

Yayın Yeri: İstanbul

E-posta: kritikbakisdergi@gmail.com

SOSYAL MEDYA HESAPLARI:

TR : @kritikbakis

ENG : @kritikbakis_eng

X:

TR : @kritikbakis

ENG : @kritikbakis_eng

ALM : @kritikbakis_de

FR : @kritikbakis_fr

ARB : @kritikbakis_arb

İNSTAGRAM:

TR : @kritikbakis

ALM : @kritikbakis_de

ENG : @kritikbakis_eng

FR : @kritikbakis_fr

ARB : @kritikbakis_arb

WHATSAPP:

Kanalı Görüntüle

TELEGRAM:

Kanalı Görüntüle

FACEBOOK:

TR : @kritikbakis

ENG : @kritikbakis_eng

TURAN KIŞLAKÇI	<u>TARİHTEKİ İLK GAZZE: ASHÂB-I UHDÜD</u>	04
DR. MEHMET RAKİPOĞLU	<u>BİR TARAFSIZLIK MASALI: BBC'NİN GAZZE SINAVI</u>	06
SELÇUK KÜTÜK	<u>DOĞRU DÜŞÜNMEYİ ENGELLEYEN ÖN YARGILAR VE METODİK HATALAR ÜZERİNE</u>	09
SIMON WATKINS	<u>TRUMP'IN OLAĞANÜSTÜ SUUDİ DÖNÜŞÜ</u>	12
ADNAN BOYNUKARA	<u>HER ŞEYİ DIŞ GÜÇLER Mİ BELİRLİYOR?</u>	14
PROF. DR. EROL GÖKA	<u>MEHMET AKİF VE MEDENİYET</u>	17
DR. ENDER KORKMAZ	<u>KENDİMİZİ KANDIRMIŞ OLABİLİR MİYİZ: MERKEZİYETÇİLİK MESELESİ</u>	21
THOMAS KOLBE	<u>ORWELL'İN İZİNDE: AB DİJİTAL GİZLİLİĞİ ORTADAN MI KALDIRIYOR?</u>	24
ENES GÜNEYLİ	<u>NTE SAVAŞI: ÇOK KUTUPLU REKABETİN JEOPOLİTİK VE EKONOMİK BOYUTLARI</u>	26
DOÇ. DR. İSMAİL SARI	<u>SURİYE'DE DEVRİMİN BİRİNCİ YILI: DEVLET İNŞASI VE ÇEKİŞMELİ EGEMENLİK</u>	30
KRİTİK BAKIŞ	<u>SURİYE'DE İNSANLIK SUÇLARI-DOSYA HABER</u>	34
TURAN KIŞLAKÇI	<u>ESAD SONRASI SURİYE: TOPLU MEZARLAR, ESKİ OYUNLAR VE YENİ İTTİFAKLAR</u>	43
KEMAL ÖZTÜRK	<u>SURİYE'DE DEVRİME ŞAHİTLİK</u>	46
CAREN MARTINEAU	<u>NEDEN BİRÇOĞUMUZ ÖLÜMLE YÜZLEŞMEKTE ZORLANIYOR?</u>	52
AHMET ÖZGÜR	<u>BİR YILIN ARDINDAN SURİYE DEVRİMİ</u>	56
DOÇ. DR. SULTAN DENİZ KÜÇÜKER	<u>TANRILAŞTIRMA ÜZERİNE: EUHEMEROS'UN ESERİ VE TEOLOJİK GÖRÜŞÜ</u>	57
SELÇUK KÜPÇÜK	<u>KIZILOK VE ORTACĞİL'İN ALTERNATİF ARAYIŞLARI: ÇEKİRDEK SANAT EVİ</u>	66
ALMUT ROCHOWANSKI	<u>AVRUPA LİDERLERİNİN BARİŞ İÇİN BİR STRATEJİSİ YOK</u>	69
DOÇ. DR. NECMETTİN ACAR	<u>NETANYAHU REJİMİ VE GÜVENLİK EKSENİ OTORİTERLEŞME</u>	74
DR. MUSTAFA EKİCİ	<u>İKİ UCUBE SİYASA: YAHUDİLER VE 'DÜZİ SİYONİZMİ'</u>	76
TOBIAS LANGDON	<u>KÜRESELÇİ OYUN: YAHUDİ PORNOGRAFLAR, İNGİLİZ FUTBOLU VE THESEUS'UN GEMİSİ</u>	79
DR. MEHMET MUSTAFA ÖRÜCÜ	<u>SANATÇIDAN OKUYUCUYA TUTUNAMAYANLARIN HİKAYESİ</u>	82
ABDULLAH MİROĞLU	<u>KÜMESTEKİ TİLKİ: HİRİSTİYAN-SİYONİST, SİYONİST CASUS-1</u>	84
PROF. DR. EROL GÖKA	<u>İNSAN ZİHNİ AŞKINDIR</u>	90
THALİF DEEN	<u>SİLAH SANAYİSİ: BÜTÜN ÇATIŞMA VE ÖLÜMLERİN FAİLİ</u>	93
SEVRANUR YETKİN	<u>GENÇ NESİL VE GELECEK KAYGISI</u>	95
MUHAMMED ALİ ACAR	<u>GAZZE'DE İSTİKRAR ARAYIŞI</u>	97
KEVIN BARRETT	<u>VENEZUELA İSTİLASI: BİR IRAK SAVAŞI DEJAVUSU MU?</u>	99
ADNAN BOYNUKARA	<u>TÜRKİYE'NİN YENİ GÜVENLİK MİMARİSİ: SÜREKLİLİK, KIRILGANLIK VE DÖNÜŞÜM</u>	102
ALON MIZRAHI	<u>YAHUDİ DEVLETİNİ SUÇLUYORUM</u>	105
AHMET ÖZCAN	<u>AÇIK MEKTUP: MEHMET AKİF, MAHSUN ASALET</u>	106
TURAN KIŞLAKÇI	<u>SURİYE'DE SON PAZARLIK: KASYUN'DAN VERİLEN GÜÇLÜ MESAJ</u>	109
SONALI KOLHATKAR	<u>ABD'DE İNSANLAR AÇ KALİYOR</u>	111
SELÇUK KÜPÇÜK	<u>TÜRK SAĞINDA OZAN KİMLİĞİNİN POLİTİKLEŞMESİ VE OZAN ARIF</u>	113
PROF. DR. EROL GÖKA	<u>İNANÇ NEDİR? ANLAMADAN ÖNCE Mİ GELİR SONRA MI?</u>	117
ALEXANDER DUGIN	<u>A. DUGİN: RUSYA, BATI'YI ŞOKE ETMEYİ NASIL PLANLIYOR?</u>	120
ABDULLAH MİROĞLU	<u>KÜMESTEKİ TİLKİ -2; HİRİSTİYAN-SİYONİST, SİYONİST CASUS</u>	124
KEMAL ÖZTÜRK	<u>İSRAİL-TÜRKİYE KAVGASI SERTLEŞİRKEN</u>	128
PAUL CRAIGH ROBERTS	<u>BATI DÜNYASI ERKEKLERİNİ YOK ETTİ</u>	130
ADNAN BOYNUKARA	<u>SDG-İSRAİL İLİŞKİSİ: SURİYE DENKLEMİ VE TÜRKİYE'YE YANSIMALARI</u>	132
DR. MEHMET MUSTAFA ÖRÜCÜ	<u>EŞİKTE İKİ YABANCI</u>	134
WILL BUNCH	<u>YAPAY ZEKÂNIN MİMARLARINA KARŞI HALKIN YANINDA KİM YER ALACAK?</u>	136
DOÇ. DR. MEHMET FATİH ARSLAN	<u>GÜFTESİ YASAKLI MAHUR BESTE, (B)ÜRYÂN Dervîş, ÇATIK KAŞLI ZÂBİTÂN</u>	138
AHMET DEMİRHAN	<u>AVRUPA'YA DÖNÜŞ, AVRUPA'DAN DÖNÜŞ</u>	141
AHMET ÖZCAN	<u>'BU KIŞ KOMÜNİZM GELECEK!'</u>	145
KEMAL ÖZTÜRK	<u>KOLAY OLMAYACAK BİR YILA HAZIRLANIN</u>	149

TARİHTEKİ İLK GAZZE: ASHÂB-I UHDÛD

Hiz. İsa'dan (a.s.) sonra İsa'nın gerçek yoluna, tevhidin berrak çizgisine bağlı kalan Muvahhid Nasârâ, beş asır boyunca hem pagan Roma'nın hem de zalim bazı Yahudi yöneticilerin çok ağır zulmüne uğradı. Kur'an-ı Kerim'deki "Yoksa sizden öncekilerin başına gelenler sizin de başınıza gelmeden cennete gireceğinizi mi sandınız?" (Bakara, 214) ayeti, bu bedel ödeyen tevhid ehli Hristiyanlara yapılmış açık bir atıftı.

Hiz. Peygamber'in (s.a.v.) "Sizden önceki müminlerin başına şunlar gelmişti..." diye anlatmaya başladığı hadislerde kastettiği topluluk da yine bu ilk Hristiyanlardı; tıpkı Aryüşçülerin uğradığı zulümler gibi... Hiz. Peygamber (sav), Bizans İmparatoru Herakliyus'a gönderdiği mektupta şöyle buyuruyordu: "Müslüman ol ki selâmet bulasın. Müslüman ol ki Allah sana ecrini iki kat versin. Eğer yüz çevirirsen, Aryüşçülerin günahı senin üzerine olacaktır."

Kur'an-ı Kerim'in örnek verdiği Muvahhid Nasârâ'nın en çarpıcı misallerinden biri ise Ashâb-ı Uhdûd'un kıssasıdır...

"Kahrolsun hendek sahipleri! Ateşle doldurdukları o çukurun başında oturmuş, alevlerin içinde yanan müminlere yaptıkları zulmü seyrediyorlardı." (Bürûc / 4-7)

Kur'an-ı Kerim'in Bürûc Sûresi'nde yankılanan bu ses, çağların derinliklerinden kopup gelen bir feryattır. Ayetler, Yemen'in kuzeyindeki Necran'da ateşe atılan

müminlerin çılgınlığını taşır. O günün Necran'ı ile bugünün Gazze'si arasındaki kader bağı şaşırtıcıdır: Kuşatılmış bir şehir, ateş içinde kavrulan masumlar, kenardan seyreden güçler, sessiz kalan krallar ve zulmü meşrulaştıran küresel ittifaklar...

Ashâb-ı Uhdûd, yalnızca tarih sayfalarına düşmüş bir hadise değil; insanlığın alnına kazınmış bir utanç vesikasıdır. Bu olayı İbn Hişâm, Taberî, İbn Haldûn ve Yâkûbî gibi Müslüman tarihçiler kaydeder; Procopeus, Cosmos Indicopleustes, Johannes Malala ve Johannes of Ephesus gibi Bizans ve Süryânî tarihçileri de doğrular. British Museum'da muhafaza edilen Habeş belgeleri dahi bu gerçeği ortaya koyar.

Bugün Necran harabelerinde duran devasa taş yapılar, kayalara işlenmiş resimler ve yıkılmış temeller, ateşle sınıyan bu şehrin suskun tanıklarındır. Lakin suskunluk yalnız taşlardır; zira tarih, zalimin kimliğinin değişse de zulmün biçiminin değişmediğini fısıldar. Kur'an-ı Kerim müfessirleri kıssanın miladın 6. yüzyılının başında, Peygamber Efendimiz'in (sav) doğumuna yakın bir dönemde meydana geldiğini söylerler.

O dönemin zalimi açıktır: Himyerî Yahudi kralı Yusuf Es'ar, yani Zû Nuvâs (M. 468-527). Zulmü yüzlerce kaynaktan kayıtlıdır; çünkü mesele bir din meselesi değil, bir karakter meselesidir. Kur'an'ın "mü'minler" diye övdüğü Necran halkı, teslis inancını (Baba-Oğul-Ruhulkudüs üçlemesini) reddeden, Hiz. İsa'nın tevhid

çizgisinde “Müslüman Hristiyanlar” denilebilecek gerçek Nasarâ idi. Bu sebeple Kur’an onları yüceltmiş, “mü’minler” olarak nitelemiş ve zalimi ise lanetlemiştir. Necran, bugünkü Suudi Arabistan’ın güneyinde Hristiyanlığın en güçlü merkezi, aynı zamanda ticaret yollarının kavşağıydı: suni ipek, deri, kumaş ve Yemen cübbesi burada üretilir; Habeşistan–Roma rekabetinin kalbi burada atardı. İbn Hişâm, Taberî ve İbn Haldûn’un bildirdiklerine göre Himyer kralı Tubân Es’ad Ebû Kerib’in Yahudiliğe geçmesiyle başlayan süreç, oğlu Zû Nuvâs’ın tahta çıkışıyla vahşete dönüştü. Halkı Yahudiliğe zorladı; kabul etmeyenleri ateş dolu hendeklere attı. Yirmi binden kırk bine kadar masum, kadın–erkek–çocuk demeden diri diri yakıldı.

Milâdî Ekim 523’te vukû bulan “Ashâb-ı Uhdûd” olayı hakkında Süryânî tarihçisi Arethas şöyle yazar: “Zû Nuvâs Necran’ın seyyidi Hârisen’i katletti ve onun iki kızını öldürdükten sonra, kızlarının kanını içmesi için karısı Romah’ı zorladı. Sonra onu da katletti. Papaz Paul’un mezarını işçileri açtırdı ve onun cüssesini ateşe attırdı. Ateş dolu hendekler içinde kadınları, erkekleri, çocukları, papaz ve râhipleri yaktılar. Toplam 20.000 ile 40.000 arasında insan telef oldu.”

Bu satırları okurken insanın zihninde ister istemez bugünün Gazze’si belirir: yakılan evler, bombalanan kiliseler, camiler, hastaneler ve hedef alınan çocuklar... Necran o günün Gazze’siydi; Gazze bugün Necran’ın devamıdır...

Necran’daki çığlık Habeş kralı Necâşî’ye ulaştığında (Aksum Krallığı), Bizans İmparatoru I. Justinianos’un desteğiyle büyük bir ordu hazırladı. Aryât komutasındaki yirmi bin kişilik birlik Yemen’e geçti, Zû Nuvâs’ı devirdi ve onun saltanatına son verdi (M. 525).

Tarihin tuhaf cilvesine bakınız ki Habeşistan o gün mazlumlara kurtarmak için ayağa kalkmıştı. Bugün ise uluslararası sistem, Gazze’nin üzerine çöken zulmün koruyucusu gibi davranıyor. O gün ateşe atılanlar için ordular yürütülmüştü; bugün ateşe atılan bir halk için dünya suskun...

Nerede insanlık?

Nerede adalet?

Nerede o günkü Habeşistan’ın vicdanı?

Bugün Gazze’de anneler çocuklarının elbiselerinden kefen yapıyor. Necran’da da anneler ve çocukları birlikte yanmış, küle dönmüş bedenler birbirine kenetlenmiş hâlde çıkarılmıştı. Hz. Peygamber’in (sav) hadislerinde geniş yer verdiği bu hadise, Süryânî kaynaklarında da aynı ürperticiliğiyle yer alır.

Gazze’nin çığlığı bugün nasıl dünyayı titretiyorsa, Necran’ın feryadı bir zamanlar Habeş kıyılarına kadar ulaşmıştı. O gün “Hendek sahipleri kahrolsun!” ayeti inmişti; bugün o ayet, tarihte hiçbir dönemde olmadığı kadar yankılanıyor. Çünkü hendekler artık çukurlarda değil; gökyüzünden yağın bombalarda, beton enkazların altında kalan çocuklarda, dünyanın gözlerinin önünde işlenen toplu cinayetlerde... Gazze bir hendektir bugün. Gazze, Ashâb-ı Uhdûd’un diri tutulmuş mirasıdır...

Ashâb-ı Uhdûd kıssası bize iki hakikati öğretir: Zulüm, zalimin dinine değil tabiatına bağlıdır. Mazlumun yakıldığı ateş, sonunda zalimin tahtını tutuşturur. Zû Nuvâs’ın saltanatı ateşle yükseldi; ateşle yıkıldı. Bugünün zalimleri de tarihin ateşiyle imtihan olacaklardır.

Necran hendeklerinin külleri bugün Gazze’nin göğüne savrulmaktadır: aynı vahşet, aynı körlük, aynı ittifaklar, aynı düşüş... Ama aynı direniş, aynı sabır ve aynı iman da vardır. Ukhûd’un ateşi hiç sönmedi; Gazze’de bir kez daha harlandı. Ve tarih bir kez daha şahitlik ediyor: Allah’ın ateşi zalimi yakar; mazlumu ise aydınlatır...

Bir Tarafsızlık Masalı: BBC'nin Gazze Sınavı

DR. MEHMET RAKİPOĞLU
www.kritikbakis.com

1922 yılında kurulan British Broadcasting Corporation (BBC), Birleşik Krallık'ın en köklü ve etkili kamu yayın kuruluşudur. Kraliyet Tüzüğü (Royal Charter) ile faaliyet gösteren BBC, kamu hizmeti yayıncılığı ilkeleri doğrultusunda tarafsızlık, bağımsızlık ve doğruluk gibi ilkelere bağlı olduğunu beyan etmektedir. Ancak doğrudan kamu fonlarıyla çalışması, yöneticilerinin hükümetçe atanması ve kraliyet ile sembolik düzeyde ilişki içinde olması, BBC'yi zaman zaman devlet politikalarıyla örtüşen bir çizgide konumlandırmıştır. Bu çelişkili yapı, özellikle dış politika ve savaş haberlerinde BBC'nin kurumsal çıkarlar ve kamuoyunu etkileme işleviyle ilgili tartışmaları beraberinde getirmiştir. Ayrıca Gazze'deki İsrail soykırımı, BBC'nin gerçek yüzünü açık şekilde ortaya çıkarmıştır. Nitekim BBC'nin Gazze'deki soykırımı resmederken kullandığı dil, kurumun yıllardır savunduğu tarafsızlık iddiasıyla çelişmektedir.

BBC'nin İsrail-Gazze haberlerinde benzer olaylar için farklı sözcükler kullandığı, mağdurların insani yönlerini farklı vurguladığı saptanmıştır. Centre for Media Monitoring (CfMM) [raporu](#), BBC'nin "killed" fiilini İsraili ve Filistinli ölümler için hemen hemen eşit kullandığını, oysa Gazze'den söz ederken çoğunlukla daha nötr "died" (öldü) kelimesine başvurduğunu tespit etmiştir. Örneğin BBC'nin haber sayfasında [9 Ekim 2023'te](#) "İsrail'de 700'den fazla kişi öldürüldü" denilirken,

"Gazze'de 500'den fazla kişi öldü" ifadesi kullanılmıştır. CfMM ayrıca, BBC haber başlıklarında "massacre" gibi daha yüklü terimlerin sadece İsraili kurbanlar için kullanıldığını, Gazze'ye ilişkin başlıklarda ise bu tarz sözcüklere yer verilmediğini vurgulamıştır. Aynı raporda "atrocities, slaughter, barbaric, brutal" gibi sıfatların İsraili mağdurlar için Gazze'ye kıyasla yaklaşık dört kat fazla kullanıldığı, "murder(ed)" fiilinin ise İsraililer için 220 kez geçmesine karşın Filistinliler için sadece bir kez yer bulduğuna da dikkat çekilmiştir. Örneğin "butchered" ("katledildi/paramparça edildi") sözcüğü sadece İsraili kurbanlar bağlamında kullanılırken, Filistinliler için benzer bir sözcük tercih edilmemiştir. BBC'nin terim tercihleri de benzer eleştiriler almıştır. Kurumun [editöryal yönergeleri](#) "terörist" sözcüğünün duygusal yüklü olduğu ve tek taraflı yargı oluşturabileceği gerekçesiyle kullanımdan kaçınılmasını öngörmekte; bunun yerine "militan, saldırgan, bombacı" gibi daha nötr terimler tavsiye edilmektedir. Nitekim BBC haberciliğinde Hamas eylemcileri "militan" olarak anılırken ("proscribed terrorist organisation" gibi dolaylı ifadeler nadiren tercih edilir), Batı basınında da benzer şekilde "Hamas militanları" denildiği görülmüştür. Eleştirmenler bu politikanın Filistinli grupları asimetrik bir terör tanımından muaf tutarken, benzer ihlalleri işleyen İsraili liderleri "terörist" olarak nitelendirmekten kaçındığını öne sürüyor.

Öte yandan, BBC'nin yaklaşımını meşrulaştırmaya çalışarak "bizim işimiz kim iyi, kim kötü diye taraf tutmak değildir" tarzında savunanlar da bulunmaktadır. Ancak eleştiriler bu tarafsızlık söyleminin pratikte Filistinlilerin insanlığını görünmez kıldığı yolundadır.

Özetle BBC'nin kullandığı dilde sistematik bir çifte standart gözlemlenmiştir. Filistinliler için "öldü" gibi pasif sözcükler tercih edilirken, İsraililer için "katledildi" gibi daha dramatik kelimeler kullanılması, "massacre" teriminin yalnızca Yahudilerin öldürüldüğü olaylar için rezerve edilmesi, " Hamas-run Gazze Sağlık Bakanlığı" gibi etiketlerin sıkça tekrarlanması, mağdurların insanileştirilmesinin bir taraf lehine farklılaşması olarak değerlendirilebilir. BBC'nin tercih ettiği İsrail yanlısı dilin tesadüf ya da gazetecilik tekniğiyle açıklanamayacak kadar sistematik olduğu görülüyor. Nitekim BBC'nin yaptığı haberlerde Filistinliler "insan dışı (dehumanize)" gösterilmektedir.

Artan Eleştiriler

BBC'deki sözde tarafsızlık krizi, kurum içinden yükselen ağır eleştirilerle de gözler önüne serilmiştir. 2025'te BBC binası önünde yüzlerce kişi, kuruluşun Gazze haberlerini İsrail'in propagandasına hizmet edecek biçimde yansıttığı gerekçesiyle protesto etmiştir. Bunların arasında, gazete ve televizyonlara video gönderen yüzü aşkın BBC çalışanı da bulunmuştur. Çalışanlar, Genel Müdür ve Yönetim Kurulu'na yönelik yayımladıkları mektuplarında, BBC yöneticilerinin politik kaygılarla sansür yaptığını belirtmiş; bağımsız araştırmacılarca çekilen "Gazze: Saldırı Altındaki Doktorlar" belgeselinin bile "tarafsızlık" kaygısıyla geciktirilip iptal edildiğini örnek göstermişlerdir. Mektupta, BBC'nin İsrail hükümetine eleştiri getirmekten korktuğu, bu nedenle gerçekleri halkla dürüstçe paylaşmadığı vurgulanmış; çalışanlar, kuruluşun "bağımsız habercilik değil, lobilerin etkisi ve PR kampanyaları etkisi ile" hareket ettiğini dile getirmişlerdir. Mektupta BBC'nin dört gözle korunmaya çalıştığı görüntü endişesinin (perception of partiality) aslında kurumun temel sorunu olduğu; organizasyonun "korkusunun, izleyiciler arasında izlediği yayınlar kadar işini baltaladığını" belirten ifadeler yer almıştır. Bu metinde ayrıca, BBC'nin Gazze'de yaşanan çatışmaları Birleşik Krallık silah satışları ve savaşın hukuki boyutları bağlamında neredeyse hiç işlemediği; BBC'yle rakip kuruluşların bu tür haberleri ortaya çıkardığı eleştirisi de bulunmaktadır.

Akademik ve sivil toplum kuruluşları da BBC'yi benzer biçimde eleştirmiştir. CfMM'nin 2025 raporu, BBC'nin haberciliğinin Filistinli ölümleri suçsuz, pasif bir şekilde aktarırken; İsraili ölümleri ise "Hamas saldırısı" gibi aktif sözcüklerle çerçevelediğini göstermiştir. Rapora göre BBC, Gazze'de ölenler için sıklıkla "died" (öldü) terimini kullanıp sorumluluğu örtbas ederken; İsraililer için "killed" (katledildi) fiilini tercih ederek failini açıkça anmıştır. Ölüm haberlerinde vurgulanan dilsel farklılığa ek olarak, rapor İsraili ölümler için yüzde 33 oranında daha fazla haber yapıldığını ortaya koymuştur

(ölüm başına 33 kat fazla görünürlük). Gazze'deki esir ve tutuklular da benzer ayrımla yansımıştır: İsraililer "esir" olarak adlandırılırken, Gazze'de hapsedilen Filistinliler basitçe "tutuklu" kabul edilmiştir; bu da İsrail propagandasının bir parçası olarak yorumlanmıştır. Mektup ve raporlarda, BBC muhabirlerinin konukları "gerçek bir soykırım olup olmadığını" iddia edenleri kesintiye uğrattığı, "soykırım" sözcüğünün 100'den fazla kez susturulduğu; buna karşılık benzer suçlamalar İsrail için nadiren ciddiye alındığı da kaydedilmiştir. Savaş suçları gibi kavramlar da BBC metinlerinde ihmal edilmiştir: Filistinlilere yönelik İsrail saldırılarını "war crimes" (savaş suçu) olarak anan haber sayısı toplam 121 makale ile yalnızca yüzde 3 düzeyindedir.

Batı medyasının genel eğilimlerine dair araştırmalar da benzer bulgular sunmaktadır. Örneğin Intercept'te yayınlanan bir analiz, New York Times, Washington Post ve Los Angeles Times gibi gazetelerin 1.000'den fazla haberde İsrail ölümlerini "slaughter, massacre" gibi kelimelerle tarif ederken Gazze'deki ölümler için bu tür ağırlıklı terimleri neredeyse hiç kullanmadığını göstermiştir. Filistinlilerin "killed" (öldürüldü) veya "died" (öldü) fiilleriyle verili öldürülmeleri genellikle edilgen yapıda aktarılırken; İsraililer için 'massacre' vb. ifadelerin aktif olarak kullanıldığı görülmektedir. Tüm bu eleştiriler, BBC'nin ve diğer Batılı medya kuruluşlarının, Batı merkezli çerçeveler ve zaman zaman seküler geleneklerle örtüşen bir yayın yaklaşımı benimsediği yolundaki saptamaları desteklemektedir.

Gazze Belgeselleri

BBC'nin yakın dönemde yayımladığı veya yayımlamayı reddettiği Gazze belgeselleri de tematik olarak bu eleştirilere örnek teşkil etmektedir. "Gazze: Saldırı Altındaki Doktorlar" adlı belgesel, Gazze'deki sağlık çalışanlarının İsrail tarafından hedef alındığını gösteren kanıtlar sunmaktadır. Belgeselde, Gazze hastanelerindeki personelin uluslararası hukuk tarafından bile korunmadığı; bunun ötesinde İsrail ordusu tarafından kasten vurulduğu, gözaltına alınarak işkence gördüğüne dair görüntüler ve tanıklıklar yer almaktadır.

Bu film BBC'nin Panorama ekibi tarafından hazırlanmış, ancak BBC Yönetimi "tarafsızlığa zarar vereceği" iddiasıyla Şubat 2025'te yayından çekmiştir. Kanal 4 ise bu karara karşı çıkarak belgeseli 2 Temmuz 2025'te ekranına taşımış ve belgeselin "uluslararası hukukun ağır ihlallerine dair kanıtları titizlikle incelediğini" vurgulamıştır. Channel 4 Haber Müdürü Louisa Compton, filmin "kamu adına cesur habercilik" örneği olduğunu belirterek, İsrail'in Gazze'deki sağlık sistemine yönelik ciddi suçlamalarını dikkatle ele aldığını ifade etmiştir. Buna karşılık BBC, belgeselin haklarını yapımcısından alarak "Basement Films"e iade etmekle yetinmiş; film için altı kez yayın tarihi planlanmasına rağmen kurumun tarafsızlık standartlarını karşılamadığı gerekçesiyle iptal etmiştir. Yapım şirketi bu kararı "Gazze'deki sesleri susturma" olarak değerlendirerek BBC'yi gazeteciliğe engel olmakla suçlamıştır.

BBC'nin çocuk bakış açısıyla hazırlanmış bir belgeseli de kısıtlanmıştır. "Gazze: Bir Savaş Bölgesinden Nasıl Kurtulursunuz" adlı yapımda, çatışma ortamında büyüyen 13 yaşındaki bir Gazze çocuğunun yaşamı anlatılmaktadır. Fakat filmin yayınlanmasını takiben, çocuğun babasının Hamas hükümetinde bakan yardımcısı olduğu ortaya çıkınca BBC iPlayer'dan kaldırmış ve kurumsal yönergelere aykırı olduğu için özür dilemiştir.

İngiliz yayıncılar bunu ciddi bir doğruluk ihlali saymış, Ofcom da olayı incelemeye almıştır.

Bu belgesellerin içerik analizi, BBC'nin genel yayın politikasıyla çelişen bir yaklaşımı gözler önüne sermektedir.

"Doktorlar" belgeseli gibi yapımlar, Filistinlilerin yaşadığı insanlık dramını ön plana çıkarmakta; doktor, hemşire gibi bireyleri öyküleştirerek izleyicide empati uyandırmayı amaçlamaktadır. İngiliz medyası genelinde alışılmışın aksine, bu eserler İsrail'in saldırgan tutumunu doğrudan mahkûm eden bir anlatı çizgisi benimsediği için eleştirilmiş; BBC'nin sözde tarafsızlık anlayışıyla bu bakış açısı çatışmıştır.

Diğer yandan, çocuk filminin içerdiği anlatı da Gazze'deki sivillerin direnişini yüceltir niteliktedir ancak bu eserdeki editoryal hata (anlatıcının bağlantısı)

BBC'nin güvenilirliğini zedelemiştir. Eleştirmenler, BBC'nin "tarafsızlık" söyleminin pratikte korku ve siyaset tarafından şekillendiğini, bu film gibi yapımları engellemenin "muhabirlikten çok PR eğilimi" olduğunu belirtmiştir. BBC'nin tarafsızlık anlayışı, çoğu zaman gerçeği yansıtmak yerine "nasıl görüldüğünü" kontrol etmeye odaklanmaktadır. Burada amaç, güçlü çevrelerin tepkisini çekmeden dengeliymiş gibi görünmek. Ancak bu yaklaşım, gazeteciliğin özünü oluşturan hakikate sadakati gölgede bırakıyor ve özellikle Gazze gibi krizlerde adaletsiz temsil sorunlarını derinleştiriyor.

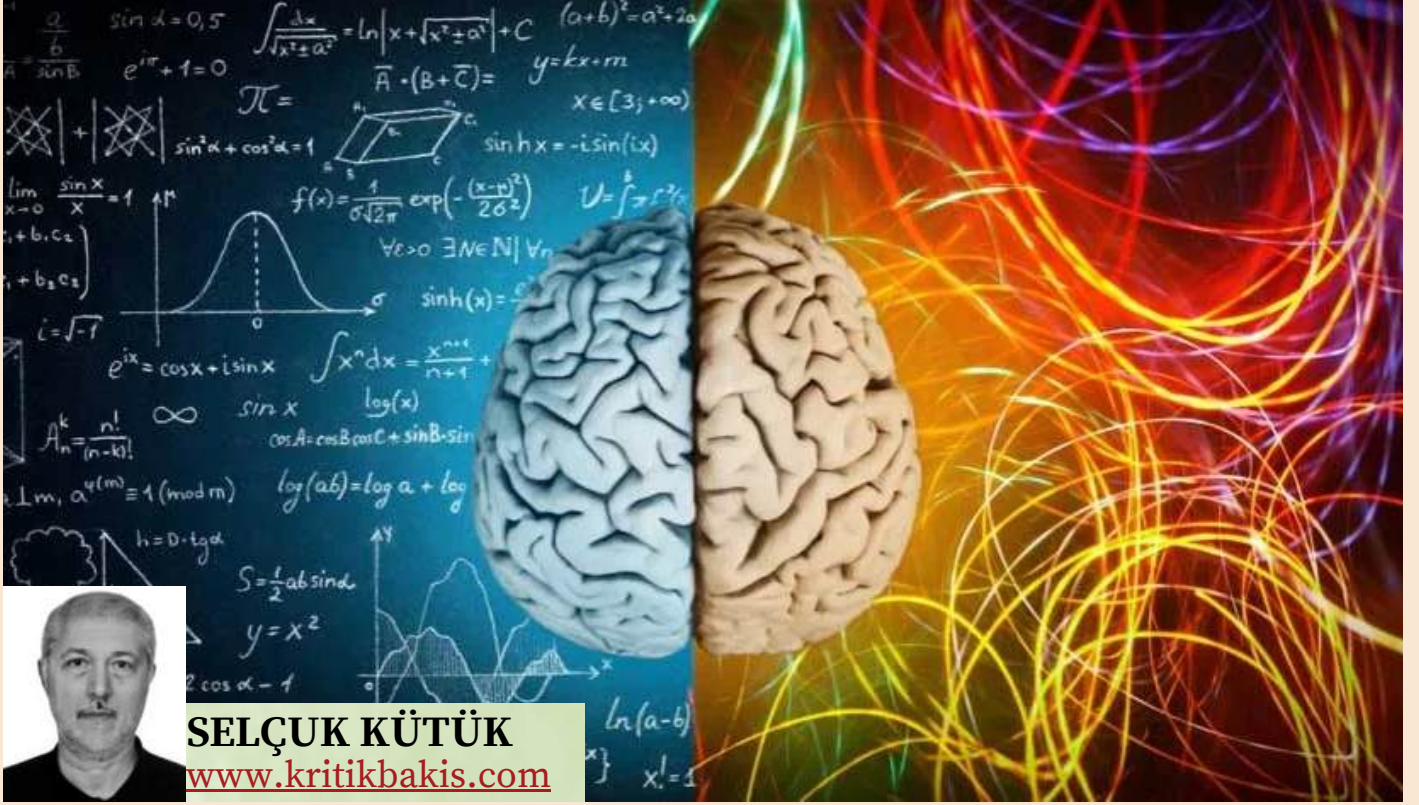
Bu gözlem, medya temsil teorileri ve oryantalizm analizi çerçevesinde yorumlanabilir. Eleştirel medya kuramcıları, Batı medyasının Filistin tarafına ilişkin haberlerde "diğer" (the Other) söylemini kullanarak insanların travmasını görünmez kılma eğiliminde olduğunu belirtir. Örneğin Batı'nın hâlâ "sömürgecilik, beyaz üstünlükçülük ve İslamofobi" merceğiyle Filistinlileri algılamakta; bu nedenle "bazı medya anlatılarında Filistinliler 'öldü' olarak sunulurken, İsraililer 'katledildi'" demek sıradanlaşmaktadır. Belgelerde ve haberlerde böyle bir ikilik, Gazze'yi özneleriyle insan hikâyeleri taşıyan bir yer olmaktan çok "şiddet bölgesi" olarak çerçeveler. Oysa Edward Said'in oryantalizm eleştirisinde işaret ettiği gibi, bu tür çerçeveler Filistin halkının insanlığını görmezden gelir ve haklılık sorusunu maskeleyen işlevi görür. Bu yapılandırılmış anlatılara göre, İsrail'in kendini "savunma" doktrini içinde meşrulaştırması, medya tarafından genellikle sorgulanmazken; Filistin direnişi ise otomatikman terörle ilişkilendirilir.

Sonuç olarak, BBC'de ve benzer Batılı kuruluşlarda görülen bu yaygın eğilimlerin ardındaki nedenler sorgulanmaktadır. BBC örneğinde olduğu gibi kurum içi editoryal önyargılar ve politik müdahalelerin, medya kurumlarının "tarafsızlık" söylemini fiilen çarpıttığını göstermektedir.

İsrail yanlısı yayın politikaların BBC'ye özgü olmayıp birçok Batılı medya kuruluşunda da sistemik biçimde işlendiği, Siyonizm'e hizmet etmek pahasına gazetecilik ilkelerinden sapmaya, izleyici ve okur nezdinde büyük güven kayıplarına yol açmaktadır.

Doğru Düşünmeyi Engelleyen Ön Yargılar Ve Metodik Hatalar Üzerine

Yetersiz eğitim veya yaşanan dönemin oluşturduğu yanlış ama kuvvetli algılar sebebiyle kişi, metodik bir hatalı düşünme sürecine girebileceği gibi toplumda kökleşmiş olan bazı anlayışlar nedeniyle de belirli konularda ön yargılara sahip olabilir. İnsanlar ön yargıları ve bilişsel bozuklukları sebebiyle dünyayı gerçeklikten kopuk bir biçimde algılar ve kendilerini gerçeğe uydurmak yerine gerçekleri kendilerine uydurmak için zorlama yöntemlere başvururlar. Bu tür kişiler, küçük çocukların yuvarlak legoları üçgen biçimindeki delikten geçirmek için zorlamaları gibi bir hal içine girerler ve sonuçta başarılı olamayınca legoları sağa sola atarak oyunu dağıtma yoluna giderler.

Mantığın temel prensiplerine göre hareket etmeyen birinin düşünce açısından doğru sonuçlara ulaşması mümkün değildir. En temelden bakılırsa doğru düşünmek için mantığın şu dört kuralına uygun hareket etmek gerekir:

Çelişmezlik

Özdeşlik

Üçüncü halin imkansızlığı Yeter sebep ilkesi

Doğru düşünmeyi engelleyen diğer bir unsur ise kişinin zihinsel olarak dogmatik eğilimlere kapılmış olmasıdır. Burada dogmatik kelimesi ile kişinin belirli bir konuda sadece bir doğru görüşün bulunduğunu ve bu doğru görüşe kendisinin sahip olduğunu dolayısıyla farklı düşüncelerin tartışmasız olarak yanlışlığını ileri sürmesi kastedilmektedir.

Benzer şekilde, belirli bir konuda var olan çeşitli bilgiler arasından sadece kendi argümanlarını destekleyenleri seçip ön plana çıkararak daima haklı olmaya çalışmak da kişiyi hatalı düşünmeye sürükleyen faktörlerden biridir. Örneğin, Marxizmin doğruluğuna kesin kanaat getirmiş birine “bu ideolojiyi eleştiren çok sayıdaki akademik kitap ve bilimsel makalelerden” söz edildiğinde bu durumu “kapitalistlerin oyunu” şeklinde değerlendirirken, Marxizme olan ilginin sürekli arttığı söylendiğinde “evet, doğru! işçi sınıfının devrim yapması yakındır!” biçiminde değerlendirme yapması her halükarda haklı çıkmaya çalışması bu tarz bir düşünme hatasıdır.

Ön yargılar üzerine yapılan anket çalışmalarında sık karşılaşılan bazı örnekler aşağıda yer verilmiştir:

* Pahalı olan bir şey ucuz olandan daha kalitelidir. Yapılan sosyal deneylerde aynı tür içeceklerden birinin üzerine ucuz, diğerinin üzerine pahalı etiketler konulduğunda ve deneklerden bunların tadına bakmaları istendiğinde büyük oranda pahalı olanın daha iyi olduğu söylenmiştir.

* Uçak ve kara taşıtları üzerine yapılan istatistikler uçak kazalarının son derece daha küçük bir orana sahip olduğunu göstermektedir.

Ancak insanlar uçakla seyahat ederken düşme riskinin daha yüksek olduğu ön yargısı ile hareket ederek kara taşıtlarına kıyasla çok daha fazla tedirgin olmaktadır.

* Pek çok insan bir işe para, zaman ve emek harcıyıp istediği neticeyi alamadığında, sonuç olumsuz olmasına rağmen vazgeçmek yerine devam etmeyi tercih etmektedir. Bu tür durumlarda “bu sefer olacak!” düşüncesi baskın gelmektedir. Benzer bir örneği sürekli kaybeden bir kumarbazın “bu sefer kazanacağım artık!” düşüncesine kapılmasında görmek mümkündür ve bu durum kumarbaz yanılgısı olarak bilinmektedir.

* En sık rastlanan ön yargılar örneklerinden biri de çoğunluk etkisidir. İnsanlar, genellikle çoğunluğun düşüncesine katılmayı daha garanti ve emniyetli bir yol olarak görürler. Herhangi bir konuda hemen herkesin “belirli bir fikri savunması”, o görüşün doğruluğuna bir işaret olarak algılanır.

şekilde anlayamayız. Eğer bu mümkün olsaydı Almanca bilmeyen birisi Der Tisch kelimesini duyduğunda hemen masa olduğunu anlardı!

4- insanlar kendi düşüncelerinin doğruluğunu ispatlamak için çoğu zaman belirli otoritelerin görüşlerine referansta bulunurlar. Bir düşünce şekil ve içerik açısından doğru ise otoritelerden destek alarak o fikri güçlendirmek gayet normaldir.

Ancak düşünce yanlışsa ve bazı otoriteler bu görüşü savunmuşlarsa o zaman ortada bir sorun var demektir. Böyle durumlarda yanlış bir düşünceyi düzeltmek veya farklı bir bakış açısı geliştirmek ciddi bir probleme dönüşmektedir.

Bir toplumda otorite sahibi olan kişiler ne kadar fazlaysa o toplumda düşüncenin gelişmesi o derece zor olmaktadır, çünkü otorite sahipleri genel olarak kendi düşüncelerinin dışına çıkılmasına müsaade etmezler. Böylece toplumda, zaman içinde otorite sahiplerinin çizdiği kalıpların dışına çıkmanın yanlış olduğuna dair bir önyargı oluşur.

Aslında pek çok bilge/otorite sahibi kişi, insanların düşüncelerini kısıtlamak veya kilitlemek için değil önlerini açmak için düşüncelerini ifade ederler ancak bazı dar görüşlü kişiler bunları değiştiremez kalıplara dönüştürürler.

NETİCE

Kişinin içinde doğup büyüdüğü toplumun değerlerinden, geçirdiği eğitim süreçlerinden, geleneksel uygulamalardan ve batıl bir takım inançlardan kendini ayırıştırması son derece zor olduğundan düşünce fiili çoğunlukla başarısız ve tutarsızlıkla malul olmaktadır.

Dış dünyadan duygu organları vasıtasıyla alınan bilgilerin zihne ulaşmasıyla artık doğru bilginin elde edilebileceği düşüncesi son derece yanıltıcı bir yaklaşımdır. Zihnimizin gerçeği olduğu haliyle, yani bir cismin düz aynada yansıyan görüntüsü gibi aktardığı iddiası yanlış bir bilgi teorisinin doğurduğu ve asırlarca hakimiyet sağlamış hatalı bir metottur. İnsan zihni dış gerçekliği (nomenler dünyasını) olduğu gibi yansıtan bir düz aynaya benzetilemez, daha ziyade lunaparklarda eğlence için kullanılan ve görüntüleri bozan çukur/tümsek aynalar gibi düşünülmelidir. Dolayısıyla zihnimizde oluşan görüntü/bilgi gerçeğin bir miktar deforme edilmiş şeklidir.

Bu durumu güneşten gelen beyaz ışığın bir prizmada kırılarak renklere ayrışmasına benzetebiliriz. Beyaz ışık, prizmada kırıldıktan sonra dalga boylarına göre kırınımına uğrayarak bilinen yedi renge ayrılır. İşte insan zihni ile varlık alemi arasındaki ilişki beyaz ışıkla tayflara ayrılarak renklerin oluşumu olayına benzemektedir. Dış dünyanın gerçekliği zihnimize (prizmaya) ulaştığında bir süzgeçten geçerek farklılaşır. Aynı konuda sayısız farklı bilimsel teorilerin olması ya da sosyal, siyasi, ekonomik vs durumlarda insanların değişik düşüncelere sahip olması bu yüzdendir. Böyle bakıldığında hiç kimsenin tek başına hakikati elinde tutma ve tartışmasız biçimde gerçeği belirleme hakkının olmadığı sonucuna varılabilir. Dolayısıyla fikirlere, ideolojilere, inançlara ve liderlere bağlanırken bu prensibin dikkate alınması gerekir. İnançlı kişiler açısından değerlendirilirse, Allah ve peygamberlerin dışında hiç kimsenin bağlayıcı ve belirleyici olma özelliğinin ve ayrıcalığının olmadığı rahatlıkla söylenebilir.

Trump'ın Olağanüstü Suudi Dönüşü

YAZAN: SIMON WATKINS

Petrol Savaşından 'NATO Dışı Önemli Müttefik'e

- Trump, Suudi Arabistan'ı "NATO dışı önemli müttefik" olarak tanımlayarak, bir petrol fiyatı savaşı ve diplomatik donmalarla geçen yılların ardından dramatik bir dönüşü işaret ediyor.
- Buna karşılık, Washington, Suudi Arabistan'ın ABD çıkarlarına daha yakın bir çizgiye gelmesini bekliyor.
- ABD, Riyad'ın fiyatları yaklaşık varil başına 40-80 ABD doları aralığında, yani "Trump Petrol Fiyat Aralığı" içinde tutmaya yardımcı olmasını bekliyor.

Donald Trump'ın 2017'deki ilk görev döneminin başlangıcından bu yılın başlarında ikinci görev döneminin başlangıcına kadar geçen sürede, ABD ile Suudi Arabistan arasındaki ilişkiler gergin ile düpedüz düşmanca arasında gidip geldi. Bu yıllar, bir Petrol Fiyatı Savaşı'nı, Suudi Arabistan'ın fiili liderinin katil olarak damgalanmasını ve iki taraf arasındaki tüm iletişim hatlarının tamamen durma noktasına gelmesini içeriyordu. Ancak geçen hafta Trump ile Velihaht Prens Muhammed bin Selman (MBS), Beyaz Saray'daki resmi bir akşam yemeğinde yan yana oturduklarında - Trump'ın MBS'nin ülkesini "NATO dışı önemli bir müttefik" olarak tanımlamasıyla birlikte - tüm bunlar uzak bir geçmiş gibi görünmüş olmalıydı ve L.P. Hartley'in dediği gibi: "Orada işler farklı yürür." Öyleyse, dünyanın en büyük süper gücü ile en büyük hidrokarbon güçlerinden birinin geleceği buradan nasıl görünüyor?

KAYNAK: <https://oilprice.com>

Burada, bunun ABD açısından Suudi Arabistan için anlamsız bir tanımlama olmadığını belirtmek yerinde olacaktır. Washington'un gözünde bu statüye sahip yalnızca 19 ülke vardır: Arjantin, Avustralya, Bahreyn, Brezilya, Kolombiya, Mısır, İsrail, Japonya, Ürdün, Kenya, Kuveyt, Fas, Yeni Zelanda, Pakistan, Filipinler, Katar, Güney Kore, Tayland ve Tunus. Tayvan da fiilen aynı statüye sahiptir; ancak ABD'nin karmaşık "Tek Çin" politikası nedeniyle bu unvanın resmî olarak keyfini çıkaramamaktadır. ABD Dışişleri Bakanlığı'na göre, Suudi Arabistan'ın yeni edindiği bu statü, ABD ve müttefikleriyle ilişkilerinde bir dizi ekonomik ve askerî avantajı da beraberinde getirmektedir. Bunlar arasında; "işbirliğine dayalı araştırma, geliştirme, test ya da değerlendirme amaçlı malzeme, tedarik veya ekipman kredisi" almaya uygunluk, ayrıca ABD'ye ait Savaş Rezerv Stoklarının yerleştirileceği bir konum olma hakkı yer almaktadır. Suudi Arabistan artık güvenlik güçlerinin eğitimi için ABD ile ikili ya da çok taraflı anlaşmalar yapabilecek; "fazla savunma malzemeleri"nin (C-130 Hercules tipi uçaklar veya fırkateynler dahil, düşük ya da sıfır maliyetle) öncelikli teslimatına ve tükenmiş uranyum mühimmatı satın almaya hak kazanacaktır. Ayrıca, savunma teçhizatı ve mühimmatına yönelik araştırma ve geliştirme projeleri için ABD Savunma Bakanlığı ile anlaşmalar yapma ve patlayıcı tespit cihazları ile diğer terörle mücadele araştırma ve geliştirme projelerini satın alma hakkı da dâhil olmak üzere birçok avantaja da sahip olacaktır.

Kısacası, Suudi Arabistan artık ABD ve müttefikleri (NATO üyeleri dâhil) tarafından resmî olarak “bizden biri” olarak kabul edilmektedir.

Bununla birlikte, bu gayri resmî tanımlama – ve onun resmî karşılığı olan “NATO dışı önemli müttefik” statüsü – Suudi Arabistan için kendi yükümlülüklerini de beraberinde getiriyor. Geniş bir perspektiften bakıldığında, Krallığın, konu ne olursa olsun ve geçmişte neler yaşandığına bakılmaksızın, Çin-Rusya bloğunun çıkarlarından ziyade ABD ve müttefiklerinin çıkarlarına yönelmesi beklenecektir. Suudi Arabistan liderliğindeki OPEC üyelerinin 2014–2016 Petrol Fiyatı Savaşı’nın ABD ve müttefikleri üzerinde yarattığı yıkıcı mali etkilerin ardından Çin’le geliştirilen yakın ilişkilerin – yeni küresel petrol piyasası düzeni hakkındaki son kitabımda ayrıntılı biçimde analiz edildiği üzere – bundan sonra hiçbir önemi olmayacağı öngörülmektedir. Aynı şekilde, Çin’in arabuluculuğunda Suudi Arabistan ile İran arasında sağlanan ikincil nitelikteki ilişki normalleştirme anlaşması da önemsiz sayılacaktır; nitekim geçen hafta aynı yüksek düzeyli Washington merkezli hukuk kaynağı OilPrice.com’a özel olarak bu bilgiyi aktardı. “Bu tür doğrudan çıkar çatışmalarında, biz [ABD] artık Suudi Arabistan’ın bizim tarafımızda olmasını bekliyoruz,” diye vurguladı. ABD, Krallığın geçmişte Çin ve Rusya merkezli resmî ekonomik, siyasi ve güvenlik iş birliği yapıları doğrultusunda gösterdiği yönelime karşı daha net bir tutum benimsemesini beklemektedir. Bu özellikle, Suudi Arabistan’ın Mart 2023’te “diyalog ortağı” olarak katıldığı Şanghay İşbirliği Örgütü (SCO) için geçerlidir. Washington ayrıca, Çin’in çok kuşaklı güç genişletme projesi olan “Kuşak ve Yol Girişimi”nin süregiden genişlemesine Suudi Arabistan’ın verdiği desteğin de azaltılmasını beklemektedir. Aynı beklenti, Suudi Aramco’nun Çin’le olan ilişkilerine de yansımaktadır. Şirketin CEO’su Amin Nasser, bu konuda şunları söylemişti: “Çin’in enerji ihtiyaçlarının güvenliğini sağlamak, sadece önümüzdeki beş yıl için değil, önümüzdeki 50 yıl ve sonrasında da en büyük önceliğimiz olmaya devam edecek” – bu konu da son kitabımda ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

Geçmişte Çin merkezli bir duruş sergileyen Suudi Arabistan’ın, artık Trump’ın Orta Doğu için öngördüğü daha geniş vizyonun hayata geçirilmesinde Washington tarafından aktif ve olumlu bir tutum benimsemesi beklenmektedir. Trump’ın ilk başkanlık döneminde olduğu gibi, bu vizyon, temel Arap devletleri ile ABD’nin bölgede uzun süredir devam eden kilit müttefikleri olan İsrail arasında “ilişkilerin normalleştirilmesi” anlaşmaları yapılmasını içermektedir. Bu “İbrahim Anlaşmaları” girişimi, Trump’ın ilk görev süresinde Birleşik Arap Emirlikleri ve Bahreyn gibi önemli imzacılarla bir miktar başarı elde etmişti; Trump, Kasım 2020’de Joe Biden’a karşı kaybetmesiyle görev süresi sona ermeden önce. Ancak o dönemde bile, MBS’den Krallığın böyle bir anlaşmayı – Kral Selman’ın ölümünden sonra da olsa – imzalamaya olumlu bakabileceğine dair işaretler gelmişti.

Suudi Arabistan’ın, Hamas’ın 7 Ekim 2023’te yüzlerce İsrail vatandaşını öldürmesine, işkence etmesine ve tecavüz etmesine karşılık olarak İsrail’in Hamas ve İran’a yönelik son saldırıları sırasında sergilediği diplomatik ve arabulucu tutumu göz önüne alındığında, Washington, Suudi Arabistan ile İsrail arasında yakın gelecekte, adı ne olursa olsun bir “İbrahim Anlaşması”nın imzalanacağından sessiz bir güven içindedir. Nitekim Suudi Arabistan’ın (diğer bir “NATO dışı önemli müttefik” olan Katar ve Umman ile birlikte), Tahran ile ABD-İsrail tarafındaki arabulucular arasında mesajlar ilettiği ve ateşkes koşullarının şekillendirilmesine yardımcı olduğu bildirilmektedir.

Suudi Arabistan’ın ABD tarafına karşı yükümlülüklerinin son kısmı, petrol fiyatı konusunda tam iş birliği olacaktır. Washington, yeni küresel petrol piyasası düzeni hakkındaki son kitabımda ayrıntılı olarak analiz edildiği üzere, petrol piyasalarında fiyatların “Trump Petrol Fiyat Aralığı” içinde kalması için aktif yardım beklemektedir. Bu aralık kabaca, Brent petrolü için varil başına 40–45 ABD doları (yani başabaş fiyat artışı ABD’li kaya petrolü üreticilerinin çoğu için bir miktar kâr) ile 75–80 ABD doları (tarihsel verilerle bağlantılı olarak, galon başına 2 ABD dolarının altındaki benzin fiyatının ABD’nin ekonomik büyümesi için en avantajlı olduğu gösterilmiştir) arasında yer almaktadır – ve bu aralık Trump açısından hem ekonomik hem de siyasi bakımdan kritik öneme sahiptir. Ekonomik açıdan bakıldığında, tarihsel veriler, ham petrol fiyatındaki her yaklaşık 10 ABD doları değişiminin, galon başına benzin fiyatında yaklaşık 25–30 sentlik bir değişime yol açtığını, galon başına ortalama benzin fiyatındaki her 1 sentlik artışın ise tüketici harcamalarında yılda yaklaşık 1 milyar ABD dolarından fazla kayba neden olduğunu göstermektedir. Siyasi açıdan ise, 1896’dan bu yana, yaklaşan bir seçimden önceki iki yıl içinde ekonomi resesyonda değilse, görevdeki ABD başkanı 11 seferin tamamında yeniden seçilmiştir. Ancak, ekonomi resesyondayken yeniden seçilme kampanyasına giren görevdeki başkanlar sadece yedi seferin birinde kazanmıştır. Aynı model, genel olarak ABD ara seçimlerinde görevdeki başkanın partisinin adaylarının yeniden seçilme şansları için de geçerlidir. Trump yeniden başkanlık için aday olmanın bir yolunu bulabilir, ancak bulamasa bile, Cumhuriyetçi Parti başka bir üyesinin en üst makama gelme şansını en üst düzeye çıkarmak isteyecektir.

ADNAN BOYNUKARA

www.kritikbakis.com

HER ŞEYİ DİŞ GÜÇLER Mİ BELİRLİYOR?

Dünya siyasetini anlamaya çalışırken pek çok ülkede karşımıza aynı cümle çıkıyor: “ABD, Batı her şeyi kontrol ediyor.” Kimi zaman bu cümleyi sokak sohbetlerinde, kimi zaman üniversite tartışmalarında, kimi zaman ise siyasetçilerin açıklamalarında duyuyoruz. Entelektüel çevreler dâhil birçok kesim, özellikle kendi ülkelerinin yaşadığı sıkıntıları açıklarken bu kolaylaştırıcı çerçeveye başvuruyor. Ancak böylesi iddialar ne kadar cazip olsa da, gerçeğin sadece küçük bir bölümünü yansıtıyor. Dış güçlerin etkisi elbette var. Fakat tek başına her şeyi belirlediğini düşünmek hem siyasal hem psikolojik hem de toplumsal açıdan daha derin bir yanılgıya işaret eder.

Küresel Güç ve Mutlak Kontrol

ABD’nin uluslararası sistemde güçlü bir aktör olduğunu kimse inkâr etmiyor. Ekonomik gücü, finansal ağırlığı, askeri teknolojisi ve teknoloji devleri belirli alanlarda standartları tayin ediyor. Bu nedenle “etki” gerçektir. Fakat “etki”yi “mutlak kontrol” ile eşitlemek, günümüz dünyasının karmaşık yapısıyla uyumsuz. 21. yüzyılda güç parçalı. Çin’in yükselişi, Avrupa Birliği’nin ekonomik ağırlığı, Hindistan’ın demografik ve teknolojik potansiyeli ve Türkiye gibi bölgesel güçlerin belirginleşmesi, küresel oyunu çok taraflı hâle getirmiştir. Dolayısıyla hiçbir ülke, kendi çıkarını her coğrafyada kesintisiz dayatamaz.

WWW.KRITIKBAKIS.COM

Yerel dengeler, toplumların tepkisi ve iç dinamikler her zaman belirleyicidir.

Küresel güçlerin sınırlı olmasının yapısal nedenleri de vardır. Uluslararası sistem, tek bir aktörün mutlak hâkimiyet kurmasına izin vermeyecek kadar çok merkezli. Ekonomik ilişkiler karşılıklı bağımlılık oluşturuyor. Bir ülkenin ticaret, enerji ve finans ağlarını tamamen manipüle etmesi kendi maliyetini de artırır. Askeri güç ise siyasi sonuç üretme kapasitesi açısından sınırlıdır. İşgal etmek veya baskı kurmak mümkündür. Ancak kalıcı siyasal dönüşüm oluşturmak çoğu zaman imkânsızdır. Jeopolitik hamlelerin maliyeti yüksektir. Her müdahale ekonomik, diplomatik ve toplumsal sonuçlar doğurur ve uzun süre sürdürülemez. Bu nedenle büyük güçler bile, yerel dinamiklerin direnç gösterdiği coğrafyalarda etkilerini sınırlı bir düzeyde kullanabilir.

Dış Güçler Önemli, Ama Her Şey mi?

Uluslararası ilişkilerde dış aktörleri yok saymak gerçekçi değildir. Ülkelerin dış politika hamleleri ve bölgesel hesaplar iç siyaseti etkileyebilir. Ancak dış güçlerin etkisine gereğinden fazla anlam atfettiğimizde, kendi iç yapımızı ve toplumsal gerçeklerimizi analiz etmeyi bırakırız. Bir ülkenin yönelimini en fazla belirleyen şey dış baskılar değil; toplumsal yapı, ekonomik dengeler, kültürel kodlar, kurumsal kapasite, yurttaşların siyasal

olgunluğu ve tarihsel hafızadır. Dış güçler, ancak içeride karşılık bulabildiği ölçüde etkilidir.

Yakın tarihten örnekler bunu gösteriyor. Arap Baharında dış aktörlerin politikaları çok tartışıldı. Fakat milyonları sokağa döken asıl etken, ülkelerin kendi içindeki ekonomik adaletsizlik, işsizlik, yolsuzluk ve siyasal baskıydı. Latin Amerika'daki sol dalgalar, dış güçlerin tercihleriyle değil, bölgedeki gelir eşitsizliği ve yerel toplumsal örgütlenmelerin oluşturduğu basınçla şekillendi. Avrupa'da milliyetçi hareketlerin yükselişi de dış güçlerin planıyla değil; küreselleşmenin sonuçları, göç politikaları ve büyüyen orta sınıf kaygılarının ürünüdür. Bu örnekler, dış etkinin varlığına karşın, belirleyici gücün çoğu zaman içeriden geldiğini ortaya koyuyor.

Peki Bu Algı Neden Bu Kadar Yaygın?

Dış güçlerin her şeyi belirlediğine dair inancın bu kadar yaygın olmasının tarihsel, sosyolojik ve medya kaynaklı birçok nedeni var. Her şeyden önce, pek çok ülkede geçmiş darbeler, ekonomik krizler, gizli operasyon iddiaları ve emperyalist dönemlerden kalan hafızalar, dış aktörlere karşı doğal bir kuşku zemini oluşturuyor. Tarihsel travmaların toplumsal bilinçte bıraktığı iz, bugünün olaylarını da çoğu zaman “dış güçler yine devrede” şeklinde yorumlamaya müsait hâle getiriyor.

Buna ek olarak, günümüz bilgi ekosistemi bu algıyı daha da büyütüyor. Sosyal medya platformları, teyit edilmemiş bilgilerin ve abartılı yorumların hızla dolaşıma girdiği bir ortam oluşturdu. Karmaşık ekonomik veya siyasal sorunlar, çok daha “kolay açıklamalar” üzerinden yorumlanmayı cazip hâle getiriyor. Dış güçlerin görünmez planları hem hızlı hem de dikkat çekici bir anlatı sunuyor. Örneğin Twitter veya TikTok üzerinden yayılan teyit edilmemiş haberler, gerçek olaylardan bağımsız olarak toplumsal algıyı şekillendirebiliyor. Bir diğer neden ise siyasal kültürün yapısal özellikleridir. Demokratik kurumların zayıf olduğu, karar alma süreçlerinin şeffaf işlemediği ve medyanın kutuplaştığı ülkelerde insanlar kendi devletlerine güven duymakta zorlanır. Devlete güvensizlik, doğal olarak dış aktörlere atfedilen etkinin büyümesine yol açar. “Bizim kurumlarımız bu kadar zayıfsa, elbette dış güçler yön verir” düşüncesi, böyle ortamlarda daha kolay yayılır.

Elbette uluslararası güç asimetrisi gerçektir ve bu durum algıları besler. ABD'nin, AB'nin veya diğer büyük güçlerin ekonomik ve askeri ağırlığı, çoğu insanın gözünde “her şeye gücü yeter” izlenimi oluşturur. Oysa, etkili olmak, her şeyi belirleme anlamına gelmez. Mesela ABD'nin Suriye'deki askeri varlığı geniş olsa da bölgedeki politik sonuçları istediği gibi yönlendirememiştir. Bu, asimetrinin sınırlılığını gösterir. Bahsettiğimiz etkenler birleştğinde, dış güçlerin etkisi abartılı biçimde yorumlanır. Bu algı tamamen temelsiz değildir. Fakat gerçeklik çok daha karmaşık, çok katmanlı ve çok aktörlüdür. Gücü sadece dışarıda aramak, siyasal ve toplumsal iradeyi ve iç dinamikleri göz ardı etmek anlamına gelir.

İç Dinamikler, Dış Güç Algısı ve Toplumsal Özne Olma

Peki insanlar neden iç dinamikleri görmezden gelip dış güçlere bu kadar büyük anlam yüklüyor? Bu bakış açısı, psikolojik olarak bir tür konfor alanı oluşturur. Toplumsal sorunların sorumluluğunu başka bir yere taşımak, bireyleri ve siyasal aktörleri kendi yükümlülüklerinden kurtarır. Örneğin bir ülkede ekonomik sorunlar yaygın, demokrasi zayıfsa ya da kurumlar işlevsizse, bunu “dış güçler yüzünden” söylemiyle açıklamak hem kolay hem de rahatlatıcıdır. Bu yaklaşım sayesinde özeleştiri yapmaya gerek kalmaz, kurumları düzeltme sorumluluğu ortadan kalkar, siyasal aktörlerin hesap verme zorunluluğu unutulur ve toplumsal değişim talebi ertelenir.

Bu algının bir diğer sonucu ise siyasal alanda ortaya çıkar. Dış güçlere sürekli atıf yapmak, sorumluluktan kaçınma ve başarısızlıkları meşrulaştırma zemini sunar. Her sorun “dış güçlerin oyunu” ile açıklanınca hem hesap sorulabilirlik zayıflar hem de devlet kurumlarının performansı denetlenemez hâle gelir. Örneğin eğitimdeki aksaklıkları “uluslararası baskılar yüzünden” argümanı ile açıklamak, öğretmenlerin ve eğitim politikalarının eksiklerini görünmez kılar. Ekonomik krizleri “yabancı müdahaleler” ile izah etmek, mali ve yapısal kararları sorgulamaktan kaçınmayı kolaylaştırır. Aynı şekilde siyasal kararları dış müdahalelere bağlamak, vatandaşların eleştirel seslerini azaltır ve toplumsal örgütlenmeyi zayıflatır.

Her şeyi dış güçlerle açıklamak, farkında olmadan bir başka tehlikeyi besler; toplumların kendi geleceğini belirleyebileceğine olan inanç zayıflar. “Bizi zaten başkaları yönetiyor” düşüncesi yerleştikçe, insanlar kendi siyasal iradelerine güvenmez hâle gelir. Bu durum demokratik katılımı azaltır, değişim umudunu zayıflatır ve toplumsal enerjiyi düşürür. Örneğin ekonomik krizlerin ya da sosyal eşitsizliklerin nedenlerini sürekli dış aktörlere bağlamak, yurttaşların çözüm üretme motivasyonunu azaltır. Benzer şekilde siyasal başarısızlıkları dış müdahalelere atfetmek, devlet kurumlarının performansını sorgulamayı engeller ve toplumsal denetimi zayıflatır.

Aslında dış güç söylemi başlangıçta psikolojik bir rahatlama sağlasa da, uzun vadede toplumsal sorumluluk ve katılımı baltalayan bir döngü oluşturur. Bu algı, hem bireysel hem de toplumsal ölçekte özne olma kapasitesini zayıflatır. Gerçek çözüm, bu döngüyü fark etmek ve sorunları içerideki yapısal ve kurumsal eksiklikler üzerinden ele almaktan geçer. Eğitim, medya, devlet kurumları ve toplumsal örgütlenme alanlarında yapılacak yapısal güçlendirmeler, vatandaşların kendi iradelerini kullanma kapasitesini artırır. Böylece dış etkilere bağımlılık azalır, toplumsal irade ve özne olma kapasitesi güçlenir.

Çok Aktörlü, Çok Katmanlı Bir Dünya

Bugünün uluslararası ilişkileri, tek bir merkezden yönetilen bir oyun değil. Devletler, çokuluslu şirketler, uluslararası örgütler, toplumsal hareketler ve bölgesel güç dengelerinin kesiştiği karmaşık ve çok katmanlı bir sistemdir.

Uluslararası ilişkiler teorisi, bu tür sistemleri “çok aktörlü” ve “çok seviyeli” olarak tanımlar: güç, sadece askeri veya ekonomik kapasiteden doğmaz; aynı zamanda kültürel etkileşimler, kurumsal kapasite ve toplumların kendi örgütlenme biçimleriyle de şekillenir. Bu nedenle hiçbir aktör, tek başına mutlak kontrol sahibi olamaz; her hamle, diğer aktörlerin tepkisi ve karşı hamleleriyle sınırlanır.

Somut örnekler durumu netleştiriyor. Arap Baharında dış aktörlerin politikaları etkiliydi, ancak milyonları sokağa döken asıl etken, ülkelerin kendi içindeki ekonomik adaletsizlik, işsizlik ve siyasal baskıydı. Brexit sürecine dış güçler müdahale etmiş olabilir. Fakat kararı belirleyen temel faktörler yerel ekonomik kaygılar, göç politikaları ve siyasi kutuplaşmaydı. Latin Amerika’daki sol dalgalar da sadece dış müdahalelerle açıklanamaz. Bunlar, bölgedeki gelir eşitsizlikleri, toplumsal örgütlenme ve halk talepleriyle şekillendi.

Türkiye’nin kendi terör sorununu çözmek için başlattığı çözüm süreçleri de dış güçlerin yönlendirmesiyle ortaya çıkmış süreçler değil. Aksine Türkiye’nin kendi siyasal iradesi, toplumsal beklentileri ve devlet aklının değerlendirmeleri sonucu şekillenmiştir. Benzer şekilde, Suriye devrimini Batılı güçlerin organize ettiği yönündeki iddialar da tarihsel gerçeklikle bağdaşmaz. Devrimi tetikleyen esas unsur Suriye halkının uzun yıllara yayılan siyasal baskıya, ekonomik yoksulluğa ve temsil krizine verdiği tepkidir. Bu tür indirgemeci yaklaşımlar hem toplumsal iradeyi görmezden gelir hem de karmaşık siyasi süreçleri tek bir dış merkeze bağlayarak analitik derinliği zayıflatır.

Bu çerçevede, bir ülkenin kaderini açıklamak için tek bir dış odak seçmek hem analitik olarak yetersizdir hem de toplumsal iradeyi küçümsemek anlamına gelir. Dış güçler etkili olabilir. Ancak bu etki çoğu zaman **iç dinamiklerin zeminine bağlıdır**. Ekonomik kırılگانlıklar, kurumsal kapasite, toplumsal örgütlenme, kültürel kodlar ve siyasal bilinç, dış etkilerin boyutunu ve yönünü belirler. Dolayısıyla uluslararası sistem çok aktörlüdür ve bir toplumun geleceğini asıl belirleyen güç, kendi iç dinamiklerinin ve kolektif iradesinin büyüklüğüdür.

Kendi Geleceğini Belirleyen Toplumlar Daha Özgürdür
Eğer daha doğru analizler yapmak istiyorsak hem dış faktörleri hem de iç dinamikleri birlikte değerlendiren bir bakışa ihtiyacımız var. Dış güçler, küresel dengelerde etkili olabilir. Ancak toplumların kendi iç dinamikleri ve kurumları olmadan bu etkiler kalıcı veya belirleyici olamaz. Fakat bu değerlendirmede asla unutmamamız gereken bir gerçek var. Bu ise, halkların iradesi, toplumların bilinç düzeyi ve kurumların gücünün, dış müdahalelerden çok daha belirleyici olduğu gerçeğidir.

Elbette, dış güçlerin etkisini konuşalım, ama kendi irademizi unutmadan. Küresel dengeleri analiz edelim, ama sorumluluğu başkalarına havale etmeden bunu yapalım. Dış baskıları ciddiye alalım, ama geleceğimizi şekillendiren asıl gücün içeride olduğunu bilerek.

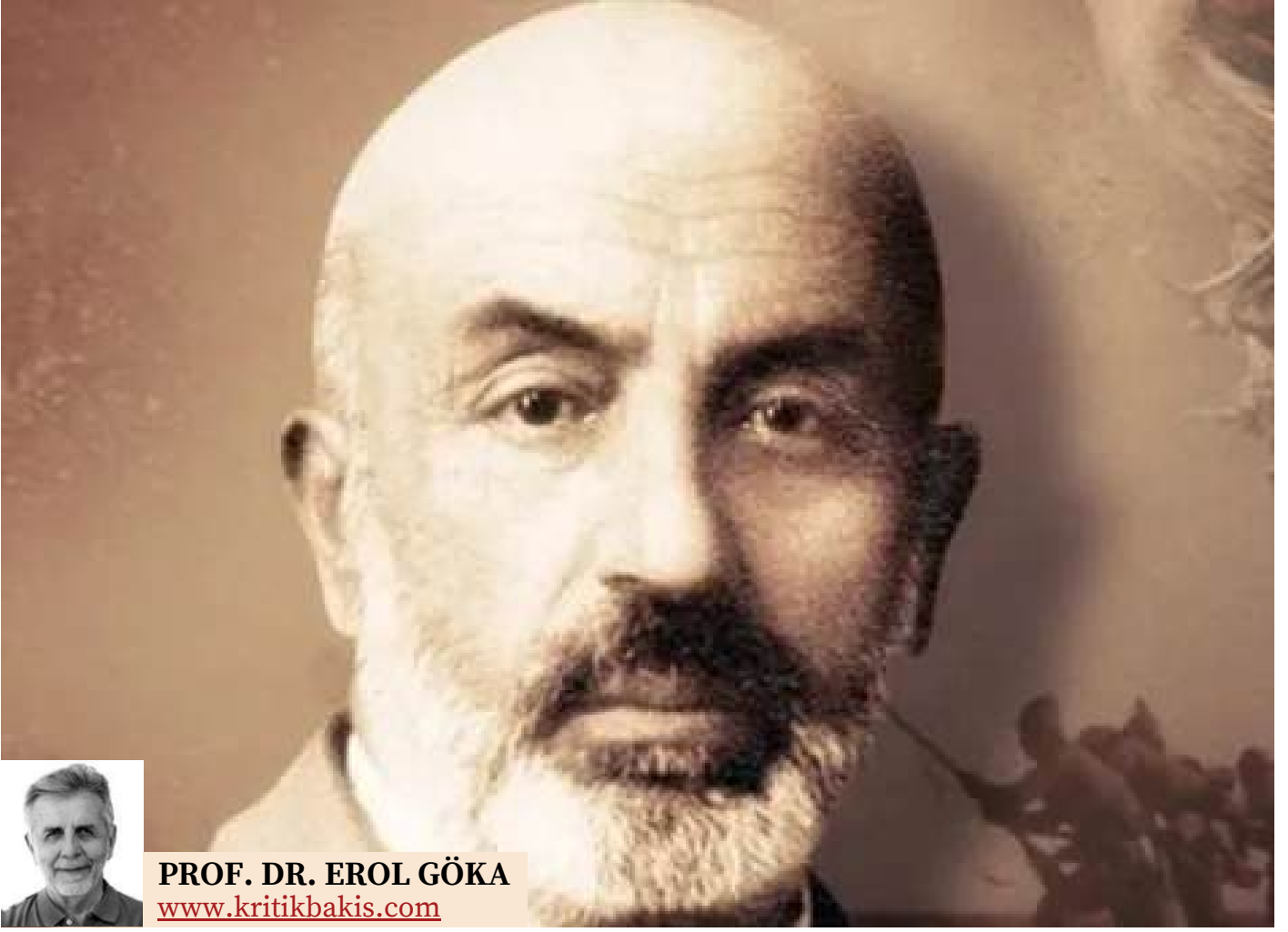
Çünkü gerçek güç, çoğu zaman dışarıda değil, toplumların kendi aklında, kendi kurumlarında, kendi iradesinde saklıdır. Kısacası, bahaneler üreterek asıl gücü görmezden gelmek hem milletin iradesini yok saymaktır hem de ortaya çıkan kısır döngünün devamından yana olmaktadır.

Salt dış mihrakla dünyayı ve onyıllardır yaşadığımız sorunları açıklamaya çalışanların çaresizliğini görmek için basit bir test yeterlidir. Bu düşünme biçimi ne hikmetse kendi siyasal varlığını ve halini dış mihraklara borçlu olduğunu söyle(ye)mez. Bir taraftan ülkemize dair sorunların neredeyse tamamını dış güçlere ciro ederken, sorunlarımıza dair bir çözüm iradesini dış mihrakın projesi olduğunu söylerken, kendi siyasal ve toplumsal oluşumunu aynı mantıkla ele almaz. Oysa muarız ve muhalifi birçok aktör de aynı akıl yürütmeyle “onun varlığını” dış mihrakla açıklarlar. Dolayısıyla bu bir taraftan trajik bir duruma işaret ederken diğer yandan da kendi iradesini dış mihrakla paranteze alanların sorunlu yaklaşımına işaret eder. Ülkemizin her türlü sorunu ve çözümü üzerinde ipotek yetkisi olduğunu söyledikleri dış güçlerin bir tek bunu iddia edenler üzerinde tasarruf yetkisine sahip olmadığını iddia etmenin ciddiye alınacak bir tarafı yoktur. Ülkemizin sorunları vardır. Bu sorunları çözmek için eğer arzu edilirse ve irade ortaya konabilirse yerli çözümlerimiz de vardır. Mesele dış mihrakın olup olmaması değil sahici ve samimi bir irademizin olup olmadığıdır.

Bir toplum, kendi kurumlarına güvendiğinde dış etkilerin alanı daralır; kendi iç dinamiklerini güçlendirdikçe de dışarıdan yönlendirilmeye daha az açık hale gelir. Vatandaşların bilinçli katılımı, eleştirel düşünmesi ve karar alma süreçlerine müdahalesi, dış etkilerin sınırlandırılmasında en önemli iç direnç mekanizmalarıdır. Yani güçlü iç dinamikler ve kurumlar, dış güçlere karşı en etkili direnci oluşturur.

Bu noktada iki konuya değinmekte yarar var. İlki, aslında dış güçlere ilişkin pozisyonlar konusunda hassasiyet sahibi olmak, özünde olumlu bir tutum. Ancak, konu abartılınca ve komplocu bir bakış açısına dönüşünce içerik ve etki değişiyor. Bu hal hem her şeyi bunla açıklayan kafa konforu hem özgüvensizlik hem de “biz ne yapsak boş” iradesizliğine yol açıyor. İkinci konu ise asıl ihtiyacın, dış güçleri konuşmak kadar içeride yapısal bir direnç inşa etmek olduğu gerçeğidir. Gerçek çözüm, bağımsız ve etkin işleyen kurumların oluşturulması, eğitim sisteminin eleştirel düşünmeyi desteklemesi, medya okuryazarlığının yaygınlaştırılması, şeffaflık ve hesap verebilirliğin standart hale gelmesi ve vatandaş katılımının artırılması gibi yapısal adımlardır.

İç yapıyı güçlendiren toplumlar, dış baskılara karşı sadece daha dirençli değil, aynı zamanda kendi geleceğini belirleme kapasitesi yüksek, özgür toplumlar haline gelir. Dış güçler her dönemde vardır, ama toplumların geleceğini belirleyen esas güç her zaman içerideki iradenin büyüklüğü ve konsolide olmasıdır.

PROF. DR. EROL GÖKA

www.kritikbakis.com

MEHMET AKİF VE MEDENİYET

Akif'i yakın tanıyanların söylediğine göre, öyle kolay yazan bir şair değil. Peki, nasıl oldu da her bir dizesi billur kalitesinde ve tüm milletin hissiyatını en vazih biçimde aktarabilen İstiklal Marşı'nı iki gün içinde ikmal edebildi? Büyük ihtimalle Mehmet Akif, yıllar boyu kafasında bu dizeleri gezdirdi, zihninde bu şiiri taşıdı. Gerçekten de onun Balkan Harbi, Birinci Dünya Savaşı sırasında yazdığı şiirlerde İstiklal Marşı'nın mısralarını hatırlatan mısralar geçtiğini görüyoruz.

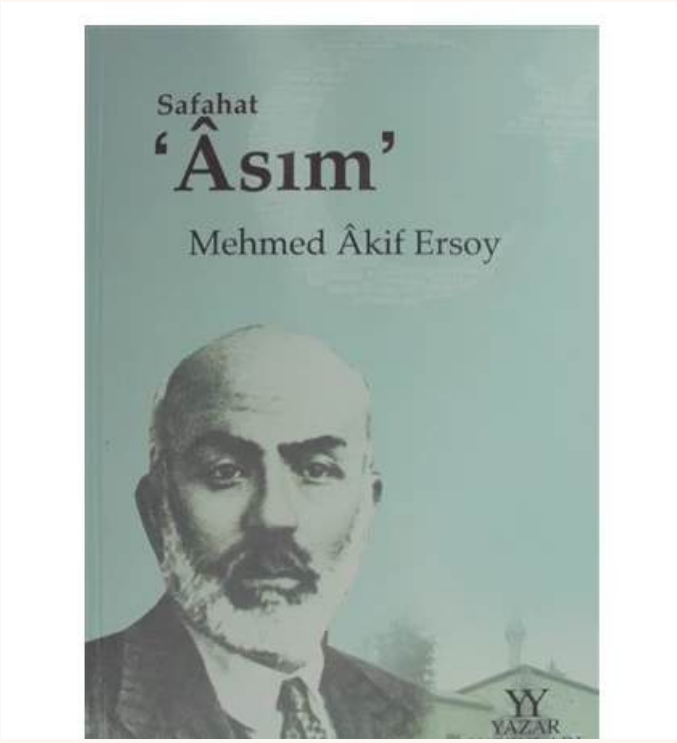
Biliyorsunuz İstiklal Marşı'nın, Al-i İmran Suresi'ndeki "Gevşeklik göstermeyin, üzülmeyin; iman etmişseniz üstün olan sizsiniz." ayeti kerimesinin ruhunu yansıttığına hep dikkat çekilir ama onun önceki eserlerinde yani Safahat'ta da bariz biçimde görmez miyiz bu ruhu? Aynı şekilde üstadın "tek dişi kalmış canavar" dediği batı medeniyetine bakışı da bir süreklilik arz etmez mi? Safahat'e özellikle "Asım" bölümüne bakarsak bunu gayet açık biçimde görebiliriz. Kelime olarak "Hayatın değişik yüzleri, görünüşleri" anlamına gelen "Safahat", önce şairin sadece 1911 yılında yayınlanan ilk şiir kitabının adıyla daha sonra yedi kitabının da ortak adı olmuştur. "Safahat" adı altında bir araya gelmiş kitaplarının alt başlıkları sırasıyla şunlardır: Safahat (1911), Süleymaniye Kürsüsünde (1912), Hakkın Sesleri (1913),

Fatih Kürsüsünde (1914), Hatıralar (1917), Asım (1919-924), Gölgele (1933)... Safahat'i meydana getiren eserler o zamana kadar ayrı ayrı basılmakta iken yeni harflerle 1943 yılından toplu olarak tek bir büyük ciltte basılmıştır.

1921'de yazılan ve kabul edilen İstiklâl Marşı ise Safahat'da yer almaz. Şair bunun nedenini marşın Türk milletinin eseri olduğu düşüncesiyle açıklamış ve bu düşüncesini "Onu milletime ve kahraman ordumuza hediye ettim. Zaten o milletin eseridir, milletin malıdır. Ben yalnız gördüğümü yazdım" sözleriyle ifade etmiştir. Ersoy'un, İstiklal Marşı'nın başında ve sonunda "bayrak" konusuna değinmesinin nedenini de aynı şekilde izah edebiliriz:

"Neden bayrağa hitap ediyor? Çünkü bayrak milletimizi, devletimizi ve bizim dünyaya yüz yıllardır verdiğimiz nizamı temsil ediyor." İstiklal Marşı, muazzamdır, bazıları onu değiştirmeye kalktığında, milli şairimizin, yazıldığı ruh ikliminin çok özel olmasına dikkat çekmek için "onun bir benzerini tekrar ben bile yazamam!" demesine neden olacak kadar muazzam...

Biz Mehmet Akif'in İstiklal Marşı'ndaki temaları, hatta dizeleri uzun yıllar zihninde mayaladığı ve marşta geçen fikirlere zaten sürekli sahip olduğu tezine "Asım" örneği üzerinden devam edelim:

Asım, Mehmet Akif Ersoy'un şiir külliyyatı Safahat'ın altıncı kitabının adıdır. 1919 da yazılmış 1924 yılında basılmıştır. Hatta bu kitapta "Çanakkale Şehitleri'ne" diye bilinen mısraları şairin aslında ilk kez Çanakkale Deniz Savaşları'nın zaferle neticelendiği haberini aldığı gün yazdığı bilinir.

Asım, manzum hikâye tarzında, konuşma üslubuyla kaleme alınmış bir eser olup Mehmet Akif'in en uzun manzum hikâyesidir.

Eserde dört kişi arasında geçen konuşmalar aktarılır. Bu dört kişi; Hoca-zâde, Köse İmam, Köse İmam'ın oğlu Asım ve Hoca-zade'nin oğlu Emin'dir. I. Dünya Savaşı devam ederken ve Fatih yangınından önce Hoca-zâde'nin evinde geçer. Konuşmaların çoğu Hoca-zâde ile Köse İmam arasında olup memleket meseleleri üstünedir. Emin, konuşmada çok az rol alır, Asım ise eserin sonunda konuşmaya katılır. Hoca-zâde, ona öğütler verir. Eserde, "Hoca-zâde" diye anılan kişi Mehmet Akif'in kendisi, Emin onun oğlu; Köse İmam, Mehmet Akif'in babası Tahir Efendi'nin eski bir öğrencisi olan Ali Şevki Hoca, Asım ise Köse İmam'ın oğludur. Kitabın sonunda Asım, Hoca-zâde'nin isteği doğrultusunda kendisine benzer arkadaşları ile birlikte pozitif bilimler öğrenimi görmek üzere Berlin'e gitmeye karar verir; hikâye böylece sonlanır.

Mehmet Akif, bu eserde hayal ettiği ideal Müslüman Türk gençliğini ayrıntılarıyla anlatmış ve bu ideal gençliğe "Asım'ın nesli" adını vermiştir.

Şairin ünlü "Çanakkale Şehitlerine" şiiri, "Asım" kitabının sonlarına doğru Hoca-zâde tarafından söylenen bir manzumedir. Yeni nesilden umutlu olan Hoca-zâde, gençleri beğenmeyen Köse İmam'a karşı Asım'ın neslini savunurken kahramanlıklarının bir örneği olarak Çanakkale Savaşı'nı ele alır; ona savaşı anlattığı sohbet sırasında bu şiir söylenir. Sohbet havasının hâkim olduğu eserde bu bölüme gelince destan havası ortaya çıkar. Bakalım:

— Şimdi, oğlum, kızacaksın ya, fakat, boş ne desen;
Bu rezâlet beni me'yûs ediyor âtîden.
Hâle baktıkça adam kahroluyor elde değil;
Bizi kim kurtaracak, var mı ki bir başka nesil?
— Âsım'ın nesli, Hocam,
— Nerde!
— Hayır, haksızsın!
Gâlibâ oğlana pek fazla bugünler hırsın?
— Âsım'ın nesli... diyorsun. Ne uzun boylu hayâl!
— Âsım'ın nesline münkâd olacak istikbâl.
Sana vicdânımı açtım okudum, dinlesene;
Söyleten başkasıdır, bakma, Hocam, söyleyene.
— Ne kehânet bu?
— Bilirsin ki değil mu'tâdim.
— Güzel amma, ne fazîletleri var evlâdım?
— Ne fazîlet mi? Çocuklar koşuyor, aç çıplak,
Cebheden cebheye arslan gibi hiç durmayarak.
Yine vardır bir ölüm korkusu arslanda bile;
Yüzgöz olmuş bu çocuklar ölümün şahsiyle!
Cebhenin her biri bir kıt'ada, etrâfı deniz;
Kara dersin daha dehşetli: Ne yol var, ne de iz.
Harekâtın görüyorsun ya, Hocam, en kolayı,
Yalnayak Kafkas'ı tutmak, baş açık Sînâ'yı!
Yapılır zannediyorsan, bakalım, sen de soyun...
Kıt'a kapmak, köşe kapmak değil artık bu oyun.
Şu Boğaz Harbi nedir? Var mı ki dünyâda eşi?
En kesîf orduların yükleniyor dördü beşi,
-Tepeden yol bularak geçmek için Marmara'ya-
Kaç donanmayla sarılmış ufaklık bir karaya.
Ne hayâsızca tehaşşüd ki ufuklar kapalı!
Nerde -gösterdiği vahşetle «bu: bir Avrupalı!»
Dedirir- yırtıcı, his yoksulu, sırtlan kümesi,
Varsa gelmiş, açılıp mahbesi, yâhud kafesi!
Eski Dünyâ, Yeni Dünyâ, bütün akvâm-ı beşer,
Kaynıyor kum gibi, tûfan gibi, mahşer mahşer.
Yedi iklimi cihânın duruyor karşına da,
Ostralya'yla berâber bakıyorsun: Kanada!
Çehreler başka, lisanlar, deriler rengârenk;
Sâde bir hâdise var ortada: Vahşetler denk.
Kimi Hindû, kimi yamyam, kimi bilmem ne belâ...
Hani, tâ'ûna da züldür bu rezîl istîlâ!
Ah o yirminci asır yok mu, o mahlûk-i asîl,
Ne kadar gözdesi mevcûd ise, hakkıyla sefil,
Kustu Mehmedciğin aylarca durup karşısına;
Döktü karnındaki esrârı hayâsızcasına.
Maske yırtılmasa hâlâ bize âfetti o yüz...
Medeniyet denilen kahbe, hakikat, yüz­süz.
Sonra mel'undaki tahrîbe müvekkel esbâb,
Öyle müdhiş ki: Eder her biri bir mülkü harâb.
Öteden sâikalar parçalıyor âfâkı;
Beriden zelzeleler kaldırıyor a'mâkı;
Bomba şimşekleri beyninden inip her siperin;
Sönüyor göğsünün üstünde o arslan neferin.
Yerin altında cehennem gibi binlerce lâğam,
Atılan her lâğamın yaktığı: Yüzlerce adam.
Ölüm indirmede gökler, ölü püskürmede yer;
O ne müdhiş tipidir: Savrulur enkâz-ı beşer...
Kafa, göz, gövde, bacak, kol, çene, parmak, el, ayak,

Boşanır sırtlara, vâdîlere, sağnak sağnak.
Saçıyor zırha bürünmüş de o nâmerd eller,
Yıldırım yayılımı tûfanlar, alevden seller.
Veriyor yangını, durmuş da açık sînelere,
Sürü hâlinde gezerken sayısız tayyâre.
Top tüfekten daha sık, gülle yağan mermîler...
Kahraman orduyu seyret ki bu tehîde güler!
Ne çelik tabyalar ister, ne siner hasmından;
Alınır kal'a mı göğsündeki kat kat îman?
Hangi kuvvet onu, hâşâ, edecek kahrına râm?
Çünkü te'sîs-i İlâhî o metîn istihkâm.
Sarılır, indirilir mevki'-i müstahkemler,
Beşerin azmini tevkîf edemez sun'-i beşer;
Bu göğüslerse Hudâ'nın ebedî serhaddi;
«O benim sun'-i bedî'im, onu çiğnetme» dedi.
Âsım'ın nesli... diyordum ya... nesilmiş gerçek:
İşte çiğnetmedi nâmûsunu, çiğnetmeyecek.
Şühedâ gövdesi, bir baksana, dağlar, taşlar...
O, rûkû olmasa, dünyâda eğilmez başlar,
Yaralanmış temiz alnından, uzanmış yatıyor,
Bir Hilâl uğruna, yâ Rab, ne güneşler batıyor!
Ey, bu topraklar için toprağa düşmüş, asker!
Gökten ecdâd inerek öpse o pâk alnı değer.
Ne büyüksün ki kanın kurtarıyor Tevhîd'i...
Bedr'in arslanları ancak, bu kadar şanlı idi.
Sana dar gelmeyecek makberi kimler kazsın?
«Gömelim gel seni târîhe» desem, sığmazsın.
Herc ü merc ettiğin edvâra da yetmez o kitâb...
Seni ancak ebediyyetler eder istiâb.
«Bu, taşındır» diyerek Kâ'be'yi diksem başına;
Rûhumun vahyini duysam da geçirsem taşına;
Sonra gök kubbeyi alsam da, ridâ namıyle,
Kanayan lâhdine çeksem bütün ecrâmıyle;
Mor bulutlarla açık türbene çatsam da tavan,
Yedi kandilli Süreyyâ'yı uzatsam oradan;
Sen bu âvîzenin altında, bürünmüş kanına,
Uzanırken, gece mehtâbı getirsem yanına,
Türbedârın gibi tâ fecre kadar bekletsem;
Gündüzün fecr ile âvîzeni lebrîz etsem;
Tüllenen mağribi, akşamları sarsam yarana...
Yine bir şey yapabildim diyemem hâtırana.
Sen ki, son Ehl-i Salîb'in kırarak savletini,
Şark'ın en sevgili sultânı Salâhaddîn'i,
Kılıç Arslan gibi iclâline ettin hayran...
Sen ki, İslâm'ı kuşatmış, boğuyorken hüsrân,
O demir çenberi göğsünde kırıp parçaladın;
Sen ki, rûhunla berâber gezer ecrâmı adın;
Sen ki, a'sâra gömülse taşacaksın... Heyhât,
Sana gelmez bu ufuklar, seni almaz bu cihât...
Ey şehîd oğlu şehîd, isteme benden makber,
Sana âgûşunu açmış duruyor Peygamber.
Mehmet Akif'in "Asım" kitabında ve bu dizelerde ilk
gördüğümüz gerçek, onun gençlere olan güveni, bu
nedenle geleceğe karşı hissettiği güvendir. Kendi adıma
kendi kültürünü, geleneğini ayakta tutmak için tüm
büyük insanlarda gördüğüm ortak özelliğin bu olduğunu
söyleyebilirim. Görüldüğü gibi "Asım" kitabı daha sarîh
ve anlaşılması kolaydır, dolayısıyla da İstiklal Marşı ile

paylaşılan aynı temaları, özellikle medeniyet anlayışını,
buradan yola çıkarak daha iyi idrak ve analiz etmek
mümkündür.

Asım neslinin ilim ve fen tahsili için Berlin'e yola
çıkmasından ve birçok başka metninden bellidir ki, Akif
merhum Müslüman imanını ilim ve fen ile taçlandırarak
kendi medeniyetimizi günümüz şartlarında yeniden ihya
etmekten yanadır. Akif, medeniyete değil, yeryüzünü
sömürü ve kan gölüne çevirmiş olan Modern Batı
medeniyetine karşıdır. Zaten başka türlü de
düşünülemez. Medeniyet kavramı tamamen Osmanlı'ya
özgüdür. Osmanlı, Arapçada uygarlık demek olan
"temeddün" kelimesi ile yetinmemiş ayrıca "şehir"den,
Medine'den yola çıkarak "medeniyet" kavramını
üretmiştir. Tıpkı medeniyetin özünün insan ilişkilerine
dayalı olduğunu vurgulamak isterken Farsça "nazik"
kelimesinden Arapça sarf kuralına göre "nezaket"
kelimesini türettiği gibi... Oysa "zarîf" de "zarafet" de
Arapça ve aynı şekilde dilimize geçmiş. Demek ki
"zarafet" ile yetinmeyip bir de "nezaket"i dilimize ilave
etmiş atalarımız.

Tıpkı, "kitabîyyat" demek olan "literatür" karşılığı olarak
ahlaka vurgu amacıyla "edebiyat" demeyi yeğledikleri
gibi...

Mehmet Akif, Doğu ve Batı medeniyetlerini de bilmekte
ve her iki medeniyetin en elverişli yönlerinin insanlar
tarafından uygulanmasını istemektedir. Akif,
medeniyetin elde edilmesini, kişilerin çabaları,
gayretleri ve kendi özünden taviz vermemeleri, kendi
olmalarıyla ifade eder. Akif'in medeniyet anlayışında
ayrıca fen ve teknik de önemli bir yer tutar. Ona göre bir
ülkenin gelişmesi, şüphesiz fen ve teknik sayesinde
olmaktadır. Ancak bu süreç boyunca kişilerin de kendi
kültürel değerlerinden ve iç ruhsal bütünlüklerinden
taviz vermemeleri gerekir.

Ona göre medeniyet ancak medeni insanlarla
kurulabilir; bunun için kişilerin dinlerinden, kültür ve
geleneklerinden, dillerinden tevarüs ettikleri asli
değerlerini ve iç dinamiklerini canlı tutup geliştirmeleri
lazım gelir. Medeniyetin bu insani yönü, fen ve
teknikten bile daha önemlidir.

Mehmet Akif, Batı'nın, sırf fen ve teknik de ileri gitmesi
sebebiyle "medeniyet" adına teknoloji de geri kalmış
Müslüman ülkeleri ve diğerlerini sömürmesini bir türlü
hazmedemez. Ama buna tembellik, cahillik ve
vurdumduymazlık gibi olumsuz tutum ve davranışlarla
izin verilmesini de şiddetle eleştirir. Mehmet Akif,
halkın tembel ve cahil kalmasından ve bu yüzden
ülkelerin gelişememe ve medeniyeti
yakalayamamasından temel sorumlu olarak aydınların
halktan kopuk olmalarını görür. Aydınlar, âlimler,
medeniyeti bilen insanlar kimseler olarak halkın
güvenini kazanamamışlarsa, halkı veya inançlarını
suçlamaya hakları da yoktur. Müslümanların medeniyeti
yakalayamamalarının bir başka sebebi, bazı Batılı bilim
adamlarının ya da müsteşriklerin dediği gibi İslam değil,
aksine Müslümanların dini yanlış anlamaları ve
uygulamalarıdır.

Kısacası Akif de döneminin Müslüman münevverleri gibi medeniyetin fen ve teknik yönünü benimsemiş, bunun her halükârda alınmasını ifade etmiş ancak kutsal olana, manevi değerlere saygıyı da ihmal etmemek gerektiğini vurgulamıştır. Bunu “Evet, ulumunu asrın şebaba öğretelim; Mukaddesata, fakat çokça ihtiram edelim” diye ifade etmiştir.

Akif’in ve modern dönemin meydan okumasıyla karşılaşmış, dinini, kültürünü muhafaza ederek modernleşmekten yana olan son dönem Osmanlı münevverlerimizin çoğunda bulunan bu bakışa ben de katılıyorum. Ancak gerek onlardan gerek geçen zamanda yeni fikirlerden öğrendiklerim muvacehesinde bu bakışın hatalı ve eksik bulduğum yanları olduğunu da söylemeliyim. Artık yalnızca Batının “ilmini ve fenni”ni almakla iktifa edemeyiz, onu ciddi biçimde sorgulamak, eleştirmek ve onarmak da bize düşer. Bu bakışımı Türkiye Yüzyılından ne beklediğime cevap verirken şöyle açıklamaya çalışmıştım:

“Türkiye Yüzyılı hayalim, yaşadığımız zamanlarda ne eksikse onu tamamlayan, ne fazlaysa onu gideren, ne hatalı ve arızalı ise onu onaran, bunlar için çabalayan, mazlumların, insanlığın ve hayatın umudu olan bir ülkeye, onun devletine ve insanına olan inancıma dayalı.

Bu dünyada merhamet ve adalet eksik; görünüşte insan ve hayvan hakları, demokrasi ve çevrecilik

söylemlerinden geçilmiyor ama gerçekler hiç de öyle değil...

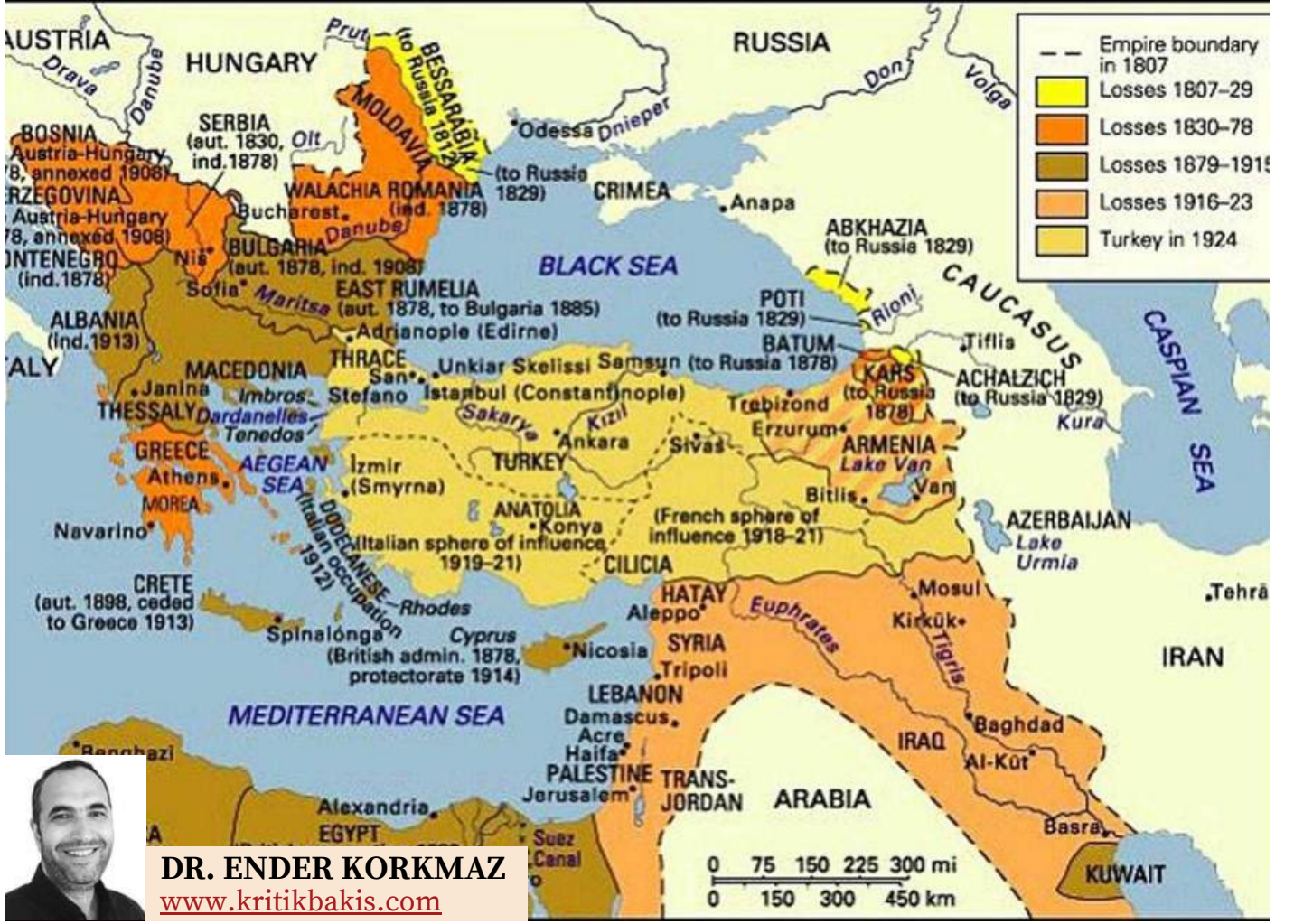
Türkiye Yüzyılında ülkemizin, devletimizin, insanımızın mazlumların, insanlığın, canlıların, hayatın savunucusu ve sözcüsü olmasını beklerim.

Yaşadığımız zamanlara haz ve hız çağı, insan-sonrası” dedirtecek kadar tatminin, rekabetin, süratin ve teknolojik aklın esiri olmuş insanlara, durun böyle nereye gidiyorsunuz diye soran, teenniye ve iyilikte, sağlıkta yarışmaya davet eden bir Türkiye Yüzyılı hayal ediyorum.

Akla ve bilime olduğu kadar kalbe ve merhamete de ihtiyaç olduğunu, ahlakın ötekini düşünmek ve haklarını savunmaktan geçtiğini, yeryüzünde adalet olmadan kimsenin mutlu olamayacağını hatırlatan ve gösteren bir ülkeye, devlete ve millete inanıyorum.”

Bir ilave eleştirim de merhum Akif’in kapsamlı bir demokrasiyi, özellikle Müslümanların kendi düşünce ve hayat dünyalarındaki demokrasiyi nasıl geliştireceklerine pek kafa yormamasıdır. Bu vazife de bize, size düşmektedir. Kendi adıma bunu düşünce alanında “Mehmet Akif ile Necip Fazıl’ı; Aliya ile Nurettin Topçu’yu nasıl bir arada düşünebiliriz?” başlığı altında yapmaya çalışıyorum. Siz gençlerimizi de siyasetin sadece gündelik iktidar ve çıkar hesabı şeklinde algılanmasından uzaklaşıp bir “medeniyet siyaseti”ni nasıl geliştirebileceğimiz üzerine fikir üretmeye davet ediyorum.

DR. ENDER KORKMAZ

www.kritikbakis.com

KENDİMİZİ KANDIRMIŞ OLABİLİR MİYİZ: MERKEZİYETÇİLİK MESELESİ

“İstanbul’dan Suriye’ye gönderilen cahil ve zalim memurlar, sonu gelmez gaflet ve sapkınlıklarıyla, zulüm ve haksızlıklarıyla halkı dinden imandan ettiler ve kendi hükümetlerinin çöküş ve yıkılışının sebeplerini de hazırladılar.[1]”

Hüseyin Kazım Kadri- Eski Osmanlı Halep Valisi

Artık kabul etmenin zamanı geldi. Türklerin Tanzimat’tan beri büyük umutlar bağladığı idarî merkezileşme tecrübesi Türkiye’yi “muasır medeniyetler” seviyesine taşıyamadı. İttihat ve Terakki’den Cumhuriyet’in kurucu kadrolarına, oradan bugünün iktidarına kadar hemen her siyasi proje ilerlemenin anahtarı olarak merkezileşmeyi dendi; sonuç ise değişmedi. Bugün elimizde “Türk insanının mutlu olmadığını” gösteren araştırmalar, derinleşen gelir adaletsizliği ve en temel ihtiyaçlara bile dünyanın en yüksek fiyatlarıyla erişmeye çalışan geniş kitleler var. Görünen o ki merkezî devlet Türk insanına mutluluk sunamıyor. Dünyanın en zengin halkı olmayan Türk vatandaşları, otomobil gibi temel bir ihtiyaca bile dünyanın en yüksek vergilerini ödeyerek bu hormonlu sistemi ayakta tutmaya çalışıyor.

Otomobil bir yana 200 yıllık bu idari merkezileşme sürecinde, toplamda 20-30 yıl süren kesintili dönemler hariç temel gıda maddelerinin temini bile millet için bir problem olageldi. Merkezîyetçilik Türklere refah getirmedi ve refah getirecek gibi de gözükmüyor. Bu hakikatin teslim edilmesi ve hem çağın gereklerine hem de Türk millî benliğine daha uygun yeni idari alternatiflerin cesaretle düşünülmesi artık ertelenemez bir ihtiyaçtır. Üstelik bu sadece Türkiye’ye mahsus bir tablo da değildir; Osmanlı bakiyesi coğrafyada merkezîyetçi idareler kuran pek çok devlet de başlangıçta umut ettiği refah ve medeniyet seviyesine ulaşamadı.

Merkezîyetçiliğin Türkiye’de bürokrasiye kazandırdığı avantajlı konum bu tartışmanın üniterizm-federalizm dikotomisinde kısır bir alana hapsedilmesine sebep oldu. Öyle ki adem-i merkezîyetin tek formu “etnik federalizm”miş gibi bir yaklaşımla adem-i merkezîyet “bölücülükle” eşdeğer bir kavram gibi sunuldu. Aslında, tek elde toplanmış merkezî devlet mekanizması, ülkenin zenginliklerinin yönetilmesi ve dağıtılması (rant) üzerinde siyasete ve yüksek bürokrasiye olağanüstü bir tasarruf gücü sağladığından bu gücün denetlenmesi;

millet adına, millet tarafından sınırlandırılması ve şeffaflaştırılması hiçbir zaman gerçek anlamda istenmedi. Adem-i merkeziyetçilik, kasten “etnik bölücülük”le aynı sepete atılarak, mevcut sistemin ve merkezde yoğunlaşmış bu ayrıcalıklı imtiyazların sorgulanmasının önü kesildi[2]. Eli kanlı bölücü terör örgütünün adem-i merkeziyet meselesini siyasi bağlamından çıkarıp, meseleyi ilkel bir etnik bölünmeye hizmet edecek söyleme indirgemesi de bu anlamda sağlıklı tartışmaların önünü keserek Türk milletinin bu idari sıkışmışlıktan gördüğü zararı arttırdı[3].

Artık bu kısır tartışmanın çerçevesini kırmak gerekiyor. Zira adem-i merkeziyet demek sadece federalizm anlamına gelmiyor. Bugün İngiltere ve İspanya örneklerinde görüldüğü gibi, hukuken üniter olup fiiliyatta oldukça adem-i merkeziyetçi politikalara sahip devletler bulunduğu gibi, Rusya Federasyonu örneğinde olduğu gibi anayasal olarak federal olmasına rağmen son derece merkeziyetçi işleyen rejimler de mevcuttur. Üstelik dünya devletlerine bakıldığında Almanya gibi nüfusunun %25’inden fazlası göçmen, Rusya Federasyonu gibi nüfusunun en az yarısı Rus olmayan etnik unsurlardan oluşan, Amerika Birleşik Devletleri gibi çok etnili ve kültürlü bir nüfusa sahip olan ülkelerde “bölünme korkusu” siyasetinin gündemi belirleyen başat dinamiklerden biri olmadığı görülür. Hatta, “dış güçler”in kendisiyle en fazla uğraştığı devlet olan Rusya Federasyonu; milli gururu yüksek, asabiyet sahibi ve savaşçı bir topluluk olan Çeçenleri, Ukrayna savaşında Rus ordusu için en ön safta, canını vermeye hazır, Moskova’ya sadık bir güç haline getirmeyi başarmış durumdadır. Rusya kendi adına bu başarıyı; daha önce defalarca denenmiş fakat sonuç vermemiş katı merkeziyetçi politikaları terk ederek, bölgede adem-i merkeziyet ilkesine yaslanan yeni bir siyasi düzen kurmak suretiyle elde etmiştir. Türkiye’nin yaklaşık 22 katı yüzölçümüne ve çok daha çeşitli bir etnik kompozisyona sahip olan Rusya Federasyonu’nun, bütün bu şartlara rağmen bölücü hareketlere karşı bizden daha dirençli olması; bölünmeyi engellemenin kutsanmış üniterizm diskurlarıyla değil; tehlikeyi doğru okuyan, akılcı ve esnek politikalarla mümkün olduğunun somut bir kanıtı olarak kuzeyimizde durmaktadır.

Bize gelince... Osmanlı-Türk geleneği, hemen her kritik dönemeçte benzer merkeziyetçi reflekslere sarılarak Arnavutları ve Arapları siyasal ve duygusal olarak kaybetti. Kanun-ı Esasî’nin ilk maddesinde “Devlet-i Osmaniye memalik ve kıtaatı (...) hiçbir zamanda hiçbir sebeble tefrik kabul etmez[4]” denilmesi, kâğıt üzerinde toprak bütünlüğüne ne kadar vurgu yapılırsa yapılsın, imparatorluğun dağılmasını engellemeye yetmedi. Buna karşılık, 1776’dan itibaren “insanların mutluluğu arama hakkı”nı kurucu siyasal metinlerinin merkezine yerleştiren ABD, bölünmek şöyle dursun hem maddi hem de kültürel bakımdan etkisini tüm dünyaya yaymayı başardı. Almanya ise 1648 Vestfalya Barış’ından bu yana farklı rejimler görmesine rağmen güçlü bir

federal ve adem-i merkeziyetçi gelenek etrafında şekillendi. 1871’de kurulan Alman İmparatorluğu bile bir federal monarşiydi ve 20. yüzyıl başına gelindiğinde Avrupa’nın sanayi ve askerî bakımdan en güçlü devletlerinden birine dönüşmüştü. Almanya sadece bir kez, Hitler döneminde merkeziyetçi bir politika izledi ve Hitler’in merkezi devlet mekanizmasının kaynak açlığını doyurmak için giriştiği savaşlar sadece Almanya’ya değil, tüm dünyaya yıkım getirdi. Savaşın ardından Almanya, adeta “fabrika ayarlarına” dönerek federal ve adem-i merkeziyetçi düzeni 1949 Anayasası’yla yeniden ve bu kez bilinçli bir fren-denge mekanizması olarak kurdu. Bugün onu Avrupa Birliği’nin tartışmasız lider ülkesi konumuna getirecek atılımları yaptı. Üstelik tüm bunları, İkinci Dünya Savaşı sonrasında; Türk tarihinde örneği görülmemiş ölçüde ağır bir dış müdahaleye, ABD ve Sovyet işgaline, ülkenin fiilen bölünmesine ve uzun süreli vesayete rağmen başarabildi. Savaş sonrası kurulan federal Batı Almanya bölünmek şöyle dursun, Doğu Almanya ile birleşerek genişledi. Batı Almanya; elde ettiği refah, zenginlik ve sosyal imkânlarla sadece Doğu Alman rejiminin değil, Doğu Almanya’daki insanların da gözünde açık bir cazibe merkezi haline geldi.

Bugün müreffeh Batı demokrasilerinin büyük kısmında, ister federal ister üniter olsun, güçlü yerel yönetimler, kendi bütçesine ve yetkisine sahip adem-i merkeziyetçi uygulamalar egemendir. Afrika devletlerinin ise yaklaşık %85-90’ı anayasal olarak üniter ve fiilen de yüksek derecede merkeziyetçidir. Karşılaştırmalı siyaset ve kamu yönetimi literatürü, belirli bir ölçeğin üzerindeki devletlerde kaynak ve yetkinin tek merkezde toplanmasının hem demokratik kaliteyi hem de ekonomik performansı zayıflatıldığını gösteriyor. Buna rağmen, nominal kişi başı GSYH açısından Danimarka, İzlanda ve İrlanda gibi bazı üniter devletlerin ekonomik başarısı zaman zaman zaman “üniterizmin zaferi” gibi sunuluyor. Oysa gözden kaçırılan temel husus, bu ülkelerin yüzölçümleri ve nüfuslarının Türkiye ile kıyaslanamayacak derecede küçük olmasıdır. Türkiye yaklaşık 85 milyonluk nüfusuyla Danimarka’nın, Norveç’in ve İrlanda’nın ortalama on beş katı büyüklüğündedir; yüzölçümü olarak da Danimarka’dan yaklaşık 18, İrlanda’dan 11 kat daha geniştir. Her ne kadar Norveç’in yüzölçümü Türkiye’nin yaklaşık yarısı kadar olsa da dağlık coğrafya ve iklim şartları nedeniyle 5,5 milyonluk nüfusun büyük bölümü ülkenin güneyindeki dar bir şeritte yoğunlaşmıştır. Türkiye’nin, bu tür düşük nüfuslu ve sınırlı yerleşim alanına sahip ülkelerde nispeten sorunsuz işleyen aynı idari modeli benimseyerek yönetilebileceğini iddia etmek, 120 kiloluk bir yetişkinin çocuk menüleriyle sağlıklı yaşayabileceğini savunmak kadar tutarsızdır. Kaldı ki bu devletlerin üniter yapısı Türkiye’nin üniter yapısından daha az merkeziyetçidir.

Türkiye’de merkeziyetçilik, siyasete merkezî bütçede toplanan kamu gelirlerinin yaklaşık %85’inin sağladığı devasa bir dağıtım (rant) gücü, ve bürokratlara göreceli

bir denetimsizlik sağladığı için siyaset-bürokrasi ittifakı bu düzenden geri adım atmak istemiyor. Parti liderliği sultasına dayalı Siyasi Partiler Kanunu ve milletvekili adaylarının parti merkezinde, kapalı listeler halinde belirlenmesi de bu oligarşik yapıyı alttan alta besliyor. Seçmen, kimi seçtiğine değil, milletvekili listelerini hazırlayan siyasi parti liderlerinin iradesine mahkûm ediliyor; bu da parti örgütünü ve yerel talepleri zayıflatıyor. Üstelik Cumhurbaşkanlığı hükûmet sistemiyle daha da merkezileştirilen yürütme yapısının, ülkeye vaat edildiği ölçüde refah ve huzur getirip getirmediği de hem ekonomik göstergeler hem de gündelik hayat tecrübesi üzerinden ağır biçimde sorgulanıyor.

Türkiye’de ne zaman demokratikleşme ve adem-i merkeziyet tartışılrsa, taraflardan bir kısmı sayılan siyasal modellerin pratik üstünlüğünü zımnen kabul ediyor ama hemen ardından “Türk halkı henüz böyle bir idareye hazır değil” totolojisine sığınıyor. Oysa bu, yeni bir gerekçe değil; II. Meşrutiyet döneminde İttihatçıların da sık sık başvurduğu, Tanzimatçı bürokrat zihniyetinin de büyük ölçüde paylaştığı eski bir vesayet argümanı... Demek ki o günlerden bugünlere pek bir şey değişmemiş. 200 yıllık merkeziyetçilik tecrübesi, umulduğunun aksine, Türk halkını daha ileri bir özgürlük ve demokratiklik ortamına hazırlayamamış. Kendisine inisiyatif verilmeyen çocuğun karakteri nasıl tam anlamıyla gelişmezse, kendisine inisiyatif tanınmayan toplumlar da siyasi ve toplumsal olgunluğa ulaşamaz. Bir toplumun siyasal olgunluğa erişebilmesi için, kendisini doğrudan ilgilendiren konuların en azından bir kısmında bizzat karar verebilmesi; yanlış karar verdiğinde de bu tercihin olumsuz sonuçlarına katlanarak doğruyu öğrenme imkânına sahip olması gerekir. Türkiye’deki siyasal ve idari vesayet düzeni ile hemen her düzeyde işleyen merkezi atama sistemi, toplumun bu tür bir yerel yeterliliğe ve gerçek bir siyasal olgunlaşma sürecine adım atmasının önündeki en büyük engellerden biridir.

Bugün birçok açıdan dünyanın en ileri ülkesi olan ABD’yi Avrupa’nın “tutunamayanları”, düşük eğitilmiş, toplumda barınamayan hatta bir kısmı suçlulardan oluşan kaçkınları (göçmenleri) kurdu. Ancak bu heterojen ve çoğu zaman “ikinci sınıf” muamelesi gören topluluk, daha ilk günden itibaren yerel meclisler, eyalet hakları ve adem-i merkeziyetçi bir idari tasarım sayesinde, bugün dünyanın hakim gücü haline gelen bir siyasal-iktisadi yapı inşa edebildi. ABD’nin pek çok yapısal iç sorunu olduğu biliniyor; fakat hala kişi başı gelir, teknolojik inovasyon ve kurumsal kapasite bakımından dünya ligine önderlik eder durumda... Bugün ABD’nin, Türkler arasında ekonomik fırsat ve özgürlük arayışıyla en çok göç edilmek istenen ülkeler arasında olması, buna karşılık ABD vatandaşları arasında Türkiye’ye kitlesel bir yerleşme/hicret eğiliminin olmaması da iki ülkenin idari ve siyasi modelinin refah çekiciliği farkını net biçimde gösteriyor.

Bugün Türkiye de neden benzer şekilde bölge devletleri için bir çekim merkezi olmasın? Peki, topraklarının her köşesinde Müslümanların dinleyeceği hutbenin içeriğine dahi Ankara’dan karar veren bir Türkiye; Halep’teki, Duhok’taki, Süleymaniye’deki hatta Bağdat’taki, Şam’daki Müslüman nüfus için ne kadar çekici olabilir[5]? Devletin, toplumu doğrudan ilgilendiren bazı alanlarda karar mekanizmalarından kademeli olarak çekilmesi, Türk idaresini bölge halklarının gözünde daha sempatik kılacak; böylece Türkiye’nin yumuşak gücünü ve bölgesel cazibe kapasitesini de kayda değer biçimde artıracaktır.

Bu yazı adem-i merkeziyetin üstünlüğünü ya da federalizmi savunmak için değil, bu meselelerin Türkiye’de nasıl tartışıldığına dair gerçek dışı, korku merkezli çerçevenin altını çizmek için kaleme alındı. Türkiye’nin önünde ağırlaşan sorunlar var ve ülke, bu sorunlarla baş edebilmek için idari yapısını yenilemezse, bugün yönetilebilir görünen pek çok fay hattı yarın çok daha yıkıcı biçimde kırılabilir. İngiltere, 1776’da kendi tebaası olan Amerikalıların isyanıyla, klâsik sömürgeci merkezileşme modelinin artık sürdürülemeyeceğini gördü; bunun üzerine, sonraki yüzyılda sömürgelerini kontrollü bir şekilde, “bağımsızlık” retoriği eşliğinde ama fiilen kendi etki alanında tutarak birer birer serbest bıraktı ve böylece kaçınılmaz olan dönüşümü bizzat yöneterek gücünü iki yüzyıl daha korumayı başardı. Dahası, çekildiği coğrafyalarda ciddi bir İngiliz kültürel ve ekonomik hegemonyası inşa etti. Osmanlı Devleti ise değişimi yönetmek yerine değişime direnerek, milyonlarca kilometrekare toprağı ve o topraklarda yaşayanların aidiyet duygusunu kaybetti. Türkiye bu bakımdan Osmanlı’dan daha şanslı: Ne onun kadar aşırı geniş bir coğrafyaya ne de o ölçüde parçalı bir etnik mozaığe sahip. Türkiye, etnik federalizm tuzağından uzak durarak, adem-i merkeziyet meselesini kendi içinde daha etkin bir şekilde tartışır ve çeşitli uygulamalarla merkeziyetçi sistemin aksayan yanlarını düzeltirse halkını mutlu edebilen ve bölge halkları için çekici bir ülkeye dönüşebilir. Eğer bunu yapmazsa, Osmanlı Devleti’nin karşı karşıya kaldığı o meşum süreçle karşı karşıya kalması ne yazık ki ihtimalden arî değil.

[1] Hüseyin Kazım Kadri, Meşrutiyetten Cumhuriyete Hatıralarım: İstanbul – Trabzon – Selanik – Suriye (İstanbul: Dergah Yayınları, 2018), s.184.

[2] Üstelik siyaset ve bürokrasi, Türkiye’nin geri kalmışlığının sorumluluğunu çocukça bir refleksle bütünüyle “dış güçlere” havale ederek bu tartışmanın önünü kesmeye çalıştı. Oysa “dış güçler” denilen olgu, yani başka devletlerin bir ülkenin iç işlerine müdahale etme çabası, dünyadaki hemen her devlet için –hatta bazıları için Türkiye’den çok daha ağır biçimde– var olan somut bir gerçekliktir.

[3] Bu yazı, bir yandan da eli kanlı terör örgütünün Türk milletini içine düşürdüğü bu idari kısırlık tuzağının da sorgulamayı amaçlamaktadır.

[4] Günümüz Türkçesiyle: Osmanlı Devleti’nin ülkeleri ve toprakları (...) hiçbir zaman, hiçbir sebeple bölünmeyi etmeyi kabul etmez.

[5] Merkezi atama yoluyla, görev yaptıkları bölgenin şartlarını ve manevi iklimini bilmeyen, kimi zaman yerel değerleri inciten –öğretmeninden imamına– bölgeye yabancı memurlar gönderen bir idare, bugün Türkiye’yi bölge halkları için gerçekten cazip mi kılıyor, yoksa itici mi?

Bu memurların ne kadarı yabancıydı oldukları, manevi rabitaları olmayan, (atandıkları) görev bölgelerine gerçekten hizmet etmek için gidiyor? Osmanlı ve Türkiye tarihi söz konusu olduğunda merkezden atanmış bazı bürokratların bulaştıkları usulsüz ve kanunsuz işlerin bazı bölgelerde halkın ülkeye aidiyet duygularını nasıl zedeledikleri unutulmuş şeyler değil. Hüseyin Kazım Kadri Bey’in Halep Valiliğine dair hatıratı bu tür vakalarla doludur.

Orwell'in İzinde: AB Dijital Gizliliği Ortadan mı Kaldırıyor?

YAZAR: THOMAS KOLBE

KAYNAK: WWW.AMERICANHINKER.COM

Bu, Ursula von der Leyen'in kişisel amiral gemisi projesi: özel sohbetlerin gözetimi. Tüm işaretler, AB'nin çarşamba günü özel bir casusluk otoritesi kurmak için yeni bir girişimde bulunacağını gösteriyor.

Çarşamba günü, Avrupa Birliği tarihinin bir dönüm noktası olabilir. MCC Brüksel ve Avrupa Parlamentosu Üyesi Martin Sonneborn'un Pazartesi günü uyardığı gibi, AB'nin önerdiği "sohbet kontrolü" hakkında belirleyici bir oylama 26 Kasım'da yapılacak.

Bir Sonraki Deneme

Hem Avrupa Parlamentosu hem de Bakanlar Konseyi, WhatsApp veya Signal gibi mesajlaşma hizmetlerini, mesajlar gönderilmeden önce taramaya ve olası çocuk pornografisi içeriğini bildirmeye zorlayacak bir AB ajansı oluşturmayı öngören yeni formüle edilmiş önerileri tartışması bekleniyor.

Bunu açıkça söylemeyecekler — ama herkes asıl amacın ne olduğunu biliyor: siyasi amaçlı geniş çaplı bir gözetim ağı. Brüksel, muhalif sesleri bastırmak ve ağlarını azami güçle dağıtmak için seferber olmuş durumda.

Kapsamlı bir iletişim tarama rejimi, ulusal makamların siyasi muhalifleri çok daha hızlı tespit etmesine olanak tanıyacak — iktidar sahipleri için rahatsız edici olan herkesin hayatını cehenneme çevirebilecek bir araç.

Mektup Gizliliğinin Dijital İdamı

Ursula von der Leyen liderliğindeki AB Komisyonu'nun burada planladığı şey, yazışmaların kutsallığının dijital

olarak idamına eşdeğer. İroni neredeyse fazla kaçıyor: Pfizer aşı tedarik skandalına karışan von der Leyen, kendi özel mesajlarına dair hiçbir şeffaflık göstermiyor — buna karşın tüm toplumu genel şüphe altına sokuyor. Bu, sanki komşunuz tüm postalarınızı ele geçirip önce açmış, ardından da "istenmeyen" olan her şeyi bir sansür ofisine iletmış gibi bir şey.

Vatandaş artık şeffaf hale geliyor — ve özel hayatın son korunan alanlarından birini kaybederek, siyasi anlamda egemenliğini yitiriyor.

AB'nin önerdiği sohbet kontrolü, daha büyük bir kitlesel gözetim projesine tam anlamıyla oturuyor — bu gelişme, Avrupa'yı sistematik bir gözetim devletine doğru iten Dijital Hizmetler Yasası'nda şimdiden görülebiliyor. X, Telegram veya Meta gibi özel iletişim platformları, algoritmalarla yönetilen dijital bir hapishaneye sıkıştırılacak ve kamu bilgi alanı üzerindeki siyasi hâkimiyet sağlanacak.

Planlanan dijital kimlik uygulaması da aynı kalıba uyuyor. Vatandaşlar bilgi açısından çıplak bırakılacak, siyaseti anonim olarak değerlendirme yeteneklerinden mahrum edilecek — bu, internetin temel demokratik ilkelerine yönelik radikal bir saldırıdır.

Sansür Makinesi ve STK Kuşağı

Berliner Zeitung'da "Liber-Net" ile yapılan son röportajın ortaya koyduğu üzere, Brüksel, Avrupa'nın en üst düzey sansürcülerinin istekleri doğrultusunda siyasi söylemi

yönlendiren, dış kaynaklı bir konuşma polisi gibi işlev gören yüzlerce STK'dan oluşan bir kuşak oluşturmuş durumda. Siyaset adeta bir tür gözetim sarhoşluğuna kapılmış görünüyor — kendi başına ivme kazanmış, denetim bağımlısı bir çılgınlık hali. Bu dinamik, AB'nin ekonomik gerilemesiyle çarpıcı biçimde örtüşüyor; Brüksel'in "yeşil dönüşüm", enerji politikası ve temel ekonomik yanlış yönetim gibi adımları büyük eleştiriler tetiklemiş durumda. Tam da bu krizin gerçek nedenlerini halka anlatmaya çalışan sesler — yani halkın günlük yaşamını etkileyen çöküşün ardındaki gerçeklere işaret edenler — sistemin susturmaya çalıştığı kişiler olarak öne çıkıyor.

Özel İletişime Yönelik Hain Saldırı

Özel iletişime yönelik saldırı, özellikle haince bir şekilde yürütülüyor. Komisyonun resmî gerekçesi, çocuk pornografisiyle mücadele — ahlaki önceliği tartışmasız olan bir politika alanı. Ancak dijital mahremiyetin tamamını yok etmenin doğru çözüm olduğunu iddia etmek, inandırıcılığı zorlayan bir yaklaşım. Tarihsel olarak — örneğin Belçikalı Marc Dutroux skandalında olduğu gibi — bu tür başarısızlıklar, şifreli mesajlaşmalardan değil, suç ağlarını ortaya çıkarmadaki feci polis çalışmasından ve en üst düzeydeki yolsuzluklardan kaynaklanmaktadır. Muhalef milletvekillerine yönelik siyasi baskılar da aynı ölçüde alaycı bir nitelik taşıyor. Avusturya'nın FPÖ'sü ve Almanya'nın AfD'si gibi partiler bu plana açıkça karşı çıkıyor — ve bu yüzden anında kamuoyunun hedefi hâline geliyorlar.

Her iki parti de, bu düzenlemenin çocukların korunmasını bir bahane olarak kullanarak, Avrupa vatandaşlarının temel haklarına yönelik eşi benzeri görülmemiş bir saldırı olduğunu ve genel bir kitlesel gözetim sisteminin kurulmasına zemin hazırladığını haklı olarak dile getiriyor.

Alman Hükümeti Yine Pes Mi Edecek?

Şimdiye dek Alman hükümeti bu medeniyet kırılmasına direnmişti: Adalet Bakanı Stefanie Hubig (SPD), masum sohbetlerin gözetlenmesini anayasal bir devlette kesinlikle tabu olarak nitelendirmişti.

Özel iletişimin asla genel şüphe altına alınmaması gerektiğini vurgulayan Hubig, devletin mesajlaşma sağlayıcılarını tüm mesajları iletilmeden önce taramaya zorlamaması gerektiğini açıkça belirtmişti.

Ancak Almanya'nın önümüzdeki haftalarda bu tutumunu sürdürüp sürdüremeyeceği belirsiz. Martin Sonneborn, X platformunda, yasanın hızlı, gayri resmi ve anlamlı bir tartışma olmaksızın geçirilebileceğine dair bilgiler aldığını ima etti.

Alman temsilcilerin bu direnişi sessizce terk etme riski oldukça yüksek.

İçten yanmalı motor yasağında, sanayi-enerji oyunlarında veya ısıtma yasası fiyaskosunda olduğu gibi, Berlin tanıdık bir siyasi manevrayı tekrar edebilir: kamu çıkarını savunuyormuş gibi görünüp, tereddüt etmeden Brüksel'in ideolojik programını hayata geçirmek.

Brüksel'in kapıyı aralamak için sis perdesi ve yumuşatılmış hükümlerle gelmesini bekleyin — ancak ardından bu kapıyı sonuna kadar zorlayarak açacaktır.

NTE Savaşı: Çok Kutuplu Rekabetin Jeopolitik ve Ekonomik Boyutları

21.yüzyılda küresel güç rekabeti enerji, teknoloji ve kritik madenler ekseninde yeniden şekillenmektedir. Bu dönüşümün merkezinde yer alan nadir toprak elementleri (Rare Earth Elements – REE), modern ekonomilerin, askeri teknolojilerin ve yüksek teknoloji endüstrilerinin kilit girdisi hâline gelmiştir. Bu nedenle NTE tedarik zincirleri artık yalnızca ekonomik bir konu değil; jeopolitik, stratejik ve güvenlik boyutları olan küresel bir rekabet alanına dönüşmüştür. Bu süreçte nadir toprak elementleri (NTE), hem ekonomik hem askeri alanlarda kritik stratejik değer kazanmış, özellikle Çin ve ABD arasındaki rekabetin merkezinde yer almıştır. Nadir toprak elementlerinin üretim ve işleme kapasitesinin büyük oranda Çin tarafından kontrol edilmesi, küresel ölçekte tedarik bağımlılığı yaratmış ve iki güç arasında jeoekonomik gerilimlere yol açmıştır. NTE rekabeti yalnızca Çin ve ABD arasında yaşanan ikili bir çekişme değildir. Rusya, Hindistan, Avustralya, Afrika ülkeleri, Latin Amerika ve Güneydoğu Asya, kritik maden rezervleri ve stratejik politikalarıyla bu rekabetin parçası hâline gelmiştir. Böylece NTE mücadelesi çok kutuplu bir yapıya bürünmüş, uluslararası ilişkilerde yeni bir güç dengesi ortaya çıkmıştır.

Nadir Toprak Elementlerinin Stratejik Önemi

Nadir toprak elementleri, yeni teknolojinin neredeyse tüm ileri sistemlerinde kullanılan vazgeçilmez bir unsurdur. Savunma sanayiinden yapay zekâ donanımlarına, elektrikli araçlardan yarı iletkenlere

kadar pek çok kritik ürün bu elementler olmadan üretilemez. Elektrikli araç motorlarından radar sistemlerine, yüksek güçte mıknatıslardan savunma sanayii ürünlerine kadar geniş bir kullanım alanına sahiptir. Örneğin bir F-35 savaş uçağında 400 kg'dan fazla nadir toprak elementi bulunması bu bağımlılığın boyutunu göstermektedir. Lazer sistemleri, güdüm mekanizmaları ve radar teknolojileri NTE olmadan üretilmesi mümkün değildir. Bu durum nadir toprak elementlerini askeri kapasite ve stratejik caydırıcılık açısından kritik hâle getirir.

Neodyum, praseodim, disprosyum gibi elementler, yüksek performanslı manyetik malzemelerin üretiminde kritik rol oynar. Rüzgâr türbinleri, akıllı telefonlar, elektrikli araçlar gibi ürünlerin vazgeçilemez bir parçası haline gelmiştir. Bu nedenle geleceğin enerji ve teknoloji sistemleri, NTE tedarik zincirlerinin güvenliğine bağımlıdır.

Ukrayna Savaşı ve Nadir Toprak Elementleri

Ukrayna, özellikle lityum, titanyum, zirkonyum ve bazı hafif NTE rezervleri açısından Avrupa'nın en kritik potansiyel tedarik noktalarından biridir. Savaş öncesi yapılan değerlendirmelerde Ukrayna, "Avrupa'nın gelecekteki kritik mineraller üssü" olarak görülüyordu. Bu durum, ülkeyi sadece askeri değil jeoekonomik bir rekabet alanına dönüştürdü. Rusya, Ukrayna'da kontrol ettiği bölgelerde önemli titanyum ve zirkonyum kaynaklarını kontrol altına alarak havacılık-savunma

sanayisinde stratejik avantaj sağlamayı hedefledi. Moskova, küresel kritik mineraller pazarında Çin'e bağımlılığını azaltmak için Ukrayna rezervlerini jeopolitik kaldıraç olarak görüyor. ABD ise Ukrayna'nın NTE ve kritik mineraller potansiyelini Çin ve Rusya'ya karşı tedarik zincirini çeşitlendirme aracı olarak değerlendiriyor. Savaşın uzaması, ABD ve Avrupa'nın savunma üretimini artırmasına yol açıyor; bu durum küresel NTE talebini daha da yükseltiyor. Çünkü savunma sanayii, lazerler, radarlar ve füze güdüm sistemleri için yoğun NTE kullanıyor. Çin bu alanda hâkim olduğu için dolaylı olarak savaşın jeoekonomik kazanım elde eden aktörü oluyor. NTE ve kritik mineraller, Ukrayna savaşında stratejik öncelik haline geldi. Enerji dönüşümü, savunma üretimi ve yarı iletken rekabeti nedeniyle ABD-Rusya-Çin arasındaki güç mücadelesi "kaynak savaşları" dönemine evrildi. Ukrayna'nın kontrolü, Avrupa'nın Çin'e bağımlılığını azaltma hedefi açısından hayati öneme sahiptir. Ukrayna savaşı, klasik bir jeopolitik çatışma olmanın ötesinde kritik mineraller, NTE, enerji dönüşümü ve savunma sanayi üretimi ekseninde ABD-Rusya-Çin rekabetinin merkezine oturmuştur.

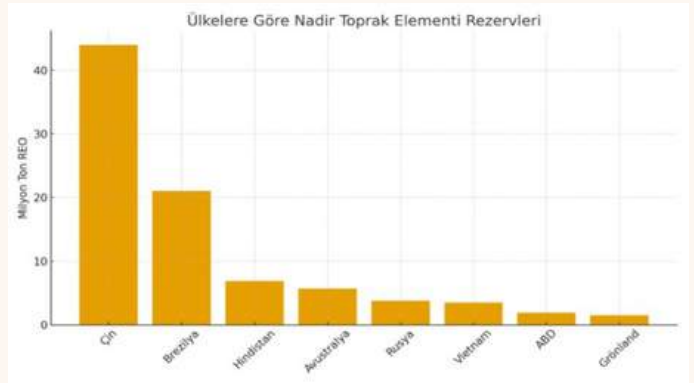
Çin'in Nadir Toprak Elementleri Üzerindeki Hakimiyeti ve Küresel Rekabet

Çin dünya üretiminin %60-70'ini gerçekleştirmekte, işleme kapasitesinin ise %80'inden fazlasını elinde bulundurmaktadır. Bu durum Pekin'e ekonomik ve jeopolitik bir kaldıraç sağlamaktadır. Çin, düşük maliyetli üretim politikasıyla 2000'lerde ABD ve Japonya gibi ülkelerin maden tesislerinin kapanmasına yol açmıştır. Bu süreç Çin'in küresel pazar üzerindeki kontrolünü artırmıştır. Bu üretim kapasiteleri, kurduğu tedarik inciri ağları ekosistemi sayesinde tekel haline gelmiş olan Çin, NTE'yi jeopolitik bir baskı aracı olarak kullanmaktadır. 2010 yılında Çin'in Japonya'ya yönelik NTE ihracat kısıtlaması uygulaması, bu kaynakların dış politika aracı olarak kullanılabileceğini göstermiştir. ABD ile rekabet arttıkça benzer uygulamaların tekrar etme ihtimali yüksektir. ABD, Çin'e bağımlılığını azaltmak için iç üretimi artırma, müttefiklerle işbirliği yapma ve alternatif teknolojilere yatırım politikasını benimsemiştir.

California Mountain Pass madeninin yeniden faaliyete geçirilmesi bu çabanın bir sonucu ancak işleme teknolojisinde ABD hâlâ Çin'e bağımlıdır. ABD, Avustralya, Kanada ve Afrika ülkeleriyle yeni tedarik anlaşmaları imzalayarak küresel bir NTE zinciri oluşturmaya çalışmaktadır. Washington, Nadir toprak elementlerine bağımlılığı azaltmak için geri dönüşüm, ikame malzemeler üzerine yapılan araştırmalar hız kazanmış, alternatif müknaatıs geliştirme alanlarında Ar-Ge yatırımları yapmıştır.

Ülke	Tahmini Rezerv (Milyon Ton REO)
Çin	44
Brezilya	21
Hindistan	6.9
Avustralya	5.7
Rusya	3.8
Vietnam	3.5
ABD	1.9
Grönland	1.5

Tablo 1: Ükelere Göre NTE Rezervleri

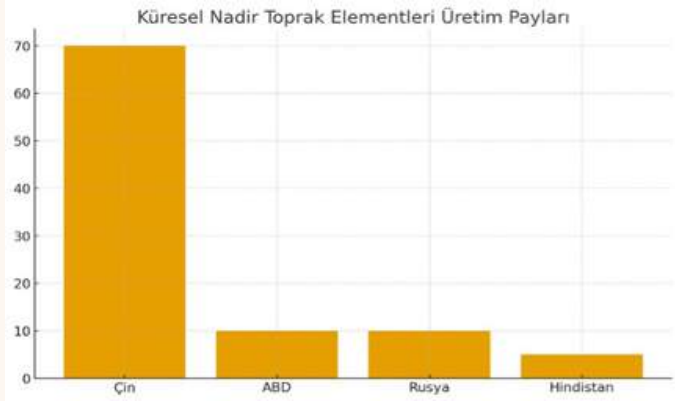
Grafik 1: NTE Rezervlerinin Dağılımı

Rusya NTE bakımından büyük rezervlere sahiptir (Sibirya, Yakutistan, Murmansk bölgesi). Ukrayna savaşı sonrası Batı'nın yaptırımları Rusya'yı kritik madenler üzerinden alternatif güç inşasına yöneltmiştir. Rusya, Çin ve Hindistan ile kritik mineraller konusunda işbirliğini artırmakta, böylece Batı dışı bir NTE bloklaşması oluşmaktadır. Rus askeri teknolojisi, özellikle elektronik harp sistemleri, NTE'ye bağımlıdır. Rusya, BRICS çerçevesinde NTE'nin uluslararası ticaretinin dolar dışı sistemle yapılmasını savunmaktadır. Bu durumun gerçekleşmesi halinde petrodolar sistemi benzeri ekonomik güç ortaya çıkarabilir böylece geleceğin stratejik kaynakların başında gelen NTE'nin yeni ekonomik düzenin merkezinde olmasını sağlayacaktır.

Hindistan yükselen Jeostratejik rolüyle alternatif olma potansiyeli

NTE rezervleri ve işleme kapasitesi açısından küresel rekabette yükselen bir aktördür. Hindistan, özellikle

monazit kumlarında önemli miktarda NTE rezervlerine sahiptir. Hindistan, Çin'e karşı denge oluşturmak için ABD, Avustralya ve Japonya ile QUAD çerçevesinde NTE ortaklıkları kurmaktadır. Jeopolitik istikrarı, demografik kapasitesi ve Hindistan Okyanusu'ndaki konumu sayesinde Hindistan, Çin dışı bir üretim merkezi olarak dikkat çekmektedir.

Grafik 2: Küresel NTE Üretim Payları

Ülke	Üretim Payı (%)	Jeopolitik Strateji
Çin	70	Küresel işleme tekeli koruma
ABD	10	Bağımlılığı azaltma, müttefik zinciri kurma
Rusya	10	Kaynak kartını diplomatik araç yapma
Hindistan	5	Yükselen üretici, Çin'e alternatif olma

Tablo 2: Ülkelerin NTE Stratejik Pozisyonu

Afrika ve Güney Amerika: Yeni Jeoekonomik Alan

NTE savaşının görünmeyen cephesi Afrika ve Latin Amerika'dır. Tanzanya, Madagaskar, Kongo Demokratik Cumhuriyeti dünyanın en önemli kritik mineral rezervlerine sahiptir. Çin bu bölgede yoğun yatırım yapmakta; ABD ve AB ise bu alana hızla yönelmektedir. Brezilya ve Bolivya, lityum ve nadir toprak elementleri bakımından kritik konumdadır. Bölge, yeni "maden diplomasisi"nin merkezi hâline gelmiştir.

Türkiye'nin NTE potansiyeli

Türkiye'de Eskişehir-Beylikova sahasında büyük bir potansiyel NTE rezervi tespit edilmiştir. Türkiye'nin potansiyeli yüksek olmakla birlikte bu alanda büyük bir üreticiye dönüşebilmek için kapsamlı çalışmaların eşgüdümü olarak yürütülmesi gerekmektedir. Üretim kapasitesi ve uluslararası piyasa etkisi için rezervin çıkarılabilir oksit miktarındaki verilerin net olarak belirlenmesi önem arz etmektedir. Bazı medya kaynakları çok yüksek potansiyelden bahsederken, bilimsel analizlerde güncel durumda daha temkinli yaklaşımlar yer almaktadır. NTE'nin teknik çıkarılabilirliği için ileri sondaj, işleme ve analiz çalışmaları kritik öneme sahiptir. Türkiye'de potansiyel olarak belirlenen bölgelerde araştırmalar yoğun olarak sürdürülmektedir. Tüm bu gelişmeler, Türkiye'nin NTE pazarında büyük bir aktör olabileceği anlamına gelmektedir.

Türkiye'nin savunma sanayii, enerji dönüşümü ve Ar-Ge ekosistemindeki son yıllardaki kapasite artışı, bu alanda rekabet gücünü artıran temel dinamiklerdir. Savunma teknolojileri, radar sistemleri, güdüm mekanizmaları, zırh kompozitleri ve yüksek sıcaklık süper alaşımları gibi kritik üretim alanlarında NTE vazgeçilmezdir. Türkiye'nin savunma sanayii, enerji dönüşümü ve Ar-Ge ekosistemindeki son yıllardaki kapasite artışı, bu alanda rekabet gücünü artıran temel dinamiklerdir. Savunma teknolojileri, radar sistemleri, güdüm mekanizmaları, zırh kompozitleri ve yüksek sıcaklık süper alaşımları gibi kritik üretim alanlarında NTE vazgeçilmezdir. Dolayısıyla Türkiye'nin yerli savunma sanayisini sürdürülebilir kılmak için NTE tedarik zincirini millileştirmesi stratejik önem taşımaktadır. Enerji ve ulaşım sektörlerinde ise elektrikli araç motorları, rüzgâr türbinleri ve batarya teknolojilerinde kullanılan NTE bazlı müknaatıslar, Türkiye'nin yeşil dönüşüm hedefleri açısından kritik rol oynamaktadır. Küresel NTE talebinin önümüzdeki on yılda üç kat artacağı öngörüldüğünden, Türkiye'nin tedarik zincirinde erken pozisyon alması rekabet üstünlüğü sağlayacaktır. Bununla birlikte Türkiye'nin karşı karşıya olduğu temel risk, rafinasyon ve alaşım teknolojilerindeki dışa bağımlılıktır. Söz konusu teknolojiler Çin, Japonya ve Fransa ağırlıklıdır. Türkiye'nin katma değer zincirinde üst basamaklara çıkabilmesi için güçlü bir yerli Ar-Ge altyapısı, teknoloji transfer mekanizmaları ve çevreye duyarlı madencilik modelleri geliştirmesi zorunludur. Avrupa'nın coğrafi yakın tedarikçi arayışı, Türkiye'ye lojistik ve ticari açıdan önemli avantaj sunmaktadır. Gümrük Birliği statüsü, Türkiye'yi doğal bir bölgesel tedarik üssü hâline getirmektedir. Bu potansiyelin hayata geçmesi, kamu-özel işbirlikleriyle desteklenen esnek bir finansman modeli ve bütüncül bir NTE stratejisi gerektirir. Türkiye doğru teknoloji yatırımlarını, rafinasyon kapasitesini ve Ar-Ge ekosistemi güçlendirmesi hâlinde küresel NTE piyasasında yalnızca bir hammadde sağlayıcısı değil, jeopolitik ve ekonomik etkisi olan stratejik bir güç merkezi hâline gelebilir.

Çok Kutuplu NTE Rekabetinin Sistemik Paradigma Değişimine Etkisi

Nadir toprak elementleri, 21. yüzyılın en stratejik hammaddesi hâline gelmiş ve çok kutuplu küresel güç mücadelesinin merkezine oturmuştur. Çin-ABD rekabeti bu alanın ana eksenini oluştururken, Rusya, Hindistan, Afrika ve Latin Amerika da oyunun kritik aktörleri hâline gelmiştir. Bu nedenle NTE mücadelesi artık jeoekonomik baskı araçlarının, tedarik zinciri savaşlarının, teknoloji ambargolarının, küresel ittifak değişimlerinin

belirleyici olduğu uzun soluklu bir güç yarışıdır. Nadir toprak elementleri rekabetinin sıcak savaşa dönüşme ihtimali teorik olarak mümkün olsa da pratikte düşük görülmektedir. Küresel ölçekte kısa vade de sıcak savaş olasılığı düşük olmakla birlikte, NTE eksenli jeoekonomik bir soğuk savaş döneminin başladığı açıktır.

Bu rekabet, geleceğin enerji dönüşümünü, askeri dengelerini ve küresel teknolojik düzenini belirleyecek temel faktörlerden biri olacaktır. Çin, ABD pazarına ihracata; ABD ise Çin'in üretim gücüne bağımlıdır. Bu bağımlılık savaş maliyetini artırmaktadır. Sıcak bir savaş, fayda maliyet analizi bakımından küresel ekonominin sonunu getirebilir. Kısa vadeli olarak her iki aktörün de çıkarlarına aykırı bir durumdur. Ekonomik karşılıklı bağımlılık, maliyet-fayda dengesi ve küresel piyasa istikrarı bu ihtimali sınırlandırmaktadır. Asıl rekabet, sıcak savaştan ziyade jeoekonomik ve teknolojik bloklaşma şeklinde ilerlemektedir.

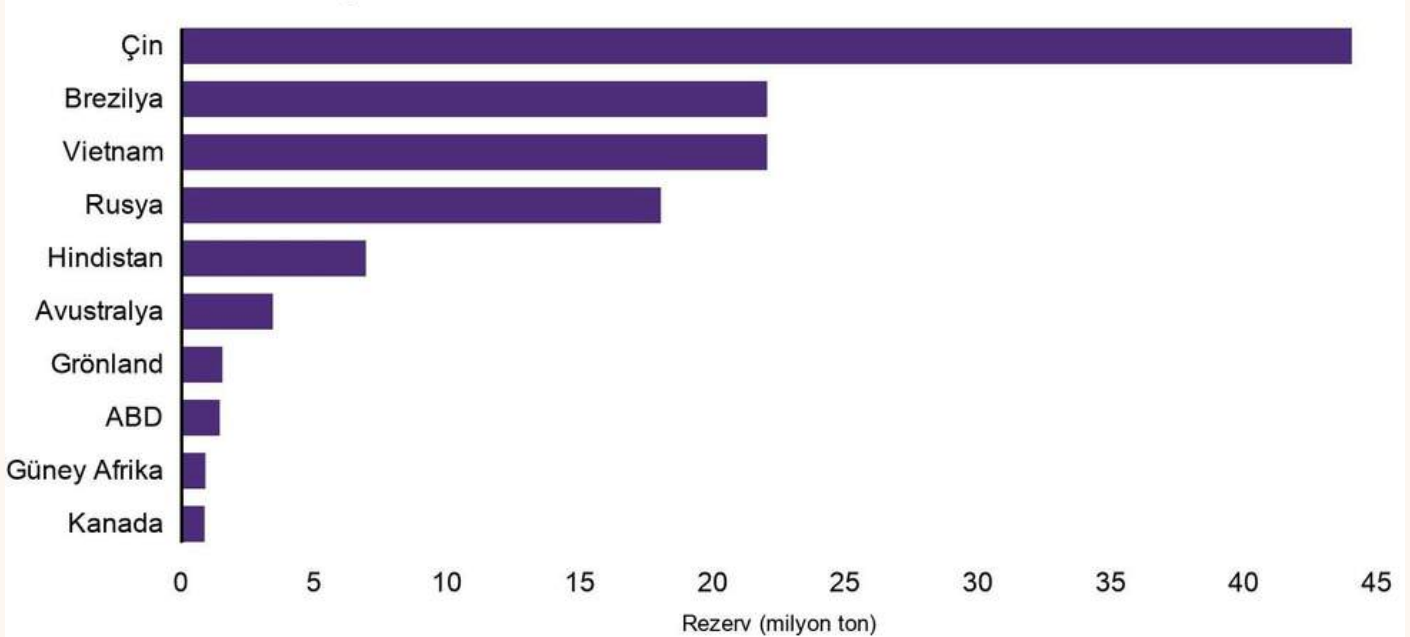
Çin-ABD çekişmesi NTE rekabetinin merkezinde olsa da diğer aktörlerin yükselişi çok kutuplu bir yapı ortaya çıkarmıştır.

Afrika, Orta Asya ve Hint-Pasifik, NTE üzerinden vekâlet rekabetinin yaşanabileceği alanlardır. NTE rekabeti aynı zamanda ekonomik blok arasında yeni bir küresel ayrışmanın habercisidir. Teknolojik, ideolojik ve Sosyolojik paradigma değişimi küresel bazda ekopolitik yeni bir düzen meydana getirecektir.

Ekopolitik bakımdan verileri analiz edildiğinde 1929 dünya ekonomik krizinde olduğu gibi yüzyıl sonra küresel bazda büyük buhran benzeri bir dönüşümün eşğine gelindiği değerlendirilmektedir. Bu kriz sadece finans merkezli değil; aynı anda birden fazla alanda olabilir; Finansal çöküş, enerji ve gıda krizi, nadir toprak elementleri üzerinden jeopolitik çatışma, dijital ekonomi çöküşü, tedarik zinciri kırılmaları, bloklaşmış dünya ekonomisinin parçalanması, 2029-2035 arasında yaşanabilecek hibrit bir mega-kriz ihtimali büyük sıfırlama teorisinin küresel bazda pratiğe geçmesine sebep olabilir.

Ulus devletlerin büyük borçlanma altında olduğu, toplumsal gelir adaletsizliğinin dünya genelinde ciddi rakamlara ulaştığı bir tabloda kapitalizme dayalı ekonomik düzenin son perdesine gelindiğini net biçimde gösteriyor. ABD, 250. yılına girerken batan bir geminin başkanı olduğunu trajikomik şekillerde ifade eden Trump, izlediği politikalarla bu iflası durdurmasının akisne sistemin çöküşünü hızlandırmaktadır. Mevcut düzenin yerine covid-19 pandemisiyle birlikte yoğun bir şekilde sunulan yeni formattaki sosyalist ve kapitalist değerlerin bir karışımını andıran, sömürgeciliğin geliştirilmiş bir versiyonu niteliğindeki "globalizm" düzeni insanlığın yeni kurtuluş reçetesi olarak sistematik bir şekilde pazarlanmaktadır.

Ülkelerin nadir toprak elementi rezervleri

Kaynak: MTA Dünyada ve Türkiye'de Nadir Toprak Elementleri raporu

DOÇ. DR. İSMAİL SARI
www.kritikbakis.com

SURİYE'DE DEVRİMİN BİRİNCİ YILI: DEVLET İNŞASI VE ÇEKİŞMELİ EGEMENLİK

Suriye'de 8 Aralık 2024 tarihinde Esad rejiminin çöküşüyle başlayan yeni dönem, salt bir iktidar değişiminden ziyade, devletin doğasına ilişkin ontolojik bir mücadelenin başlangıcı olarak okunabilir. Bu süreç, savaşın tahrip ettiği kurumsal yapıların yeniden inşası ile sınırlı kalmamış; merkez-çevre ilişkilerinin ve meşruiyet rejimlerinin yeniden tanımlandığı çok katmanlı bir dönüşüm halini almıştır. Ahmed Şara liderliğindeki geçiş hükümeti, devraldığı kurumsal enkazı bir "üniter ulus-devlet" paradigmasıyla onarmaya çalışırken, 13 yıllık iç savaş sürecinin yarattığı sahadaki bazı yapılar bu vizyona direnmektedir. Dolayısıyla mevcut tabloyu salt bir "geçiş süreci" olarak değil; Şam merkezli "yeniden merkezileşme stratejisi" ile çeperdeki "fiili otonomi pratikleri" arasındaki asimetrik ve sürekli bir güç mücadelesi olarak değerlendirmek gerekmektedir. Söz konusu bu mücadele, temelde iç içe geçmiş üç stratejik fay hattı üzerinde cereyan etmektedir: (i) kuzey ve güneydeki fiili otonomi pratikleri, (ii) güvenlik mimarisinin merkezileştirilmesi sorunsalı ve (iii) dış aktörlerin rolü.

Merkez-Çevre Gerilimi: Kuzeydoğu ve Güney Eksenleri
Yeni yönetimin karşılaştığı en büyük yapısal kriz, egemenliğin mekânsal paylaşımı noktasında, özellikle de kuzeydoğu ekseninde düğümlenmektedir. Literatürde sıkça Kürtler'in "federalizme geçişi" olarak romantize edilen sürecin aksine, Şam yönetimi Suriye

Demokratik Güçleri'nin (SDG) fiili özerkliğini bir model olarak kabul etmemekte; bilakis bunu üniter yapıya varoluşsal bir tehdit olarak kodlamaktadır. Kuzeydoğuda SDG'nin belirleyici olduğu özerk idari ve güvenlik yapılanması devam ederken, Ahmed Şara yönetimi Kürt meselesini çözmek için siyasi bir statü veya federasyon yerine, yalnızca "idari ademi merkeziyetçilik" formülünü masada tutmaktadır. Şam'ın perspektifinden bakıldığında, yerel yönetimlerin yetkilerinin artırılması kabul edilebilir bir tavizken, özerk yapıların anayasal bir statü kazanması "bölünmeye giden yol" olarak reddedilmektedir. Bu bağlamda, Şam ile SDG arasındaki mevcut durum bir ortaklık inşasından ziyade, tarafların birbirini yok edemediği için sürdürmek zorunda kaldığı, güç dengeleri değişene kadar geçerli olacak bir "husumetli ateşkes" (hostile truce) niteliğindedir.

Bu bağlamda, 10 Mart 2025'te Ahmed Şara ile Mazlum Abdi arasında imzalanan mutabakat, normatif düzeyde önemli bir eşiği temsil etmektedir. Anlaşma, Kürt topluluğunun Suriye'nin yerli unsurlarından biri olarak tanınması, tam vatandaşlık ve anayasal hakların güvence altına alınması, ülke genelinde ateşkesin sağlanması ve zorla yerinden edilmiş kişilerin güvenli ve gönüllü dönüşünün teminat altına alınması gibi ilkeleri içermektedir. Bu maddeler, yeni devletin kapsayıcı bir siyasal yapıya evrilme iddiasını güçlendirmektedir. Ancak mutabakatın pratik uygulamaya dair yönleri

oldukça sınırlı kalmıştır. Anlaşma ayrıntılarının 2025 yılı sonuna kadar komiteler aracılığıyla şekillendirileceği yönündeki formül, sürecin kurumsal kırılğanlığını ve belirsizliğini yansıtmaktadır.

SDG'nin ulusal orduya entegrasyonu ilkesel düzeyde kabul görmüş olsa da, örgütün kendi askerî yapılarının otonomisini koruma yönündeki ısrarı, geçiş sürecinin zorlu olacağını göstermektedir. Bu dosyanın geleceği büyük ölçüde Türkiye'nin güvenlik ve dış politika öncelikleriyle doğrudan bağlantılıdır. Dolayısıyla, Şara yönetiminin Kürtlerle kuracağı kurumsal uzlaşma yalnızca iç barış açısından değil, aynı zamanda Ankara-Şam hattında yeniden tesis edilmeye çalışılan stratejik koordinasyon açısından da belirleyici bir sınav alanı olacaktır.

Benzer bir asimetri güneyde yaşanmaktadır. Süveyde merkezli Dürzi topluluğunun taleplerinin yeni devlet yapısına nasıl entegre edileceği belirsizliğini korumaktadır. Şam yönetimi ile Dürzi topluluğu arasındaki mevcut durum, ne tam bir çatışma ne de tam bir uzlaşma olarak tanımlanabilir; daha ziyade tarafların birbirlerinin varlığını kabullenmek zorunda kaldığı bir “fiili birlikte yaşama” (modus vivendi) halidir. Temmuz 2025'te bölgeye yönelik güvenlik hamlesinin yerel direnişle karşılaşması, merkezi yönetimi, askeri dayatma yerine daha temkinli ve zamana yayılmış bir strateji izlemeye yöneltmiştir. Bu bağlamda yönetim, güneydeki otonom yapıları ve yerel milisleri, kısa vadede ortadan kaldırılması gereken tehditler olarak değil; devletin nüfuzunun sınırlı olduğu bir geçiş döneminde yönetilmesi gereken “yerel gerçeklikler” olarak ele almaktadır. Bu iç kilitlenme, İsrail'in “Zayıf Komşu Doktrini” ile derinleşmektedir. Tel Aviv, sınırlarında güçlü bir ordu yerine; zayıf, esnek federatif yapıda ve tampon bölgelerle (Golanizasyon) çevrelenmiş bir Suriye arzusunda. İsrail'in Dürzi otonomisini bir “emniyet sibobu” olarak araçsallaştırması, Şam'ın egemenlik kapasitesini nesnel olarak sınırlandırmaktadır.

Güvenlik Mimarisi: Kapasite ve Meşruiyet

Bu siyasi kilitlenme, devletin şiddet tekeliyi yeniden tesis etme girişimi olan güvenlik mimarisi arenasında da kendini göstermektedir. Şam yönetimi, istikrarı sağlamak adına güvenlik odaklı bir merkezileşmeyi zorunlu görmekte ve tüm silahlı grupların Savunma Bakanlığı çatısı altında eritilmesini (demobilizasyon ve entegrasyon) bir egemenlik şartı olarak sunmaktadır. Buna mukabil, sahadaki gerçeklikte ülke içindeki fiili egemenlik parçalanmışlığı sürmekte ve silahlı gruplar varlıklarını korumaktadır. Gerek SDG gerekse güneydeki yerel güçler, kendi komuta kademelerini muhafaza ederek “otonom entegrasyon” talep ederken; Şam, bu yapıların lağvedilerek bireysel katılımlarla orduya dahil edilmesini dayatmaktadır. Rejimin askeri kapasite yetersizliği ile bu silahlı grupların direnci arasındaki açmaz, devletin şiddet tekeliyi eline almasını engellemekte ve güvenliği sürekli müzakere edilen bir meta haline getirmektedir.

Bu kapsamda kurulan yeni güvenlik yapıları —başta Polis Teşkilatı, “Genel Güvenlik” ve İstihbarat Başkanlığı — dikkat çekici bir biçimde İdlib bölgesinde geçmişte HTŞ bünyesinde görev almış eski kadrolar tarafından yönetilmektedir. Bu tercih, iki yönlü bir okumayı mümkün kılar: Bir yandan sahada hızlı kurumsal kapasite oluşturma ve güvenlik disiplini sağlama açısından işlevsel bir yöntemdir; ancak öte yandan, söz konusu aktörlerin geçmişteki insan hakları ihlalleri nedeniyle yeni yapının toplumsal meşruiyeti açısından ciddi bir risk taşımaktadır. Geçiş sürecinin kırılğanlığını en açık biçimde ortaya koyan eşik, Mart 2025'te yaşanmıştır. Esad yanlılarının düzenlediği bir pusu saldırısının ardından, batı kıyı bölgesinde Nusayri topluluklarını hedef alan misilleme eylemleri yüzlerce sivilin ölümüne yol açmış ve geçiş hükümetinin güvenlik üzerindeki denetim kapasitesini ciddi biçimde sorgulatmıştır. Hükümetin sivillere yönelik saldırıları açık biçimde kınaması, sorumluların hesap vereceğine dair açıklamalar yapması ve olaylarla ilgili bağımsız bir soruşturma komisyonu kurulmasını duyurması, siyasal irade açısından bir “sahiplenme” gösterisi olarak okunabilir. Ancak farklı silahlı grupların merkezi otoritenin talimatlarına uymaması, Şara yönetiminin ülke sathında henüz tam bir operasyonel denetim tesis edemediğini açıkça göstermektedir. Benzer şekilde, Dürzi topluluklar ile Bedevi aşiretler ve güvenlik güçleri arasında yaşanan çatışmalar geçiş sürecinin en hassas barometresinin “azınlıklar” olduğunu bir kez daha doğrulamaktadır. Bu çerçevede, Şara hükümetinin güvenlik performansına dair en dengeli değerlendirme üçlü bir çerçeve üzerinden yapılabilir; niyet, mekanizma ve uygulama. Yönetimin kapsayıcı bir meşruiyet söylemi benimsediği; yeni bir güvenlik mekanizması kurma yönünde adımlar attığı, ancak uygulama sahasında disiplinin zayıf, denetimin ise kırılğan olduğu gözlemlenmektedir.

Dış Aktörlerin Konumlanışı: Yeni Denge Arayışları

İçerideki bu gerilim hatları, dış aktörlerin stratejik hizalanmalarıyla (geopolitical alignment) daha karmaşık bir boyut kazanmaktadır. Özellikle Türkiye'nin güvenlik öncelikleri ve “terör koridoru” endişesi, Şara yönetiminin kuzeydoğudaki özerklik taleplerine karşı sertleşen tutumunda belirleyici bir katalizör işlevi görmektedir.

Türkiye, iktidar değişiminin en önemli kazananlarından biri olarak konumlanmıştır.

Temel hedefleri – mültecilerin dönüşü, SDG/PYD-YPG merkezli Kürt özerkliğinin sınırlandırılması, nüfuzun kalıcılığı ve ekonomik canlanma – teorik olarak daha erişilebilir hâle gelmiştir. Türkiye destekli SMO'nun Tel Rıfat ve Münbiç'i ele geçirmesi, Ankara'nın sahadaki pazarlık kapasitesini artırmıştır. Öcalan'ın Şubat 2025'te PKK'nın feshi yönündeki çağrısı ve terör örgütünün silah bırakma çağrısına olumlu yanıtı, Türkiye'nin Suriye Kürtleriyle daha esnek bir çerçeve aramasının önünü açabilecek yeni bir bağlam üretmiştir.

Bu, Şara yönetimi için de önemli bir diplomatik avantajdır: Türkiye ile koordinasyon, SDG ile entegrasyon sürecinin çatışmasız ilerlemesi açısından kilit bir dış değişken hâline gelmektedir.

ABD ve Batı Bloku'nun pozisyonu, Ankara-Şam yakınlaşmasını dengeleyen bir "fren mekanizması" işlevi görmektedir. Washington, Esad rejiminin çöküşünü, İran nüfuzunu daraltma ve Rusya'nın bölgesel konumunu aşındırma hedefleri bakımından stratejik bir fırsat penceresi olarak okumuştur. Bu çerçevede Washington'un Suriye'deki askerî varlığını sürdürmesi, bir yandan SDG üzerinden DEAŞ ile mücadele kapasitesini korurken, diğer yandan yeni Şam yönetimi üzerinde SDG'nin entegrasyon sürecinde pazarlık gücü üreten bir kaldıraç işlevi görmektedir. Ancak ABD politikasının asıl ayırt edici yönü, 2025 boyunca kademeli bir "koşullu normalleşme" hattı izlemesidir. Bu hat, 30 Haziran 2025'te Başkan Donald Trump'ın Suriye'ye yönelik yaptırımların büyük bölümünü kaldırmayı hedefleyen yürütme emrini imzalamasıyla daha yapısal bir çerçeve kazanmış; böylece ABD, Esad sonrası düzenin sürdürülebilirliği için ekonomik toparlanmayı güvenlik ve siyasal geçiş gündemiyle eşzamanlı okuyan bir yaklaşım geliştirmiştir. Bu süreçte Trump ile Şara arasındaki diplomatik temaslar, ikili ilişkileri dönüştürücü bir dinamik üretmiştir. Son olarak 10 Kasım 2025'te Şara'nın Beyaz Saray'da Trump ile bir araya gelmesi, iki ülke ilişkilerinde "ihtiyatlı angajman" safhasından daha kalıcı ve kurumsal bir çerçeveye taşıma niyetinin sembolik zirvesi olarak okunabilir.

Şara hükümetinin ABD'ye karşı Rusya'yı dengeleyici ikinci güç olarak Suriye'ye çağırma yönünde niyetleri olduğu anlaşılmaktadır. Rusya, itibar ve sahadaki kapasite kaybına rağmen Tartus'taki deniz üssü ile Hımeymim hava üssünü muhafaza etmeyi önceleyen daraltılmış bir strateji izlemekte; Şam ise bu ilişkinin koşullarını yeniden müzakere etme iradesini giderek daha görünür biçimde ortaya koymaktadır. Bu eğilimin en somut göstergesi, Şara'nın 15 Ekim 2025'te Moskova'ya gerçekleştirdiği ve Vladimir Putin'le görüştüğü ilk resmî ziyaretidir. Kremlin'in, görüşme gündeminde ikili ilişkilerin geleceği, ticaret ve ekonomi başlıkları, Ortadoğu'daki güncel gelişmeler ve Rusya'nın Suriye'deki askerî tesislerinin statüsü dâhil olmak üzere geniş bir çerçeveye işaret etmesi, Moskova'nın sahadaki asgarî stratejik kazanımlarını üsler üzerinden güvence altına alma; Şam'ın ise yeniden inşa, dış meşruiyet ve güvenlik dosyalarında Rusya'yı sahaya çekerek pazarlık alanı yaratma arayışını aynı anda yansıtmaktadır.

Benzer bir hizalanma paradoksu güney cephesinde, İsrail ile yaşanmaktadır. İsrail, Esad sonrası boşluğu "önleyici güvenlik" doktrinini genişleterek değerlendirmektedir. Golan çevresinde tampon bölge hamleleri, Hermon hattındaki kontrol arayışı ve Suriye'nin askerî kapasitesini hedef alan yoğun hava saldırıları, İsrail'in yeni Şam yönetimine temkinli hatta kuşkucu baktığını gösterir.

Bu yaklaşım, Suriye'nin güneyinde egemenlik ve güvenlik krizlerini uzun vadeli bir dosyaya dönüştürme potansiyeli taşımaktadır. Aynı zamanda İsrail'in Dürzi topluluğunu koruma söylemiyle müdahale alanı açması, Süveyde'deki iç gerilimleri bölgesel rekabetin parçası hâline getirmiştir. Ayrıca İsrail'in kuzeyde SDG ile artan bir angajmanı da söz konusudur.

Öte yandan, yönetimin güney stratejisinde Körfez ülkeleriyle (Suudi Arabistan ve BAE) kurulan ilişkiler dengeleyici bir unsur olarak öne çıkmaktadır. Şam, Körfez'in "Suriye'yi Arap sistemine entegre etme" vizyonuyla uyumlu hareket ederek, sağlanan finansal desteği devlet kurumlarının rehabilitasyonu için kullanmaktadır. Yönetim, askeri gücünün yetersiz kaldığı alanlarda, Körfez destekli ekonomik projeler ve kamu hizmetleri aracılığıyla meşruiyet üretmeye çalışmaktadır. Bu strateji, İsrail'in güvenlik odaklı kısıtlamalarına karşı, ekonomik araçlarla (economic statecraft) alan kazanma girişimi olarak okunabilir. Körfez monarşileri arasında ise yeniden hizalanma dikkat çekicidir. Katar, Esad'ın devrilmesi ve HTŞ merkezli yeni yönetimin yükselişiyle kendi "Arap Baharı sonrası" çizgisinin başarısını teyit eden bir sonuç elde etmiştir. Buna karşılık BAE, geçmişte Esad'la normalleşmeye öncülük ettiği için stratejik bir geri çekilme yaşamaktadır; İran'ın zayıflamasından memnuniyet duysa da Şam'da İslamcı bir iktidarın kurulması Abu Dabi'nin ideolojik hassasiyetleriyle çelişir. Suudi Arabistan ise daha pragmatik bir çizgide durmakta; İran ve Hizbullah'ın gerilemesini olumlu okurken yeni yönetimle kontrollü angajmana giderek daha açık bir tutum sergilemektedir.

Sonuç

Esad sonrası ilk yıl, Suriye’de devletin yeniden toparlanması ile toplumsal uzlaşmanın eşzamanlı işletilmeye çalışıldığı, kırılğan fakat yönü belirgin bir geçiş evresi olarak değerlendirilebilir. Ahmed Şara yönetimi, rejim çöküşünün ardından oluşan otorite boşluğunu hızla sınırlamayı, merkezî karar alma kapasitesi üretmeyi ve ülkenin dağınık güvenlik alanlarını asgarî bir çerçevede yeniden düzenlemeyi başarmıştır. Bu pratik yönetilebilirlik, savaş yorgunu bir toplumda “devletin geri dönebileceğine” dair psikolojik eşiği güçlendiren politik bir işarettir. Bu nedenle Şara hükümetinin ilk yıl bilançosu, tüm sınırlılıklarına rağmen, Suriye’nin yeniden devletleşme sürecinde gerçekçi bir başlangıç noktası ortaya koymuştur. Bu nispeten olumlu havayı besleyen ana unsurlar üç düzlemde okunabilir.

Birincisi iç siyaset düzleminde, azınlıklara güvence vurgusunun ve SDG ile müzakere kapısının açık tutulmasının, yeni düzenin dışlayıcı bir intikam siyasetine evrilmesini frenleyen bir denge işlevi görmesidir.

İkincisi güvenlik düzleminde, farklı silahlı aktörlerin tek bir ulusal çatı altında eritilmesine dönük iradenin, kısa vadede sert ve merkezî araçlara ihtiyaç duysa bile, uzun vadede devletin şiddet tekeline yeniden kurma hedefiyle uyumlu bir yönelim sunmasıdır. Üçüncüsü dış politika düzleminde ise, çok taraflı diplomasi ve koşullu normalleşme kanallarının genişletilmesi sayesinde geçiş yönetiminin uluslararası alanda “temas edilebilir” bir muhatap olarak konumlanmaya başlamasıdır.

Elbette Esad sonrası Suriye’nin ilk yılı, idealize edilmiş

demokratik bir anayasal düzene geçişi değil; merkezi otoritenin henüz tam olarak tesis edilemediği bir “Çekişmeli Egemenlik” (Contested Sovereignty) durumunu işaret etmektedir. Ahmed Şara liderliğindeki yapı, özerklik taleplerini tanınamakta kararlı görünmekte; ancak askeri ve idari kapasite yetersizliği nedeniyle fiili durumu değiştirememenin yarattığı tıkanıklığı yönetmeye çalışmaktadır. Bu tablo, Suriye’nin geleceğinin anayasal metinlerden ziyade, sahadaki bu stratejik arenalardaki bilek güreşinin sonucuna göre şekilleneceğini göstermektedir.

Ayrıca Suriye’nin ekonomik tablosu, geçişin başarısını tayin edecek en önemli başlık olmaya devam etmektedir. Nüfusun yüzde 90’ının yoksulluk içinde yaşadığı, 16 milyondan fazla insanın insani yardıma muhtaç olduğu, enerji üretiminin yüzde 80 gerilediği, su ve kanalizasyon altyapısının ciddi ölçüde çöktüğü bir ortamda devlet kapasitesinin yeniden kurulması yalnızca siyasî bir hedef değil, sosyo-ekonomik bir zorunluluktur. Bu nedenle ABD yaptırımlarının kaldırılması hayati bir eşik olarak tanımlanmıştır. Türkiye, Katar ve Suudi Arabistan gibi komşu ve bölgesel aktörlerin yeniden inşa denkleminde ilgi göstermesi, Suriye’nin “coğrafi yakınlık temelli” ekonomik entegrasyon potansiyelini artırmaktadır. Bununla birlikte özelleştirme ve yabancı yatırım vurgusu kısa vadede sermaye çekme avantajı sağlasa da, mülkiyet hakları ve savaş dönemindeki zorla yerinden etmelerden kaynaklanan ihtilaflar çözümlenmeden sosyal gerilim riskini büyütebilir. Dolayısıyla ekonomik toparlanma, güvenlik ve adalet başlıklarıyla eşgüdümlü ilerlemediği takdirde kırılğan kalacaktır.

SURİYE'DE İNSANLIK SUÇLARI

1- Esed Rejimi Ve Nusayri Şebbihaların Katliamları

Esed rejimi (Beşar Esed yönetimindeki Suriye rejimi), 2011'de başlayan Suriye İç Savaşı boyunca ve hatta daha öncesinde, kendi halkına karşı sistematik ve kitlesel şiddet uyguladı. Nusayri Şebbiha çeteler, rejim ordusuyla birlikte, İran ve Rusya desteğiyle 14 yıl boyunca Suriye halkını katletti ve işkence merkezlerinde sistematik zulümler işledi. Bağımsız insan hakları örgütleri, Birleşmiş Milletler ve uluslararası mahkemeler tarafından belgelenen başlıca katliam ve insanlık suçları şunlardır:

Önemli Katliam ve Saldırı Örnekleri (Kronolojik sırayla özet)

- 1982 Hama Katliamı (Hafız Esed dönemi): Müslüman Kardeşler ayaklanmasını bastırmak için şehir topa tutuldu. Resmî rakam yok, tahminler 20.000-40.000 arası sivil öldü.
- 2011-2012 Başlangıç dönemi: Barışçıl gösterilere tanksız ve uçaksız dönemde bile keskin nişancı ateşiyle yüzlerce kişi öldürüldü (Deraa, Hama, Humus).
- 2012-2013 Houla (Taldou) Katliamı (25 Mayıs 2012): 108 kişi (49'u çocuk) yakın mesafeden infaz edildi. BM raporuna göre çoğunlukla Şebbiha (rejim milisleri) ve ordu sorumluydu.
- 2013 Guta Kimyasal Katliamı (21 Ağustos 2013): Doğu Guta'da sarin gazıyla 1.400'den fazla sivil öldü. BM ve OPCW raporları rejimi sorumlu tuttu.
- 2016-2018 Doğu Guta Kuşatması ve Katliamları: 400.000 kişi 5 yıl açlık ve varil bombalarıyla kuşatıldı. 2018'deki son taarruzda binlerce sivil öldü, kimyasal silah tekrar kullanıldı (Duma saldırısı: 70+ ölü).
- 2016-2017 Halep'in Doğu Mahalleleri Kuşatması ve Bombardımanı: 4 ayda 2.000'den fazla sivil öldü, hastaneler sistematik olarak vuruldu. Rejim-Rusya ortak operasyonu.
- Han Şeyhun Kimyasal Saldırısı (4 Nisan 2017): 89 sivil (32 çocuk) sarin gazıyla öldü. OPCW-BM ortak mekanizması rejimi sorumlu buldu.
- 2019-2020 İdlib ve Hama Taarruzları: "Teröristlerden arındırma" adı altında sivil konvoylar, pazar yerleri, hastaneler vuruldu. 1.500+ sivil öldü, 1 milyondan fazla insan Türkiye sınırına göç etti.

Esed rejimi, bu suçlardan dolayı Lahey'deki Uluslararası Ceza Mahkemesi'nde değil ama Almanya, Fransa ve İsveç gibi ülkelerde "evrensel yargı" ilkesiyle açılan davalarda (örneğin Koblenz Duruşması) üst düzey yetkilileri mahkûm edildi (ör. Enis Kanjo ömür boyu hapis).

Kısaca: Esed rejimi, 2011'den beri kendi halkına karşı işlediği sistematik katliam, kimyasal silah kullanımı, işkence ve zorla kaybetme suçlarından dolayı uluslararası toplumun büyük çoğunluğu tarafından "insanlığa karşı suç" ve "savaş suçu" işledi. Bu suçlar hâlâ cezalandırılmadı.

Belgeleyen Kuruluşlar ve Raporlar

- Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Konseyi Suriye Bağımsız Uluslararası Soruşturma Komisyonu (2011'den beri onlarca rapor)
- İnsan Hakları İzleme Örgütü (HRW) - "Suriye'de İşkence Arşipelago" raporu
- Amnesty International - "Sen ölüyorsun, ben de ölüyorum" (işkence merkezleri raporu)
- Suriye İnsan Hakları Ağı (SNHR) - 2025 itibarıyla rejimin sorumlu olduğu belgelenmiş sivil ölüm: ~207.000
- Caesar Fotoğrafları (2014'te sızan 53.000 fotoğraf): Rejim hapishanelerinde sistematik işkence ve infaz kanıtı

Sayılar (2025 itibarıyla yaklaşık)

- Toplam savaş ölüsü: 600.000+
- Rejimin doğrudan sorumlu olduğu sivil ölümleri: 200.000+
- Gözaltında kayıp/ölü: 130.000+ (çoğu Sednaya Hapishanesi)
- Kimyasal silah kullanımı: 300'den fazla belgelenmiş saldırı (OPCW)

2: İran ve Hizbullah'ın katliamları

İran'ın Suriye'deki Katliamları

İran, Suriye İç Savaşı boyunca (2011-2024) Beşar Esad rejimini destekleyerek, Devrim Muhafızları Ordusu (IRGC) ve Kudüs Gücü aracılığıyla yoğun bir askeri müdahalede bulundu. Bu destek, Suriye'deki sivil kayıpların büyük kısmından sorumlu tutulan güçlerin (Esad, İran ve Rusya) toplamda 500.000'den fazla ölümüne katkıda bulundu. Kudüs gücü komutanı kasım Süleymani'nin yönettiği katliamlar, tarihe İran'ın sözde direniş eksenini yalanıyla mezhepçi ve işgalci saldırganlığının en kanlı örneği olarak yazıldı. İran'ın rolü, doğrudan savaş suçları, insanlığa karşı suçlar ve katliamlarla ilişkilendiriliyor. BM raporları, Amnesty International ve Suriye İnsan Hakları Ağı (SNHR) gibi kuruluşlar, İran destekli milislerin (örneğin Ulusal Savunma Güçleri – NDF ve Hizbullah) sivillere yönelik toplu infazlar, işkence, cinsel şiddet ve açlık kuşatmaları gerçekleştirdiğini belgeliyor. İşte, bu suçların ana hatları ve örnekleri.

İran'ın Müdahalesinin Genel Çerçevesi

- **Askeri ve Mali Destek:** İran, Esad rejimine 30-50 milyar dolar kredi ve yardım sağladı. 2015-2018 zirvesinde, 10.000 IRGC askeri ve 50.000'den fazla Şii milis (Afgan, Iraklı ve Lübnanlı) Suriye'de konuşlandırıldı. Bu güçler, Esad'ın ordusunu destekleyerek muhalif bölgeleri ele geçirdi.
- **Sorumluluk Payı:** SNHR'ye göre, 2011-2022 arası 228.893 sivil ölümünde Esad ve İran milisleri %87'sini (200.000+) gerçekleştirdi. BM Bağımsız Suriye Soruşturma Komisyonu (COI), İran'ın NDF'yi kurup eğittiğini ve bu milislerin erken aşamada katliamlar yaptığını belirtiyor.
- **Savaş Suçları:** COI, İran destekli güçlerin sivillere yönelik ayırım gözetmeyen saldırılar, toplu infazlar ve cinsel şiddet işlediğini "savaş suçu" olarak sınıflandırıyor. İran, Şii nüfusu artırmak için zorla dönüştürme ve demografik değişiklikler de yaptı.

Öne Çıkan Katliam Örnekleri

Aşağıdaki tablo, belgelenmiş başlıca olayları özetliyor. Bu olaylar, İran'ın doğrudan komuta ettiği veya desteklediği milisler tarafından gerçekleştirildi.

Olay Tarihi ve Yeri	Açıklama	Kurban Sayısı ve Detaylar	Kaynaklar
Houla Katliamı (Mayıs 2012, Homs)	Kudüs Gücü komutanı, Şabiha milislerini eğittiğini övünerek açıkladı. Sivil evler kuşatıldı, toplu infazlar yapıldı.	108 sivil (49 çocuk dahil). Bıçaklama ve yakın mesafe ateş.	PBS Frontline, ABD Dışişleri Bakanlığı.
Halep Doğu Katliamı (Aralık 2016, Halep)	İran destekli Iraklı milis (Harakat Hezbollah al-Nuaba), sivilleri toplu olarak infaz etti. Esad'ın kuşatmasını desteklediler.	82+ sivil (kadın ve çocuklar dahil). BM, "savaş suçu" olarak nitelendirdi.	Orta Doğu Enstitüsü, BM COI.
Guta Kimyasal Saldırısı (Ağustos 2013, Şam)	İran, Esad'ın kimyasal saldırılarını koordine etti. Sarin gazı kullanıldı.	1.400+ sivil (yüzlerce çocuk). Fransa, Esad ve İran yetkililerini "insanlığa karşı suç"la suçladı.	BM COI, Paris Yargı Mahkemesi.
Yarmuk ve Doğu Guta Kuşatmaları (2013-2018, Şam)	İran, açlık kuşatmalarını yönetti; yardım konvoyları engellendi.	Binlerce sivil açlıktan öldü. BM: "Toplu ceza" ve savaş suçu.	SNHR, Amnesty International.
Sednaya Hapishanesi İşkenceleri (2011-2024, Şam)	İran istihbaratı, sorgu ve işkence tekniklerini paylaştı.	13.000+ infaz. COI: "İnsanlığa karşı suç".	BM COI, The Tower.
Deir ez-Zor Katliamı (Ağustos 2024, Deyrizor)	İran milisleri, sivilleri infaz etti; çocuklar dahil kafalar kesildi.	11+ sivil. Tanıklar: "İran destekli katliam".	Suriye aktivistleri, X paylaşımları.

Bu örnekler, İran'ın rolünün "danışmanlık" ötesinde, doğrudan komuta ve eğitimle sınırlı olmadığını gösteriyor.

Hizbullah ve Afgan Fatimiyyun Tugayı gibi vekil güçler, İran komutası altında hareket etti.

Hukuki ve Uluslararası Sonuçlar

- **BM ve Mahkemeler:** COI, İran'ı "savaş suçu" işlemekle suçluyor. Fransa, 2023'te Esad ve İran yetkilileri için tutuklama emri çıkardı. Suriye Ulusal Diyalog Konferansı (Şubat 2025), İran suçları için "geçiş dönemi adaleti" talep etti.
- **Suriye'deki Tepkiler:** Esad'ın düşüşünden sonra (Aralık 2024), Suriyeliler İran'ı "işgalci" olarak görüyor. Yeni yönetim, 500 milyar dolar tazminat talep ediyor. X'te (eski Twitter) paylaşımlar, İran'ı "Şii soykırımı" ile suçluyor.
- **İran'ın Savunması:** İran, müdahalesini "Şii koruma" ve "terörizmle mücadele" olarak gerekçelendiriyor, ancak bu, BM tarafından reddediliyor.

Neden Bu Katliamlar?

İran, Suriye'yi "direnış eksenı"nin parçası olarak gördü (Hizbullah'a lojistik hat). Bu, Esad'ın hayatta kalmasını sağladı ama 13 milyon Suriyeliyi yerinden etti. Sivil ölümlerin %91'i Esad-İran-Rusya koalisyonundan kaynaklandı. Esad'ın düşüşüyle (2024), İran güçleri çekildi, ancak geride bıraktıkları miras, Suriye'nin yeniden inşasını zorlaştırıyor.

Bu olaylar, tarafsız raporlara dayanıyor ve siyasi önyargılardan kaçınıyor. Suriye halkının acısı, uluslararası toplumun utancıdır.

Hizbullah'ın Suriye'deki Rolü

İran destekli Hizbullah, Lübnan merkezli Şii militan grup olarak, Suriye İç Savaşı'nda (2011'den itibaren) Beşar Esad rejiminin en önemli müttefiklerinden biriydi. İran'ın "Direnış Eksenı"nin bir parçası olarak, Hizbullah'ın Suriye'ye müdahalesi stratejik bir zorunluluktan: Esad rejiminin çöküşü, İran'ın Lübnan'a silah sevkiyatını ve Hizbullah'ın lojistiğini tehdit ederdi. Grup, başlangıçta sınırlı destekle başlamış olsa da, 2013'ten itibaren binlerce savaşçısını açıkça sahaya sürerek rejimin ayakta kalmasında kilit rol oynadı. Bu müdahale, Hizbullah'ı bölgesel bir aktör haline getirdi, ancak imajını da büyük ölçüde zedeledi – özellikle Sünni topluluklar arasında. Aşağıda, tarihsel bağlam, ana olaylar, etkiler ve son gelişmelerin özeti var. Bilgiler, uluslararası raporlar, akademik analizler ve güncel haberlere dayanır.

Tarihsel Bağlam

Hizbullah ile Suriye arasındaki ilişki, 1980'lerden beri karmaşık bir müttefiklik üzerine kurulu. Lübnan İç Savaşı sırasında Suriye, Hizbullah'ı İran'ın etkisiyle destekledi ve grubun İsrail'e karşı direnişini teşvik etti. 2005'te Suriye'nin Lübnan'dan çekilmesinden sonra bile, Şam Hizbullah için İran'dan gelen silahların ana geçiş noktası kaldı. Suriye Savaşı'nın patlak vermesiyle (2011), Hizbullah lideri Hasan Nasrallah, isyanı "İsrail destekli bir komplo" olarak nitelendirdi ve müdahaleyi "Şii toplulukları ve kutsal mekanları koruma" gerekçesiyle meşrulaştırdı. İran'ın talimatıyla, Hizbullah 2012'den itibaren gizli operasyonlara başladı ve 2013'te Qusayr Savaşı'yla açıkça taraf oldu.

Ana Müdahaleler ve Askeri Rolü

Hizbullah, Suriye'de yaklaşık 7.000 savaşçı gönderdi – bu, grubun toplam gücünün önemli bir kısmını oluşturuyordu. Operasyonlar, özellikle Lübnan-Suriye sınırında (Bekaa Vadisi civarı) yoğunlaştı, ancak Şam, Halep, Humus ve Dera gibi bölgelere yayıldı. İşte kilit noktalar:

| Dönem | Ana Operasyonlar | Etki ve Kayıplar |

*2011-2012 (Gizli Aşama) | Sınır köylerini koruma, lojistik destek ve eğitim. IRGC (İran Devrim Muhafızları) ile koordinasyon. | Sınırlı kayıplar; rejime taktiksel avantaj sağladı. |

*2013-2016 (Yoğun Müdahale) | Qusayr (2013: İsyanın ana tedarik yolunu kesti), Halep Kuşatması (2016: Rejimin zaferi), Doğu Guta ve Madaya kuşatmaları. | Binlerce Hizbullah savaşçısı öldü; rejimin topraklarının %70'ini geri almasında kritik rol. |

*2017-2019 (Genişleme) | Golan Tepeleri'nde savunma, Iraklı Şii milislerle işbirliği. Rus ve İranlı güçlerle entegre operasyonlar. | Kentsel savaş deneyimi kazandı; İsrail'in 100+ hava saldırısına maruz kaldı. |

*2020-2024 (Çekilme) | Azalan rol; 2019'dan itibaren birçok savaşçı çekildi. | Rejimin "zaferi"yle gerekçe gösterildi, ancak tam çekilme 2024 sonunda gerçekleşti. | Hizbullah, "Suriye Hizbullahı" adında bir şube bile kurdu – Suriyeli Şii gönüllülerden oluşan birimler (örneğin Quwat al-Ridha), rejim güçleriyle entegre çalıştı. Grup, ABD, AB ve Arap Birliği tarafından yaptırımlara maruz kaldı; 2013'te Nasrallah, "Suriye'den ancak Suriyeliler isterse çıkacağız" dedi.

Etkiler ve Tartışmalar

– Askeri ve Stratejik Kazanımlar: Suriye’de Hizbullah, roket ve füze envanterini geliştirdi, İran-Rusya ile koordinasyonu artırdı ve vekil savaş yeteneklerini pekiştirdi. Bu, grubun İsrail’e karşı “sonraki savaşta daha zorlu” olacağını iddia etmesine yol açtı. Ancak, 1.600+ kayıp verdi ve Lübnan’da iç eleştirileri tetikledi.

– İnsan Hakları Suçlamaları: Hizbullah, rejimle birlikte sivillere yönelik kuşatmalar (Madaya’da açlık, Halep’te bombalamalar) ve mezhepçi şiddet nedeniyle suçlandı. İnsan Hakları İzleme Örgütü ve BM raporları, grubun etnik temizlik ve işkenceye karıştığını belirtiyor. 2025’te Almanya’da bir Hizbullah üyesinin Busra al-Sham’daki savaş suçları davası, bu rolü uluslararası mahkemeye taşıdı.

– İmaj ve Bölgesel Tepkiler: Müdahale, Hizbullah’ı “Şii paramiliter güç” olarak damgaladı; Sünni Arap dünyasında nefret kazandı (örneğin Mısır Cumhurbaşkanı Mursi’nin “Suriye halkına saldırganlık” eleştirisi). Lübnan’da protestolar patlak verdi; eski destekçileri bile uzaklaştı. Ancak, IŞİD tehdidi bazı Hristiyanları yanına çekti.

– İran Bağlantısı: Hizbullah, Tahran’dan yıllık 200 milyon dolar destek aldı; Suriye, “Kara Koridor”un parçasıydı (İran-Irak-Suriye-Lübnan).

Son Gelişmeler (2024-2025)

Esad rejiminin Aralık 2024’te isyancı hücumla düşmesi, Hizbullah’ın Suriye’deki varlığını sona erdirdi. Grup, yeni geçiş hükümetiyle çatışmalara girdi – sınırda silah kaçakçılığı ve uyuşturucu ticareti engellendi. 2025’te İran’ın Suriye büyükelçisi, Lübnan hükümetinin Hizbullah lideri suikastına karıştığını ima ederek mezhep gerilimlerini körükledi. X platformunda (eski Twitter), Suriyeliler ve Lübnanlılar Hizbullah’ın rolünü lanetliyor; örneğin, komutan Ebu el-Tabtabai’nin öldürülmesi kutlandı (Madaya ve Qusayr’daki suçlar nedeniyle). Hizbullah, Houthis gibi vekillerle Suriye’de kalmaya çalışıyor, ancak İsrail’in Golan’a yönelik tehditleri artıyor. Grup, Lübnan’daki zayıflığını (İsrail saldırılarıyla) Suriye’deki “direniş mirası” ile telafi etmeye çalışıyor. Hizbullah’ın Suriye rolü, grubun “devlet içinde devlet” statüsünü pekiştirdi ama Lübnan’ı istikrarsızlaştırdı. Eleştirmenler, bu müdahalenin mezhepçi bir felakete yol açtığını söylerken, destekçileri “terörizme karşı zafer” olarak görüyor. İsrail’e karşı sözde direniş eksenini yalanı, İran ve Hizbullah’ın mezhepçi saikler ve İran ulusal çıkarları için işkenceci baas rejimini desteklemek ve milyonlarca Müslümanın katledilmesini meşrulaştırmak için kullanıldı. İran’ın ve vekil gücü Hizbullah’ın Afganistan ve Irak’ta ABD ve İngiltere ile birlikte işledikleri suçların devamı olan Suriye katliamları, Müslüman halklar nezdinde İsrail’in Filistindeki katliamlarının yanına eklendi.

3: Rusya'nın Suriye katliamları

Rusya'nın Suriye İç Savaşı'ndaki askeri müdahalesi, özellikle 30 Eylül 2015'ten itibaren Hava-Uzay Kuvvetleri'nin (VKS) Beşar Esed rejimine destek amacıyla başlattığı hava operasyonları, çok ağır sivil kayıplara yol açmakla suçlanıyor. Bağımsız insan hakları kuruluşları, BM raporları ve Suriye'deki yerel gözlem ağıları tarafından belgelenen bazı temel veriler ve olaylar şöyledir:

Resmî ve Bağımsız Kaynaklardan Kayıplar

– Syrian Network for Human Rights (SNHR) (2025 itibarıyla):

Rusya'nın 2015-2025 arası operasyonlarında en az 7.158 sivil öldürüldü (bunların 2.157'si çocuk, 1.523'ü kadın). 2024-2025 döneminde bile hâlâ sivil ölümleri rapor ediliyor.

– Airwars (bağımsız çatışma izleme projesi):

Rusya'nın hava saldırılarında 6.200-9.800 sivil ölüm tahmin ediliyor (minimum doğrulanmış rakam 6.239). En ölümcül dönem 2015-2017.

– BM İnsan Hakları Konseyi Suriye Bağımsız Uluslararası Soruşturma Komisyonu:

Rusya'yı "ayrım gözetmeyen bombardıman", "hastane ve okul saldırılarını" savaş suçu ve insanlığa karşı suç kapsamına sokabilecek eylemlerle suçladı (2020 raporu).

Kullanılan Silahlar ve Taktikler

– Yönlendirmesiz ("dumb") bombalar ve misket bombaları (uluslararası yasak) yoğun kullanıldı.

– Çift vuruş (double-tap) taktiği: İlk saldırıdan sonra kurtarma ekipleri geldiğinde ikinci saldırı.

– Hastane, fırın, pazar yeri gibi sivil altyapının kasıtlı hedef alınması (BM ve Physicians for Human Rights belgeleri).

– Termobarik (vakum) bombalar ve kimyasal izleri taşıyan varil bombaları (rejimle koordineli).

Uluslararası Tepkiler ve Soruşturmalar

– 2020'de BM Soruşturma Komisyonu, Rusya'nın Lazkiye'deki Hmeymim üssünden kalkan uçakların savaş suçu teşkil eden saldırılar gerçekleştirdiğini raporladı.

– Hollanda ve Kanada, 2020'de Rusya'yı Uluslararası Adalet Divanı'nda (ICJ) işkence sözleşmesini ihlalden dava etti (Suriye'deki işkenceye destek gerekçesiyle).

– OPCW (Kimyasal Silahları Yasaklama Örgütü), 2017'de Rusya'nın Suriye'de klorin kullanımını örtbas etmeye çalıştığını belirledi.

Sonuç olarak, Rusya'nın Suriye'deki hava operasyonları, bağımsız kaynaklarca belgelenmiş şekilde on binlerce sivilin ölümünden sorumlu tutuluyor ve birçok saldırı savaş suçu olarak nitelendiriliyor. Bu rakamlar ve olaylar, SNHR, Airwars, BM, Amnesty International gibi kuruluşların açık raporlarında detaylı şekilde yer alıyor. Suriye'nin katil diktatörü Beşar Esed, devrim sonrası Rusya'ya kaçtı ve işlediği suçlardan yargılanmamak için Putin'e Suriye'den çaldığı servetini verdi.

Tarih	Yer	Tahmini sivil ölü sayısı	Notlar
30 Eyl 2015	Homs, Talbise	36+	Rusya'nın Suriye'deki ilk hava saldırısı, çoğu sivil
2015-2016	Halep (doğu mahalleleri)	2.000+	Rejimin kuşattığı muhalif bölgelerin sistematik bombalanması
15-16 Kas 2016	İdlib, çeşitli köy ve kasabalar	100+ çocuk	Tek bir haftada 100'den fazla çocuk öldü (UNICEF)
2017	Rakka (DEAS'a karşı koalisyon + Rusya)	Yüzlerce	Rusya pazar yerleri, okullar, kamplar vurdu
2019-2020	İdlib "gerilimi azaltma bölgesi"	1.900+ sivil	"Geri kazanım operasyonu" sırasında hastaneler bilinçli hedef alındı (BM)
4-5 Şubat 2025	İdlib ve Halep kırsalı	30+ sivil (23 çocuk)	En son büyük sivil katliamlardan biri, pazar yerleri ve yerleşim yerleri

4: Cezaevlerinde sistematik işkenceler

Suriye Cezaevlerinde Sistematik İşkence: Bir Vahşet Tarihi

Suriye’de, özellikle Beşar Esad rejimi döneminde (2011-2024), cezaevleri sistematik işkence, zorla kaybetme, toplu infaz ve insanlık dışı muamelelerin merkezi haline geldi. Bu uygulamalar, rejimin muhalifleri, protestocuları ve sivilleri bastırmak için kullandığı bir “ölüm makinesi” olarak tanımlanıyor. 8 Aralık 2024’te rejimin çöküşüyle birlikte, Sednaya gibi hapishaneler açığa çıkarıldı ve binlerce tutsak kurtarıldı. Ancak on binlerce kayıp ve toplu mezarlar hâlâ çözülememiş travmaların kanıtı. Bu vahşet, Birleşmiş Milletler (BM), Amnesty International ve Suriye İnsan Hakları Ağı (SNHR) gibi kuruluşların raporlarıyla belgelenmiş durumda.

Arka Plan ve Kapsam

- **Rejimin Tutuklama ve İşkence Sistemi:** 2011 Arap Baharı protestolarından itibaren, rejim dört ana istihbarat birimi (askeri, siyasi, hava kuvvetleri ve devlet güvenliği) aracılığıyla 1,2 milyondan fazla kişiyi keyfi olarak tutukladı. Bu, rejimin “zorla kaybetme” politikasıydı: Tutuklular ailelerinden gizlendi, yargısız infaz edildi veya işkenceyle öldürüldü.
- **Ölüm Sayısı:** SNHR’ye göre, 2011-2024 arasında 136 binden fazla kişi cezaevlerinde tutuldu; 17 binden fazla kişi işkence, açlık ve hastalık nedeniyle öldü. BM tahminlerine göre, Sednaya’da yalnız 13 bin kişi infaz edildi. Toplamda 150 binden fazla “kayıp” var.
- **Son Gelişmeler:** Rejim düştükten sonra, “Şam Dosyaları” adlı sızdırılan 134 bin belge ve 10 binden fazla ceset fotoğrafı, işkencenin endüstriyel ölçekte olduğunu ortaya koydu. Cesetlerde açlık, darp ve yanık izleri görülüyordu; bebekler ve kadınlar dahil.

Ana İşkence Merkezleri

Rejim, 50’den fazla merkezde 72 farklı işkence yöntemi kullandı. Bunlar sivil hapishaneler, askeri tesisler ve gizli sorgu odaları olarak sınıflandırılıyor. İşte en ünlüsü:

Merkez	Konum	Özellikler ve İşkence Türleri
Sednaya Hapishanesi (“İnsan Mezbahası”)	Şam kuzeyi, 30 km	Haftada 1-2 kez 50’şer kişilik toplu asmalar (2011-2018 arası 30 binden fazla ölüm). “Hoş geldin partisi” dayakları, tecavüz, elektrik şoku, açlık. Tutuklular 3 gün susuz bırakılıp idam edildi; cesetler patates çuvalı gibi dizildi.
El-Hatib Şubesi	Şam	İstihbarat sorgu merkezi; “Ölüm Şubesi” olarak biliniyor. Kadınlara toplu tecavüz, “şabeh” (bilekten asma), “Alman Sandalyesi” (omurga kıran bağlama).
Tedmur (Palmira) Hapishanesi	Humus	1980’lerden beri işkence merkezi; toplu katliamlar (örneğin 1980’de 1.000+ ölüm). Elektrik, yanma, tırnak sökmeyle dolu.
Mezze Hava Üssü	Şam	Askeri hapishane; soğuk suyla ıslatma, hayvan taklidi yaptırma, hastalıkla bırakma.

Yaygın İşkence Yöntemleri

İşlemler, itiraf almak, cezalandırmak ve psikolojik yıkım için tasarlanmıştı. Yöntemler fiziksel, cinsel ve psikolojikti:

- **Fiziksel:** Falaqa (ayak tabanlarına vurma), dulab (lastik içinde asma), bisat al-rih (“uçan halı” – katlanıp elektrik verme), kırbaçlama, sigara yakma, su kurabiye (boğma).
- **Cinsel:** Tecavüz, aile üyelerine tehdit, zorla diğer tutuklulara saldırı. Kadınlar “cihat nikahı” iftirasıyla toplu tecavüze uğradı.
- **Psikolojik:** Mock infazlar (sahte idam), diğer tutukluların işkencesini izletme, yalnız hücre, açlık (yemeklere kan karıştırma).
- **Sistematik Unsurlar:** Tutuklular “et dolabı” kamyonlarla taşındı; gardiyanlar (örneğin “Ebu Yakub”) yaşlıları özellikle hedef aldı. İnternet üzerinden işkence yayınları bile yapıldı.

Tanıklıklar ve Videolar

Kurtulanlar, dehşeti şöyle anlatıyor:

- **Ammar Duğmuş (Sednaya’dan kurtulan):** 6 yıl kaldı; girişte coplama, “tanışma” dayakları, cinsel saldırılar. “Hayatım felakete döndü.”
- **Omar al-Shogre:** 11 hapishanede kaldı; tüberküloz kaptı, organ hasadı şüphesi yaşadı.

- **Videolar:** Sednaya gardiyanlarının telefonundan sızan görüntüler, genç bir adamın “Özgürlük mü istiyorsun?” diye dövülmesini gösteriyor. BM ekipleri, toplu mezar ve delil odalarını inceledi; hayatta kalanlar gardiyanlarla yüzleşti.

X (eski Twitter) paylaşımlarında da benzer tanıklıklar var: Aileler hâlâ kayıplarını arıyor, eski gardiyanlar itiraf ediyor.

Uluslararası Tepkiler ve Sonuçlar

- **BM ve OHCHR:** İşkenceleri “insanlığa karşı suç” ilan etti; 119 isimli mağdur dosyası var. Yeni yetkililere delil koruma çağrısı yapıldı.
- **Amnesty International:** Sednaya’yı “insanlık dışı” diye niteledi; bağımsız soruşturma talep etti.
- **Mahkemeler:** Almanya’da Koblenz davası, rejim yetkililerini mahkûm etti. “Sezar Fotoğrafları” (55 bin ceset görüntüsü) savaş suçu delili oldu.
- **Güncel Durum (Aralık 2025):** Yeni yönetim hapishaneleri kapattı, ancak HTS gibi grupların bazı merkezlerdeki iddiaları inceleniyor. 70 binden fazla yeni fotoğraf sızdı; Avrupa’da soruşturmalar devam ediyor.
- **Sednaya Hapishanesi Tanıklıkları:** Hayatta Kalanların Sesleri
- **Sednaya Hapishanesi, Beşar Esad rejiminin “insan mezbahası”** olarak anılan en korkunç cezaevlerinden biriydi. 1980’lerden beri muhalifleri, protestocuları ve sivilleri yutan bu yer, sistematik işkence, toplu infazlar, açlık, cinsel şiddet ve zorla kaybetme uygulamalarıyla doluydu. Rejimin düşüşüyle (Aralık 2024) binlerce tutsak kurtarıldı, ancak 100 binden fazla kişi hâlâ kayıp. Hayatta kalanların tanıklıkları, BM, Amnesty International ve Suriye Hapishane ve Kayıp Detayları Derneği (ADMSP) gibi kuruluşlarca belgelenmiş. Bu tanıklıklar, fiziksel ve psikolojik yıkımı, sessizliğin ve korkunun hüküm sürdüğü bir cehennemi anlatıyor. Aşağıda, öne çıkan hayatta kalanların hikayelerini özetliyorum – bunlar Al Jazeera, NPR, Anadolu Ajansı ve X (eski Twitter) paylaşımlarından derlendi.

Öne Çıkan Tanıklıklar

Hayatta kalanlar, girişteki “hoş geldin partisi” dayaklarından, haftalık toplu asmalara kadar dehşeti detaylandırıyor. İşte bazıları:

Tanık	Tutukluluk Süresi	Ana Tanıklık Özeti
Omar Alshogre (NPR röportajı)	2014’ten itibaren 3 yıl Sednaya’da	“Suriye’de tutuklanmak için sebebe gerek yok; tutuklanırlar, sonra sebep bulurlar.” Kuzeniyse sohbet ederken başkaları alındı. Sednaya’da tecavüz, açlık ve hijyen eksikliği yaşadı. Serbest bırakıldıktan sonra annesiyle buluşması: “Yarım yıldan fazla, hapisten çıkmadığımı ya da öldüğümü sandım. Annem dünyanın en güçlü kadını.” Fiziksel ve zihinsel travma hâlâ sürüyor; 11 farklı hapishanede kaldı.
Ammar Dughmush (Anadolu Ajansı)	2018–2024 arası, 6 yıl	Doğu Guta’da pusuya düşürüldü, Mezze Havalimanı’ndan Sednaya’ya zincirli kamyonla taşındı (145 kişiyle). Girişte çıplak bırakılıp dövüldü. Hücre: 8×16 fit, 120 kişi; üst üste yatıyorlardı, sahaları boğulma ölümüne oluyordu. Gardiyan “Ebu Yakub” yaşlıları hedef aldı: “Oğullarınız daha iyi yetiştirseydiniz ülke böyle olmazdı” diye dövüyordu. Serbest bırakılma gecesi: “Zincirlerimizi kırıldı, özgürlüğe kavuştuk ama travma bitmedi.”
Riyad Avlar (BM ve ADMSP)	21 yıl (10’u Sednaya’da)	Fiziksel, psikolojik ve cinsel işkence gördü. Yargısız infaz korkusuyla yaşadı. Serbest bırakıldıktan (2017) sonra ADMSP’yi kurdu; hayatta kalanların tanıklıklarını veritabanına kaydetti. “Hayatta kalanlar ve kayıp aileleri, geçiş dönemi adaletinin merkezinde olmalı.” Psikoterapi ve fizyoterapi merkezleri açtı; aileleri dolandırıcılara karşı koruyor.
Ahmed Abd Al-Wahid (The Free Press belgeseli)	Yıllarca Sednaya’da	Şafakta isimler okunur, aç bırakılırlardı (3 gün susuz). İdamlar zincir sesleriyle duyulurdu; cesetler patates çuvalı gibi dizilirdi. Aykırı aramalarda: “Biz buraya kontrol için değil, öldürmeye geldik.” Kurtuluş sonrası: “Sesler hâlâ kulaklarımda.”
Jamal ve Salam (The Guardian, ses tanıklıkları)	Yıllarca	“Sessizlik ölümcül: Konuşmak, öksürmek veya hareket etmek idam nedeni.” Bit öldürme sesi bile “susam tohumu ezmek” gibi kısık olmalıydı. Dövüş sesleri: “Durur yakalyormuş gibi, hına titreyiş.” Elmek yere çarpma sesi ise hayatta kalma umudu verirdi. Sanatçı Lawrence Abu Hamdan’ın “kulak tanığı” röportajları, ses hafızasıyla hapishaneyi yeniden inşa etti.
Suhail Al-Daqş (Suriye Hapishaneleri Müzesi)	Belirsiz, 2024’te kurtarıldı	Serbest bırakılma anı: “Kelimeler yetmiyor; sevinç ve korku karışımı.” Kurtuluş öncesi olaylar: Başlıklar, infaz korkusu. Müzeye tanıklık verdi; 310 rekonstrüksiyon için delil topluyor.

Ortak Temalar ve Detaylar

- **Giriş Ritüeli:** Yeni gelenler “hoş geldin partisi”nde dövülür, aşağılanır, cinsel saldırıya uğrar. Duvarlarda grafiti: “İlk gün şiddetli dayak.”
- **Günlük Hayatta Kalma:** Hücresel aşırı kalabalık; yatak yok, üst üste uyku. Açlık (ekmek bile nadir), hastalıklar yayılır. Fan kapatılır, boğulma cezası verilir. Namaz örtü altında gizli kılınır, kameralar izler.
- **İşkence Yöntemleri:** “Shabeh” (bilekten asma, 8-10 saat), elektrik şoku, yakma, zorla itiraf. Tutuklular birbirlerini dövmeye zorlanır; aile üyelerine tehdit.
- **İdamlar:** Haftada 50’şer kişi, toplu asma. Öncesi 3 gün açlık. Cesetler yakılır veya toplu mezarlara gömülür. Hayatta kalanlar isimleri ezberler: “Her gün infaz vardı.”
- **Kadın ve Çocuk Tutuklular:** 19 yaşında giren bir kadın: “32 yaşındayım, annesi olduğum çocuklar var ama babalarını bilmiyorum.” Bir genç erkek, konuşmıyor; hapishanede büyüdü.
- **Kurtuluş Anı:** Aralık 2024’te kapılar açılınca, aileler koştu. Bazıları hâlâ gardiyan pozisyonunda kambur duruyor. Videolarda kurtarılanlar ağlıyor: “Sesler hâlâ duyuluyor.”

Güncel Gelişmeler ve Adalet Arayışı (Aralık 2025)

Rejim düştükten bir yıl sonra, ADMSP ve Suriye Hapishaneleri Müzesi tanıklık veritabanlarını genişletti. 3D modeller ve ses kayıtları delil oluyor. Gardiyanlarla yüzleşmeler başladı: Bir hayatta kalan, idrarlı çay içireni suçladı; gardiyan itiraf etti. BM, “insanlığa karşı suç” soruşturmasını sürdürüyor; Koblenz davası gibi uluslararası mahkemeler devam ediyor. Aileler hâlâ kayıplarını arıyor; 12 bin aile yardım hattına başvurdu. Bu vahşet, rejimin 61 yıllık Baas diktatörlüğünün simgesi. Kurtulanlar için adalet arayışı sürüyor, ancak delillerin yok edilmesi riski var. Bu tanıklıklar, sadece vahşeti değil, hayatta kalanların direncini gösteriyor. ADMSP gibi gruplar, rehabilitasyon ve adalet için çalışıyor.

Kaynaklar: BM, Amnesty, SNHR, Anadolu Ajansı, NPR, The Guardian, X paylaşımları.

ESAD SONRASI SURİYE: TOPLU MEZARLAR, ESKİ OYUNLAR VE YENİ İTTİFAKLAR

TURAN KIŞLAKÇI
www.kritikbakis.com

Suriyeliler, 8 Aralık'ta, tarihlerinin en ağır ve en uzun gecelerinden birinin ardından doğan sabahın birinci yılını bütün şehirlerinde kutladı. Bundan tam bir yıl önce, 8 Aralık günü muhalif güçler başkent Şam'a girmiş, 61 yıllık Baas düzeniyle birlikte 54 yıllık Esad hanedanlığı tarihin karanlık bir sayfasına gömülmüştü. Bu takvim yaprağı, artık sadece bir tarih değil; bir halkın kanla, sabırla, sürgünle ve enkazla yoğrulmuş kaderinin dönüm noktasıydı...

Bu devrimin olup olmayacağına yıllarca kimse tam anlamıyla inanmadı. Zira karşılarında yalnızca bir yönetim değil, yarım asırlık bir korku devleti vardı. Beşar Esed rejiminin 13 yıla yayılan iç savaş boyunca işlediği zulüm, yeryüzünün gördüğü en sistematik yıkım tablolarından birine dönüşmüştü. Ancak bu devrimin ayak seslerini duyanlar da vardı. Suriye devriminin simge isimlerinden Dr. Abdülmunim Zeyneddin'in Türkçeye 2022 yılında çevrilen "Suriye Devrimi: Asrın Destanı ve Zafere Giden Yol" adlı eseri, henüz zafer ufukta görünmezken bile bu kaçınılmaz yürüyüşün ruhunu fısıldıyordu.

Bugün Suriye halkı, ülkenin her köşesini kanlarıyla sulayarak kazandıkları bu devrimi kutluyor. İki asırdır istibdatla, işgalle, darbelerle ve vekâlet savaşlarıyla inleyen bu kadim toprakların halkı, umarım en kısa sürede yeniden ayağa kalkar. Zira Suriye yalnızca bir ülke değil; medeniyetin en eski kavşaklarından biridir.

Şam'ın toparlanması, sadece komşu ülkeler için değil, bütün bölge için bir iç huzur kaynağı olacaktır...

Geçtiğimiz ay Şam'daydım. Hayat, bütün yaralarına rağmen yine capcanlıydı bu kadim şehirde... Egzoz kokusuna karışan tarih, dar sokaklarda asırlık duvarlardan süzülüp bugünün yorgun yüzlerine değişiyordu. Bir adımınızda yıkımın kokusunu alıyor, bir sonraki adımda hayatın ısrarla sürüp gittiğine tanıklık ediyorduk...

Ülkenin eşi benzeri olmayan bir vahşete sahne olmuş topraklarında yürürken, insan her adımda bir acının izine basıyordu. Ama aynı zamanda Emevi Camii çevresinde sohbet ettiğim insanların yüzünde beliren o ince tebessüm, bütün yıkımın içinde hâlâ diri kalan bir umudun varlığını haber veriyordu. Sanki taşlar kırılmıştı ama insanın içindeki hayat iradesi kırılmamıştı.

Görüştüğümüz hemen her yetkili, üzerinden bir yıl geçmesine rağmen her gün onlarca yeni toplu mezara ulaşıldığını söylüyordu. Beşar Esed rejiminin yıkılmasının ardından Suriye, adeta ölümün arşivini açmaya devam ediyor.

“Karışık toplu mezar” dedikleri şey, cesetlerin üst üste, kimliksiz, isimsiz, dua edilmeden atıldığı çukurlar demek. Ülkenin dört bir yanından insan kemikleri fıskırıyor. Bu kemikler, büyük ihtimalle Suriye’yi yarım asrı aşkın bir süre yöneten Beşar Esed ve babası Hafız Esed dönemlerinde katledilen binlerce insana ait. Esed rejimi, kelimenin tam anlamıyla ülkeyi devasa bir mezarlığa çevirmiş...

Yeni Suriye hükümeti tarafından kurulan Suriye Kimlik Tespit Merkezi, bu binlerce kemik parçasından kimlikleri tespit etmeye çalışıyor. Uzmanlar Bosna Savaşı’nda bile aradan onca yıl geçmesine rağmen hâlâ yeni toplu mezarların bulunduğunu hatırlatıyor ve Suriye’de bu sürecin daha uzun yıllar devam edeceğini vurguluyor.

Suriye rejimi sadece katliamların değil, aynı zamanda suikastlerin de merkez üssüydü. Baba-oğul Esedler dönemlerinde hem Suriye’de hem de Lübnan’da her kesimden on binlerce insan, susturulması gereken “gelecek ihtimali” olarak görüldü ve ortadan kaldırıldı. Ülkenin ufkuna bir parça umut serpen her ses, rejimin kurşunları ve bombalarıyla susturuldu...

Bunlardan biri de, Beşar Esed’in danışmanı olan Dürzi asıllı gazeteci Luna eş-Şibil idi. Son günlerde dünya medyasına sızan ve 2018 yılına ait olan görüntülerde, Esad’ın halkı, Putin, İran ve Hizbullah hakkında sarf ettiği sözlerin açık bir kaydı bulunuyor.

İlginçtir; bu görüntülerden birkaç yıl sonra Luna eş-Şibil, 5 Temmuz 2024’te Şam’da şüpheli bir trafik kazasında hayatını kaybetti. Luna’nın ölümünden sadece beş ay sonra da, 8 Aralık 2024’te Esad rejimi çöktü. Esedler, kimleri katletmemişti ki... Bugün her gün ortaya çıkan toplu mezarlar bu barbarlığın mühürlü tanıklarındır... Bugün Suriye Cumhurbaşkanı Ahmed Şara, hükümeti ve bölge ülkeleri şunu çok iyi bilmek zorundadır: İsrail, ne Lübnan’da ne de Suriye’de oyunlarını asla terk etmeyecektir. İsrail’in Orta Doğu politikası, doğrudan komşu coğrafyalar üzerinde — özellikle Lübnan, Suriye, Bağdat ve Ürdün hattında— yoğunlaşmaktadır.

Bu politikanın üç temel ilkesi vardır. Mimarını 1950’li yıllardan bu yana belirleyen isim David Ben-Gurion’dur. İsrail’in ilk dışişleri bakanı ve 1953–1955 yılları arasında başbakanlık yapmış olan Moşe Şaret’in yayımlanan hatıraları, bu ilkeleri tartışmasız biçimde ortaya koymuştur. Türkçeye “İsrail’in Kutsal Terörü” adıyla çevrilen bu metinler, bölgenin kader planını açıkça ifşa eder:

1. Komşu ülkelerde kaos üretmek, azınlıkları ayırışmaya itmek ve parçalı devletçikler oluşturmak.
2. Lübnan’da İsrail’e bağlı bir Marunî devleti kurmak ve bölgede Arap olmayan varlık fikrini kalıcılaştırmak.
3. Bölge güçleriyle İsrail arasındaki temas kanallarını artırmak, önce dolaylı ekonomik bağlar, sonra doğrudan ilişkiler tesis etmek.

Hasıl-ı kelâm, Şara hükümeti bütün bu acılara rağmen oyunu tersine çevirebilecek bir tarihsel fırsatın eşliğindedir. Meydan okumaya cesaret edebilmek liderliğin alametidir; liderlik ise daima risk ister. Bugün Suriye’nin önünde sadece bir devlet inşası değil, aynı zamanda bir bölge ahlakını yeniden kurma sorumluluğu vardır.

Şara yönetimi; Türkiye, Katar ve Suudi Arabistan başta olmak üzere destek veren ülkelerle birlikte Bağdat-Şam-Beyrut-Kahire hattında Filistin merkezli güçlü bir ittifak kurmak zorundadır. Çünkü Filistin’in geleceği, bu hattın da geleceğidir. Şam’ın yaraları sarıldıkça, Gazze’nin nefesi de biraz daha güçlenecektir...

Suriye’de halk ayaklanmalarının 13. yıl dönümünde ülkenin kuzeyindeki İdlib’de rejim karşıtı gösteriler düzenlendi. Binlerce kişinin katıldığı gösterilerde, “Katil Esed rejimi hesap vermeli”, “Rejimin düşmesini istiyoruz” sloganları atıldı. Bazı ilçe merkezlerinde ise muhaliflerin benimsediği “devrim bayrakları” göndere çekildi. (İzzettin Kasım – Anadolu Ajansı)

Yazımızı, Suriye'nin efsane şairi Nizâr Kabbânî'nin "Min Müfekkiret Âşıkı Dımışkı" (Bir Şam Âşığının Günlüğünden) şiiriyle sonlandıralım;

Bir Şam Âşığının Günlüğünden

Kutsal toprağına serdim kirpiklerimi,
Ey Şam... Niçin başlarız yine siteme?
Sevgilim sensin...
Bir şarkı gibi yaslan kollarıma,
Sebebini sorma dönüşümün.
Sen bütün kadınların toplamısın,
Senden sonra sevdim sandıklarım
Yalnızca birer yalandı bana.
Ey Şam, yaralarımın kıyısı yok,
Sıl alnımdan hüznü ve yorgunluğu.
Geri döndür beni okul duvarlarıma,
Geri ver mürekkebi, tebeşiri, kitapları.
O dar sokaklara...
Nice hazine gömdüm oralara,
Nice çocukluk hatırası bıraktım taşlarına.
Kaç resim çizdim duvarlarına,
Kaç oyuncağım kırıldı merdivenlerinde.
Ben hüznün rahminden geldim... ey vatan,
Toprağını, kapılarını, kandillerini öperim.
Sevgim buradaydı...
Sevdiklerim burada doğdu.
Peki giden ömrümü
Kim geri verecek bana?
Ben baştan başa
Bir âşıklar kabilesiyim.
Ve gözyaşlarımla
Denizi de suladım, bulutları da...

SURİYE'DE DEVRİME ŞAHİTLİK

Distopik film sahnelerine benziyor benim Suriye'de gördüklerim. Sarımtırak toprak renklerinin hâkim olduğu bu filmde barış, iç savaş ve devrim esnasında şahit olduklarım, öngörülmez bir senaristin ve yönetmenin aykırı bir eseri gibiydi.

Çoğu inanılmaz, ürkütücü, şaşırtıcı ve dram içeriyordu sahnelerin. Fakat aynı zamanda coğrafyanın kaderine uygun olarak sürprizlerle doluydu. Bu topraklarda her şey her an değişebilir, beklediğiniz senaryo farklı bir hikâyeye dönüşebilirdi.

ESED İLE İLK KARŞILAŞMALAR

Uzun boyu, renkli gözleri, mesafeli duruşu ve soğuk ruh hali dikkatimi çekmişti Beşşar Esad'ı ilk gördüğümde. Türkiye-Suriye ilişkilerinin iyi olduğu dönemlerde Başbakan Erdoğan'ın basın danışmanı olarak resmî programlarda görmüştüm ilk. 2008-2010 yılları arasında bazen Ankara'da bazen de Şam ve Halep'te karşılaşmıştık. Uzaktan izlerken babası Hafız Esad'ın soğukkanlı diktatörlük yıllarında duyduğum hikâyeler aklımdan geçiyordu bir yandan. Hama ve Humus katliamlarının baş aktörünün oğlu şimdi birkaç metre ötemde, şık takım elbiseler içinde, farklı biri olduğunu göstermeye çalışıyordu sanki.

Hafızamda canlı kalan bir sahne var. Başbakan Erdoğan ile yemek masasında otururken aniden dikkatini odanın girişinde bulunan bir kadına çevirmiş ve sanki ona yer vermek için hamle yapmış, tüm odadakilerin bu kadının kim olduğunu merak etmesine neden olmuştu.

Orta yaşlı bu kadın Buseyna Şaban'dı ve babası Hafız Esad döneminden kalma bir bürokrat ve danışmandı. Başbakan Erdoğan'ın masasında ona yer açıldı ve oraya oturtuldu.

Nedense o sahne hiç aklımdan çıkmadı. İç Savaş sırasında acımasız, sertlik yanlısı politikaların mimarlarından olan, Nusayri kanadının en önemli ismi olarak adını çok sık duydum sonradan.

Beşşar Esad'ın tüm resmî temasları esnasında babasının zalim ve acımasız günlerini hatırlatacak tek bir davranışı görülmedi. Eşiyle beraber Avrupa'da eğitim görmüş, modern ve medeni bir devlet adamı profili çiziyordu hep.

İçinde taşıdığı canavarı büyük bir ustalıkla gizlemişti ve soğukkanlı bir cani olduğunu kimse anlamamıştı. Başbakan Erdoğan iç savaş sırasında yaşananları gördükten sonra, "Babasına zalim diyorlardı ama bu ondan da beter çıktı." demişti.

SAVAŞ SAHNELERİNİN ORTASINDA

İç savaş başladığında, 2013 yılında gittim bu kez Suriye'ye. Türkiye'den sınırı geçtiğim andan itibaren sanki başka bir dünyaya girmiş gibi oldum. O zihnimdeki sarımtırak toprak rengi hâkimdi her tarafa. Sadece 40 km uzaktaki Halep'e gidecektim ama yol boyunca yaşadıklarım bir saat sürmesi beklenen yolun saatlerce uzamasına neden olmuştu. Yolda belki de on kilometreden kısa mesafelerde bir kontrol noktasında durduruluyorduk. Esad rejimine muhalif gruplardı bizleri durduranlar. Her grup kendisinin hâkim olduğu bir alan ilan etmiş, oraya giriş çıkışların olduğu noktalara elle kaldırılıp indirilen bir bariyer koymuş, gelip geçenleri durdurup bir şeyler soruyor. Kiminin geçişine izin vermiyor, kiminden para alıyor, kiminin de geçmesine izin veriyordu. Çoğu 20 yaşlarına gelmemiş genç çocuklardı bu kontrol noktalarında bekleyenler. Kimi ve neyi kontrol ettiklerini pek bilmiyorlardı işin doğrusu. Başlarında yaşça daha büyük olan biri, bir baş işaretiyle bariyeri kaldırmasını istediğinde tepki vermeden kaldırıyor, sonra yarı uykulu gözlerle etrafa bakmaya devam ediyordu.

Yol üzerinde geldiğimiz bir kontrol noktası etrafımızdakilerde bir tedirginlik yarattı nedense. Camdan dışarı baktığımda siyahlar giymiş ve yüzlerini kapatmış, diğer gruplardan farklı görünümde ve değişik silahlara sahip nöbetçiler gördüm kontrol noktasında. Mihmandarlarımız bunlarla hiç konuşmadan yollarını değiştirdiler ve farklı bir güzergâhtan yollarına devam ettiler. "Kim bunlar?" diye sorduğumda, "Bunlar kendilerine 'Devlet' diyor, muhaliflerle çatışıyor sürekli ve asla iletişim kurmuyorlar, çok tehlikeliler." dediler. Sonradan tüm dünyada ünlü olan "Irak-Şam İslam Devleti"ni (İŞİD'i) ilk ve son kez burada görmüştüm ve ilk haberlerini biz yapmıştık o zaman.

Muhaliflerin ayrı ayrı gruplar olduğunu, kurtarılmış bölgelerde ellerinde silahlarla küçük devletçilik oynadığını o zaman anladım. Daha kötüsünü biraz ileride Halep'e yaklaştığımızda gördüm. Muhalifler gözümüzün önünde birbirini vurdu ve üstü başı kanlar içinde bir adam söylene söylene önümüzden geçti. Makineli tüfek sesleri arasında süren çatışmadan sağ çıkmamız için yanımızda gelen başka bir grubun korumaları önden gidiyor ve bize yol gösteriyordu. Bir pikabın arkasında silahlarını sağa sola doğru doğrultmuş giderken, kontrol noktasındaki bir genç çatışmanın büyük heyecanı ile tüfeğini onlara doğrulttu. Biz arkadaki arabada onu durdurmak için bağırıma başladık istemsizce, çünkü bizi koruyanlar kendilerine ateş edilmek üzere olduğunu görmüyorlardı. Neyse ki son anda ateş etmedi ve çatışmanın bir parçası olmadığımızı şoförümüzün bağırmasıyla anladık.

O zaman da muhaliflerin birbirini öldürdüğü söylentilerinin doğru olduğunu anladım.

BAKKALIN SİLAHLI ÇATIŞMASI

Halep kırsalında artık Esad askerlerinin de görüldüğü yerlerde sanırım distopik filmin şaşırtıcı bir sahnesini gördüm.

Geceyi geçireceğimiz bir eve girerken bizi uyardılar: Sokağın başında Esad askerlerinin mevzileri vardı ve orayı hızla geçmemizi istediler. Araba sokağı yanlamasına geçecek ve karşı sokağa girecekti. Sanırım birkaç saniyelik sürede geçecektik orayı ama aniden şiddetli makineli tüfek sesleri yükseldi. Bize ateş ediyorlardı, neyse ki hiç isabet etmedi kurşunlar. Arabadan indim ve dört yol benzeri o daracık sokağın kenarına gelip sokağa bakmak istedim. Duvarın kenarını kendime siper yapıp yola baktığımda karşımda, 4 metre uzakta birkaç dükkân gördüm. Dükkânlardan biri bakkaldı, bir diğeri terziye benziyordu, diğeri de büfe benzeri bir şeydi. Dükkânların kapıları sokağa açılıyordu ve sokağın başından bu tarafa ateş devam ediyordu. Kurşunlar önümden geçerken yerden kaldırdığı tozları görüyordum. Nedense hiç korku ya da olağanüstü bir duygu değişimi olmamıştı içimde. Çünkü karşımdaki dükkânlarda insanlar işlerine devam ediyor, bana bakarak gülümsüyorlardı. Ben de onlara gülümsüyordum doğal olarak ama kurşunlar sokağın içinden akıp gidiyordu. Sonra bakkala benzeyen dükkândaki adam elindeki işi bıraktı, kenarda duran Kalaşnikof'u aldı, mermiyi sürüp dükkânın kapısından sağına doğru tutup ateş etmeye başladı. Dükkândan çıkmadan Esad askerlerinin olduğu siperlere ateş ediyordu ama yüzündeki gülümseme hâlâ devam ediyordu. Şarjördeki mermiler bitince diğer dükkân sahiplerine bir iki laf atıp yerine oturdu, hepsi gülüyordu. Sanırım benim gördüğüm manzara karşıdaki şaşkınlığıma gülüyorlardı.

Silah, çatışma, kurşun sesi, havada uçan mermiler hayatın doğal bir parçasıydı burada. Ölüm de sıradanlaşmıştı doğal olarak.

"DİKKAT KESKİN NİŞANCI"

Bosna Savaşı'nda kuşatma altındaki Saraybosna'da dağa açılan sokakların hepsinde bir yazı vardır: "Pazanja Snajper" (Dikkat keskin nişancı). Dağlardaki Sırp siperleri ovada yer alan Saraybosna'daki sivilleri keskin nişancı tüfekleriyle öldürdüğünden o tarafı gören sokakların başına bu tabelalar asılmıştı. Şimdilerde öğreniyoruz ki İtalya'dan ve diğer Avrupa ülkelerinden insan avı için turistler getirilip para karşılığı burada Boşnak öldürüyorlarmış.

Bu tabelanın aynısını, bu kez Arapça yazılı hâlini Halep'in muhaliflerin elinde kalan yerlerinde, sokak başlarında gördüm. İnsanlar, nereden geldiği belli olamayan kurşunlarla sokak ortasında öldürülüyorlardı burada da.

Halkı uyarmak için asılmıştı bu tabelalar ama kimsenin dikkat ettiği yoktu. Bu coğrafyanın kader anlayışına uygun olarak ölümü de yaşamın bir parçası olarak görüyorlardı sanırım.

Varil bombalarıyla yıkılmış sokaklar "Er Ryan'ı Kurtarmak" filmindeki sahnelerden daha etkileyiciydi. Alman uçaklarının yakıp yıktığı Fransız şehirlerinden daha beter hâldeydi Halep'in bu kenar mahalleleri. O meşhur sarımtırak renkler burada beton grisine dönmüş ve hayatın tüm renkleri kaybolmuştu adeta.

Yıkılmış evlerin ve dükkânların arasında yaşayan insanların yüzleri de kıyafetleriyle beraber nedense grinin çeşitli tonlarıydı.

İç savaşın korkunç yıkımını o zaman çok yakından görmüş oldum.

MÜSLÜMANLARIN UTANÇ SAHNESİ

2009'da meşhur Halep Çarşısı'nı iç savaştan önce gezdiğimde, Türkiye'de Gaziantep'teki çarşıların neredeyse aynısı olduğunu düşünmüştüm. İki şehir arasında zaten 50 km uzaklık var ve her iki çarşı da Osmanlı döneminden kalmaydı.

Aynı çarşıya 2013'te iç savaş sırasında girdiğimde, terk edilmiş çarşının binlerce top ve tüfek mermisiyle delik deşik edilmiş hâli yine bir film sahnesi olarak kazındı zihnime. Güneş tepeden vuruyordu ve çarşının dar sokaklarının üstündeki ahşap ve metal güneşliklerde mermi ve topların açtığı deliklerden ince ince içeri sızıyordu. Dükkânların kepenkleri kapalıydı ama çoğunda kurşun izi vardı. Varil bombalarının atıldığı yerlerde büyük yıkımlar vardı ve molozlar yolun ortasına dökülmüştü. Terk edilmiş, ruhu olmayan dar sokaklarda ölümün ürkütücü işaretleri vardı her yerde.

Çarşının hemen bitişiğinde Emevi döneminden kalma meşhur Ulu Cami vardı ve orada sanırım modern zamanların en utanç sahnesi yaşanıyor.

Caminin kubbesi büyük bir top mermisiyle vurulmuş ve kocaman bir delik açılmıştı. Minaresi yıkılmış ve dikdörtgen şeklindeki avluya devrilmişti. Her yerde kurşun ve top mermisi izleri vardı ve yıkıntılardan yürümek zordu. Ancak beni etkileyen sahne caminin içine kurulmuştu.

Cami içine kible tarafındaki duvarda açılmış büyük bir delikten girdik. Orada bir muhalif kendisine molozlardan, rahlelerden, halılardan ve kitaplardan siper yapmış, küçük bir delikten uzun namlulu silahını çıkartıp caminin diğer tarafına nişan almıştı. Caminin diğer giriş kapısında benzer bir siper vardı ve orada Esad askeri bulunuyordu. Eğilerek yürüyor, cami içindeki bu sahneyi anlamaya çalışıyordum. Kubbedeki büyük top mermisinin açtığı delikten güneş içeri sızıyor ve iki Müslüman grubun cami içindeki çatışma sahnesini tamamlıyordu. Bazen sıkılan bir kurşunun sesi "Allah Muhammed" yazan duvarlarda çınlıyor, yankısı kubbeden dışarı çıkıyordu. Distopik film sahnesinin en etkileyici bölümü burasıydı sanırım. İki Müslüman grubun bir cami içinde, 15-20 metre mesafede rahlelerden, Kur'an-ı Kerimlerden, halılardan ve molozlardan oluşan iki siperde birbirini öldürdüğü sanırım tarihte hiç görülmemişti.

Şii-Sünni çatışmasının cami içindeki bu sahnesi, bana Müslümanlar içindeki en büyük utanç tablosu olarak göründü.

KORKU FİLMİNİN FOTOĞRAF KARELERİ

Halep'te Ramazan ayında gördüklerim Suriye iç savaşını daha iyi anlamama yetti diye düşünüyordum. Son kez Halep kırsalında bir camide orucumuzu açıp teravih namazı kıldık ve Türkiye'ye doğru yola çıkmaya karar verdik.

Sabah yola çıktığımızda namaz kıldığımız caminin de varil bombasıyla vurulduğunu öğrendim. Birçok insan ölmüştü ve çok etkilenmişim ama daha çok etkileneceğim olayı sonra yaşadım.

Türkiye'ye döndükten sonra Türkiye Başbakanlığından arandım. Çok kritik ve gizli bir haber için acil Katar'ın başkenti Doha'ya gidip gitmeyeceğim soruldu. Hemen kabul ettim ve yola çıktım.

Bir otelde, içlerinde İngiliz avukatlar, Amerikalı adli tıp uzmanları ve görevlerini bilmediğim bir grup insan ile görüştüler beni. Kod adı "Sezar" olan bir Suriyeli askeri yetkili, Suriye hapishanelerinde işkenceyle öldürülen mahkûmların fotoğraflarını çekmekle görevliymiş ve bu fotoğrafların kopyasını gizlice yurt dışına çıkarmayı başarmıştı. O fotoğrafların bir kısmı CNN, The Guardian, benim genel müdürü olduğum Anadolu Ajansı ve Türkiye Radyo Televizyon (TRT) kurumuna verilecekti.

Göreceğimiz fotoğrafların psikolojik çöküntü yaratabileceği adli tıp uzmanı tarafından bize detaylıca anlatıldı. Sanırım kendisi de bu fotoğrafların gerçek olup olmadığını incelerken depresyona girmişti. Tüm medya organları fotoğrafları aynı gün ve saatte yayınlayacağımıza dair taahhütname imzaladıktan sonra bir bilgisayarda on binden fazla fotoğrafın bazıları bana gösterildi. Aç bırakılarak öldürülen bazı mahkûmların iskelete dönmüş bedenleri sıra sıra hapishane avlusuna dizilmişti. Yakın çekimlerde bu cesetlerin alınlarında ve göğüslerinde numaralar olduğu görülmüyordu. Bunlar infaz emrinin yerine getirildiğini gösteren numaralardı ve üstlerine sanırım en son Beşşar Esad'a rapor ediliyordu. İnşaat teliyle boğulan bazı mahkûmların boynunda tel hâlâ duruyordu. Arabaların triger kayışına benzer bir kabloyla boğulan mahkûmların boynundaki tırtıklı iz belirgin şekilde fark ediliyordu. Gözleri oyulmuş, kolu bacağı kesilmiş bedenler vardı ve naylon poşetlere sarılıyordu. Onlarca, yüzlerce cansız beden poşetlere sarılmış, üst üste konmuş halde büyük avluya sıralanmıştı. Bu ölüm fabrikası hapishanelerden biri, sonradan yakından gördüğüm Sednaya hapishanesiydi.

Fotoğrafları şaşırtıcı bir soğukkanlılıkla inceliyor, sorular soruyordum. Aslında şoka girmenin sakinliği olduğunu sonradan anladım. Fotoğrafları bir flash diske yükleyip verdiler bana ve Türkiye'ye döndüm. Yayın saatine kadar fotoğrafların yazılarını ve yabancı dillere çevirisiyle uğraştık. Yayın günü de söylenen saatte diğer basın kuruluşlarıyla birlikte yayınladık. Tüm ülkede ve dünyada büyük etki uyandırdı. Sonradan ABD bu nedenle Esad rejimine yaptırımlar uyguladı ve adına Sezar yaptırımları dendi. Ben ve fotoğrafları hazırlayan ekip şoktan çıktık ve ağır bir depresyona girdik. Bir hafta yemek yiyemedik ve uyku uyuyamadık. İnsanlığımızdan utanır hale gelmiştik. Bir insanın başka bir insana böylesine acımasız işkenceler yapabileceğini aklımız almıyordu. O takım elbiseli modern görünümlü Beşşar Esad'ın bu fotoğraflara bakarken ne hissettiğini düşündüm. Soğukkanlı katil sonradan bu fotoğraflar için "sahte" dedi.

O fotoğraflar Suriye hakkında zihnimdeki sahnelerin en korkuncuydu. Uzun süre etkisinden kurtulamadım. Yıllar sonra bu işkencelerin yapıldığı hapishaneye gittiğimde depresyonum nüksetti ve uzun süre etkisinden kurtulamadım.

ESED'İN DEVRİLMESİ İMKÂNSIZ DENDİĞİ GÜNLER

Suriye iç savaşında yaşadıklarım meslek hayatımda beni derinden sarsan olaylardı. İnanılması zor sahneler, olaylar, katliamlar, işkenceler ve sürgünlere şahitlik ettik. Esad Halep'in tamamını almıştı ve yüz binlerce insanı şehirden sürmüştü. Büyük kitleler halinde mülteciler canlarını kurtarmak için çamurlu yollardan çıplak ayakla Türkiye sınırına doğru koşarken, ben İdlib'te bir tepede onların fotoğrafını çekiyordum.

Halep alındıktan sonra artık Rusya ve İran'ın desteğini sonuna kadar arkasına alan Esad'ın devrilmesinin imkânsız olduğuna inanmıştı herkes. Bu nedenle orta bir yol bulmak için uğraşıyordu birçok kesim. Hatta Erdoğan ve Esad'ı barıştırmak için çabalayanlar vardı ve Erdoğan buna yeşil ışık yakmıştı.

Ancak Esad o kadar kendine güveniyordu ki asla barıştan yana bir cümle kurmuyordu. Yıllar önce gördüğüm Buseyna Şaban ise Suriye ordusunun her yere gireceğini açıklayıp meydan okuyordu.

Savaş donmuş, muhalifler yenilmişlik duygusu içine düşmüş ve gözler Suriye üzerinden çekilmişti. Ancak İsrail'in Gazze saldırısı tüm bölgeyi ve dünyayı değiştirdiği gibi Suriye'nin kaderini de değiştirdi.

ŞAM'IN DÜŞECEĞİNE KİMSE İNANMADI

Hepimiz Gazze'deki soykırıma odaklanmıştık. Aniden Suriye içinde İdlib merkezli bir hareketlenme olduğu ve

bunun yayıldığı haberleri geldi. Bunu lokal bir çatışma ve olay olduğu düşünülmediğinden fazla dikkat edilmedi. Sonra bu muhalif taarruzunun gittikçe büyüdüğü, İdlib'ten Halep'e doğru ilerlediği görüldü. Halep'in geri alınmasının hayal olduğu, ancak kırsal bölgelerin muhaliflerin eline geçeceği bilgileri dolaşmaya başladı. Hepimizi şoka sokacak devrim günleri böyle başladı.

Türkiye bu muhalif gruba destek veriyordu ve ben de kaynaklarımdan bilgi almaya çalışıyordum. Şam'ın düşmesini konuşmuyorduk bile ama en azından "Halep düşer mi?" diye soruyordum sürekli. Bunun çok zor olduğunu söylüyorlardı ama sahadaki gelişmelerin hızına Ankara'dakiler şaşıyordu.

Ve Halep düştüğü gün Şam için umutların doğduğu gün oldu. Ancak Rusya'nın, İran'ın, Hizbullah'ın destek verdiği, barışa asla yanaşmayan Esad'ın devrilmesinin, Şam'ın düşmesinin imkânsızlığını anlatan çoktu medyada. Ancak bu coğrafyanın kaderine uygun şekilde sürprizlerle dolu olduğunu, her şeyin her an değişebileceğini ve farklı bir hikâyeye dönüşebileceğini görecektik hepimiz.

Halep o kadar kolay düşmüştü ki, "Neden Şam da düşmesin?" diye muhalifler düşünmüştü doğal olarak. Adına "Colani" denen İdlibli bir komutandan bahsediyordu herkes. İlk kez duymuştum adını ve sonradan Türkiye ile çok yakın ilişki içinde olan biri olduğunu öğrendim.

Colani Hama ve Humus'a yürüme emri verdikten iki gün sonra "her şeyi bırakın, Şam'a yürüyün" dediği duyuldu. Esad'ın en güçlü görüldüğü günlerde meğer alttan alta çürüdüğü zamanlarmış. Devrim o kadar kısa sürede gerçekleşti ki, kimse bunun gerçek olduğuna inanmadı. Zaten distopik filmlerde sahneler böyle hızlıca değişir ve izleyenlerin zihinleri alt üst olur.

Şam sokaklarında Colani'nin askerleri görüldüğünde zihnimiz bu gerçekliğe asla inanmadı. Fakat Esad'ın Rus uçacağıyla Moskova'ya kaçtığı anlaşıncaya zihnimiz yeni durumun gerçek olduğunu kavrayabildi. Gazze dramıyla çöken morallerimiz soğukkanlı katil Esad'ın düşmesiyle biraz olsun yükseldi.

DEVRİMİN YOLLARINDA GÖRDÜKLERİM

İnanılır gibi değildi ama Şam artık muhaliflerin elindeydi. Hemen oraya gitmek için yola çıktım. Tıpkı 2013'te iç savaş sırasında olduğu gibi kara yoluyla Halep'e, sonra Şam'a gidecektim. Sınırdan geçtiğimde yollarda gördüğüm muhalif gruplara ait hiçbir kontrol noktasının kalmadığını gördüm. Birçok yeri Türkiye kontrol ediyordu artık. Şimdi gerçek ismi Ahmet Eş-Şera adıyla anılan "Colani'nin" kontrol ettiği İdlib'e geldim. Ortam çok sakindi ve herkes işinde gücündeydi. Çünkü İdlib yaklaşık 6 yıldır güvenliğin sağlandığı ve Ahmet Eş-Şera'nın mutlak hâkim olduğu yerd. Devrim bu şehirde mayalanmıştı.

Oradan Halep'e gitmek için tekrar yola çıktım. Bulduğum her vasıtaya biniyordum; motosiklet, minibüs, taksi hepsini kullandım. Ve ilk gördüğümde beni çok etkileyen Halep'e girdiğimde şehirde temkinli bir iyimser hava gördüm. Halep düştükten sonra orada yaşayan tüm etnik, dini ve mezhep gruplarına dokunulmayacağına dair garantiler verilmiş, insanlar buna güvenerek şehri terk etmemişti. Esad ve İran yanlısı askerlerin kaçmasıyla şehirde düzen sağlanmış ve sokaklarda sevinç gösterileri yapılıyor. Bu Şam'ın düşmesinde de büyük etki yaratmıştı.

Önceki geldiğimde gittiğim Halep Çarşısı'na gittim. Çarşıda kısmen bir onarım yapılmış ama savaşın izleri tam silinmemişti. İçinde çatışmaların yaşandığı Ulu Cami UNESCO tarafından koruma altına alındığından restorasyon çalışmalarına başlanmıştı. Fakat cami kapalıydı ve içeri girmeme izin verilmedi.

Halep'ten sonra, Türkiye'ye kaçmış, devrim olunca hemen geri dönmüş bir grup Suriyeli ile Şam'a doğru yola çıktım. Yol boyunca Esad askerleri ve muhalifler arasındaki çatışmanın izleri görülüyordu. Yanmış askeri araçlar, tanklar, yıkılmış binalar, barikatlar ve kontrol noktaları... Hama ve Humus'ta bu yıkım daha fazla görülüyordu, zira Şam'ı savunmak için ilk savunma hattını burada kurmuştu Esad rejimi. Ancak iki gün bile dayanamadan kaçıp gitmişlerdi.

ŞAM'DAKİ İLK GÜNLER

Şam fazla hasar görmeden ve neredeyse çatışma olmadan düşmüştü. "Colani" Emevi Camii'ne girip halka can ve mal garantisi verdikten sonra Şam'ın düşmesi daha da kolaylaşmıştı. Halep'te hiçbir olayın yaşanmaması bunun garantisi anlamına gelmişti.

Daha önce Esad'ın davetiyle geldiğim sarayının kapısında üstü başı pejmürde muhalifler nöbet tutuyor, içeriye kimseyi sokmuyordu. Türkiye'den olduğumu öğrendiklerinde benimle fotoğraf çektiriyorlardı.

Saraydan sonra Sednaya hapishanesine gittim. Beni günlerce depresyona sokan o infaz fotoğraflarının bazıları burada çekilmişti. Korkunç bir görüntüsü vardı hapishanenin. Devrim olur olmaz buradaki mahkumların kurtarılması için hapishaneye baskın düzenlenmiş, ortaya distopik filmin şaşırtan başka sahneleri çıkmıştı. 40 yıldır hiç gün yüzü görmeyenlerden tutun da, Hafız Esad'ın hâlâ yaşadığına inananlar, kötürüm olanlar, işkenceden aklını kaybedenler baskın düzenleyen halk tarafından görüntüleri çekilip dünyaya dağıtılmıştı. Yanık kokuları, ceset kokuları her yanı sarmıştı. O zaman anlaşıldı ki Esad'ın zulüm düzeni bilinenden daha korkunç şeyler yapmıştı Suriye halkına. Oradan hemen çıkmak istedim çünkü daha önce yaşadığım depresyonun tetiklendiğini hissediyordum.

Hapishanenin biraz uzağında boş bir arazide insanlar tuhaf şekilde kazı yapıyordu. Oraya gittiğimizde buranın bir toplu mezar olduğu, hapishanede ölen mahkumların burada gizlice gömüldüğü anlaşılmıştı. O fotoğraflarda gördüğüm naylonlara sarılmış, alınlarına ve göğüslerine numaralar yazılmış mahkum cenazeleri buralara gömülmüştü. Toplu mezarlar ülkenin birçok yerinde ortaya çıkmaya başladı. Ancak hapishanenin korkunç görüntüsü gözlerimizin önünden uzun süre gitmedi. Devrim başladığında bile burada infazlar yapılmaya devam etmiş. Tüm bunlar soğuk kanlı katil Esad'ın emriyle yapılmıştı.

AHMET EŞ ŞERA İLE İLK RÖPORTAJ

Şam'ın her yanında kutlamalar vardı ama en kalabalığı tarihi Emevi Camii'nde yapıyordu. Oraya ilk Cuma namazına gittim ve inanılmaz kalabalığın arasına katıldım. İnsanlar sürekli slogan atıyor, herkes birbiriyle kucaklaşıyor ve sevinç gösterilerinde bulunuyordu. Ahmet Eş Şera'nın askerleri güvenliği sağlıyordu ve sürekli insanlar onlarla fotoğraf çektiyordu. Ellerinde Kalaşnikof tüfeklerle birçok sivil insan vardı ve alışkanlık gereği silahlarını bırakmıyorlardı.

Tatlı dağıtanlar, hurma ikram edenler, seyyar satıcılarla ortam şenlik yerine dönmüştü. En çok üç yıldızlı Suriye bayrağı satılıyordu. Genç, yaşlı herkes bu bayrakları alıp sevinçle sallıyordu. Bir devrimin ilk günlerinde halkın mutluluğuna şahit oluyordum.

Oradan ayrıldıktan birkaç saat sonra bir haber dolaşmaya başladı: Türkiye Milli İstihbarat Teşkilatı (MİT) Başkanı İbrahim Kalın Şam'a gelmiş dendi. Önce inanmadık, sonra araştırdığımızda bunun doğru olduğunu öğrendik.

Emevi Camii'nden İbrahim Kalın ve Ahmet Eş Şera'nın birlikte fotoğrafları yayınlandı ve tüm dünyada şok etkisi yarattı. O zaman devrimin arkasında hangi ülkenin olduğu anlaşıldı.

Distopik filmin senaryosuna uygun olarak devam ediyordu benim Suriye maceram. İbrahim Kalın ve Ahmet Eş Şera'nın uğrayacağı bir noktayı öğrendim ve buraya gidip üç saat boyunca onları bekledim. "Gelemeyecekler" dendi ve ayrılmaya karar verdiğim anda birden korumaların hareketlendiğini gördüm. Bir saat daha bekledim ve bulunduğum yere aniden büyük bir konvoy geldi. Siyah bir Mercedes'in şoför koltuğunda siyah sakallı biri vardı ve yanında MİT Başkanı İbrahim Kalın oturuyordu. Gözlerime inanmadım ama artık bu distopik hikâyede "inanılmaz" diye bir sahne yoktu. Her şey her an değişebilir ve yeni bir hikâye yazılabilirdi burada.

İkisi de karşımdaydı ve İbrahim Kalın beni devrimin lideri Ahmet Eş Şera ile tanıştırdı. O gün tüm dünya basınının peşinde koştuğu, değil röportaj, bir kare fotoğraf çekmek için her şeyi feda edebileceği o lider bana sarılıp "hoş geldiniz" dedi.

Sonra birkaç soru sormama ve iki kare fotoğraf çekilmesine izin verdiler. Dünyada CNN'den sonra röportaj yapan ve fotoğraf çekilebilen ikinci basın mensubu olmuştum. Türkiye'de ise ilk olmanın gururunu yaşadım.

Genç, sakın ve etkileyici bir görüntüsü vardı. Birden Şam'ın tek hakimi ve devrimin lideri olmasının verdiği şaşkınlık yüzünde görülüyordu doğrusu. Ancak konuştukça onun da Şam'ı bu kadar kolay alacağını beklemediğini anladım.

Devrimden sadece dört gün sonra Şam'da Ahmet Eş Şera ve MİT Başkanı'yla fotoğraf çektikten sonra distopik film sahneleri tamamlanmış oldu ve Türkiye'ye döndüm. Fakat devrimden bir yıl sonra bu inanılmaz hikâyenin hâlâ devam ettiğini görüyorum.

Neden Birçoğumuz Ölümle Yüzleşmekte Zorlanıyor?

YAZAR: CAREN MARTINEAU*

Ölüm korkusunu Nasıl Aşabiliriz

21.yy.da Ölmek ve Ölüm: Mevcut Durum Neden Sürdürülemez

1990'lar, ölümle kurulan kurumsal ilişkiler yerine kişilerin doğrudan ölümle ilişkilerini canlandırmayı amaçlayan ve bilim insanı Tony Walter'ın "modern sonrası dirilişçiler" olarak adlandırdığı yeni bir disiplinler arası ilişki savunucuları kuşağının ortaya çıkışına tanıklık etti. Çoğu farkındalık oluşturma hareketlerinde olduğu gibi, toplumsal motivasyonlu bireyler ve iyilik odaklı sivil toplum kuruluşları bu anlayışı benimsedi. Bu anlayışı ilk benimseyenler eğitim aracılığıyla hep birlikte, ölümü inkar eden anlayışla ve gereksiz buldukları yaşam sonu acısı düşüncesiyle mücadele etmeye çalıştılar. Özellikle genç nesiller arasında ruh sağlığı konusunda daha açık sözlü konuşmalarla başlangıçta yavaş ilerleyen tabuyu ortadan kaldırma girişimleri, COVID pandemisinin ardından değişti. Psikoloji profesörü Lauren Breen'in 2022'de The Conversation'daki yazısında belirttiği gibi; "Pandemi, kederli insanları anlamak ve desteklemek, kederli insanları destekleyen insanları güçlendirmek, günlük kayıpların ve büyük ölçekli felaketlerin ardından kolektif iyilik hâlini artırmak için daha fazlasını yapmamız gerektiğini her zamankinden daha net gösterdi."

Ani ölümün rastlantısallığını ve kitlesel ölçekte küçültülmüş cenaze ritüellerini deneyimledikten sonra, insanlar bu çağrıya dünya çapında daha fazla kulak

KAYNAK: [HTTPS://OBSERVATORY.WIKI](https://observatory.wiki)

veriyor; ölüm ve yas hakkında konuşmaya daha açık hale geliyorlar. Yaşlanan nüfuslarla yüzleşen toplumlarda, hayatın sonuna dair süregelen suskunluk dönüşüyor. Uluslararası Doula Ölüm Derneği'nin ifade ettiği gibi; "aile fertlerinin farklı yerlerde yaşadığı, teknolojiye bağımlılığın artmasına neden olacak şekilde birden fazla kuşağın artık aynı evi paylaşmadığı ve sağlık sistemimize ilişkin sisteme gömülü önyargılarla şekillenen günümüz Batı yaşam tarzında insanlar ölümün doğallığından ve bu süreçten geçenleri en iyi şekilde destekleme yöntemlerinden uzaklaştı." Sonuç olarak çok fazla insan korku içinde ve gereksiz bir acıyla ölüyor."

Algı ve Gerçeklik: Ölüme Hazırlık Göstergeleri

COVID'den bu yana hayatın sonu üzerine konuşmalara ilgi ve katılımın belirgin biçimde ana akıma dönüşmesine karşın, kavram ile uygulama arasındaki boşluklar, ölümden kaçınma tutumunun çoğu sanayileşmiş toplumlarda hâlâ bir engel olduğunu gösteriyor.

Yaşlanan bir nüfusun hayatın kaçınılmaz sonluluğu fikri ile nasıl uzlaştığının güvenilir bir ölçüsü haline gelen iki öz bildirim formu vardır. Hem tıp hem de hukuk çevreleri tarafından geçerli olarak kabul edilen ve öncesinden bakım planı (ACP) olarak da bilinen, öncesinden bakım direktifi (ACD) formu ile sağlık vekili (HCP) tayin formu, tıbbi bakım için geleceğe yönelik talimatlar işlevi görmektedirler. ACD/ACP kişinin değerlerinin, inançlarının ve hedeflerinin bilinmesini ve

saygı duyulmasını sağlarken, HCP, diğer adıyla sağlık için atanan vekil (POA), hastanın karar veremeyecek duruma gelmesi halinde tıbbi kararları verecek kişiyi (temsilciyi) belirler. Bu temel belgeler tamamlanıp aile ve bakım ekibiyle paylaşıldığında, kişinin gelecekteki bakımıyla ilgili belirsizlik yükünü ortadan kaldırmaya yardımcı olur.

2020'de Journal of the American Medical Association'da yayımlanan bir çalışma, 2019 ve 2020 yılları arasında ücretsiz olan öncesinden bakım planı (ACP) formu dolduran kullanıcı sayısında yüzde 4,9'luk bir artış olduğunu ortaya koydu. Ancak genel olarak ACP tamamlama oranlarının hâlen düşük olduğu görülüyor: 2024'te Journal of the American Geriatrics Society'de yayımlanan bir çalışmaya göre, ABD'li yaşlı yetişkinlerin yalnızca yüzde 44'ü bu formları tamamlamış durumda; bu oran Fransa'nın önceden bakım planı yapan yetişkin nüfus oranından yüzde 5 kadar daha düşük.

Sonuç olarak ortaya çıkan bir diğer gösterge ise iletişimin ölüm hazırlığının temel bir bileşeni olduğunu ortaya koymuştur. The Conversation Project'e göre Amerikalıların yüzde 92'si hayatlarının sonuyla ilgili bakım dileklerini konuşmanın önemli olduğuna inanıyor. Yine de yalnızca yüzde 32'si bu konuşmaların gerçekleşmesini sağlayacak adımlar atmış durumda.

Ölümsüzlüğü Kovalamak

Peki, deneyimin evrenselliğine ve ileride ele alınacağı üzere bununla ilişkili büyük toplumsal maliyetlere rağmen, ölüm inkârı neden ısrarla devam ediyor?

Bu soruya geçerli olabilecek bir yanıt, Ernest Becker'ın 1973 tarihli The Denial of Death (Ölümün İnkârı) adlı kitabında bulunabilir. Kitabında, ortalama bir insanın nihai ölüm düşüncesine basitçe tahammül edemeyeceğini ima ederek "bu konuda normallığın özü, gerçekliğin reddedilmesidir" diyor. Bu düşünce, aynı zamanda Korku (Terör) Yönetimi Teoris'i'nin temelini oluşturur; teoriye göre bireyler ölümü, çoğu zaman ideoloji aracılığıyla, bilinçdışı bir şekilde "yönetir." Başka bir deyişle, kendi sonluluk kaygısını hafifletmek için insanlar davranışlarını ve dünya görüşlerini sembolik ya da literal ölümsüzlük vaadi etrafında şekillendirir. Kavram kulağa soyut ve entelektüel gelse de, muhtemelen bizzat deneyimlediğiniz bir şeydir.

Sembolik ölümsüzlük kavramı, bir kişinin temel değerlerinin bir şekilde yaşam süresini aşacağı fikrine dayanır. Bu, ister iş yerinde mentorluk, ister toplumsal yardımlaşma, isterse de ebeveynlerden aktarılan aile gelenekleri yoluyla gerçekleşsin, sembolik ölümsüzlük, bir kişinin hayatında yarattığı etkinin mirasında ebedileştirilmesini sağlar.

Öte yandan literal ölümsüzlük, ruhun bedensel ölümden sonra da devam ettiğine ya da ölümün aşılabileceğine ilişkin inancı benimser. Bunun sayısız örneğine tarih boyunca ve çeşitli dinlerde rastlamak mümkündür. Antik Mısırlılar, oldukça hareketli bir ahiret hayatı için bedenleri büyük özenle hazırlardı. Hristiyanlıkta, kişinin varlığının cennette veya cehennemde sürdüğüne inanılır. İlginç bir şekilde, Pew Research Center'in 2023

araştırmasına göre Amerikalıların yüzde 71'i cennete inanıyor; bu oran, ülkedeki Hristiyan nüfustan yaklaşık yüzde 9 daha fazladır. Ayrıca Hindu geleneği reenkarnasyon kavramını yüceltirken, Budist inançları yeniden doğuşun sürekli olduğunu ve karma tarafından yönlendirildiğini savunur.

Ancak dinsel ideoloji kişilerin tercihlerini tam olarak karşılamadığı zaman, sonsuzluk vaadi için alternatif kâhinler devreye girebilir. Örneğin, 21. yüzyılın bilimsel devrimi ve Ray Kurzweil'in, teknolojik ilerlemelerin doğrusal değil, üstel bir oranda geliştiğini varsayan "Hızlanan Getiri Yasası"nın kolektif deneyimi, sınırsız yaşam süreleri gibi diğer biyoteknoloji vaatlerin yanı sıra kriyoniğe olan inancın artmasına yardımcı oldu.

Gerçek ölümsüzlük akımından bir diğeri de, biyolojik kısıtlamaların teknoloji kullanılarak aşılmasıyla insan durumunun iyileştirilebileceği öncülüne dayanan bir felsefe olan transhümanist harekettir. Bu tekno-fütürist insan potansiyeli anlayışını destekleyenler arasında Silikon Vadisi'nin en tanınan isimlerinden bazıları bulunmaktadır.

Hem sembolik hem de gerçek ölümsüzlüğün bu sayısız tezahürü sayesinde, insanlar böyle bir gerçeğin korkusuyla paralize olmadan, ölümlü olduklarını bilmenin psikolojik ince çizgisinde yürüyebilirler. Ancak bu kavramlar ileriye götürecek tek yol değildir ve benimsenecek en verimli bakış açıları oldukları da söylenemez.

Ölüm İnkârının Somut Sonuçları

Ayrımın altı derecesi teorisi ile dijital bağlantılılığımız arasında talihsizlik kaçınılmazdır. Ancak ölüme hazırlıksız olmak, yaşayanlar üzerinde derin ve olumsuz etkiler bırakıyor.

Ölüm düşüncesinden kaçınmanın aileler ve sevenler-sevilenler üzerinde; vasiyetnamesiz veya ailesi için finansal plan bırakmadan ölen bir aile reisinin ani ölümü, önceden bıraktığı bir vasiyetname olmaksızın hayati tıbbi kararlar vermek için mücadele eden ıstırap içindeki aile üyeleri ve bir aile mülkü üzerinde yıllar süren iç çekişmeler sonucu parçalanmış ilişkilerin sadece yayın olarak bilinen bir kaçığı olduğu yıkıcı etkiler yarattığına dair sayısız örnek bulunmaktadır.

Karmaşık miras planları hazırlamak için avukatlardan oluşan bir ekip kurabilecek maddi güce sahip zengin ve ünlü kişiler bile planlama eksikliğinden dolayı benzer durumlarla karşı karşıya kalmıştır. Picasso, Prince, Jimi Hendrix ve Kurt Cobain gibi bıraktıkları belirsiz veya eksik miras planları onlarca yıl süren hukuki mücadelelere dönüşen ünlülere yalnızca birkaç örnektir.

Hiç şüphe yok ki, ölümü inkâr etmenin gerçek zamanlı sonuçları, hem bireyler hem de onların seçilmiş veya biyolojik akrabalık ağları için gereksiz keşmekeş ve aksamalara yol açar. İşte ölümden sonra kalan yakınların ve bakım çevrelerinin hayat sonu deneyimlerini şekillendiren dört önemli alan:

Finansal hazırlık eksikliği

Her yıl ölen yaklaşık 3 milyon Amerikalının büyük

çoğunluğu, zamanla fiziksel gerileme, bilişsel gerileme veya her ikisini birden içeren hastalık veya rahatsızlıkların sonucunda ölmektedir. Ani kalp durması, iş kazaları ya da mecazi anlamda “otobüs çarpması” gibi anlık ölümler oldukça azdır. Bu da çoğu insanın, kısa bir hastane ikametinden yıllar süren karmaşık bakıma kadar uzanan destekleyici bakıma ihtiyaç duyacağı anlamına gelir.

2024'te ABD'de hemşirelik bakım tesislerinde özel bir oda için evde sağlık hizmeti maliyetinin aylık medyan bedeli 6.000 ila 10.000 dolar arasındaydı. Yeterli finansal planlama olmadan, kişiler hızla Medicare veya Veterans Services gibi sosyal hizmet sağlayıcılarına tamamen bağımlı hâle gelebilir; bu da hangi tür bakıma ne kadar süre erişebileceklerini belirler. Ayrıca, defin ve cenaze masrafları da hesaba katılmalıdır; 2023 yılında medyan maliyet, alınan hizmet türüne bağlı olarak 6.000 ila 8.300 dolar aralığında gerçekleşmiştir. Ortalama bir işçi sınıfı ailesinin bu kadar yüksek masrafları ceplerinden karşılayacak kaynakları yoktur.

Bakım hedefleri arasında zayıf uyum

Bir kişinin hayatının sonunda ne tür bir bakım isteyeceği konusunda netlik olmaması veya iletişim kurulamaması, bu önemli kararların kişinin ailesine veya sağlık uzmanlarına emanet edilmesi anlamına gelir ve bu, bakıma muhtaç kalan kişinin gerçekten istediği şey olmayabilir. Sağlık sisteminin varsayılan çalışma şekli, tıbbi müdahalelerle ölümü önlemeye yöneliktir. Oysa Journal of Medical Ethics'te yayımlanan küresel bir kişisel hayat sonu bakım tercihleri çalışmasında yer alan 1.100'den fazla doktorun yanıtı, yaşamı sürdürücü tedavilerin nadiren iyi bir seçenek olarak değerlendirildiğini göstermiştir. Açıkça görülüyor ki herkes, yaşamın her aşamasında mümkün olan her müdahalenin uygulanmasını istemez. Bu yüzden ön bakım planlamasının etkinliği, yıllık güncellemelerle kişinin yaşam kalitesi hedeflerini güvenilir şekilde yansıtmasına bağlıdır.

Artan bakıcı yükü

Hasta ve yaşlılara bakım vermek son derece ödüllendirici olabilir, ancak özellikle Batı kültürlerinde aile bakımının zorlukları da vardır. Amerikan Emekliler Derneği, AARP (American Association of Retired Persons) ve National Alliance for Caregiving'in 2025 verilerine göre, 59 milyon Amerikalı, 18 yaş ve üzeri, karmaşık tıbbi durumu olan aile üyelerine sürekli bakım sağlamaktan sorumludur. Özellikle dikkat çekici olarak, bakım verenlerin yaklaşık %50'si maddi zorluk yaşadığını bildirirken, her dört bakım verenden biri haftada 40 saatten fazla bakım hizmeti sağlıyor ve bunların %60'ı aynı zamanda bakım sorumluluklarını iş hayatlarıyla dengelemek durumunda kalıyor. Ne yazık ki bakıcı yükü, hem finansal hem de duygusal açıdan, ölümle birlikte sona ermiyor. Buna karşın, Asya ve Yerli toplulukları gibi kolektivist toplumlarda hayatın sonunun etkisi yapılandırılmış gelenekler aracılığıyla toplumsal olarak taşındığından, bu gelenekler yas sürecindeki bireylere önemli destekler sağlar.

Gençlerde uyumsuz başa çıkma

Duygusal sıkıntı ve/veya belirsizlikle örtülü ölüm deneyimleri, ölüm korkusunu sürdürür ve kayıptan etkilenen gençler arasında uzun süreli ve karmaşık bir yas sürecini teşvik eder. Death With Dignity'nin öğretici mesajında da belirtildiği gibi, “Çocuklarla yaşam sonu konuşmalarından kaçınmak, en iyi niyetlerle bile yapılsa, uzun vadede kafa karışıklığına, korkuya ve hatta güvensizliğe yol açabilir.” Bunun yerine uzmanlar, erken yaşta uyumlu başa çıkma mekanizmaları ve ölüm okuryazarlığı gelişimini desteklemek için açık ve yaşa uygun konuşmaları teşvik eder. Örneğin, gençler ve ergenler için Dougy Center Modeli, ölümün yıkıcı ama hayatın doğal bir parçası olduğu ve kayba sağlıklı uyumun hem ilişkiler hem de kişisel yetkinlikle kolaylaştığı felsefesine dayanır.

Kaçınılmaz Olanı Ölüm Okuryazarlığıyla Kucaklamak

Bir kişi yaşamın sonluluğunu bilinçli ya da bilinçdışı olarak görmezden gelse de, ölümü bütünüyle yok saymak verimsiz bir tutumdur. Palyatif bakım uzmanı Dr. Ira Byock'un Next Avenue adlı çevrimiçi yayına verdiği demeçte belirttiği gibi, “Hayatın zenginliğini çalyorsunuz. En iyi yol, ölüm hakkında düşünmek ve buna belirli bir şekilde hazırlanmaktır.” Uzmanlar, ölüm hakkında düşünmenin (genellikle “ölüm farkındalığı” veya “ölüm bilinci” olarak adlandırılır) yalnızca nötr bir sonuca yol açmadığını kabul etmenin önemli olduğuna inanıyor. Aksine, kişinin kendi ölümlülüğü üzerine düşünmesinin, empati ve cömertlik gibi arzu edilen nitelikleri güçlendirdiği görülmüştür.

Batı dünyasında; ölümlülük fikrinin belirginliğinin kişisel gelişime sağladığı faydaların yanı sıra ölüm anına yakın deneyimlere ilişkin nitel çalışmalar, Life After Life kitabının yazarı Raymond Moody ve Virginia Üniversitesi Tıp Fakültesi profesörü Bruce Greyson gibi yenilikçi düşünürlerin bu alana öncülük etmesiyle 1970'lerde ortaya çıktı. Ancak ölüm üzerine düşünme pratiğinin kökleri Budist geleneğe uzanan çok daha eski bir geçmişi vardır. Sekizinci yüzyılda ortaya çıktığına inanılan The Tibetan Book of the Dead (Tibet'in Ölüler Kitabı), yaşamın geçiciliği üzerine gerçekleştirilen ciddi tefekkürün kişisel büyümeyi nasıl mümkün kılabileceğinden uzun uzun bahseder. Bu ilkeler, çağdaş Budist öğretmenler olarak kabul edilen merhum Thích Nhất Hạnh ve Pema Chödrön tarafından yeniden canlandırılmıştır.

Yine de, ölüm farkındalığının daha amaçlı bir yaşam vaadi yalnızca ruhsal bir soyutlama olarak görülmemelidir. Aksine, son derece pratik beceriler kazandırır. The Hospice Doctor's Widow kitabının yazarı ve ABD sağlık sisteminde 35 yıllık deneyime sahip Jennifer A. O'Brien şöyle diyor: “Gerçek huzur ve dengeye ancak kendi ölümümüzü ve sevdiğimiz kişilerin kaçınılmaz kaybını düşünmeye yer açtığımızda ulaştığımızı gördüm. Bu tür bir tefekkür karanlık değildir; derindir ve bizi daha hazır ve daha bağlantılı hâle getirir. Bu, ölüm okuryazarlığıdır: ölümü açıklık, cesaret ve özenle karşılamak için ihtiyaç duyduğumuz

kişisel ve pratik bir anlayış. Ve dört alt konuyu kapsar: aile bakımı, hayat sonu hazırlığı, kayıp sonrası idari süreçler ve yas.” Kocasını kaybettiğinde, ölümünden önce birlikte yaptıkları konuşmalar ve hazırlıklar, sonraki adımları atlatmasına yardımcı olmuştur.

Ölüm okuryazarlığı, kapsamlı kamu sağlığı politikalarının geliştirilmesine entegre edilmelidir. Frontiers of Public Health’te 2023’te yayımlanan bir çalışmada belirtildiği gibi: “Ölüm, çoğu zaman yalnızca tıbbi tedavilerin bir sonucu olarak göz ardı edilen kapsamlı bir kamu sağlık sistemini içerir. Vatandaşların ihtiyaçlarını karşılayan hizmetlerin geliştirilmesi, mevcut durumun kapsamlı bir şekilde anlaşılmasını gerektirir. Halk sağlığı perspektifinden, ölüm okuryazarlığı politika ve hizmet geliştirmede önemli bir rol oynar.”

Aşağıda, ölümlü olduğumuza ilişkin farkındalığı ve ölüm okuryazarlığını geliştirmek için iki aşamalı bir yaklaşım yer almaktadır. Ayrıca bu öneriler, ilgili dokümantasyona ilişkin yapıcı iç görüler sunarak, kişinin isteklerinin, hayatının son yıllarında bakıcılar tarafından yerine getirilmesini sağlamaya yardımcı olur. Bu olumlu yeniden çerçeveleme, yaşanan bireylerin ve onların aile ve arkadaş çevrelerinin hayata daha derin bir takdirle ve ölüme hazırlıkla yaklaşımlarına yardımcı olmuştur. Birlikte ele alındığında bu yaklaşımlar, hayat sonu deneyimlerinin daha fazla netlik ve özenle yönetilmesi için gereken araçları sağlar.

1.==Fark Etmeye Başlayın== Metaboliş, kişinin kendi düşünce süreçlerinin farkında olma kapasitesidir ve ölüm okuryazarlığına doğru yolculukta geliştirilmesi gereken önemli bir beceridir. Konuya derinlemesine dalmadan önce, ölüm karşısındaki içgüdüsel tepkinizi düşünmek akıllıca olacaktır. Ölüm fikri bedeninizi tamamen geriyor mu, yoksa merak sizi yaklaştırmaya mı itiyor? Benzer şekilde, bu konuya neden ilgi duyduğunuzu kendinize sormak yardımcı olabilir. Belirli bir olay mı sizi bu sorgulamaya itti? Sağlık durumunuz mu belirsiz? Önce ilgili iç gözlemlerle uğraşarak duygularınız ve motivasyonlarınız için bilinçli bir temel oluşturabilirsiniz.

2.==Kaynakları ve Topluluğu Keşfetmek== “İyi ölüm” ve “ölüm pozitif” gibi terimler, ölümlü olmakla ilgili konuşmalar, topluluk etkinlikleri ve medya görünürlüğüne dair erken farkındalık yarattı. Ancak bir zamanlar marjinal olan bu hareket ana akıma dönüştükçe, “ölüm okuryazarlığı” terimi uzmanlar tarafından daha kapsamlı bir tanım olarak benimsendi.

Bu dönüştürücü yolculuğa başlamak için pek çok yöntem vardır. Daha serbest bir yaklaşım için, insanların hayatın sonuna dair meraklarını yargılamadan tartışmaya davet edildiği yerel bir Death Cafe veya Death Over Dinner etkinliğine katılabilirsiniz. Alternatif olarak, ölüm ilanınızı yazmak, arkadaşlarınıza ve ailenize miras mektupları hazırlamak veya anma şarkıları çalma listesi oluşturmak gibi miras odaklı

faaliyetlerde bulunmak da bir diğer önemli adımdır. Daha yapılandırılmış bir öğrenme yaklaşımı için bir kursa veya atölyeye katılmayı düşünebilirsiniz. Yakınıınızda veya çevrimiçi olarak neler sunulduğunu görmek için yerel kütüphanenizi, yaşlılara yönelik kamu hizmetlerini ve AARP’yi inceleyin. Hızlı bir Google araması, uzmanlar tarafından yönetilen kaynakların giderek artan bir listesini ortaya çıkarabilir. Bu seçeneklerin bir çoğu, benzer ilgi alanlarına sahip kişilerle bağlantı kurma fırsatları sunar.

Ancak daha içe dönükseniz, doğal dünyada yaşam ve ölümü fark ederek başlamayı tercih edebilirsiniz; Bevilal gibi siteleri veya The Order of the Good Death’i inceleyebilir ya da The Death Deck’te yer alan “Cenazenizde hangi şarkının çalınmasını umuyorsunuz?” veya “Bir cenazede fotoğraf çekmek uygun mudur?” gibi 100’den fazla çoktan seçmeli ve açık uçlu sorudan oluşan kartlardaki yönergeleri takip edebilirsiniz.

Hangi yolu seçerseniz seçin önemli olan, kaynakları organik olarak inşa ederek, yalnızca netliğin getirdiği rahatlığı elde etmekle kalmayıp, aynı zamanda ihtiyaç anında isteklerinizi yerine getirecek kişilere de yol gösterici bilgiler sağlamış olmanızdır.

==Belgelerle İlerleyin== Hayatın sonuna hazırlığın pratik yönlerine aşinalık ve rahatlık kazandıktan sonra, bunu kâğıda dökün. Sağlık bakım vekilinizi belirleyerek ve bir önceden bakım direktifini tamamlayarak başlayın. Bu formlar, eyaletinizin web sitesinden veya Compassion and Choices ile The Conversation Project gibi, hayat sonu hazırlığı için daha iyi koşullar savunan sivil toplum kuruluşlarının sitelerinden ücretsiz indirilebilir. Benzer şekilde, özel ihtiyaçlarınızı karşılayacak ve/veya sevdiklerinizin hayatınızın son dönemlerinde üstlenmesi gereken idari işlerin hacmini azaltacak bir emlak avukatıyla görüşmek isteyebilirsiniz. Alternatif olarak, ihtiyaç anından çok önce hayat sonu planlamasında size rehberlik edecek ve ayrıca o zaman geldiğinde yanınızda bulunacak eğitimli bir ölüm refakatçisiyle çalışmaya karar verebilirsiniz.

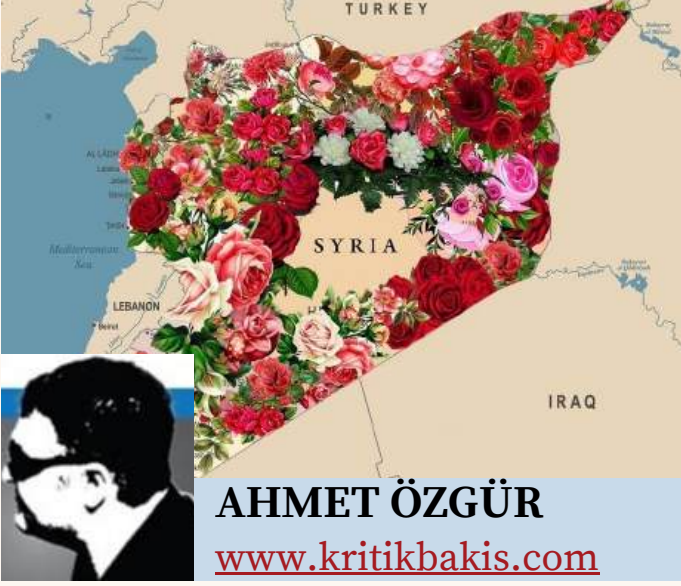
İşte işlerinizi düzenlemenize yardımcı olacak gerekli belgeler ve Ulusal Yaşlanma Enstitüsü tarafından sağlanan diğer önemli bilgilerden oluşan kısa bir kontrol listesi:

- Varlıkların nasıl ve kim tarafından yönetileceğini veya dağıtılacağını belirleyen ölüm sonrası için vasiyetname.
- “Hayattayken vasiyet”: Sağlık bakım vekilinizi belirler ve kendi kararlarınızı veremediğinizde nasıl bir tedavi görmek istediğinizi ayrıntılandırır.
- Planlarınızın düzenli olarak gözden geçirilmesi.

Geçiciliğin evrensel gerçeğini kabul etmek, yaşam döngüsünün sürekli bir değişim ve dönüşüm hâlinde olduğunu anlamamıza yardımcı olur; ölüm okuryazarlığı ise hayatın her yaş ve aşaması için uygun bir araçtır.

Ölüm okuryazarlığına giden yol her zaman konforlu olmayabilir, ancak yarının garanti olmadığını bilerek bu yol takip edilmeye değerdir.

Bir yılın Ardından Suriye Devrimi

Bir yıl geçti...

Cumhurbaşkanı Ahmed el-Şara, “Reddül-İtida” (Saldırıyı Caydırma) Savaşı sırasında giydiği Ebu Muhammed el-Colani’ye ait kıyafetlerle kamuoyunun karşısına çıktı ve hafif bir koruma eşliğinde, herhangi bir güvenlik araması ya da denetim olmaksızın tamamen kendiliğinden toplanan binlerce Suriyeli vatandaşın arasından geçerek Emevi Camii’ne yöneldi. Minbere çıktı ve şöyle dedi: “Başarımızın sebebi sizsiniz, desteğinizle yolumuza devam edeceğiz.” Bu, başka herhangi bir Arap ülkesinde görülmesi zor bir sahneydi ve hiçbir Arap liderin kolay kolay dile getiremeyeceği sözlerdi.

Ahmed el-Şara, o gün için kıyafetlerini büyük bir özenle seçmişti. Çevresindekilere açık bir mesaj veriyordu: O, hâlâ aynı kişiydi, değişmemişti. Emevi Camii’nin minberinde, yaşları yirmiye geçmeyen, Şam’a girişte ön safta yer alan gençlere hitap ederek, hâlâ kuzey Suriye’deki muharebelerde onların şeyhi ve dindar komutanı olan Ebu Muhammed el-Colani olduğunu vurguladı ve siyasetin gerçekliğinin özünde çok fazla şeyi değiştirmediklerini gösterdi.

Dış dünyaya verdiği mesaj ise şuydu: “Biz savaş elbisesini çıkarmadık ve masum tek bir insanı öldürmediğimiz, aksine sivilleri korumak için kendimizi tehlikeye attığımız mücadele geçmişimizle gurur duymaya devam ediyoruz.” Nitekim Doha Forumu’nda, geçmişinden kaçan ifadeler kullanacağını zanneden Batılı bir spikerin karşısında da birkaç gün önce aynı sözleri dile getirmişti.

Bu sabah Suriye’nin tüm minarelerinden tekbirler yükseldi. Bu yalnızca bir zafer kutlaması değil, zafer kimliğinin pekiştirilmesiydi. Ardından Suriye genelinde askerî geçit törenleri başladı. İsrail açısından en provoke edici sahne ise güney Suriye’deki Dera kentinde yapılan “Şahin” insansız hava araçları geçidi oldu.

Netanyahu’nun sürekli silahsızlaştıracığını söylediği güney Suriye’de, devrimin başladığı şehir olan Dera’da, İsrail’in ilerleyişi durdurulmuş, onunla çatışmaya girilmiş ve kent, evlatlarından şehitler vermişti.

Bu bir yıl uzun ve ağır geçti. Henüz doğum aşamasındaki bu devlet, daha büyük ve daha istikrarlı ülkeleri bile sarsabilecek krizler ve zorluklarla yüzleşti. Devrimin ilk saatlerinde bazı bölgesel ülkeler, güneyden Şam’a savaşçı gruplar göndererek zaferi sahiplenmeye çalıştı. Ancak Ahmed el-Şara ve arkadaşlarının ilerleme hızı, konferans masalarında karar üretme hızından daha süratliydi; Şam’a varış süresi, o sırada yapılan toplantının süresinden bile kısaydı. Siyasi bir mayın tarlasının ortasında Türkiye’nin diplomatik desteğiyle Suriye önce bölge ülkelerini yeni yönetimin akılcı ve rasyonel olduğuna ikna etti, ardından Suudi Arabistan-Türkiye-Katar üçlüsünden oluşan diplomatik bir destek ittifakı kuruldu. İlk yıl içinde el-Şara, Trump ve Putin ile aynı karede yer alırken, başka bazı işlevsel devletler ise ABD Dışişleri Bakanı ile fotoğraf çektirebilmek için aşağılanmayı ve küçümsenmeyi göze alıyordu.

El-Şara, kendisini pragmatizmle suçlayanlara karşı siyasette yeni bir slogan da ortaya koydu. Şöyle dedi: “Pragmatizm olumsuz bir kavramdır; sanki insanın önünde biri doğru, biri pragmatik iki seçenek varmış ve o da pragmatik tercih ediyormuş gibi bir algı üretir. Oysa bunun adı pratik siyasettir; atılması gereken adımları fiilen görür ve uyguluruz.”

Suriye devrimi üzerinden bir yıl geçti ve bu süre zarfında – yaptırımlara ve İsrail’e rağmen – bu zamandan çok daha uzun mesafeler kat edildi. Yaptırımlar kaldırıldı, Şam bölgenin ziyaret merkezi hâline geldi ve Orta Doğu’da halkın devletine korkudan değil, kendi rızasıyla saygı duyduğu bir özgür Suriye devleti ortaya çıktı.

Tanrılaştırma Üzerine: Euhemeros'un Eseri Ve Teolojik Görüşü

YAZAR: DOÇ. DR. SULTAN DENİZ KÜÇÜKER

TANRILAŞTIRMA ÜZERİNE: EUHEMEROS'UN ESERİ VE TEOLOJİK GÖRÜŞÜ

Yazan: Doç. Dr.Sultan Deniz KÜÇÜKER – * Doç. Dr., Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Tarih Bölümü

Kaynak: Tarih Araştırmaları dergisi, Sayı-73, 2023

Özet

Hellenistik Dönem yazarlarından Euhemeros (İÖ c. 340-260), Makedonya Kralı Kassandros'un edebi koruması altında bulunmuş ve günümüze dolaylı aktarımları ulaşmış olan Hiera Anagraphē (Ἱερὰ Ἀναγραφὴ) adlı kurgu bir eser ortaya koymuştur.

Bu eserinde Euhemeros, Hint Okyanusu üzerinde bulunduğunu iddia ettiği Pankhaia Adası'na yolculuğunu ve burada gördüklerini konu etmiştir. Anlatısı içinde, adanın en önemli tapınağında bulunan altın bir stel üzerindeki yazıtlara dayanarak mitolojik tanrıların vaktiyle dünya üzerinde hüküm sürmüş gerçek kişiler olduklarına değinmiş ve onun bu yazdıkları, Euhemerizm olarak adlandırılan, mitolojik anlatıların gerçek kişi ya da olaylar üzerine kurulduğu yönündeki teoriye kaynak olmuştur.

Bu çalışmada, Euhemeros'un eserine özetle değinilecek ve yazarın ortaya sürdüğü teolojik görüşün tarihi bağlamda kısa bir değerlendirmesi yapılacaktır.

Giriş: Euhemeros'un Eseri Üzerine

Messenialı¹ Euhemeros, eserinde anlattığına göre Makedonya kralı Kassandros'un himayesinde bulunmuş,² onun görevlendirmesiyle okyanusa doğru uzun bir yolculuğa çıkmış ve Arabistan'ın güneyinden (ἐκ τῆς εὐδαίμονος Ἀραβίας = Arabia Felix)³ denize açılıp okyanus boyunca uzun süre ilerledikten sonra Hint Okyanusu üzerindeki adalara ulaşmıştı.⁴

Euhemeros, yaptığını iddia ettiği bu yolculuğunu ve yolculuğunun sonunda ulaştığı adalardan biri olan Pankhaia Adası'nda gördüklerini, Hiera Anagraphē (Ἱερὰ Ἀναγραφὴ) adlı eserinde konu etmişti.⁵ Bu eser kaybolmuş olsa da Sicilyalı tarihçi Diodoros, Bibliothēkē Historikē adlı eserinin beşinci kitabında Arap coğrafyasını konu ederken ve altıncı kitabında mitoloji üzerine yazarken Euhemeros'un eserini kullanmıştı.⁶ Daha sonra, İS 4. yüzyılın ilk yarısında kilise tarih yazıcılığının kurucusu kabul edilen Filistin Caesarea piskoposu Eusebius⁷ da Praeparatio evangelica adlı eserinde Hristiyanlığın pagan tanrıları ve felsefelerine üstün konumunu ortaya koymaya çalışırken Diodoros'un Euhemeros'tan alıntıladığı verileri kullanmıştı.⁸

Euhemeros'un Hiera Anagraphē adlı eseri, Scipio Africanus'un maiyetinde bulunan ozan Ennius (İÖ 239-169) tarafından Latinceye de tercüme edilmişti. ⁹ Daha sonra Ennius'un bu çevirisinden parçaların günümüze ulaşmasını sağlayan ise Lucius Caelius Firmianus Lactantius (İS 245-325) olmuştur.

Öyle ki Roma İmparatorluğu'nun Hristiyanlığı kabul etmesi sürecinde öne çıkan Hristiyan yazar Lactantius,10 Divinae institutiones adlı eserinin ilk kitabında Ennius'un Euhemerus sive sacra historia (Euhemerus ya da Kutsal Tarih) olarak adlandırılmış çevirisine önemli atıflarda bulunmuştu. 11 Dolayısıyla Lactantius'un atıfları da diğer tüm aktarımlar ile birlikte Euhemerus'un kayıp olan eserinin oldukça geniş bir derlemesinin yapılmasını sağlamıştı. 12

Euhemerus, bu eserinde anlattıkları ile mitolojik olayların esas olarak tarihsel gerçeklerin bir yansıması olduğunu, mitolojik tanrıların da başlangıçta krallar, fatihler veya insanlığa hayrı dokunmuş kişiler olarak nam saldıklarını ve bu sayede tanrılaştırıldıklarını, adlarına kült alanları kurulduğunu ileri sürmüştü. Bu bağlamda Euhemerus'a atfedilen aktarımlarından özetle;13 Euhemerus'un Hint Okyanusu'nda bulunduğunu konu ettiği Pankhaia Adası, kutsal olarak adlandırılmaktaydı.14 Bu ada halkı Pankhaialılar da inançlı ve tanrılara hürmette üstün kişilerdi.15 Burada bulunan Panara polis'ine atılmış stadion uzaklıkta bir alanda, tarihi çok eskilere dayanan Zeus Triphylios (Διὸς Τριφυλίου16) tapınağı vardı.17 Bu tapınağı Zeus bizzat kendisi, henüz yeryüzünde insanlar arasında tüm yerleşik dünyaya hüküm sürerken kurmuştu.18 Tapınağın çevresinde, tanrılara hizmet eden din adamlarının haneleri vardı.19 Bunlar, tanrılara okudukları ilahiler ve methiyeler içinde onların insanlara bahsettikleri iyilikleri (τὰς εἰς ἀνθρώπους εὐεργεσίας) terennüm ederlerdi. 20 Buradaki din adamlarının aktardıkları söylenece göre onların soyları Girit'ten21 başlamıştı (μυθολογοῦσι δ' οἱ ἱερεῖς τὸ γένος αὐτοῖς22 ἐκ Κρήτης ὑπάρχειν) ve Zeus yeryüzünde insanlara bir lider olarak hükmederken, onları Pankhaia'ya getirmişti; Girit dilindeki pek çok adı sürdürüyor olmaları bunun deliliydi.23 Burada/Zeus Triphylios tapınağının içinde, tanrı heykellerinin24 yanı sıra tanrılara adanmış çok sayıda gümüş ve altın sunu da bulunmaktaydı.25 Tapınağın içinde bulunan altın bir stel üzerine ise Pankhaialıların yazısıyla Uranos, Kronos ve Zeus'un başlıca işleri özet biçiminde kaydedilmişti.26 Bunlara daha sonra Hermes tarafından Apollon ve Artemis'in işleri de eklenmişti.27

Euhemerus, tüm bunları anlatırken aynı zamanda Pankhaia Adası'ndaki sosyo-politik düzene ilişkin veriler de sunmuştu. Örneğin Pankhaia Adası'nın, yerli/topraktan doğma (αὐτόχθων, autokthōn) oldukları söylenen Pankhaialılar, dışarıdan gelmiş olan Okeanoslular, İndoslular, İskitler ve Giritliler tarafından iskân edildiğini belirtmişti.28 Ardından ada toplumunu farklı sosyal sınıflara ayırmış ve ada yönetimine ilişkin veriler de sunmuştu.29 Ne var ki eser içinde konu edilen sosyo-politik düzene ilişkin verilerin, Euhemerus'un teolojik görüşlerini aktarması için yalnızca bir arka plan olarak kurgulandığı belirtilmektedir.30 Euhemerus'un Pankhaia Adası'nda gördüğünü iddia ettiği altın stel üzerine yazılmış şeyler ise, eserinin ve teolojik görüşlerinin gövdesini oluşturmaktadır.

Bu stel üzerinde yazılanlara göre; ilk kral Uranos olmuştu. Doğru ve iyiliksever (εὐεργετικός, euergetikos) bir adamdı, yıldızların hareketlerini iyi bilirdi ve ilk olarak o, göksel/ilahi tanrıları kurbanlarla onurlandırmıştı. Göğe olan ilgisi ve bu konudaki bilgisinden dolayı Uranos (Caelus) olarak adlandırılmıştı.31 Zeus Triphylios kutsal alanının ötesinde, Uranos'un tahtı (Οὐρανοῦ δῖφος) ve Olympos Triphylios olarak adlandırılan, tanrılara adanmış yüksek bir dağ vardı. Söyleneceye göre Uranos, dünya üzerinde hüküm sürerken bu dağda kalmıştı, (...) sonraki devirlerde ise bu dağ, üç (ayrı) halktan oluşan sakinleri dolayısıyla Olympos Triphylios olarak adlandırılmıştı.32

Uranos'un, karısı Hestia'dan (Vesta) iki oğlu, Titan ve Kronos (Saturnus); iki kızı oldu, Rhea (Ops) ve Demeter (Ceres). Uranos'dan sonra Kronos kral oldu, Kronos, Rhea ile evlendikten sonra çocukları Zeus (Iuppiter), Hera (Iuno) ve Poseidon (Neptunus) oldu. 33 Sonra Zeus kral oldu, Hera, Demeter ve Themis ile evlendi. O kadınlardan, önce Kouretler sonra Persephone ve sonra da Athena doğdu.34 Zeus Babil'e gittiğinde Belos tarafından ağırlandı, sonra okyanusta bulunan Pankhaia Adası'na gitti ve burada soy atası Uranos adına bir sunak kurdu. Oradan Suriye boyunca ilerledi ve dönemin hükümdarı Kasios'un yanına vardı. Kilikya'ya geldiğinde bölgenin yöneticisi olan Kiliks'i yendi ve uğradığı başka pek çok ethnos tarafından onurlandırıldı ve tanrı ilan edildi. 35

Lactantius'un aktarımlarında, Iuppiter'in dünyayı dolaşması sürecine ve sonuçlarına çok daha geniş biçimde yer verilmişti. Buna göre Iuppiter, dünyayı beş defa dolaşmış, yönetim erkini, tüm arkadaşları ve tanıdıkları arasında bölmüştü. İnsanlar için yasaları ve geleneksel düzeni ilk kuran, bitkilerin ehlileştirilmesini insanlara bahşeden de Iuppiter olmuştu ve daha başka pek çok yararlı ve iyi iş de yapmıştı. Böylece ebedi bir ün ve anı edinin ardında ölümsüz anıtlar bırakmıştı.36 Lactantius, Div. inst. 1.13.2'de yine Euhemerus'un eserine dayanarak Iuppiter'in insanlar için yasaları ve geleneksel düzeni ilk kuran kişi olduğuna değinmiş ve Iuppiter yasaklamadan önce Saturnus, Ops ve diğer kişilerin insan eti yemeye alışkın olduklarını belirtmişti. Dolayısıyla medeni yaşama geçiş, Euhemerus'un eserinde Iuppiter ile ilişkilendirilmişti.

Yine Lactantius'un aktarımlarında izlendiğine göre tanrının kült sıfatlarının kökeni de yaptığı bu yolculuklarla/seferlerle ilişkiliydi. Buna göre Iuppiter, gittiği farklı ülkelerdeki halkların kralları ve prenslerini dostluk ilişkisi içinde kendine müttefik edindi ve her birinden ayrılırken, dostluklarının ve ittifaklarının anısı korunabilsin diye kendi adına bir tapınak (fanum) kurulmasını buyurdu. Böylece Iuppiter Atabyrius37 ve Iuppiter Labrandeus38 tapınakları kuruldu çünkü Atabyrius ve Labrandeus onun savaşta destekçileri ve yardımcıları olmuşlardı. Aynı biçimde Iuppiter Laprius, Iuppiter Molion, Iuppiter Casius ve diğerleri inşa edildi. Bunu, hem kendi adına ilahi bir onur kazanmak hem de

dini törenlerle bağlantılı olarak kendini ağırlayanların adlarını daim kılmak için son derece zekice düşünmüştü. Onlar memnuniyetle Iuppiter'in buyruğunu izlediler ve kendi adlarına yıllık dini ayinler ve şenlikler düzenlediler. (...) Bu şekilde Iuppiter, kendi kültürünü dünyaya yaydı ve başkalarına taklit edilesi bir örnek bıraktı. 39

Öyleyse Euhemeros'a göre, Iuppiter'in kült sıfatları da henüz yeryüzünde iken yerel yöneticilerle yaptığı ittifaklar neticesinde ortaya çıkmıştı. Lactantius'un aktarımlarına göre, 40 daha sonra yaşı epey ilerleyen Iuppiter, Girit'te (...) tanrıların yanına gitti (ad deos abiit). Oğulları Kouretler onunla ilgilendiler ve onu onurlandırdılar. Iuppiter'in mezarı Girit, Knossos'tadır ve mezarının üstünde eski Hellen harfleri ile ZAN41 KRONOY, "Kronos'un oğlu Zeus" yani Latince deyişle "Saturnus oğlu Iuppiter" yazılmıştır (inque sepulcro eius est inscriptum antiquis litteris Graecis ZAN KPONOY id est Latine Iuppiter Saturni). 42 Euhemeros'un eserinden yapılan bu aktarımlardan hareketle, Zeus (Iuppiter), bir vakitler yeryüzünde insanlar arasında hüküm sürmüş bir kraldı. 43 Yaşadığı dönemde büyük fetihler yapmış, dünyayı dolaşmış ve tüm halkları dostluk ilişkisi içinde kendine bağlamıştı. Bu süreçte, insanlara yasaları ve medeniyeti bahşetmesinin yanı sıra onlar için pek çok başka faydalı icraatta da bulunmuştu. Buna karşılık olarak ise henüz hayatta iken adına pek çok kutsal alan, tapınak kurulmuştu. Daha sonra doğası gereği dünya üzerindeki vakti dolmuştu. Yeryüzünde cismani varlığı son bulan Zeus (Iuppiter), insanlar arasından ayrılmıştı ve mezarı Girit Adası'nda bulunmaktaydı.

Aslına bakılırsa Euhemeros, eserini yazarken tanrıları iki ayrı kategori üzerinden belirlemişti. Öncelikle Güneş, Ay, gökyüzündeki diğer yıldızlar ve doğası bakımından bunlara benzeyen sonsuz ve ölümsüz tanrılara değindikten sonra, bir vakitler yeryüzünde yaşamış ve sonradan ilahlaşmış olan tanrıları da topraktan olma tanrılar (ἐπιγείους ... θεούς) olarak tanımlamıştı. Herakles, Dionysos, Aristaios ve onlar gibi olan diğerleri ise insanlığa yaptıkları iyilikler ve sağladıkları yararlı şeyler (εὐεργεσία, euergesia) nedeniyle ölümsüz bir onur ve nam kazanmışlardı.44 Sonra, topraktan olma tanrılar üzerine (περὶ δὲ τῶν ἐπιγείων θεῶν) tarih yazarları ve mitograflar, pek çok ve çeşitli aktarımlarda bulunmuşlardı.45

Euhemeros'un tanrıların doğası üzerine bu söyledikleri ve eserinin günümüze ulaşmış dolaylı parçalarının bütününde tanrı ile insan arasında kurduğu ilişki, bir yandan Arkaik ve Klasik Dönem Hellen edebiyatı ve kimi toplumsal pratiklerinin izlerini taşıırken diğer yandan yaşadığı çağın politik etkilerini de bünyesinde barındırmaktaydı. Öyleyse Euhemeros'un bu eseri vasıtasıyla aktardığı teolojik görüşü, tüm bu etkilerin neticesinde ortaya çıkmıştı. Arkaik Dönemden itibaren bu teolojik görüşün şekillenmesinde etkisi olabilecek unsurları tarihi belgeler üzerinden izlemek, konu üzerine tarihi bir değerlendirme yapma olanağı sunmasının yanı sıra Euhemeros ve eserinin, Geç Antik

Çağ'a uzanan yıllar içinde edebi metinlerde kendine nasıl yer edindiğinin de anlaşılmasını sağlayacaktır.

Toplumsal Bellek, Tarihi Etkiler ve Euhemeros'un Teolojik Görüşü

Antik yazının ilk ürünlerinden itibaren özellikle bazı tanrılar, eserlerde Euhemeros'un konu ettiğine yakın biçimde işlenmişti. Örneğin Pindaros'un, Nemea 3.22'de kahraman tanrı (ἥρωας θεός) olarak konu ettiği Herakles, Zeus'un ölümlü Alkmene'den doğma oğlu olarak dünya üzerinde yaşamış ve Trakhis yakınlarındaki Oita Dağı'ndaki bir ateşte ölümünün ardından Olympos tanrılarının arasına katılmıştı.46 Dünyada iken insanlara hizmet olarak yaptığı on iki büyük işi, aynı zamanda kendi kendine yeterliği, bedene ve tutkulara kölelikten aşama aşama kurtulan ruhunun sınanışını, nihai tanrısallığa varana dek çektiği çilesini simgelemekteydi. 47 Dolayısıyla Zeus'un oğlu olduğu için değil, insanüstü işleri ile öldükten sonra tanrılaştırılmıştı. 48 Üstelik cismani bedeninin son bulması ve ardında kalan külleri de ölümlü olarak doğuşunun bir vurgusuydu. Herakles'in tanrılaştırılması temasını, insanlar arasında büyük işler başardıktan sonra (ὁς μέγα ἔργον ἐν ἀθανάτοισιν ἀνύσσας) Hera'nın kızı Hebe ile evlenip karlı Olympos'ta yaşadığını Hesiodos konu etmişti. 49

Asklepios da İlyada'da, hem kendisi insanlar arasında çok iyi bir hekim50 hem de Thessalia'da bulunan Triikka'dan gelen hekimler Makhaon ve Podaleirios'un babası olarak konu edilmişti.51 Pindaros, Hieron için yazdığı zafer şarkısının içinde Asklepios'u hekimlik becerisi dolayısıyla bir kahraman olarak işlemiş52 ve onun ölümünü de konu etmişti.53 Asklepios kültürüne ilişkin en erken kanıt, İÖ 5. yüzyılın ilk çeyreğine tarihlendirilen Peloponnesos'un Argolis Bölgesi'nde bulunan Epidauros'tan adak yazıtlı bronz bir levha54 olsa da Strabon'un anlattıklarına dayanarak55 Thessalia'daki Asklepios kültürünün daha eski olduğu da kaynaklarda konu edilmektedir. 56

Winiarczyk, Euhemeros ve eserini derinlemesine incelediği çalışmasında, yazarın teolojik görüşünün kökenlerine geniş bir yer ayırırken öncelikle Herakles ve Asklepios üzerinden Hellen toplumlarının belleğinde yer etmiş olan kahraman kültüne57 değinmiş ve ardından yeryüzünde kendi kültlerini kurarak dolaşan tanrılar temasına eğilmiştir.58 Buna göre, mitolojik gelenekte kendi kültlerini kurarak dolaşan tanrılar içinden Dionysos öne çıkmaktadır.

Thebai kralı Kadmos'un ölümlü kızı Semele'den olma Dionysos'un Lidya, Frigya, İran, Baktriya, Medya, Arabistan'ın güneyi (Arabia Felix) ve Asya boyunca uzanan seyahatleri edebiyatta işlenmiş59 ve Dionysos'un insanlığa en büyük armağanı, asma çubuğunu yeryüzüne yayması ve üzümü şaraba dönüştürmeyi öğretmesi olmuştu. 60 Yeryüzünde yaptığı uzun yolculuklar sonucunda gücünü herkese, daha delikanlı yaşta iken kabul ettirmiş ve kültürünü her yerde egemen kılmıştı. Böylelikle yeryüzündeki rolünü tamamlamış ve ardından gökyüzüne kabul edilmişti.

Demeter de antik yazında tıpkı Dionysos gibi yeryüzündeki yolculuklarına ağırlık verilerek işlenmişti. Hades Persephone'yi kaçırdıktan sonra Demeter, kızını bulmak için dünyayı dolaşmaya başlamıştı. Demeter, dokuz gün boyunca kızını arayarak dünyayı taradıktan sonra Eleusis'e ulaşmış ve orada kendi adına tapınak inşa ettirmişti. 61 Eleusis'e ulaşmadan önce ise çeşitli yerlerde konukseverlikle karşılanmış ve bu ziyaretlerinin anısına yine onun adına tapınaklar inşa edilmişti. Örneğin Argos'ta Pelasgos onu ağırlamış⁶² ve onun için, kendi adının da anısına Demeter Pelasgis tapınağını inşa ettirmişti.⁶³ Argolis ve Akhaia Bölgesi'nde bulunan Pellene'de Mysios tarafından karşılandığı için Demeter Mysia olarak ibadet görmüştü. 64

Euhemeros'un topraktan olma tanrılar için vurguladığı euergesia teması da yine edebiyatın ilk örneklerinden itibaren tanrısallıkla bağlantılı biçimde kullanılmaya başlanmıştı. Öyle ki Miken Dönemi'nin izlerini taşıyan başlıca epik destanlar, bu halkların belleğinde bir insanın hayırsever (εὐεργέτης, euergetēs) ya da kurtarıcı (σωτήρ, sōtēr) olarak tanrılara eşdeğer kabul edilebildiğini gösteriyordu. 65 Örneğin Troialıların Hektor'u,⁶⁶ Hellenlerin ise Akhilleus'u⁶⁷ savaştaki cesaretlerinden dolayı tanrı sayma eğilimleri vardı ki bu ikisinin gösterdikleri kahramanlık, halklarının hayrına sonuçlanacak ve onların kurtuluşuna olanak sağlayacaktı. Hatta edebiyatta ilk defa⁶⁸ Hektor, insanlar arasında bir tanrı olarak tanımlanmıştı.⁶⁹ Kurtuluş ya da kurtulma temasına dayalı olarak Odysseus da vatanına döndüğünde hayatını kurtaran Nausikaa'ya bir tanrı olarak dua edeceğini söylemişti.⁷⁰ İÖ 5. Yüzyılda tragedya ozanı Aiskhylos'un eserinde ise Danaos, kızlarının kendilerine adeta kurtarıcılık (σωτήρες, sōtēres) yapmış olan Argoslulara, tıpkı Olympos tanrıları gibi dua etmelerini, kurbanlar kesip sunularda bulunmalarını istemişti. 71 Konuya ilişkin bir diğer örnekte Plutarkhos, Perikles'in savaşta ölen askerlerin, vatan uğruna canlarından vazgeçtikleri için tıpkı ölümsüz tanrılar gibi olduklarını ifade ettiğini aktarmış ve anlatısının devamında onun şu sözlerini de nakletmişti: Nitekim onların (tanrıların) da kendilerini görmüyoruz ancak kazandıkları onurlar ve bahsettikleri nimetler dolayısıyla ölümsüz oldukları hükmünde bulunuyoruz. 72

Bu inancın temelinde, bir tanrının en önemli özelliklerinden birinin iyilikte/lütufta bulunmak (εὐεργετῆν, euergetein) olduğu inancı vardı ve halkın hayrına işler yapan kişi, tanrı ile ilişkilendirilebiliyordu.⁷³ Dahası, istisnai nitelikleri bulunan kişi de tanrıya eş değer sayılabiliyordu. Örneğin Aristoteles, Politika adlı eserinde ideal polis düzeni içinde erdem ve yönetim becerisi bakımından üstün kişiyi demos'un geri kalanından ayırmış ve böylesi bir kimsenin tıpkı insanlar içindeki bir tanrı gibi olduğunu ifade etmişti (ὥσπερ γὰρ θεὸν ἐν ἀνθρώποις εἰκὸς εἶναι τὸν τοιοῦτον).⁷⁴ Kişiyi, yetenekleri ya da insanlığa yahut belirli bir halka bahsettikleri üzerinden

yüklenen bu kutsallık, Arkaik ve Klasik Dönemlerde kent kurucuları oikistes'ler, 75 devletini savunurken hayatını kaybeden seçkin komutanlar, yasa koyucular, filozoflar, hekimler, ozanlar ve Olympia Oyunları'nın galipleri adına da kült alanlarının kurulmasını sağlamıştı.⁷⁶ Ne var ki bu türden kültler, ölmüş kişilere bahşedilmişti.

İÖ 4. yüzyılda ise henüz hayatta olan hayırhah kişilere de tanrısallık onurları verilmeye başlanmıştı⁷⁷ ve bu bakımdan devlet adamları öne çıkmıştı. Zira bu yüzyıl, her türlü devletler arası çıkar yarışlarının ve güç savaşlarının kuvvetle kendini gösterdiği bir dönemdi ve bu bakımdan devlet adamlarının yönetim becerileri, onların, halkların nezdindeki konumunu ilahi boyuta taşımaya başlamıştı. Bu bağlamda öncelikle Sicilya'daki durum ele alınmaktadır.⁷⁸

Sicilya, Syrakusai'da müzmin düşman Kartacalılar ile verilen mücadele, buradaki tiranların I. Dionysios'tan (İÖ 405-367) itibaren Sicilyalıların savunucusu göreviyle henüz hayattayken⁷⁹ tanrı olarak tasvir edilmelerine, tanrısallık payeler almalarına olanak sağlamıştı. 80 Bunun ardından İsostrates, tüm Hellen devletlerinin ortak düşmanı olan Perslere karşı yapılacak ve galibiyetle sonuçlanacak seferin komutanına da, onun için artık geriye tanrı olmaktan başka bir şey kalmayacağını müjdelemişti (Οὐδὲν γὰρ ἔσται λοιπὸν ἔτι πλὴν θεὸν γενέσθαι.). 81 Yaşayan hükümdara tapınma emsali artık mevcuttu ve Makedonya kralı II. Philippos'a da tanrısallık payeler yakıştırılmaya başlanmıştı.

Örneğin Lesbos Adası'ndaki Eresos halkı Zeus Philippos adına sunaklar dikmiş ve Philippos'a, Zeus kültünün bir parçası olarak sunularda bulunmuştu. 82 Ayrıca Aristoteles'in erdem ve yönetim becerisi bakımından üstün kişiyi tıpkı insanlar içindeki bir tanrı gibi değerlendirmesi de Philippos ya da oğluna bir mesaj olarak değerlendirilmişti.⁸³ Öyle ki bu teşviklerle uyumlu biçimde, İÖ 338/7 sürecinde neredeyse tüm Hellen devletlerini tek bir ittifak çatısı altında birleştirmiş olan Büyük İskender'in (III. Aleksandros) babası II. Philippos, henüz ölmeden önce kızının düğün törenine kendi heykelini, on iki tanrı heykeli arasında tiyatroya getirtmişti. 84

Ne var ki bu gibi verilerin Büyük İskender'den önce Hellen dünyasında son derece nadir olduğu da konu edilmektedir. 85 Büyük İskender'in fetihlerinin ardından geline nokta ise yeni bir sürecin başlangıcı olmuştur. Annesi Olympia tarafından Akhilleus örneği ile bağlantılı biçimde yetiştirilmiş ve onun gibi barbarlara karşı yapılan bir savaşta kilit rolü üstlenmiş olan Büyük İskender'in, Akhilleus modeliyle olan bağları tüm Küçük Asya seferi boyunca belirgin olmuştu.⁸⁶ Bu coğrafyadan çıkıp Mısır'a yönelmeye başlamasıyla Herakles ile bağları öne çıkmış ve Mısır'da Zeus Ammon'un oğlu olduğu ilan edilmişti.⁸⁷ Hindistan'a yaptığı yolculukta ise Dionysos'un izlerini keşfettiğini iddia etmiş ve kutsal Nysa'ya ulaştığında, onu Dionysos'un Homeros'ta⁸⁸ indiği Nysa Dağı ile özdeşleştirmişti. 89

Böylelikle Büyük İskender, seferleri boyunca atalarının

ortaya koyduğu örnekleri izlemiş ve onları büyük ölçüde aşmıştı.⁹⁰ Yine seferleri sürecinde tanrı olmayı hak ettiğini iddia etse de yol arkadaşı Kallisthenes, insanlar ile tanrılar arasında bir ayırım olması gerektiğinde ısrar etmişti.⁹¹ Dolayısıyla aslında Hellen dünyasından uzak sınırlarda dahi Pindaros'un⁹² ölümlüler ile tanrılar arasına koymaya çalıştığı çizgi muhafaza edilmek isteniyordu.

Gelinen son noktada ise Büyük İskender, ölümünden önce İÖ 324 yılında Hellenlerden kendisini tanrılaştırmalarını talep etmişti ve anakara polis'leri, kralı bir tanrı olarak onurlandırması için Babil'e elçiler göndermişti.⁹³

Hyperides de bu süreçte Makedonya egemenliği altındaki Hellenlerin, "yaşayan kişilere tanrısal payeler vermek zorunda bırakıldıklarını" söylemişti. ⁹⁴ Hellen devletleri nezdinde bu talebe yükselen tepkiler olsa da Hyperides'in bu ifadeleri İskender kültürünün varlığına işaret olarak değerlendirilmiş ve sonuç olarak Büyük İskender ile yaşayan birine tapınma uygulaması yerleşmişti.⁹⁵ Böylelikle İskender de kendinden sonrakilerin takip edebileceği bir örnek bırakmıştı.

Hellenistik Dönem ile birlikte euergetizm, Hellenistik hükümdarın bir özelliği olarak kabul edilmiş ve Hellen halkları, hayırsever kralın (βασιλεὺς εὐεργέτης, basileus euergetēs) ilahi bir külte layık olduğunu kabul etmişti. ⁹⁶

Bu tür kültürlerinin kurulmasındaki tam yetki, dışarıdan bir hükme bağlı olmaksızın bizzat kentlerin kendindeydi.⁹⁷ Kentler içinde, birisine tanrı gibi ibadet edildiği veya birinin tanrılarınkine benzer biçimde onurlandırıldığı yazıtlarda açıkça izlenmekteydi. Bu bağlamda İskender'in ölümünün ardından hükümdar kültürü için ilk kanıt, Troas'daki Skepsis'den gelmekteydi.

Antigonos, bir mektup ile Skepsislilere, Kassandros, Lysimakhos ve Ptolemaios ile yaptığı barış müzakerelerini anlatmıştı ve buna karşılık olarak Skepsisliler de İÖ 311 yılında Hellen halklarının "eleutheria ve autonomia"sını savunan Antigonos için Skepsis'te Antigonos Monophthalmos kültürünü kurmuşlardı.⁹⁸ Bundan birkaç yıl sonra Atina'daki Makedon garnizonlarını kaldıran Antigonos ile oğlu Demetrios da İÖ 307 yılında Atina meclisi tarafından kurtarıcılar (σωτῆρες, sotēres) olarak ilan edilmiş, kendilerine pek çok tanrısal onur bahsedilmişti ve Dionysos şenlikleri, Dionysia kai Dēmētrieia (Διονύσια καὶ Δημητρίεια) adıyla kutlanmaya başlamıştı. ⁹⁹

Euhemeros, Hiera Anagraphē adlı eserini, kronolojik olarak tam bu geçiş sürecinde ortaya koymuştu. Öyle ki Büyük İskender'in ölümünün ardından, yaklaşık olarak İÖ 300 yılı dolaylarında yazıldığı düşünülen Euhemeros'un eserinde kullanmış olduğu Zeus figürü, yolculukları ve fetihleriyle, çağdaşlarına kesinlikle Büyük İskender'i hatırlatmış olmalıydı.¹⁰⁰ Hellen edebiyatının başlangıcından itibaren var olan, tanrılar ve toplum içinde yaptığı büyük işlerle ün salmış insanlar arasındaki çizgi, bu eserle birlikte adeta ortadan kaldırılmış oluyordu.

Büyük İskender'in tarih sahnesindeki rolü ve dahası bu dönemdeki fetihlerle açılan daha geniş dünyanın inançlarından gelen etkiler, Euhemeros'un eserinde böylesi bir teorinin öne sürülmesine uygun koşulları sağlamıştı.¹⁰¹ Bu bağlamda ise Winiarczyk, yine edebiyatın ilk örneklerinden itibaren önemli bir tema olarak kullanılmış olan euergetizm kavramının hükümdar kültürünün ortaya çıkmasında önemli bir faktör olduğunu ve büyük olasılıkla Euhemeros üzerinde de güçlü bir etkisinin olduğunu ileri sürmektedir.¹⁰² Öyle ki Euhemeros, bu eseri ile adeta euergetizm geleneğine arka çıkarak kendine çağdaş olan hükümdar kültürünü güçlendirmeye çalışıyordu. ¹⁰³

Aslına bakılırsa, Euhemeros'dan çok önce de mitolojik tanrıların doğası üzerine tartışmalar yapılmıştı. ¹⁰⁴ Ayrıca özellikle Miletoslu Hekataios'un mitolojik olayları rasyonalize ederek açıklamaya çalışması ya da Keoslu Sofist Prodikos'un dini inançların kökenini minnet duygusuna bağlaması da olasılıkla Euhemeros'un teolojik yaklaşımı üzerinde etkili olmuştu.¹⁰⁵ Euhemeros ile yaklaşık olarak aynı dönemde yaşamış olan Abderalı Hekataios ise Mısır üzerine yazdığı (Αἰγυπτιακά) eserinde Mısır tanrılarının ilahlaştırılmış krallar olduklarını ileri sürmüştü. ¹⁰⁶ Tanrılar üzerine ileri sürülen tüm bu görüşlerin ardından Euhemeros da eserinde Olympos tanrılarının vaktiyle dünya üzerinde hüküm sürmüş insanlar olduklarını konu etmişti. Yazar, sergilediği teolojik yaklaşımı dolayısıyla eleştirilere maruz kalmış olsa da¹⁰⁷ ortaya sürdüğü eserinin politik işlevselliği adeta çağın gereksinimine yanıt verdiği için farklı yazarlar tarafından kullanılmasını sağlamıştı.

Pugh, Euhemeros'un eserinden parçaların, çoğunlukla onun bu teorisini kabul etme eğiliminde olan yazarların eserlerine gömülü olarak günümüze ulaştığını belirtmiştir.¹⁰⁸ Örneğin, Caesar ve Augustus ile çağdaş olan Sicilyalı tarihçi Diodoros'un, 1-6 arası kitaplarında defalarca insanlığa hizmetlerinden dolayı tanrılaştırılmış insanlardan bahsettiği konu edilmektedir. ¹⁰⁹ Ayrıca Diodoros'un eserinde yazdıkları üzerinden özellikle Caesar'ın tanrılaştırılması fikrine destek verdiği yönünde görüşler de mevcuttur. ¹¹⁰

Aslına bakılırsa Lactantius'un kaynak olarak kullandığı Ennius çevirisi de bu amaca hizmet için yapılmıştı. Dalida Agri, ilgili makalesinde ozan Ennius'un Euhemeros çevirisini yapmaktaki motivasyonunun, himayesinde bulunduğu Scipio Africanus'un tanrılaştırılmasının önünü açmak olduğunu belirtmektedir. Ardından Ennius'un, her ne kadar amacına ulaşabilmiş olmasa da Vergilius için önemli bir örnek oluşturduğuna ve Vergilius'un Aeneas 6, 7 ve 8. kitaplarında, Augustus'un tanrılaştırılmasının önünü açmak için euhemeristik görüşleri Latium tarihine ve kralların şeceresine açıkça dâhil ettiğini konu etmiştir.¹¹¹ Euhemeros'un ortaya sürdüğü bu teori ile tanrıların kutsallığını dolaylı olarak insanlara yüklemesi ve aslında tanrı ile insanı aynı düzleme yerleştirmesi erken Hıristiyan yazarlar tarafından da kabul ve talep görmüştü.

Bu bağlamda öne çıkan Lactantius, Hristiyanların hala zulüm gören bir azınlık olduğu bir dönemde Roma İmparatorluğu'ndaki eğitimli bir pagan kitleye karşı Hristiyanlığı savunma görevini üstlenmişti. Bunu yaparken ise ikna aracı olarak Yahudi-Hristiyan kutsal metinlerinden ziyade Hellen ve Roma kaynaklarından istifade etmeye çalışmış¹¹² ve bu süreçte Euhemerios'un teorisini, mitolojik tanrıların gerçek doğasının kanıtı olarak kullanmıştı. ¹¹³

Benzer biçimde İS 4. yüzyılın başlarında Praeparatio evangelica adlı eserin yazarı olan Eusebius da Olympos tanrılarının gerçek tanrılar olmadığını bir kanıtı olarak Euhemerios'u kullanmıştı.¹¹⁴ Böylelikle Euhemerios ve eseri, Geç Antik Çağ'a uzanan yıllar içinde edebi metinlerde kendine yer bulmuştu.

Sonuç

Euhemerios, eserinde anlattıklarıyla mitolojik olayların esas olarak tarihsel gerçeklerin bir yansıması olduğunu ileri sürmüştü. Buna göre mitolojik tanrılar ya da kahramanlar da vaktiyle dünya üzerinde hüküm sürmüş, önemli işler yaparak halkların belleğinde yer etmiş, böylelikle tanrılaştırılmış ve adlarına kült alanları oluşturulmuş gerçek kişilerdi. Ne var ki bunlar, zaman içinde insanların hatıraları kayboldukça sözlü gelenek içinde efsaneleşmişlerdi. Euhemerios'un eserinde ortaya koyduğu bu teolojik yaklaşımının izleri, Hellen edebiyatının ilk örneklerinde ve bu halkların toplumsal pratiklerinde de kendini göstermekteydi. Öyle ki bu gelenekte, İÖ 4. yüzyıla dek halklara büyük yararlar sağlayan kişilerin tanrı ile ilişkilendirilmesi ya da ölümünün ardından adlarına kült alanları bahşedilmesi mümkündü. İÖ 4. yüzyılda şiddetle değişen siyasi dengeler ise bu gelenek üzerinde yeni etkilere neden olmuştu. Özellikle polis'lerin hızla yükselen mevcudiyet kaygıları ve doğuya doğru genişleyen siyasi coğrafyadan gelen etkiler, politik liderlerin henüz hayattayken tanrı ilan edilmelerine ve adlarına kült kurulmasına neden olmuştu. Euhemerios, Hiera Anagraphē aldı eserini bu siyasi konjonktür içinde ortaya koymuş ve öne sürdüğü fikirle adeta Hellenistik Dönem hükümdar kültürüne arka çıkmıştı.

Eseri, siyasi ve dini gerekçelerle Roma Cumhuriyet Dönemi'nden Geç Antik Çağ'a uzanan geniş bir kronoloji içinde Romalı yazarlarca da kullanılmıştı ve bu geniş kullanım içinde Euhemerios'un eseri, euhemerizm olarak adlandırılan mitolojik anlatıların gerçek kişi ya da olaylar üzerine kurulduğu yönündeki teoriye de kaynaklık etmişti.

Yazan: Doç. Dr.Sultan Deniz KÜÇÜKER

*Doç. Dr., Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Tarih Bölümü

Kaynak: Tarih Araştırmaları dergisi, Sayı-73, 2023

Dipnotlar:

- 1 Örneğin Diodoros (6.1.1), Plutarkhos (De Is. et Os. 23), Polybios (34.5.9) ve ondan alıntıl原因 Strabon (2.4.2), Euhemerios'un Messenialı olduğunu aktarmışlardır. Bu aktarımlarda ise Messenia için Peloponnesos ya da Sicilya'yı işaret eden bir konumlama yapılmamıştır.
- 2 Diodoros, burada Euhemerios için Kassandros'un dostu (φίλος ... Κασσάνδρου) ifadesini kullanmıştır (6.1.4.1). Hellenistik monarşiler içinde philos (φίλος) kavramının mahiyetine ilişkin olarak bk. F.W. Walbank, 'Monarchies and Monarchic Ideas', ed. F. W. Walbank, A. E. Astin, M. W. Frederiksen, R. M. Ogilvie, Cambridge Ancient. History 7, 1, Cambridge University Press, Cambridge 1984, s. 68-71.
- 3 Günümüzde Yemen. Syrithe Pugh, "Introduction", ed. S. Pugh, Euhemerism and Its Uses: The Mortal God, Routledge, London-New York 2021, s. 2; Marek Winiarczyk, The Sacred History of Euhemerios of Messene, translated by Witold Zbirohowski-Kościa, De Gruyter, Berlin 2013, s. 2.
- 4 Diod. 6.1.4; Euseb. Praep. evang. 2.2.55.
- 5 Diodoros, Euhemerios'un bu yolculuğunu gerçek kabul ederek aktarmasına rağmen pek çok antik çağ yazarı, Euhemerios'un yolculuğunun gerçekliğini reddetmişlerdi. Ayrıntı için bk. Winiarczyk, 2013, s. 2, 9.
- 6 Diod. 5.41-46, 6. 1.
- 7 M. C. Howatson, The Oxford Companion to Classical Literature, Oxford University Press, Oxford 1989, s. 227; Turhan Kaçar, Geç Antikçağ'da Hristiyanlık, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2009, s. 15.
- 8 Eusebius, Praep. evang. 2.2.52'de, Diodoros'un Euhemerios'tan alıntıl原因 verileri kullandığını bizzat belirtmiştir. Eusebius'un yanı sıra Minucius Felix, Lactantius ve Aurelius Augustinus gibi Hristiyanlığın diğer savunucuları da tanrılarla ilgili olarak ortaya koyduğu görüş dolayısıyla Euhemerios'u eserlerinde konu etmişlerdir. Ayrıntı için bk. Winiarczyk, 2013, s. 9.
- 9 Ozan Ennius'un bu çevirisinin, Latinceye yapılan ilk "düzyazı" çevirileri içinde olduğu belirtilmektedir. Patricia Johnston, "Vergil's Conception of Saturnus", California Studies in Classical Antiquity, 10, 1977, s. 58.
- 10 Lactantius'un bu sürece etkileri için bk. Elizabeth DePalma Digeser, The Making of a Christian Empire: Lactantius and Rome, Cornell University Press, Ithaca 2000.
- 11 Lact. Div. inst. 1.11, 13, 14, 17, 22. Ayrıca Ennius'un çevirisinin adlandırılmasına ilişkin olarak bk. Winiarczyk, 2013, s. 114-115.
- 12 Euhemerios'a atıfta bulunarak eserini kısmen derlemesinin yapılmasını sağlayan yazarların, Hiera Anagraphē'nin özgün metnini olduğu gibi kullanmadıkları, daha ziyade özetleyerek alıntıl原因ları pek çok araştırmacı tarafından ifade edilmiştir. Örneğin bk. Winiarczyk, 2013, s.
- 13; Pugh, 2021, s. 5-6; C. L. Caspers, "Gods in Space and Time. Callimachus and Euhemerios",
1. S. Pugh, Euhemerism and Its Uses: The Mortal God, Routledge, London-New York 2021a,
- 2.38. Dolayısıyla Euhemerios'un metninin içinden özgün bir fragmanın günümüze ulaşmadığı yönünde bir kanaat hâkimdir.
- 13 Diod. 5.41-46, 6.1; Euseb. Praep. evang. 2. 2. 53-62.
- 14 Bu kutsal adada ölüleri gömmek yasaktı. Ölüleri, yedi stadion uzaklıktaki bir diğer adaya gömüyorlardı (Diod. 5.41.4).
- 15 Diod. 6.1.4; Euseb. Praep. evang. 2.2.55.
- 16 Üç kabileye (φύλῃ, phylē) işaret eden bu epitheton'a ilişkin açıklama Diod.5.44.6'da yapılmaktadır.
- 17 Diod. 5.42.6; Euseb. Praep. evang. 2.2.57; Lact. Div. inst. 1.11.33: fanum Iovis Triphylii. 18 Diod. 6.1.6; Euseb. Praep. evang. 2.2.57.
- 19 Diod. 5.44.2.
- 20 Diod. 5.46.2.
- 21 Eserde Girit'e ve Giritlilere ayrılan kutsal konum üzerine bk. Stylianos Spyridakis, "Zeus Is Dead: Euhemerios and Crete" The Classical Journal, 63/8, 1968, s. 339.
- 22 Oldfather, çevirisinde "αὐτοῖς" zamirine karşılık olarak "tanrılar" kelimesini kullanmış ve çeviriyi "the gods had their origin in Crete" şeklinde yapmıştır (Diodorus Siculus. Library of History, Volume III: Books 4.59-8, translated by C. H. Oldfather, Harvard University Press, Cambridge 1939, s. 225). Caspers ise ilgili cümlelerin çevirisini yaparken αὐτοῖς kelimesine dipnot düşmüş ve "they ..." (viz., the Panchaians)" açıklamasını yaparak Pankhaialı din adamlarını işaret etmiştir.

C. L. Caspers, "Appendix: the Euhemerus testimonia", ed. S. Pugh, *Euhemerism and Its Uses: The Mortal God*, Routledge, London-New York 2021b, s. 274, 15. Ayrıca Spyridakis de Girit kökenliler olarak Pankhaialı din adamlarına işaret etmiştir (1968, s. 339).

23 Diod. 5.46.3.

24 Diod. 5.44.2.

25 Diod. 5.46.5.

26 Diod. 6.1.7; Euseb. Praep. evang. 2.2.57.

27 Diod. 5.46.7.

28 Diod. 5.42.4.

29 Diod. 5.45.3-5. Ayrıca bk. Diod. 5.42.5. 0 Euhemerios, adanın doğu kıyılarından Hint dağlarının görüldüğünü ifade etse de (θεωρεῖσθαι τὴν Ἰνδικὴν ὄρεον, Diod. 5.42.3) bu adanın, tıpkı Platon'un Atlantis'i gibi edebi bir kurgu içinde var olduğu belirtilmektedir. Ayrıntı için bk. Winiarczyk, 2013, s. 16-18; Pugh da bu yönde görüş ifade etmektedir. Ayrıntı için bk. Pugh, 2021, s. 8-9.

31 Diod. 6.1.8-9; Euseb. Praep. evang. 2.2.58.

32 Diod. 5.44.5-6. Dolayısıyla ölümlü kral Zeus, Uranos'un kral olduğu vakitlerde hükmettiği bu adaya Girit'ten Pankhaialı rahiplerin atalarını getirmiş oluyordu. Yorum için bk. Caspers, 2021a, s. 38.

33 Diod. 6.1.9; Euseb. Praep. evang. 2.2.59.

34 Diod. 6.1.9; Euseb. Praep. evang. 2.2.60.

35 Diod. 6.1.10; Euseb. Praep. evang. 2.2.61.

36 Lact. Div. inst. 1.11.45.

37 Zeus Atabyrios (Ἀταβύριος) tapınağının Rhodos'daki kökenine ilişkin olarak bk. Tobias Fischer-Hansen, Thomas Heine Nielsen and Carmine Ampolo, "Sikelia", ed. Mogens Herman Hansen, Thomas Heine Nielsen, *An Inventory of Archaic and Classical Poleis*, Oxford University Press, Oxford 2004, s. 188.

38 Zeus Labraundos (Λαβράουνδος) Karia Bölgesi'nde, özellikle Mylasa'da tapınım görüyordu. Buna ilişkin olarak bk. Pernille Flensted-Jensen, "Karia", ed. Mogens Herman Hansen, Thomas Heine Nielsen, *An Inventory of Archaic and Classical Poleis*, Oxford University Press, Oxford 2004, s. 1128.

39 Lact. Div. inst. 1.22.21-26.

40 Lact. Div. inst. 1.11.46.

41 Winiarczyk, burada kullanılmış olan Zōv kelimesinin, Zeus isminin Dor lehçesindeki biçimi olduğunu belirtmektedir (2013, s. 40). Zeus ismi, geniş yayılım coğrafyası dolayısıyla lehçelere bağlı olarak farklı biçimlerde ifade edilmiştir. Bu bağlamda Zeus ismi için bk. DNP, Band 12/2,

2003, s. 782. 42 Pugh, burada ölmek fiili yerine kullanılmış olan "ad deos abiit" ifadesini, Seneca'nın Epikuros'dan alıntılayarak kullandığı, "Ölümü düşün" ya da eğer daha uygun ise (münasip olursa) 'tanrıların yanına gitmeyi' ("Meditare mortem" vel si commodius sit 'transire ad deos', Epistulae ad Lucilium 26.8) ifadesi ile beraber değerlendirmiş ve bu yolla yazarın örtmece (euphemism) yaptığı yorumunda bulunmuştur. Öyle ki cümlelerin devamında Zeus'un mezarının konu edilmesini de Zeus'un cismani varlığının son bulduğunun delili olarak kabul etmiştir (Pugh, 2021, s. 8). Ayrıca Zeus'un mezarının Girit'e konumlanmasına ilişkin gelenek için bk. Minos Kokolakis, "Zeus' tomb. An object of pride and reproach", *Kernos* 8, 1995, s. 123-138.

43 Burkert, Zeus için kral kelimesinin karşılığı olarak anaks ya da basileus kelimelerine işaret etmiştir. Walter Burkert, *Greek Religion, Archaic and Classical*, translated by John Raffan, Harvard University Press, Cambridge 1985, s. 127.

44 Diod. 6.1.2; Euseb. Praep. evang. 2.2.53. Ayrıca konu üzerine değerlendirme için bk. Winiarczyk, 2013, s. 100.

45 Diod. 6.1.3; Euseb. Praep. evang. 2.2.54. 46 Herakles'in ölümü üzerine ayrıca bk. Ovidius Met. 9.134-272.

47 Pierre Grimal, *Mitoloji Sözlüğü: Yunan ve Roma*, çev. Sevgi Tamgüç, Kabalcı, İstanbul 2007, 250.

48 Daniel B. Glover, *Patterns of Deification in the Acts of the Apostles*, Mohr Siebeck, Tübingen 2022, s. 37; J. P. V. D. Balsdon, "The 'Divinity' of Alexander", *Historia* 1/3, 1950, s. 365.

49 Hes. theog. 950-954. Herakles'in tanrılaştırılması üzerine ayrıca bk. Philip Holt, "Herakles' Apotheosis in Lost Greek Literature and Art", *L'Antiquité Classique*, 61, 1992, s. 38-59.

50 Hom. Il. 4.194.

51 Hom. Il. 2.729-732.

52 Pind. Pyth. 3.7.

53 Bruno Currie, *Pindar and the Cult of Heroes*, Oxford University Press, Oxford 2010, s. 355. Pindaros'un burada konu edilen zafer şarkısının tam çevirisi için bk. Pindaros: Bütün Zafer Şarkıları, çev.

Erman Gören, *Yapı Kredi Yayınları*, İstanbul 2015, s. 104-108. 4 IG IV² 1, 136: τῷ Αἰσκληπιῷ ἀνέθεκε Μικύλοϛ.

55 Str. 9.5.17.15: Τρίκκη, ὅπου τὸ ἱερὸν τοῦ Ἀσκληπιοῦ τὸ ἀρχαῖότατον (...).

56 Currie, 2010, s. 354-355.

57 Whitley, "kahraman kültü"nün türlerinin dört ya da beş başlık altında incelenebileceğini belirtmiştir. Ayrıntı için bk. James Whitley, "The Monuments That Stood before Marathon: Tomb Cult and Hero Cult in Archaic Attica", *American Journal of Archaeology* 98/ 2, 1994, s. 220 vd.

58 Yazarın, Euhemerios'un teolojik görüşünün kökenlerine ilişkin değerlendirmeleri için bk. Winiarczyk, 2013, s. 28-68.

59 Dionysos'un bu yolculuklarını Euripides konu etmiştir (Bacch. 13-19).

60 Şarabın vermiş olduğu sarhoşluk, insanın ruhunu özgürleştiriyor ve tanrı ile birleşerek tanrılaşmasını, doğa ile birleşerek onun tüm sırlarına ermesini sağlıyordu. Bu etkisi dolayısıyla Dionysos kültürünün yayılım coğrafyası İÖ 8. yüzyıldan itibaren hızla genişlemişti. Bülent Öztürk, *Roma İmparatorluk Çağı Küçükasya'sında Dionysos Kültü*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2010, s. 42-43.

61 Hymn. Dem. 47-48, 270-275, 295-300.

62 Paus. 1.14.2 63 Paus. 2.22.1.

64 Paus. 2.18.3, 2.35.4, 7.27.9.

65 Winiarczyk, 2013, s. 41.

66 Hom. Il. 22.393-394.

67 Hom. Od. 11.484.

68 Balsdon, 1950, s. 365; Ferit Baz, *Roma İmparator Kültü*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1998, s. 3.

69 Hom. Il. 24.258: Ἑκτορά θ', ὃς θεὸς ἔσκε μετ' ἀνδράσιν.

70 Hom. Od. 8.467.

71 Aiskh. Suppl. 980-982.

72 Plut. Per. 8. 9.3-5: οὐδὲ γὰρ ἐκείνους αὐτοὺς ὀρώμεν, ἀλλὰ ταῖς τιμαῖς ἃς ἔχουσι καὶ τοῖς ἀγαθοῖς ἃ παρέχουσιν ἀθανάτους εἶναι τεκμαίρομεθα.

73 Winiarczyk, 2013, s. 42. 74 Aristot. pol. 1284a.10-11.

75 Bu kültür için bk. Whitley, 1994, s. 220; Irad Malkin, *Religion and Colonization in Ancient Greece*, Brill, Leiden 1987, 189-266.

76 Detay ve örnekler için bk. L. R. Farnell, *Greek Hero Cults and Ideas of Immortality* Clarendon Press, Oxford 1921, s. 361-372; Winiarczyk, 2013, s. 43-44; Baz, 1998, s. 3-4.

77 Winiarczyk, 2013, s. 44.

78 Pugh ve Chaniotis, henüz hayatta olan birine sunulan bu tür tanrılaştırıcı onurların en eski örneğinin İÖ 5. yüzyılın sonlarına doğru Samos'da onurlandırılan Spartalı komutan Lysandros olduğunu belirtmeler de Lysandros'un onuruna kurulan kültürlerin, henüz hayattayken kurulup kurulmadığının tartışmalı olduğu da belirtilmektedir. Ayrıntı için bk. Pugh, 2021, s. 16; Angelos Chaniotis, "The Divinity of Hellenistic Rulers", ed. Erskine, *A Companion to the Hellenistic World*, Blackwell, Oxford 2003, s. 434; Winiarczyk, 2013, s. 8-50; Baz, 1998, s. 4.

79 Lionel J. Sanders, "Dionysius I of Syracuse and the Origins of the Ruler Cult in the Greek World", *Historia: Zeitschrift für Alte Geschichte* 40/3, 1991, s. 286.

80 Sanders, 1991, s. 279-280; Baz, 1998, s. 8. Dahası Sanders, insanların tanrılaşmalarıyla ortaya çıkan hükümdar kültürünün Sicilya'dan başlayarak Hellen siyasi coğrafyasının diğer alanlarına yayıldığını ileri sürmüştür (1991, s. 278). Ayrıca bk. Baz, 1998, s. 4.

81 Isoc. Ep. 3.5.6. 82 Tod, GHI no. 191.6. Albert Brian Bosworth., *Büyük İskender'in Yaşamı ve Fetihleri*, çev. Hamit Çalışkan, Dost Kitabevi, İstanbul 2005, s. 343; İÖ 343 yılında Eresos'daki tiranların kovulması ve burada demokrasinin inşa edilmesi sürecinde Philippos'un oynadığı rol dolayısıyla ve devamında İÖ 337 yılında Eresosluların Korinthos ittifakına kabul edilmelerinin sonucunda Eresoslular, Philippos adına kült kurmuşlardı. Ayrıntı için bk. Boris Dreyer, "Heroes, Cults, and Divinity.", ed. Waldemar Heckel, A. Lawrence, *Alexander the Great. A New History*, Wiley-Blackwell, Malden 2009, s. 226.

83 B. Antela-Bernárdez, "Like Gods among Men. The Use of Religion and Mythical Issues during Alexander's Campaign", ed. K. Ulanowski, *The Religious Aspects of War in the Ancient Near East, Greece, and Rome, Ancient Warfare*, vol. 1, Brill, Leiden 2016, s. 239.

84 Diod. 16.92.5, 16.95.1.

85 Pugh, 2021, s. 9.

86 Antela-Bernárdez, 2016, s. 246-247; Akilleus da Hellen siyasi

coğrafyasının pek çok farklı yerinde adına kült kurulmuş kahramanlardan biridir. Akhilleus kültlerine ilişkin kaynaklar için bk. Farnell, 1921, s. 409. Akhilleus'un yanı sıra Agamemnon, Odysseus ya da Menelaos gibi epik destanlarda adı geçen kahramanlar adına kurulan kültler için bk. Whitley, 1994, s. 220-221.

87 Antela-Bernárdez, 2016, s. 248.

88 Hom. Il. 6.133.

89 Arr. anab. 5.1-2.1.

90 Chaniotis, 2003, s. 434. 91 Arr. anab. 4.10-11.

92 Pind. Isthm. 5.14-15: "Çabalama artık Zeus olmaya...Ölümlülere yaraşır ölümlü şeyler" (çev. Gören, 2015, s. 211).

93 Arr. anab. 7.23.2.

94 Hyp. 6.21.

95 Bosworth, 2005, s. 352-354; Özellikle Küçük Asya'da örneğin Priene, Ephesos ve Erythrai'da kurulmuş olan İskender kültlerinin, İskender henüz hayatayken ortaya çıkmış olabileceği konu edilmektedir. Ayrıntı için bk. Andrew Erskine, "Ruler Cult and the Early Hellenistic City", ed. H. Hauben, A. Meeus, The Age of the Successors and the Creation of the Hellenistic Kingdoms (323-276 B.C), Peeters, Leuven 2014, s. 582-583.

96 Winiarczyk, 2013, s. 45.

97 Erskine, 2014, s. 580.

98 OGIS 5, 6. Erskine, 2014, s. 584, dn. 22. 99 Tüm ayrıntılar için bk. Erskine, 2014, s. 580; Winiarczyk, 2013, s. 59-60. Yine İÖ 3. Yüzyılın başlarından itibaren Euboia'da Demetrios kültüne ilişkin önemli düzenlemeler yapılmış ve aynı yüzyılın sonlarında III. Antiokhos ile eşi Laodike kültünü kuran Teos'ta da konuya ilişkin ayrıntılı metinler mevcuttu (Euboia: IG XII 9.207, Teos: SEG XLI 1003. Erskine, 2014, s. 579). Hükümdar kültleri, zaman içinde Olympos tanrılarının kültlerine katılırken, heykelleri de diğer tanrıların tapınaklarına dikilmeye başlanmıştı (Chaniotis, 2003, s. 436; Winiarczyk, 2013, s. 46).

99 Erskine ve onun atıfta bulunduğu Peter Van Nuffelen, zaman içinde bu türden kült uygulamalarının Hellen dininin ayırt edilemez bir parçası olduğunu belirtmiştir. Erskine, 2014, 581; Peter Van Nuffelen, "Le culte des souverains hellénistiques, le gui de la religion grecque", Ancient Society, 29, 1998/9, s. 177.

100 Bu görüş için Pugh, 2021, s. 2, 9.

101 Dalida Agri, "Euhemerism in Virgil's Aeneid and Ovid's Metamorphoses", ed. S. Pugh, Euhemerism and Its Uses: The Mortal God, Routledge, London, New York 2021, s. 54; Spyridakis, 1968, s. 337.

102 Winiarczyk, 2013, s. 41-46.

103 Agri, 2021, s. 54.

104 Spyridakis, bu bağlamda özellikle Anaksagoras, Ksenophanes gibi düşünürlerin yaklaşımlarına değinmiştir (1968, s. 338, dn. 6).

105 Konu üzerine açıklamalar için bk. Winiarczyk, 2013, s. 46-48, 68; Prodikos'un eseri üzerine Pugh, 2021, s. 6-7. 106 Bu eserin Euhemerios üzerindeki etkileri ve bu aynı bağlamda konu edilen diğer yazarlar üzerine bk. Winiarczyk, 2013, s. 64-68; Truesdell S. Brown, "Euhemerism and the Historians", The Harvard Theological Review, Vol. 39, 4, 1946, s. 265.

107 Örneğin Delphoi tapınağında din görevlisi olarak hizmet görmüş olan Boiotialı Plutarkhos, Euhemerios'u ateizme yol açmakla ve ateizmi yaymakla suçlamıştı (De Is. et Os. 23).

108 Pugh, 2021, s. 2, 4.

109 Kenneth Sacks, Diodorus Siculus and the First Century, Princeton University Press, Princeton 1990, s. 70-72; Ayrıca Diodoros'un eserinde izlediği euhemeristik yöntem, tanrıların tarihi figürler, insanlığa bahsettikleri ile anıları yaşayan hayırseverler olarak sunulduğu da araştırmacılar tarafından konu edilmektedir. Ayrıntı için bk. Cécile Durvy, "The Role of the Gods in Diodoros' Universal History: Religious Thought and History in the Historical Library.", ed. Lisa I. Hau, Alexander Meeus, Brian Sheridan, Diodoros of Sicily: Historiographical Theory and Practice in the "Bibliothèque", Peeters Publishers, Leuven 2018, 347-64.

110 Pugh, 2021, s. 18; Sacks, 1990, s. 171; Diodoros'un bu yöndeki ifadeleri için bk. 1.4.7, 4.19.3, 5.21.2, 5.25.4, 32.23.7. Charles Edward Muntz, Diodorus Siculus and the World of the Late Roman Republic, Oxford University Press, Oxford 2017, s. 188.

111 Agri, 2021, s. 54. 112 Lactantius'un örneğin Cicero'nun De Natura Deorum eserinden yaptığı alıntılar için bk. Cicero, Tanrıların Doğası, çev. Gül Özaktürk, Ü. Fafo Telatar, Doğu Batı Yayınları, Ankara 2021, s. 197.

113 Pugh, 2021, s. 5; Lactantius, bu yaklaşımı ile meşruiyetlerini ve güçlerini Iuppiter ve Hercules'e dayandırarak Hristiyanlara zulmeden

imparatorlara da muhalefet etmiş oluyordu. Ayrıntı için bk. Elizabeth DePalma Digeser, Avery Barboza, "Lactantius' Euhemerism and its reception", ed. S. Pugh, Euhemerism and Its Uses: The Mortal God, Routledge, London, New York 2021, s. 79.

114 Pugh, 2021, s. 12.

Kaynakça

-Aiskh. Suppl. (Aiskhylos, Supplices) = Aeschylus, Persians, Seven against Thebes, Suppliants, Prometheus Bound, trans. by A. H. Sommerstein, Cambridge, MA: Harvard University Press 2009.

-Agri, D., "Euhemerism in Virgil's Aeneid and Ovid's Metamorphoses", ed. S. Pugh, Euhemerism and Its Uses: The Mortal God, London, New York: Routledge 2021, s. 54-77.

-Antela-Bernárdez, B., "Like Gods among Men. The Use of Religion and Mythical Issues during Alexander's Campaign", ed. K. Ulanowski, The Religious

-Aspects of War in the Ancient Near East, Greece, and Rome, Ancient Warfare, vol. 1, Leiden: Brill 2016, s. 235-255.

-Aristot. pol. (Aristoteles, Politica) = Aristotle, Politics, trans. by H. Rackham, Cambridge, MA: Harvard University Press 1932.

-Arr. anab. (Arrianus, Anabasis) = Arrian. Anabasis of Alexander, Volume I: Books 1-4, Volume II: Books 5-7, trans. by P. A. Brunt, Cambridge, MA: Harvard University Press 1976, 1983.

-Balsdon, J. P. V. D., "The 'Divinity' of Alexander", Historia 1/3, 1950, s. 363-388.

-Baz, F., Roma İmparator Kültü, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1998.

-Bosworth, A. B., Büyük İskender'in Yaşamı ve Fetihleri, çev. Hamit Çalışkan, İstanbul: Dost Kitabevi 2005.

-Brown, T. S., "Euhemerism and the Historians", The Harvard Theological Review, vol. 39/4, 1946, s. 259-274.

-Burkert, W., Greek Religion, Archaic and Classical, trans. by John Raffan, Cambridge: Harvard University Press 1985.

-Caspers, C. L., "Gods in Space and Time. Callimachus and Euhemerism", ed. S. Pugh, Euhemerism and Its Uses: The Mortal God, London-New York: Routledge 2021a, s. 36-53.

-Caspers, C. L., "Appendix: the Euhemerism testimonia", ed. S. Pugh, Euhemerism and Its Uses: The Mortal God, London-New York: Routledge 2021b, s. 263-323.

-Chaniotis, A., "The Divinity of Hellenistic Rulers", ed. Erskine, A Companion to the Hellenistic World, Blackwell: Oxford 2003, s. 431-445.

-Cicero, Tanrıların Doğası, çev. Gül Özaktürk, Ü. Fafo Telatar, Ankara: Doğu Batı Yayınları 2021.

-Currie, B., Pindar and the Cult of Heroes, Oxford: Oxford University Press 2010.

-Digeser, E. D., The Making of a Christian Empire: Lactantius and Rome, Ithaca: Cornell University Press 2000.

-Digeser, E. D. -Barboza, A., "Lactantius' Euhemerism and its reception", ed. S. Pugh, Euhemerism and Its Uses: The Mortal God, London, New York: Routledge 2021, s. 78-103.

-Diod. (Diodoros, Bibliothek Historike) = Diodorus Siculus. Library of History, Volume III: Books 4.59-8, trans. by C. H. Oldfather, Cambridge, MA: Harvard University Press 1939.

-DNP (Der Neue Pauly. Enzyklopädie der Antike), ed. H. Cancik, H. Schneider, Band 12/2, Stuttgart, Weimar: Metzler 2003.

-Dreyer, B., "Heroes, Cults, and Divinity.", ed. W. Heckel, A. Lawrence, Alexander

the Great. A New History, Wiley-Blackwell: Malden 2009, s. 218-235.

-Durvy, C., "The Role of the Gods in Diodoros' Universal History: Religious Thought and History in the Historical Library", ed. Lisa I. Hau, Alexander Meeus, Brian Sheridan, Diodoros of Sicily: Historiographical Theory and Practice in the "Bibliothèque", Leuven: Peeters Publishers 2018, s. 347-64.

-Erskine, A., "Ruler Cult and the Early Hellenistic City", ed. H. Hauben, A. Meeus, The Age of the Successors and the Creation of the Hellenistic Kingdoms (323-276 B.C), Leuven: Peeters 2014, s. 579-597.

-Euripides Bacch. (Bacchae) = Euripides, Bacchae. Iphigenia at Aulis. Rhesus, trans. by David Kovacs, Cambridge, MA: Harvard University Press 2003.

-Euseb. Praep. evang. (Eusebius, Praeparatio evangelica) = Eusebius, Preparation for the Gospels, Book 2, chapter 2, trans. by Caspers, C. L., ed. S. Pugh, Euhemerism and Its Uses: The Mortal God, London-New York: Routledge 2021b, s. 275-278.

-Farnell, L. R., Greek Hero Cults and Ideas of Immortality, Oxford: Clarendon Press 1921.

-Fischer-Hansen, T. T. H. Nielsen-C. Ampolo, "Sikelia", ed. Mogens Herman Hansen, Thomas Heine Nielsen, An Inventory of Archaic and Classical Poleis, Oxford: Oxford University Press 2004, s. 172-248.

-Flensted-Jensen, P. "Karia", ed. Mogens Herman Hansen, Thomas Heine Nielsen, An Inventory of Archaic and Classical Poleis, Oxford: Oxford University Press 2004, s. 1108-1137.

-Glover, D. B., Patterns of Deification in the Acts of the Apostles, Tübingen: Mohr Siebeck 2022.

-Grimal, P., Mitoloji Sözlüğü: Yunan ve Roma, çev. Sevgi Tamgüç, İstanbul: Kalcı 2007.

-Hes. theolog. (Hesiodos, Theogonia) = Hesiod. Theogony. Works and Days. Testimonia, trans. by Glenn W. Mos, Cambridge, MA: Harvard University Press 2018.

-Holt, P., "Herakles' Apotheosis in Lost Greek Literature and Art", L'Antiquité Classique, 61, 1992, s. 38-59.

-Hom. Il. (Homeros, Ilias) = Homer. Iliad, Volume I: Books 1-12, trans. by A. T. Murray, Cambridge, MA: Harvard University Press 1924.

-Hom. Od. (Homeros, Odysseia) = Homer. Odyssey, Volume I: Books 1-12, trans. By A. T. Murray, Cambridge, MA: Harvard University Press 1919.

-Howatson, M.C., The Oxford Companion to Classical Literature, Oxford: Oxford University Press 1989.

-Hymn. Dem. (Hymnos eis Demētran) = Homeric Hymns. Homeric Apocrypha. Lives of Homer, trans. by Martin L. West, Harvard University Press, Cambridge 2003.

-Hyp. 6. (Hyperides Epitaph) = Minor Attic Orators, Volume II: Lysurgus. Dinarchus. Demades. Hyperides, trans. by J. O. Burtt. Cambridge, MA: Harvard University Press 1954. IG = Inscriptiones Graecae (1873-)

-Isoc. Ep. 3 (Isocrates, Epistulae, Ad Philippum) = Isocrates. Evagoras. Helen. Busiris. Plataicus. Concerning the Team of Horses. Trapeziticus. Against Callimachus. Aegineticus. Against Lochites. Against Euthynus. Letters, trans. by La Rue Van Hook, Cambridge, MA: Harvard University Press 1945.

-Johnston, P., "Vergil's Conception of Saturnus", California Studies in Classical Antiquity, 10, 1977, s. 57-70.

-Kaçar, T., Geç Antikçağ'da Hristiyanlık, İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları 2009.

-Kokolakis, M., "Zeus' tomb. An object of pride and reproach", Kernos, 8, 1995, s. 123-138.

-Lact. Div. inst. (Lactantius Divinae institutiones) = Lactantius, Divine Institutes, Book I, trans. by Caspers, C. L., ed. S. Pugh, Euhemerism and Its Uses: The Mortal God, London-New York: Routledge 2021b, s. 278-288.

-Malkin, I., Religion and Colonization in Ancient Greece, Leiden: Brill 1987.

-Muntz, C. E., Diodorus Siculus and the World of the Late Roman Republic, Oxford: Oxford University Press 2017.

-OGIS = W. Dittenberger, Orientis graeci inscriptiones selectae Leipzig 1903-1905.

-Ovidius Met. (Metamorphoses) = Ovid. Metamorphoses, Volume II:

Books 9-15, trans by Frank Justus Miller, Cambridge, MA: Harvard University Press 1916.

-Öztürk, B., Roma İmparatorluk Çağı Küçükasya'sında Dionysos Kültü, İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları 2010.

-Paus. (Pausanias) = Pausanias. Description of Greece, Volume I: Books 1-2, Volume III: Books 6-8.21, trans. by W. H. S. Jones, Cambridge, MA: Harvard University Press, 1918, 1933.

-Pind. Pyth. (Pindaros, Pythian Odes) Pindar, Olympian Odes. Pythian Odes, trans. by William H. Race, Cambridge, MA: Harvard University Press 1997; Pindaros: Bütün Zafer Şarkıları, çev. Erman Gören, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları 2015.

-Pind. Isthm. (Pindaros, Isthmian Odes), Nemea = Pindar, Nemean Odes. Isthmian Odes, Fragments, trans. by William H. Race, Cambridge, MA: Harvard University Press 1997; Pindaros: Bütün Zafer Şarkıları, çev. Erman Gören, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları 2015.

-Plutarkhos, De Is. et Os. (De Iside et Osiride) = Plutarch, Moralia, Volume V: Isis and Osiris. The E at Delphi, The Oracles at Delphi No Longer Given in Verse, The Obsolescence of Oracles, trans. by Frank Cole Babbitt, Cambridge, MA: Harvard University Press 1936.

-Plut. Per. (Plutarkhos, Perikles) = Plutarch. Lives, Volume III: Pericles and Fabius Maximus. Nicias and Crassus, trans. by Bernadotte Perrin, Cambridge, MA: Harvard University Press 1916.

-Polybios (Historiai) = Polybius, The Histories, Volume VI: Books 28-39. Fragments, trans. by S. Douglas Olson, Cambridge, MA: Harvard University Press 2012.

-Pugh, S., "Introduction", ed. S. Pugh, Euhemerism and Its Uses: The Mortal God, London-New York: Routledge 2021, s. 1-35.

-Sacks, K., Diodorus Siculus and the First Century, Princeton: Princeton University Press, 1990.

-Sanders, L. J., "Dionysius I of Syracuse and the Origins of the Ruler Cult in the Greek World", Historia: Zeitschrift für Alte Geschichte 40/3, 1991, s. 275-287.

-Spyridakis, S., "Zeus Is Dead: Euhemerus and Crete" The Classical Journal, 63/8, 1968, s. 337-340.

-Str. (Strabon, Geographika) = Strabo, Geography, Volume I: Books 1-2, Volume IV: Books 8-9, trans. by Horace L. Jones, Cambridge, MA: Harvard University Press, 1917, 1927.

-SEG = Supplementum Epigraphicum Graecum, Leiden 1923 -

-Tod, GHI = Tod M. N., A Selection of Greek Historical Inscriptions I-II. Oxford 1933- 1948.

-Van Nuffelen, P., "Le culte des souverains hellénistiques, le gui de la religion grecque", Ancient Society, 29, 1998/9, s. 175-189.

-Walbank, F.W., "Monarchies and Monarchic Ideas", ed. F.W. Walbank, A.E. Astin, M.W. Frederiksen, R.M. Ogilvie, Cambridge Ancient. History 7, 1, Cambridge: Cambridge University Press 1984, s. 62-100.

-Whitley, J., "The Monuments That Stood before Marathon: Tomb Cult and Hero Cult in Archaic Attica", American Journal of Archaeology 98/ 2, 1994, s. 213-230.

-Winiarczyk, M., The Sacred History of Euhemerus of Messene, translated by Witold

-Zbirohowski-Kościa, Berlin: De Gruyter 2013.

Kızılok ve Ortaçgil'in Alternatif Arayışları: Çekirdek Sanat Evi

BÜLENT - FİKRET
ORTAÇGİL - KIZILOK

SELÇUK KÜPÇÜK

www.kritikbakis.com

Dünyanın her yerinde alternatif müzik oluşumlarından bahsetmek mümkün. “Ana akım” ya da “piyasa” biçiminde tanımlayabileceğimiz kurulu, verili müzik ortamı dışında popüler olanın estetik kalıplarından uzaklaşarak kendine özgün varoluş inşa etmek isteyen müzisyenlerin bireysel ya da kolektif çabaları ile şekillenen bu “karşı” oluşumlar müzikle ilişkilerini başka türlü kuranlar için kurtarılmış alanlar gibidir kuşkusuz. Halil Turhanlı “Anarşik Harmoni” (2003) kitabında bu karşı insanın en uç örneklerini anlatır. Batı’nın yerleşik müzik anlayışını bozup örgütsüzleştirmeyi, piyanonun yapısını bozmayı, senfoninin hiyerarşik formundaki “eli sopalı şefi” otoriter bir iktidar aracına benzeterek Henry David Thoreau’nun dünyasına yaklaşmayı öneren John Cage’den başlayarak birçok sanatçının ilham verici ve aynı zamanda müzikal müesses nizamı yıkıcı fikirlerini konu edinen kitapta yer alan müzisyenlerin Türkiye’de muadilini bulmak ise güç.

Yine de ben bu anlamda Türk caz müziğinin kurucu babalarından ve 1978 yılında gittiği Amerika’daki Creative Music Studio’da dünyanın birçok yerinden gelen özgürlükçü müzisyenle beraber dersler veren İsmet Sıral’ın 1980’de geri gelip kurmak istediği müzik okulu fikrini, Türkiye’deki ana akımdan farklılaşma

çabası olarak bulduğumu belirtmek isterim. Sıral’ın düşüncesi nihayete eremese de ondan 4 yıl sonra, 1970’lerin Anadolu pop arayışı içerisinde kurucu öznelardan birisi olarak ele alabileceğimiz Fikret Kızılok’un hayata geçirmeyi başardığı Çekirdek Sanat Evi bu açıdan dikkate değerdir.

1960’ların ortalarında Cahit Oben Orkestrası’nda yer alan, 1967 yılında ilk plağı “Ay Osman”ı (Sayan Plak) çıkartan ve tanıtım ilanlarında “Türkiye’nin tek folk sanatçısı” ifadesinin kullanıldığı (Naim Dilmener, Hafif Türk Pop Tarihi, 2014:97) Fikret Kızılok’un öncülüğünde 1984 yılında hayata geçen Çekirdek Sanat Evi bu bahsettiğimiz alternatif müzik üretimine dair Türkiye’deki en önemli deneyim olarak ele alınabilir. 1970’lerin başından itibaren Barış Manço, Cem Karaca ve Moğollar gibi isimlerle Anadolu türkülerinden hareket ederek yerli pop müzik arayışının mimarı olarak öne çıkan Kızılok’un özellikle Âşık Veysel ile ilişkisi bakımından da diğerlerinden ayrılan bir fotoğraf ortaya koyduğunu söylemek gerekli. Anadolu pop tarihi bakımından ise 1970 yılında Barış Manço’nun “Dağlar Dağlar”ı ile beraber Kızılok’un “Yumma Gözün Kör Gibi” plakları için, kendilerinden sonra ortaya konacak çalışmalara dair yol açıcı üretimler değerlendirmesini yapmak mümkün.

1970’li yılların ortalarından itibaren hızla politize olan Türkiye’nin genel öyküsü gibi özellikle Anadolu pop sanatçılarının önemli kısmının bundan nasibini alarak siyasal düzlemde yorumlanabilecek üretimler yaptığını ve hatta kimilerinin sol ideolojik grupların kültür sanat etkinliklerinde yer aldığını da belirtelim. 12 Eylül Askerî Darbesi ile hayatın her alanına gelen sıkıyönetim ardından yasaklardan en çok etkilenenlerin başında müzik piyasasının olduğunu görürüz. Dolayısı ile darbe evveli müzik üretimini bir şekilde politik düzleme yaklaştıran bütün sanatçılar yasakla karşı karşıya kalırlar. Onlar üretimlerine devam etseler bile yapımcı firmaların bu tür isimlere kapılarını aralamadığı bilinen gerçek. Bununla beraber 1980’li yıllar aynı zamanda hem olağanüstü şartların devam edip yasakların sürdüğü, bir taraftan da 70’lerde tabu biçiminde algılanan birçok şeyin basın üzerinden olağanlaştırılmaya çalışıldığı, popüler kültürün medya aracılığı ile hayatın bütününe egemen olmaya başladığı zamanlar olarak ilginç yıllardır.

Muayenehanesini Sanat Evine çeviren sanatçı

Fikret Kızılok bu ortam içerisinde 1970’lerde öncüler arasında yer aldığı Anadolu pop tarzının dışında yeni döneminin müzik anlayışının takip edilebileceği çalışmalarının ilki olarak ele alabileceğimiz “Zaman Zaman” (Yonca Plak) albümünü yayınlar (Bu albümde neyleri 1980 sonrası arabeskine yön veren başlıca isimlerden Burhan Bayar’ın çaldığını belirtmek isterim). Diğer birçok sanatçı gibi müziğe ara veren Kızılok’un yeniden üretime dönmesi 1983 yılında yayınlanan bu albümdedir. “Zaman Zaman” aslında hem 70’lerdeki Kızılok’tan farklı bir müzik ufkuyla karşı karşıya olduğumuzu hem de 80’lerde hızla popüler kültürün etki sahasına giren müzik piyasasının dışında kalarak “karşı” mevzi inşasına yönelindiğinin işaretlerini bulabileceğimiz özgün bir çalışmadır.

Aynı zamanda dış hekimliği yapan Kızılok, muayenehanesinin bir kısmını 1984 yılında müzik üretimi, hatta sunumu için dizayn ederek Türk müzik tarihinde bir örneğini göremeyeceğimiz özel mekâna çevirip başta kendisi olmak üzere, genel, ana akım müzik üretiminin uzağında kalmayı yeğleyen başka müzisyenlerle bir yolculuğa çıkar. Bu yolculuğun sadece müzisyenlerle sınırlı kalmadığını, dinleyiciyi de içine alarak tarihsel bir deneyim ortaya koyduğunu pekala iddia etmek mümkün. Kimdir bu müzisyenler dediğimizde aslında 1990’larda “patlayan” yerleşik pop müziğinin dışında kalacakları, kalmayı tercih edecekleri 80’lerdeki bu yolculukta -bir tavır ve tutum olarak- belli olan isimler ve gruplardır cevabını verebiliriz.

“Çekirdek Sanat Evi” olarak isimlendirilen bu mekân, 25-30 kadar kişinin ancak izleyici şeklinde katılabilecekleri, sahnede performans sergileyen müzisyenlerinin icralarının oldukça “yetersiz” bir teknolojiyle canlı kayıt yapıp, kayıtların sınırlı sayıda kasete aktararak dinleyicilere verildiği çok özel bir mantığın ürünü aslında. Bu tarihsel öykünün ilk sahnesi ve kaydı ise Mutlu Torun ve İhsan Özgen’in “Rönesans Müziğinden

Örnekler ve Yeni Çağda Biz” temalı icraları ile başlar. Devamında Doğan Canku, Bülent Ortaçgil, Yeni Türkü, Erkan Oğur gibi isimlerle sürer bu konser ve kayıtlar. Gerek o yıllar için henüz tek kanal olarak tahakkümünü koruyan TRT’nin temsil ettiği resmi müzik anlayışı ve gerekse Unkapanı’nda arz-talep dengesi üzerinden yapılanan piyasanın dışında kalarak ana akım müzik üretimine dahil olmayan müzisyenlerin adeta sığındıkları Çekirdek Sanat Evi’nin öyküsü ise 1991 yılında bitiyor.

Uğur Biryol’un usta kalemi ile kitaplaşan Çekirdek Sanat Evi

1984-1991 yılları arasında tanıkları sadece o küçük sahnede performans sunan müzisyenler ve sınırlı sayıdaki katılımcı olan bu özel mekanın yazılmayı bekleyen öyküsünü nihayet Uğur Biryol kaleme alarak tarihe not düştü (Bir Müzik Rüyası-Çekirdek Sanat Evi, İletişim Yayınları, 2025). Daha evvel Kazım Koyuncu ile ilgili de bir müzik kitabı yayınlayan Biryol, Çekirdek Sanat Evi’nde sahne alan birçok müzisyenle görüşerek yakın dönem müzik tarihimizin bu özel öyküsüne dair ulaşılabilecek her bilgi kırıntısının peşine düşüp kıymetli bir çalışmayı ortaya çıkardı. Doğan Canku, Jak Esim, Selim Atakan, Neşet Ruacan, Sibel Sezal, Burhan Şeşen, Gökhan Şeşen, Erkan Oğur, İsmail Hakkı Demircioğlu, Bülent Ortaçgil, Mutlu Torun, Gülbeniz Şentay gibi sanatçılarla bizzat görüşerek, 18 isimle ise sosyal medya üzerinden yazışarak tanıklıklarını kayda alan Biryol, koleksiyonerler için artık çok değerli ürünler olan Çekirdek Sanat kasetlerinin nadir bulunan kapaklarını da kitabına ekleyip benim gibi bütün listeye ulaşamayanların merakını gidermiş.

Çekirdek Sanat Evi girişimi vesilesiyle Fikret Kızılok ve Bülent Ortaçgil’in yollarının kesiştiğini de görüyoruz. Orada ilk sahneye çıkan isimlerden olan Ortaçgil’e 1986 yılında Kızılok’un daveti üzerine bu girişim ortaklaşa yürütölmeye başlanır. Ancak, Ortaçgil ile beraber daha prodüksiyon temelli çalışmalara yönelinse de 1989 yılında çıkan telif yasası ve bu iki ismin farklı mizaçlara sahip olması, sanat evinden beklentiler hususunda görüş ayrılıkları konularında ortaya çıkan sorunlar neticesi sanat evi 1991’de ömrünü tamamlar.

Ahmet Kaya’yı keşfedemeyen Çekirdek Sanat Evi

Bu mekâna gidip gelen ya da buranın imkânlarından yararlanarak bir çıkış yakalamak isteyen kimi isimlerden de bahsetmek gerekli. Ki, bunların kuşkusuz en önemlisi Ahmet Kaya. 1985 yılında yayınladığı “Ağlama Bebeğim” ile hem kendine mahsus bir müzik koridoru aralayan hem de ardından sonra gelen birçok sanatçı ve grubu etkileyen Kaya’nın da önce Çekirdek Sanat Evi’ne geldiğini hatta bir kayıt alındığını belirtiyor Biryol. Daha henüz kimsenin Ahmet Kaya’yı tanımadığı bir dönemde gerçekleşen bu karşılaşmada Kızılok, Kaya’nın altı şarkısını kaydetmesine rağmen farklı gerekçelerle bu kaseti yayınlamıyor. Sanat Evi’nin tanıklarından ve orada bir dönem Kızılok’la beraber çalışan Ahmet Sırmaçek’e göre sıkıyönetim koşulları kaydın yayınlanmamasında etkili olur.

Hatta Kızılok'un "Biz bunların konserini yaparsak ikimiz de içeri gireriz" dediğini ekliyor (sayfa 78). "Bunlar"dan kastettiği ise Kaya'nın o yıllarda beraber çalıştığı isim olan Hasan Hüseyin Demirel'dir muhtemelen. Çekirdek Sanat Evi'nden bir karşılık bulamayan Kaya ise şarkılarını Taç Yapım'a götürür ve 1985 yılında "Ağlama Bebeğim" isimle albümleşen bu çalışması büyük bir toplumsal karşılık bulur.

Türkiye'de müzik ve sosyoloji bölümlerinin Çekirdek Sanat Evi gibi oluşumları, modern müzik tarihimize katkı sunan sanatçı ve grupları onlar hayatta iken çalışması çok önemli. Bu aynı zamanda Türkiye'nin öyküsü ve bu öykü, tanıkları aramızdan ayrılmadan kayıt altına alınmalıdır. Bu açıdan Biryol'un bu değerli çalışmasından evvel Çekirdek Sanat Evi'ni yüksek lisans tezi yapan Karaca Yiğit Pehlivanlı'yı da ilgisi dolayısı ile tebrik etmek lazım.

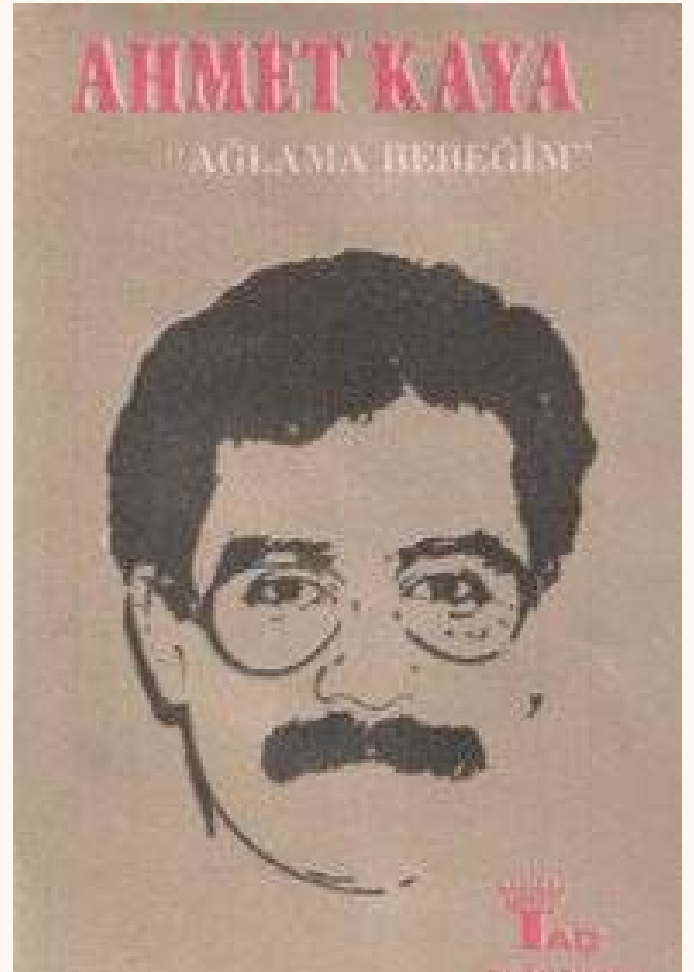
Uğur Biryol'un çekirdek Sanat Evi bünyesinde yayınlanan kasetler ile ilgili kitabın son sayfasındaki temennisi de ayrıca değerli: "Kişisel olarak müziğe dijital platformlar dışında ulaşılmasının plak, kaset ce cd ile mümkün olduğu yıllarda büyüyen ve hala onlardan müzik dinlemek alışkanlığını sürdüren biri olarak Çekirdek Sanat Evi kayıtlarının da yeniden dinleyiciyle buluşmasını diliyorum" (sayfa 195).

Yazar Uğur Biryol, Çekirdek Sanat Evi'ni kitaplaştırdı

Çekirdek Sanat Evi, Fikret Kızılok, Bülent Ortaçgil birlikteliği ile şekillenen ve müzik piyasasının verili anlayışının dışında kalan alternatif bir müzik merkezi idi.

Henüz kendisini kimse tanımaz iken Çekirdek Sanat Evi'ne gelen Ahmet Kaya olumlu cevap alamayınca Taç Plak'a gider ve "Ağlama Bebeğim" isimli ilk çalışmasını buradan çıkartır.

Avrupa Liderlerinin Barış İçin Bir Stratejisi Yok

YAZAR: ALMUT ROCHOWANSKI

KAYNAK: [HTTPS://JACOBİN.COM](https://jacobin.com)

Avrupa liderlerinin Ukrayna'daki savaşın devam etmesini tercih ettikleri, barıştan (en azından "hızlı" bir barıştan) korktukları, pek çoğunun Avrupa'nın zaten savaşta olduğuna inandıkları ve bu durumu fiili bir sıcak savaşa dönüştürmeye "hevesli" göründükleri ve Rusya'ya bir yenilgi tattırma konusunda takıntılı oldukları artık açıkça ortada. Ancak neden böyle düşündükleri çok daha az net. Bu yılki gelişmelerin yarattığı sarsıntı içinde bir cevap belirtmeye başladı — bu çılgınlığın bir yöntemi var.

Bir Zeitenwende'den geçiyoruz. İngiliz medyasının bu kelimeyi telaffuz ederken yaşadığı ürpertiden, bunun "Almanlar yeniden savaşı seviyor" anlamına geldiğini sanabilirsiniz. Litvanya ormanlarında meşalelerle yapılan bir törenin, Yüzüklerin Efendisi müziği eşliğinde tanklarla sunulduğu bir Bundeswehr tanıtım videosunu izlediğinizde ya da bir bakan lise öğrencilerini savaşa hazırlamak istediğinde böyle düşünmeniz mazur görülebilir. Ya da Almanya'nın yeniden zorunlu askerliği yürürlüğe koyduğu durumda.

Zeitenwende, "bir dönemin sonu" anlamına gelir. Bu yalnızca eski Almanya Şansölyesi Olaf Scholz'un, 2022 yılında Rusya'nın Ukrayna'ya saldırısına yanıt olarak ilan ettiği dönemin sonu değildir. Aksine, kendiliğinden ortaya çıkan tarihsel bir değişimi kastediyorum. Scholz'un bu ilanından üç yıl sonra ve bu ocak ayında göreve başlamasından sadece birkaç gün sonra, ABD Dışişleri Bakanı Marco Rubio, tek kutuplu anın bir anomali olduğunu ve dünyanın, Rusya ve Çin'in büyük güçler olarak yer bulabileceği çok kutuplu bir düzene geri döndüğünü açıkladı.

Rubio'nun bu klinik teşhisinden bu yana, Avrupa'nın dış politika kurumsal yapısının ayaklarının altından halının nasıl çekildiğini tekrar tekrar izliyoruz: Pete Hegseth'in Münih Güvenlik Konferansı'ndaki sert çıkışı; Donald Trump ve J. D. Vance'in Oval Ofis'te Volodymyr Zelensky'yi sıkıştırma; Fransa'nın Ukrayna'ya barış gücü gönderme yönündeki açıklamalarının birkaç gün içinde çökmesi; Trump'ın Alaska'da Vladimir Putin ile zirve yapmasının ardından, bir grup Avrupalı liderin okul müdürünün odasına çağrılan çocuklar gibi masasının etrafında hizalanması; ve ABD başkanının Rusya'yı "kâğıttan kaplan" olarak nitelendirmesi üzerine Avrupalı liderlerin alkış tutması, fakat onun bu hayvanla yalnız başlarına savaşmak zorunda kalacaklarını ima ettiğini fark etmeleri.

19 Kasım'da, ABD arabuluculuğunda Ukrayna'ya ağır koşullar dayatan bir barış önerisi haberi yayıldı. Bu, Avrupa liderleri için de yeni bir gelişmeydi ve bir ABD yetkilisi durumu daha da aşağılayarak şöyle dedi: "Avrupalılar pek umurumuzda değil." İlk kırk sekiz saat boyunca Avrupalılar bu habere şaşkın, somurtkan bir sessizlikle karşılık verdiler.

Amerikalılar büyük ölçüde tatsız bir manzaraya tanıklık ettiler. Avrupalılar ise bu sırada, kendi elitlerinin yeniden silahlanma çılgınlığına kapıldığını izliyorlardı — tiz bir korku tellallığı ("barış içinde geçirdiğimiz son yaz"), yapay bir talim çavuşu edası ve baş döndürücü savaş rantçılığıyla karakterize edilen bir çılgınlık. Yorgun klişeler tüketiliyor: gençliğimiz savaş için fazla yumuşak ve vatan için ölmeyi ya da öldürmeyi istemeyen herkes halkın moraline tehdit oluşturuyor.

Peki, Avrupalı elitler arasındaki bu çılgınlığı ne açıklıyor? Neyi, katı mali kuralları bir kenara atacak, vatandaşları yeni kemer sıkma önlemleriyle yabancılaştıracak ve ardından onların hoşnutsuzluklarını azarlayacak; ticaretteki pozisyonlarını sessizce terk edecek ya da demokrasiyi askıya alacak kadar aniden harekete geçmeye hazır hale getirdi? Neden yirminci yüzyılın başlarından kalma çürümüş militarist propaganda klişelerini yeniden canlandırıyorlar?

Avrupa, Yalnız

Soğuk Savaş'ın sonunda Amerika Birleşik Devletleri geriye kalan tek süper güç olduğunda, Francis Fukuyama'nın "tarihin sonu" tezi ya da Wolfowitz Doktrini gibi teoriler, tek kutuplu gerçekliği bir zorunluluk haline getirdi. ABD'nin küresel hegemonyası her ne pahasına olursa olsun korunmalıydı ve ordusu, dünyanın herhangi bir yerindeki rakiplerini — gerekirse aynı anda — yenebilecek güçte olmalıydı. Askeri ve ekonomik olarak ABD'nin çok gerisinde kalan bölgesel güçler, Amerikan üstünlüğüne boyun eğmek zorundaydı. Bu doğrultuda, başta NATO olmak üzere askeri ittifaklar genişletildi ve Kuzey Afrika'dan Orta Asya'ya kadar "sonsuz savaşlar" başlatıldı.

Sonrasında, son on yıl içinde, yeni bir kuşak Amerikalı düşünürler bu üstünlük arayışını sürdürülemez, ulusal güvenliğe zararlı ve demokrasi ile toplumsal refaha yıkıcı olarak eleştirmeye başladı. "Primacy" (üstünlük) terimi, ABD siyasi yelpazesinde olumsuz bir çağrışım kazandı. Ancak bu değişim Avrupa'ya hiç ulaşmadı.

Avrupa Parlamentosu'nun eski kıdemli dış politika danışmanı Eldar Mamedov'a göre, bu durum Brüksel'in karar alıcı çevrelerinde bile fark edilmedi: "Avrupalı politika yapıcılara ABD'nin neden Avrupa'nın Rusya'yı diz çöktürmesine yardım etmek istediğini sorduğumda, liderlik, üstünlük ve hakimiyetten bahsediyorlar — sanki Washington'da üstünlük artık 'ayıp bir kelime' haline gelmiş haberleri onlara hiç ulaşmamış gibi."

Yine de Trump yönetiminin NATO üyelerinden daha fazla savunma harcaması talep etmesi şaşırtıcı olmamalıydı. Amerikalılar, 1950'lerde Sovyetler Birliği'ni kontrol altına almak ve 1990'lardan itibaren küresel üstünlüğün ortak projesini finanse etmek amacıyla, Avrupalı müttefiklerine uzun süredir askeri harcamalarını artırmalarını söylüyorlardı. Ancak Amerika, küresel üstünlüğünün en değerli mücevheri ve ana merkezi olan Avrupa'daki askeri varlığından da muazzam faydalar elde etti.

Avrupalı liderler bugün, dondurulmuş Rus varlıklarını teminat göstererek yüksek riskli bir kumar oynamak gibi umutsuz adımlar atıyorlarsa, bunun nedeni ABD üstünlüğünün sona ermesinin, Avrupalılar açısından Amerikalılar için olduğundan çok daha dramatik bir statü kaybına karşılık gelmesidir. Amerika Birleşik Devletleri, çok kutuplu düzenin tartışmasız kutuplarından biri olan bir süper güç olmaya devam ediyor. Peki, Avrupa tek başına askeri güç ve güç politikası açısından ne olmalı? Bir süper güç mü?

Avrupa vatandaşları bunu istiyor mu? Bununla birlikte kaçınılmaz olarak gelecek olan, demokrasilerini zehirleyecek, eşitsizliği artıracak ve dünya barışını tehdit edecek büyük güç rekabetini de istiyorlar mı? Bu sorular Avrupalılara hiç sorulmadı. Onlara panik içinde silahlanmaları ve yarışa katılmaları yönünde emir verildi.

Ancak bunun nedeni, Rusya'nın NATO ülkelerine saldıracağı korkusu değildir.

Avrupa'nın politik kanaat önderleri, Putin'i bir ülkeyi diğerinin ardından saldırıya uğratan, bu süreçte (ve tüm mantığa aykırı biçimde) giderek güçlenen, dünyayı fethetmeye çalışan çılgın ve açgözlü bir figür olarak gösteren bir hikâyeyi anlatmayı seviyorlar. Macron'un ifadesiyle: "Kapımıza dayanan, hayatta kalmak için sürekli beslenmek zorunda olan bir yırtıcı."

Brüksel merkezli düşünce kuruluşu Bruegel de durumu bu şekilde açıklıyor: Rusya Avrupa'ya saldıracak. Neden? Çünkü belirli bir silah kategorisinde çok sayıda parçası var. Ancak bu argüman; sızdırılmış Rus kaynaklarından elde edilen herhangi bir kanıttan, modern (ya da eski) Rus tarihinden çıkarılabilecek ipuçlarından ve en önemlisi sağlam bir stratejik gerekçeden tamamen yoksun. NATO'nun kolektif ordularının Rusya'ninkinden çok daha üstün olduğu son derece iyi belgelenmiş bir gerçektir.

Yılın büyük bölümünde, yeni savaşçı duruşlarında hâlâ bocalayan Avrupa'nın seçilmiş temsilcileri, Rusya'nın saldırı planları sorulduğunda kaçamak yanıtlar verdiler. Bazen, İspanya Başbakanı Pedro Sánchez'in Rus birliklerinin Pireneler'i geçmeyeceğini söylemesi gibi, kendi ülkesinin korkacak bir şeyi olmadığını ağızından kaçırarak gaf yaptılar.

Kimileri, Avrupa'nın tek kurtuluşu olduğu iddia edilen devasa yeniden silahlanma ile siyasetin, ekonominin ve toplumun kapsamlı militarizasyonuna karşı pasif-agresif bir direnç gösterdi. Avrupa Komisyonu Başkanı Ursula von der Leyen'in baharda büyük bir coşkuyla duyurduğu AB'nin silah kredisi mekanizması SAFE, Almanya'nın son anda geri çekilmesiyle yeterli talep görmedi.

NATO üyeleri, Trump'ın talep ettiği GSYİH'nin %5'ine denk gelen savunma harcaması hedefini sözde kabul ettiler, ancak İspanya bu eğilime karşı çıkarak ülkenin sosyal barışını gerekçe gösterdi. Yine de yaratıcı muhasebe yöntemleriyle bu hedefe ulaşmaya çalışıyorlar: köprü onarımlarından yapay zekâ yatırımlarına kadar her şey bu hesaplama dahil edilecek. Buna rağmen, bu dağınıklık — İspanya'nın %5'e hayır demesi, Slovenya'nın kısa ömürlü NATO referandumu çıkışı, Macaristan'ın kronik muhalefeti — Avrupa'nın neo-militarizminin yürüyüşünü yavaşlatabilir, ancak durduramaz.

Avrasya'da Hegemonya

Avrupa liderlerinin, Haziran ayında İsrail ve ABD'nin İran'a yönelik yasadışı saldırılarına verdikleri tepki, Avrupa'nın yeni savaşçılık eğiliminin ardındaki güdülerini daha da netleştirdi: Almanya Şansölyesi Friedrich Merz, İsrail'e Avrupa'nın "kirli işini" yaptığı için teşekkür

ederken, von der Leyen İsrail'in meşru müdafaa hakkı hakkında nutuk çekti ve İran'ı azarladı. İki ay sonra, "E3" — Almanya, Fransa ve Birleşik Krallık — İran'a yaptırımları yeniden devreye soktu. Görünüşte bu adım, İran'ın müzakere masasına dönmemesi nedeniyle atılmıştı, ancak gerçekte Trump'a önceden gösterilen bir itaat ifadesiydi ve Ukrayna'daki savaşın sürmesini sağlamak adına onu memnun etmek için yapılmıştı.

Avrupa'nın yeni savaşçılığı, bir tehlikeden korunma değil, üstünlük kurma meselesidir.

Kanadalı uzman Zachary Paikin, Avrupa dış politika yapıcılarıyla aylar süren röportajların ardından bu durumu şöyle özetliyor: "Güvenlikle ilgili konulardaki huzursuzluk, çoğu zaman statüyle ilgili daha derin kaygıların bir yansıması olabilir." Avrupa elitleri, ülkelere yönelik olası bir saldırıdan çok, onlarca yıldır Amerika Birleşik Devletleri'nin küçük ortakları olarak rahatça yerleştikleri üstünlük konumlarını kaybetmekten korkuyorlar.

Avrupalı politikacılar, diplomatlar, yardım görevlileri ve onlara yakın duran yorumcular, güç politikasının imkanlarının çok ötesinde yaşamaya alışmışlardır: başkalarına değerler hakkında kibirli dersler vermek, üçüncü ülkelerin iç işlerine hoyratça müdahale etmek, kaynaklarını ele geçirmek ve pazarlarını açmaya zorlamak, Libya'da olduğu gibi askeri maceralara girişmek. Amerikan üstünlüğünün sağladığı konforlu gölgelikte, Avrupa devletleri bencil, kârlı ve kimi zaman da vicdansız bir dış politika izleyebildiler. ABD tek kutuplu dönemin küresel hegemonyasına veda ederse, Avrupalılar da dolaylı bir üstünlük statüsünü kaybedecek ve dünyadaki devletlere egemen eşitler olarak muamele etmek zorunda kalacaklar. Bu düşünce, Avrupa'nın dış politika çevrelerindeki pek çok kişiyi sinir krizi eşiğine getiriyor.

Dolayısıyla, günün emri Batı'nın üstünlüğünü korumaktır — ideal olarak geçmişte olduğu gibi Amerikalıların torpilli çocuğu (nepo baby) olarak — imparatorluğun çöküş yaşadığı şu anda bu ne kadar absürt olursa olsun. Avrupa'nın "kendi güvenliğinden sorumlu olması" ifadesi şu anlama geliyor: savaşla ilgili her şeye yığınla para harcamak ve bu mesajı, aşırı pahalı ABD savunma sanayisinden verilen büyük siparişlerle pekiştirmek. Bunlar Rusya'nın saldırısı korkusundan değil, birer rüşvet olarak tasarlanmıştır. NATO Genel Sekreteri Mark Rutte'nin Trump'a yönelik acıklı dalkavukluğu ya da Avrupalıların Amerikan silahlarının Ukrayna'ya teslimat masraflarını karşılayacağına dair son anlaşma, bu düşünce yapısını yansıtır.

Bunu anlamlandırmaya çalışan hem yüksek profilili köşe yazarları hem de internetin daha sert köşeleri, Avrupalıların ABD'nin vasalları olduğunu ya da kendilerini vasallaştırdıklarını öne sürüyor. Ancak bu, Avrupa liderlerinin zorla hareket ettiğini veya mazoşist bir eğilim sergilediklerini ima ediyor — ki bu hiç mantıklı değil. Kendilerine ekonomik olarak zarar veriyorlar ve kendilerini küçük düşürüyorlar, çünkü karşılığında Amerikan üstünlüğünden dolayı olarak

faйдalanmaya devam etmenin bu ağır bedele değeceğini umuyorlar.

Alternatif olarak, bazı Avrupalılar, Amerika'nın gölgesinden uzak, dünyanın üçüncü büyük gücü olarak bağımsız bir Avrupa hegemonyası hayal ediyorlar. Avrupa'nın böyle bir geçmişi var: İngilizler dünyanın sömürgeleştirilmesini "beyaz adamın yükü" olarak gördüler, Fransızlar bunu "medeniyet misyonu" olarak tanımladılar ve Almanlar ise, daha az bilinir biçimde, Alman özünün dünyayı iyileştirebileceğini iddia ettiler. Bugün AB, hem bu üstünlük hayallerinin yansıtıldığı bir platform hem de bu hayalleri uygulamaya geçiren bürokratik bir makine işlevi görüyor.

Yıl boyunca Avrupa liderlerinin konuşmaları "daha iyi olmak" ve "zafer" söylemleriyle yankılandı: Daha fazla paramız var, değil mi? Daha zekiyiz, daha güçlüyüz, daha iyiyiz; Rusya'yı daha önce bir kez yendik. Bu sefer yenemememiz mümkün olamaz. Olmaması gereken şey, olamaz.

Brüksel içinden hayal kırıklığına uğramış kaynaklar, Eldar Mamedov'a, kapalı toplantılarda bu inançların yaygın, rahatsız edici derecede yüzeysel ve hiç sorgulanmadığını söylediler: "Biz 500 milyonuz, NATO'da 1 milyarız, Rusya sadece 140 milyon"; "Rusya'nın GSYİH'sı sadece İspanya'nın ya da İtalya'nınki kadar"; ve "Matematik ortada: Rusya'yı yenemememiz imkânsız, dolayısıyla yenmeliyiz ve bunu rahatlıkla karşılayabiliriz."

Uzun süredir sürgünde yaşayan eski Rusya Merkez Bankası yetkilisi Sergey Aleksashenko, Avrupa'nın Rusya'nın yaklaşan ekonomik çöküşüne olan inancını şöyle değerlendiriyor: "Batılı politikacılar kendilerini kandırmayı sever." Röportajı yapan Alman gazeteci ise şunu ekliyor: Rusya'yı bilgi savaşı çerçevesinde küçümsemek bir şeydir, ama "bu insanların söylediklerine gerçekten inandıklarını" fark ettim.

The Economist, "Avrupa ile Rusya arasındaki güç dengesini değiştirmek için tarihi bir fırsat" olduğunu heyecanla duyuruyor. Avrupa'nın Rusya'yı yerine oturtmasının maliyeti 390 milyar dolar ile "yüksek" olabilir ama "mükemmel bir değer." Avrasya'da hegemonya buna değer.

Mamedov'un aktardığına göre, Avrupa dış politika çevrelerinde, "Ukrayna'da herhangi bir uzlaşma, Rusya'nın kontrol ettiği toprakları elinde tutmasına yönelik herhangi bir öneri, AB için stratejik bir yenilgi anlamına gelir — resmi jargonda böyle ifade ediliyor — ve bu kabul edilemez, aşağılayıcı olur" düşüncesi hâkim. Peki, sözünü ettikleri strateji tam olarak nedir? Çokça övülen "güvenlik" neye benzeyecek? Avrupa, ABD'nin Avrupa'da konuşturduğu ve şimdi azaltmaya başladığı tüm askeri teçhizatı ve birlikleri bire bir mi ikame etmeli? Belki de, Yeşiller Partisi'nin eski dışişleri bakanı Joschka Fischer'in lobi sektöründeki koltuğundan talep ettiği gibi, Avrupa komutası altındaki kendi nükleer silahlarımızla mı?

Bu, basitleştirici ve yetersiz bir hesaplama. Şafağında olduğumuz çok kutuplu düzende, jeopolitiğin tektonik

plakaları tüm dünyada Rubik Küpü gibi kayıyor: Küpü bir tık döndürdüğünüzde, birdenbire birçok yüzü farklı görünmeye başlıyor. Artık küresel hegemonun askeri üssü ve roket rampası olarak hizmet etmeyen bir Avrupa, komşuları tarafından farklı algılanacaktır — daha az ayrıcalıklı ama aynı zamanda daha az tehditkâr. Avrupa’da güvenliğin herhangi bir tanımı, akademisyenlerin “büyük strateji” olarak adlandırdığı şeyi gerektirir — yani: “Dünyada hangi rolü oynamak istiyoruz ve bu amaca ulaşmak için hangi araçları kullanacağız?” sorusuna bir cevap. Bu soru hâlâ cevapsız; hatta henüz sorulmuş bile değil — en azından Avrupa vatandaşlarına değil.

Böyle bir büyük stratejiden somut bir dış ve güvenlik politikası türetilir ve ondan da dar anlamda bir askeri strateji — belirli askeri hedeflerin gerçekleştirilmesi için silah, asker ve lojistik (ve tüm hibrit unsurlar) konuşlandırılması — çıkarılabilir. Oysa şu anki yeniden silahlanma, savunma lobisinin çantalarında uzun süredir duran sipariş formlarındaki kutuların kafasızca işaretlenmesinden ibaret görünüyor ve hızla değişen savaş gerçekleriyle hiçbir ilgisi yok.

Doğu ve Kuzey Avrupa’yı etkisi altına alan son drone histerisi, benzer bir modeli daha da hızlı bir şekilde izledi. Von der Leyen’e kadar tüm AB yetkilileri, sözde bir “drone duvarı” inşa etmekten söz ettiler, bunun finansman ve uygulamasında liderlik üstlendiler, somut bütçeler hazırladılar ve düşünce kuruluşlarından coşkulu alkışlar aldılar — tüm bunlar, Danimarka, Almanya ve Litvanya’da görülenlerin Rus drone’u ya da hatta drone bile olmadığının netleşmesinden önceydi. “Drone duvarı” en yeni teknolojiyi, ortaya çıkan tehditlere gerçek zamanlı yanıt vermeyi, gönül rahatlığı için kusursuz korumayı çağırıyor. Ancak bu sadece bir pazarlama terimi ve arkasında belirsiz, birbiriyle rekabet eden ve test edilmemiş teknolojik öneriler var.

Bu aralar drone duvarı portföyünü kontrol etmeye çalışan AB savunma komiseri Andrius Kubilius, Mayıs ayında bu “büyük strateji” sorusuna — demokratik bir yetkisi olmasa da — yardımcı bir cevap sundu: “Kısaca Pax Europaea: Gelecek olan şey şu — Avrupa yükseliyor, savunma kapasiteleriyle birlikte; Rusya düşüyor, maddi ve siyasi olarak; ABD çekiliyor, geri çekilmeye hazırlanıyor; Ukrayna katılıyor, savunma alanında Avrupa ile acil entegrasyona hazırlanıyor. Avrupa’yı yeniden bağımsız hale getirin!” Bu bakış açısına göre, Rusya’nın ihaneti, Ukrayna’nın ötesine geçerek Avrupa’yı işgal etme planlarında değil; AB’nin Avrasya’nın lider gücü olma iddiasına boyun eğmemesinde yatıyor.

Avrasya, Rusya ile bitmiyor. Merz’in yüksek sesle yaptığı “kirli iş” yorumu ve Çin’e yönelik bir dizi düşmanca politika, AB’nin Avrasya kıtasındaki büyük hegemonya stratejisinin İran ve Çin’i de kapsayan bir tür “bir alana iki öde” kampanyası gibi işlediğini gösteriyor.

Bu durum, “Rusya ile savaşa hazır olmalıyız” gibi açıklamalara yeni bir ışık tutuyor — bu tarih 2029 kadar uzak bir gelecek de olabilir, ya da son bir Fransız

uyarısında belirtildiği gibi, bu akşam bile olabilir. Bu açıklamalar, istihbaratla ortaya çıkarılmış sözde Rus saldırı planlarına değil, Batı’nın niyetlerine dayanıyor: Rusya’ya karşı vekalet savaşının en az iki ya da üç yıl daha sürdürülmesi, Baltık ülkelerine Alman askerlerinin konuşlandırılması, devasa yeniden silahlanma ve NATO’nun Kaliningrad’a karşı önleyici bir yıldırım savaşı hazırladığına dair övünmelerin hepsi, Rusya ile bir savaşın kaçınılmaz olduğu değerlendirmesine dahil edilmiş durumda. Nitekim, Avrupalı liderler bu savaşın gerçekleşmesi için giderek daha kararlı görünüyorlar. Merz, Donald Tusk ve Macron, son zamanlarda hepimiz zaten savaşta olduğumuzu söylediler — en azından bir tür savaşta. Düşünce kuruluşlarının mantığına göre, önemli olan tek şey Avrupa’nın para ve insan kaynağındaki “ezici” potansiyel üstünlüğünü, doğru kararlılıkla askeri güce dönüştürmektir.

Dahil edilmeyen — çünkü amaçlanmayan — alternatif senaryolar arasında ise barış görüşmelerine yapıcı bir katılım, gerilimi azaltma, diplomatik ilişkilerin yeniden kurulması, karşılıklı silah kontrolü ve güven artırıcı önlemler gibi seçenekler yer alıyor. Avrupa karar alıcıları gerçekten kıtalarının güvenliğini düşünüyor olsalardı, militarizasyon yerine siyasi ve diplomatik önlemleri önceliklendirirlerdi — çünkü ikincisi çok daha fazla başarı vaat ediyor.

Eğer Barış İstiyorsanız...

Ancak Avrupa’nın yeni savaşçılık eğilimini eleştiren ve bu aceleci silahlanma yarışlarına alternatifler sunan herkes, Avrupalı fikir liderleri tarafından kenara itilecek ve siyasi olarak harekete geçirilmiş, aşırı derecede çevrimiçi kamuoyunun alay ve tiradlarına maruz kalacaktır.

Onlar “caydırıcılığı” keşfettiler ve bunu savaş ve barış üzerine son söz ilan ettiler. Bu, son derece dengesiz bir bakış açısidir — sanki “Uluslararası İlişkiler Giriş” dersinin ikinci bölümünü atlamışlar gibi. Oysa o bölümde, caydırıcılığa dayalı bir stratejinin kaçınılmaz sonucu olan güvenlik ikilemini öğreneceklerdi. Romalılar “Eğer barış istiyorsan savaşa hazırlan” deyimini icat etmiş olabilirler, ama onlar bir yalanı yaşıyorlardı. W. E. B. Du Bois’ın dediği gibi: “Savaşın nedeni savaşa hazırlıktır.”

Bu sonbaharda gerçekleşen — veya belki de hiç gerçekleşmeyip yine de büyük bir heyecan yaratan — insansız hava aracı ihlalleri, caydırıcılığın bizi nasıl bir güvenlik ikilemine sürüklediğini gösteren ders kitabı niteliğinde bir örnektir. Tırmanma kadranında, rakibimizle iç içe geçmiş durumdayız. Biz kadranı bir tık ileri çevirdiğimizde, karşı taraf da aynısını yapıyor. Yıllarca bu kadranla oynadıktan sonra, Rusya ve Avrupa karşılıklı tırmanış sarmalına derinlemesine kilitlenmiş durumda. Avrupa hava sahasına giren Rus insansız hava araçları ve uçakları, Avrupa liderlerinin bir ateşkes yürürlüğe girer girmez Ukrayna’ya “güvence gücü” gönderme yönündeki aylarca süren laflarının ardından, kadranı yüksek sesle bir tık çevirme hamlesidir — açık bir uyarıdır.

Giderek yükselen savaş çılgınlıkları, akılcı tartışmaları bastırıyor. Yaygın militarizm koşullarında, siyasetin doğal yasaları askıya alınır ve bariz saçmalıkları işaret edenler cezalandırılır. Örneğin, GSYİH'nın keyfi bir oranını — yıllarca %2'ydi; dün hâlâ %3,5'ti; şimdi ise %5 oldu — belirsiz biçimde tanımlanmış savunma ihtiyaçları için harcamak üzere seçebileceğimiz fikri... peki, tam olarak ne için? Barış ve güvenlik içinde yaşamak için mi? Ya da belki de Avrasya'da yeni bir hegemonya stratejisini zorla hayata geçirmek için mi? Demokratik yönetişimin ve siyasetin başka hiçbir alanında, başka hiçbir bakanlıkta bir bakan havadan bir rakam uydurup onunla tartışmanın başlangıcını ve sonunu belirleyemez.

Oysa tartışılması gereken pek çok şey var. Avrupa, aşırı pahalı, sözde “altın kaplama” silah sistemlerine yüz milyarlarca euro — belki de 3 trilyon euroya kadar — harcama yolunda ilerliyor. Adam Tooze'un tanımladığı gibi, “Hayal edilebilecek en büyük kamu parası israfı”: Almanya'nın 2030 yılına kadar sipariş ettiği 123 tank, üretim hatları uzun zaman önce durduğu için özenle elle imal edilmek zorunda kalacak. Tanesi 29 milyon euroya kadar mal olan bu tanklar, savaş alanına çıktıktan sadece birkaç dakika sonra, ucuza mal edilmiş bir drone tarafından yok edilebilir. Bunu OSINT kanallarında canlı canlı izledik.

Çok kutuplu büyük güçler rekabetinin tüm aktörleri, artık bu yeni ve yıkıcı maliyet-fayda hesabına tabidir. Mayıs ayında Amerikalılar, dünyanın en yoksul ülkelerinden birinden fırlatılan ucuz insansız hava araçları ve roketlerle savaşmak için pahalı uçakları ve gemileri harcamanın mantıksız olduğuna karar vererek Husilerle ateşkes imzaladı. Haftalar sonra, Rusya, Ukrayna güvenlik servisinin hem gösterişli hem de düşük maliyetli bir drone operasyonu sonucunda stratejik bombardıman filosunun önemli bir bölümünü kaybetti.

Tüm bunlar, Avrupalıların silahlanmaktan vazgeçip arkasına yaslanarak hiçbir şey yapmaması gerektiği anlamına mı geliyor? Elbette ki hayır. Militarizmin mantıksızlığından kurtulmak, silahlanma yarışını bir tehdit olarak ifşa etmek ve sabırlı, disiplinli diplomasi yoluyla tırmanışı durdurmak ve barışı sağlamak için çok düşünmemiz, tartışmamız, örgütlenmemiz ve çalışmamız gerekiyor. Beyaz milliyetçiliğe yönelmiş emperyalist bir Amerika'nın sağladığı dolaylı üstünlük ya da Avrasya'da hegemonya elde etmeye çalışan militarist bir süper güç olarak Avrupa, elimizdeki tek seçenekler değil. Biz Avrupalılar, dünyada hangi rolü oynamak istediğimiz ve bu amaçla hangi araçları kullanacağımız sorusuna daha iyi bir cevap bulmalıyız.

Dipnot:

***Bu metin, Jacobin'in Almanca baskısında yayımlanan bir makalenin kısaltılmış ve güncellenmiş bir versiyonudur.**

Kaynak: <https://jacobin.com/2025/11/europe-war-ukraine-strategy-peace/>

Netanyahu Rejimi ve Güvenlik Eksenli Otoriterleşme

DOÇ. DR. NECMETTİN ACAR
www.kritikbakis.com

En Demokratik Devlet” Söyleminin Ötesine Geçmek

Ana akım uluslararası ilişkiler literatürü, İsrail’i Ortadoğu’daki “en demokratik devlet” olarak konumlandırmayı alışkanlık haline getirmiştir. İsrail’e atfedilen bu istisnai rol, yalnızca onu bölgenin geri kalanından olumlu anlamda ayırtırmakla kalmaz, aynı zamanda Ortadoğu ülkelerindeki yönetimleri aşağılayan, onların devlet geleneklerini ve kurumsal kapasitesini küçümseyen bir ima da içerir. Bu çerçevede düzenli seçimlerin yapılması, iktidarın görece pürüzsüz el değiştirmesi, kurumsallaşmış bir hukuk sisteminin varlığı ve canlı bir sivil toplum-devlet ilişkisi, İsrail demokrasisini “örnek model” olarak sunmak için sıklıkla referans verilen göstergeler olmuştur. Basın özgürlüğü, demokrasi endeksleri ve hukukun üstünlüğü gibi kategorilerde İsrail ile komşu Arap/Ortadoğu devletleri arasında çizilen yanlı fakat belirgin farklar da bu anlatıyı uzun süre beslemiş, İsrail’i bölgesel bağlamda neredeyse örnek alınması gereken normatif bir “istisna”ya dönüştürmüştür.

Bu yazının amacı, özellikle 7 Ekim sonrasında daha görünür hale gelen siyasal ve askerî pratikler ışığında, İsrail’in siyasal sistemi hakkındaki bu Batılı ana akım yaklaşımı sorgulamaktır. Yazının temel iddiası, İsrail’in de tıpkı Arap Ortadoğu’sundaki birçok siyasal yapı gibi “devlet”ten çok “rejim” kavramsallaştırmasıyla ele alınması gerektiğidir.

Demokratik kurumların işleyiş biçimi, basın özgürlüğünün fiilî sınırları, uluslararası hukuka bağlılık düzeyi ve devlet-toplum ilişkilerinin niteliği birlikte değerlendirildiğinde, İsrail’in yönetim yapısının normatif-demokratik bir istisna olmaktan ziyade, güvenlik eksenli, ayrıcalık üretici ve rejim güvenliğini önceleyen bir mantıkla işlediği iddia edilecektir. Bu çerçevede İsrail, Ortadoğu’daki diğer siyasal yapıların üzerine yerleştirilen “demokratik vitrin” olmaktan çok, aynı rejimsel dinamiklerin farklı kurumsal kılıflarla yeniden üretildiği bir örnek olarak okunacaktır.

Ortadoğu Rejimleri

Uluslararası ilişkiler disiplininin temel uğraşlarından biri, devletleri ve onların politik düzenlerini kavramsal kategorilere ayırarak karşılaştırmaktır.

Ana akım kuramlar Arap Ortadoğu’sundaki siyasal yapıları genellikle “rejimler” başlığı altında ele alır. Bu sınıflandırma tek adam yönetimleri, mutlak monarşiler ve farklı derecelerde kişiselleşmiş otokrasiler arasında bir tasnif içerir. Bu yaklaşımdaki ortak payda, yöneten ile yönetilen arasındaki temsili meşruiyet bağının zayıflığıdır.

Böylece devlet yetkesinin kullanımında kamusal çıkarla yöneticinin şahsî veya hanedanî çıkarı arasındaki mesafe açıklamanın merkezine yerleşir.

Bu bağlamda “rejim güvenliği” kavramı keskin bir analitik mercek sunar.

Bu kavram, ulusal güvenliğin referans nesnesinin toplum değil iktidardaki elit olduğunu vurgular. Sonuçta ordu, istihbarat ve güvenlik bürokrasisi, rejimin bekasını koruyacak şekilde kurumsallaşır. Toplumsal muhalefet, dış politika öncelikleri ve hatta kalkınma stratejileri bile rejimin ömrünü uzatacak biçimde tasarlanır, “ulusal çıkar” iddiası pratikte rejimi meşrulaştıran bir sembolik perdeye indirgenir.

Arap petrol ekonomilerindeki rant dağıtım mekanizmaları bu dinamiği pekiştirmiştir. Gelirin vergi yerine hidrokarbon ihracatından gelmesi, rejimi topluma hesap verme zorunluluğundan kurtarıırken sadakat satın alma kapasitesini artırmıştır. Bu sistemde seçkin ağları, siyasal bağlılığı kurumsal denetimin yerine geçirir, katılım kanalları prosedürel değil, keyfi patronaj ilişkileri üzerinden işler. Protesto potansiyeli ise güvenlik aygıtının yasal değil kişisel sadakate dayalı örgütlenmesiyle bastırılır. 2011’de görüldüğü üzere rejim krizi tetiklendiğinde devlet kapasitesi de eşzamanlı çöküş riskiyle yüzleşir.

Kuramsal olarak bu tablo klasik devlet-merkezli analizlerin ötesine geçmeyi zorunlu kılar. Rejim güvenliği perspektifi dış politikayı bile içsel meşruiyet krizlerini yönetmenin aracı olarak görür. Kim zaman bölgesel rekabetlerde alınan sert tutum, içeride rızayı pekiştirme işlevi görebilir. Dolayısıyla Arap Ortadoğu’sunu incelerken analistin bağımsız değişken olarak “devlet” yerine “rejim tipi”ni alması, hem içsel dönüşümü hem de bölgesel davranışı daha tutarlı açıklama olanağı sunar.

Netanyahu Rejimi

Mevcut İsrail yönetimini “Netanyahu rejimi” olarak kavramsallaştırmak, onu Arap otokrasilerinden niteliksel olarak ayırmadan, benzer “rejim güvenliği” mantığını vurgulamaya imkân verir. Biçimsel olarak seçimli bir demokrasi söz konusu olsa da, iktidar koalisyonunun temel önceliği, Buzan’ın anlamında “ulusal güvenlikten” çok iktidar bloğunun devamını temin etmektir. Yargı reformu girişimleri, koalisyon içi pazarlıklarla medyaya ve sivil topluma dönük baskılar, bağımsız kurumların sistematik biçimde zayıflatılması bu perspektiften okunabilir. Basın özgürlüğüne yönelik siyasi baskı, güvenlik söylemi ve “savaş hali” gerekçesiyle meşrulaştırılır, böylece eleştirel medya, rejim güvenliği açısından “iç tehdit” kategorisine itilmiş olur. Uluslararası hukuk alanında da benzer bir ikili standart gözlenir. Gazze’deki askeri operasyonlara dair savaş suçu ve soykırım suçlamaları, iç kamuoyuna çoğunlukla “İsrail’in varlık hakkına saldırı” çerçevesinde sunulur ve kriminalize edilir. Bu da uluslararası hukuku, rejimin bekasına karşı “dışsal komplonun” parçası gibi resmeder. Hesap verebilirlik mekanizmaları—hem iç hukukta hem uluslararası düzlemde—güvenlik bürokrasisi, koalisyon dengeleri ve aşırı sağın ideolojik kırmızı çizgileri tarafından kısıtlanır. Bu sistemde demokratik teamüller, seçim prosedürüne indirgenmiş, liberal bileşenler olan haklar, özgürlükler, kuvvetler ayrılığı giderek aşınmıştır.

Bu yapıyı pekiştiren en önemli faktörlerden biri, özellikle ABD’den gelen askeri ve mali desteğin yarattığı “dış rant”tır. Güvenlik yardımları ve siyasi koruma, rejimin hem savaş ekonomisini sürdürmesine hem de içerde maliyet ödemediği sert güvenlik politikaları izlemesine imkân verir. Böylece İsrail ekonomisinin önemli bir kesimi, yüksek teknoloji ve savunma sanayii üzerinden dış fonlara ve savaş koşullarına bağımlı, fiilen rantiyer bir karakter kazanır. Üretken, barış temelli ekonomik entegrasyonu savunan aktörler marjinalleşirken, ekonomik faaliyeti “güvenlik devleti” mantığına tabi kılan aşırı sağ elitler güçlenir. Neticede “ulusal çıkar” söylemi ile “Netanyahu rejiminin çıkarı” arasındaki mesafe kapanır. Devlet değil rejim tipi, hem iç krizi hem de bölgesel davranışı açıklayan asli değişken hâline gelir.

Sonuç olarak, Tom Barrack’ın Doha Forum’da dile getirdiği “Bu bölgede gerçekte en iyi işleyen şey, ister beğenin ister beğenmeyin ‘hayırsever bir monarşi’ olmuştur. İşleyen model budur” tespiti, İsrail’e atfedilen istisnai demokratik konumun sorgulanması bakımından çarpıcı bir ayna işlevi görmektedir. Barrack’ın “hiçbir yerde demokrasi göremiyorum” ifadesi, bölgesel düzeyde kurumsallaşmış bir liberal demokrasiden ziyade, farklı yoğunluklarda otoriter, patrimonial ve güvenlik eksenli rejimlerin hâkim olduğunu vurgular. Bu çerçevede İsrail, kendi resmi söyleminde ve Batı literatüründe “Ortadoğu’daki tek demokrasi” olarak sunulsa da, pratik işleyiş itibarıyla tipik bir Ortadoğu rejimiyle önemli benzerlikler sergilemektedir.

Rejim güvenliğini toplumsal güvenliğin önüne koyan zihniyet, basın özgürlüğünü güvenlik tehdidi lehine daraltan uygulamalar, uluslararası hukuku rejim çıkarlarını tahkim eden esnek bir enstrümana indirgeyen yaklaşım ve özellikle ABD başta olmak üzere dış kaynaklara dayalı “dış rant” bağımlılığı, Netanyahu İsrail’ini klasik devlet-merkezli analizlerden çok rejim tipleri literatürü içinde konumlandırmayı gerektirir. Seçimli prosedürlerin varlığı, bu rejimsel mantığı maskeleyen bir “demokratik cila”dan ibaret kalmakta; hesap verebilirlik, şeffaflık ve hukukun üstünlüğü gibi liberal-demokratik unsurlar giderek aşınmaktadır. Dolayısıyla İsrail’i normatif bir istisna olarak değil, Ortadoğu’nun güvenlikçi, rantiyer ve ayrıcalık üretici siyasal düzenleriyle aynı analitik kategori içinde, yani bir “rejim” olarak okumak, hem güncel pratikleri hem de bölgesel davranış kalıplarını anlamak açısından daha tutarlı bir çerçeve sunmaktadır.

***Doç. Dr. Mardin Artuklu** Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölüm başkanı. Lisans eğitimini İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Kamu Yönetimi bölümünde, yüksek lisans eğitimini Sakarya Üniversitesi Uluslararası İlişkiler anabilim dalında, doktorasını Yıldız Teknik Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler anabilim dalında tamamlayan Acar halen Mardin Artuklu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler bölümünde öğretim üyesi olarak çalışmaktadır.

İki Ucube Siyasa: Yahudiler ve 'Dürzi Siyonizmi'

DR. MUSTAFA EKİCİ

www.kritikbakis.com

14 yıllık kanlı bir iç savaşın ardından gelen Suriye devrimi, Birinci Dünya Savaşının galipleri tarafından dayatılan bölgesel düzeni temelinden sarsmaktadır. Devrimin Ortadoğu'da yol açtığı büyük tektonik sarsıntılar sadece devletleri değil, bölgenin azınlıklarını da tıpkı Birinci Cihan Harbi sonrasındakine benzer savrulmalar ve kıskırtmalarla karşı karşıya bırakmaktadır. Bu manada Suriye'nin kadim azınlıkları Dürziler ve Nusayriler, söz konusu büyük sarsıntıların yarattığı yeni pozisyonlanmada, bölge devletleri ve dışardan bölgeye etki etmek isteyen uluslararası güçler için geçmişte olduğu gibi yeniden kıymet kazanmış durumdalar. Söz konusu kıymet esas olarak bu azınlıkların manivela olarak kullanım değeridir.

Suriye iç savaşı boyunca gerek rejimin gerekse bölgesel/uluslararası güçlerin sıklıkla araçsallaştırdığı azınlıklara dayalı çatışma dinamiğinin, Suriye Devrimi sonrasında yeniden harekete geçirilmek istendiği gözlenmektedir. Bu bağlamda, ülkenin güney sınırları boyunca yerleşik parçalı bir demografik yapı olarak Dürziler üzerinden yeni bir çatışma dinamiği tetiklemek için İsrail'in askeri ve istihbari faaliyetleri dikkat çekicidir.

İsrail'in kuruluşundan itibaren oluşturulan bazı mitlere dayalı olarak kayda değer bir Dürzi nüfusun İsrail'e yakınlık hissettiği aşikâr. Özellikle İsrail içinde yerleşik Dürzi popülasyon ve onlarla bağlantılı olarak Golan eteklerinde ve Cebel el-Şeyh'teki Dürzi toplumu, söz konusu çatışma dinamiği için stratejiktir. Ancak tablo, İsrail ve bazı 'Siyonist' Dürzi liderlerin ortaya koymaya çalıştıklarından daha karmaşıktır.

Dürzilik, bin yıl evvel İran'dan gelen ve bölgeyi kasıp kavuran Şii dalganın kalıntılarından biridir. İslam'ın ezoterik yorumlarından biri olan Dürzilik, kapalı bir 'sır' tarikatıdır. Günümüze kadar varlıklarını koruyabilmiş olmalarının temelinde de söz konusu kapalı yapılarının etkisi büyük olmuştur. Akide olarak ana akım İslam inancının epey dışına savrulmuş olsa da Dürzilik, İslam kültür evreninin içinde yer almaktadır. Çoğunlukla Suriye, Lübnan ve işgal altındaki Filistin topraklarında (İsrail'de) yerleşik olan Dürzi popülasyonu, dünya çapında yaklaşık 1.2 milyon civarında tahmin edilmektedir. Kesin olmamakla birlikte Suriye nüfusunun yaklaşık %3'ünü (600.000 civarı) oluşturan Dürziler çoğunlukla dağlık ve kırsal bölgelerde mukimdir. Genel olarak Anti Lübnan dağının güney etekleri, Hawran platosu, Kuneytra'daki Hermon Dağı (Cebel el-Şeyh), Filistin'deki Celile Tepeleri ve Golan Dağı'nın engebeli arazilerinde yerleşik olan Dürzilerin çoğunluğu Süveyde vilayetinde (350.000 civarı) yerleşiktir. Şam'ın Güneydoğusundaki Jaramana, Sahnaya ve civarı da önemli bir Dürzi nüfus (150/200.000 civarında) barındırmaktadır. Bu kırsal ve engebeli arazide izole yerleşim stratejisi, merkezi iktidarın baskısından korunmanın yanı sıra, dini özerkliği korumanın bir yolu olarak da değerlendirilebilir. Suriye Dürzi toplumu, Lübnan Dürzilerine kıyasla daha izole bir yaşam sürdürmektedir. Dürzi toplum örgütlenmesinin temel otoriteleri olan siyasi (meşa'ihul zaman) ve dini (şeyhül-akl) otorite alanları, Lübnan Dürzilerine nazaran Suriye Dürzi toplumunda daha stabil ve görece özerk bir nitelik arz etmektedir.

Suriye Dürzi toplumunda son iki yüzyılın uygulaması ile Şeyhül-akl makamının üç aile (Ceruba, Hinawi ve Haceri) arasında ardışık biçimde el değişmesi sonucu günümüzde üçlü bir Şeyhül-akl otoritesi yerleşmiştir.

Suriye'deki Dürzi toplumunun Suriye devrimine karşı siyasi duruşu iki ana grupta toplanabilir: birinci grup; yeni Suriye yönetimini reddeden ve Dürzi bölgesinin 'özerkliği' savunanlar. Bu grubu, İsrail'deki Dürzi dini lider Muvaffak el -Tarif ve İsrail İstihbarat kurumlarıyla içli dışlı olan, uyuşturucu ticareti ile maruf, Venezuela doğumlu Şeyh Hikmet el- Hicri temsil ediyor. Teolojik olarak bu grubu 'Dürzi Siyonistler' olarak tanımlamak mümkündür. Bu siyasi gruba askeri olarak destek verenler ise, çoğunlukla yeni Suriye yönetimi tarafından kovuşturulmaktan çekinen ve Hikmet el- Hicri ile bağları bulunan devrik Esed rejimi artığı Dürzi asker ve subayların kurduğu Askeri Konsey. Süveyde'deki Askeri Konseyi oluşturan bu silahlı grup da şimdilik Hikmet el- Hicri ile aynı siyasi pozisyonu taşımaktadır. Ancak Muvaffak Tarif'in etkisindeki El Hicri'nin tabanına İsrail sempatisi (Dürzi Siyonizm'i) aşılama çabalarına karşın, Askeri Konsey ile arasında Arap Milliyetçiliği temelinde tarafların şimdilik görmezden geldiği bir ayrışma da bilinmektedir.

İkinci grup ise Suriye'nin birliğini ve merkezi yönetimi savunan Şeyh Yusuf el- Cerbu ve Şeyh Hamud el Hinnavi tarafından temsil edilmektedir. Leys Balus'un komuta ettiği Onurlu Adamlar (Rical el -Kerame) adlı askeri milis grubun da desteklediği bu yaklaşım, Arap Milliyetçiliği temelinde en büyük temsil tabanına sahip grup olarak biliniyor. Nitekim Devrimden hemen sonra İsrail'in yaptığı kışkırtmalarla alevlenen çatışmaları dindirmek için bütün Dürzi ileri gelenleriyle birlikte Hikmet el - Hicri'nin de onayladığı bildirilen (El Hicri bildiri okunmadan hemen önce salonu terk etmişti) açıklama grubun siyasi yaklaşımlarını şöyle ifade etmiştir: 'Bölünmez bir parçası olduğumuz birleşik Suriye, bizim onurumuzdur. Suriyeliliğimiz ise şerefimizdir. Vatan sevgisi imandandır. Bölünmeyi, ayrılmayı veya kopmayı kesinlikle reddediyoruz.' Grup aynı siyasi pozisyonunu bugün de korumaktadır.

Söz konusu grupların temsil kabiliyetleri ve güçlerine dair net veriler olmamakla birlikte, İsrail'in ve İsrail'e yanlamış durumdaki Muvaffak el -Tarif'in heveslerini kursaklarında bırakacak bir tablonun varlığı sır değildir. İsrail işbirlikçisi Dürzi liderler, savundukları düşkün siyasete ve ontolojik sapmaya, Suriye Dürzilerinden ortaklar bularak günah çıkarmaya çalışıyor gibidirler. İsrail ise, sonuçları itibarıyla hem kendi iç bütünlüğüne zarar verecek hem de Dürzilere onlarca yıldan beri yaptığı yatırımı boşa çıkaracak, stratejiden yoksun, beyhude taktik hamlelerle fırsatçılık yapmaktadır. Yüzyılın başında Fransız Manda Yönetimi altında kısa süreliğine deneyimlenen dış destekli 'özerk' yapı, diğer azınlıklar gibi Dürzilere de kalıcı bir istikrar ve huzur getirmemiştir. İsrail'in anakronik biçimde yeniden canlandırmaya çalıştığı bu sömürge projesinin akıbetinin ilkiyle aynı olacağını söylemek kehanet

olmayacaktır.

1925'te başını Dürzi lider Sultan Paşa el Atraş'ın çektiği Büyük İsyanla Arap Milliyetçiliği ideolojisi içinde eriyen Dürzi özerkliği projesinin, bugün yeniden İsrail destekli biçimde gündeme gelmesi bir deja vu'dan ibarettir. Hemen bütün tarihleri boyunca merkezi iktidarlar karşısında huzursuz bir pozisyonda olmuş Dürziler ve benzer azınlıklar üzerine kurulacak her plan kısa vadede ters tepmeye mahkumdur. Fransız Manda yönetimi Yüksek Komiseri Gabriel Puaux, 1939'da Fransız işgaline karşı patlayan olaylar üzerine bölgeyi ziyaret etmeye karar verir. Puaux'a verilen istihbarata göre Dürzilerin 3/2'si Dürzi otonomisini dolayısı ile Fransızları (işgali) desteklemektedir. Bu istihbarata güvenerek Cebel'de Dürzileri ziyaret ettiğinde Puaux'un karşılaştığı manzara ibretliktir; büyük umutla gerçekleşen ziyarette beklenmedik bir kalabalık, hem de Fransızlarla iş birliği yapmış olan liderlerin öncülüğünde, kendisini aşağılayan slogan ve pankartlarla protesto etmişlerdi. Arkasında Armee Du Levant'ın (Fransız işgal ordusunun kurduğu Levant özel birliği) korumasında Fransız bayrakları sallayan küçük bir grup ise komiserin içinde bulunduğu durumun absürtlüğünün işareti olarak kayıtlara geçecekti. Aynı kaderi, büyük beklentilerle Kuneytra'daki dikenli tellerden Suriye içine sızan Mossad ajanları da yakın zamanda hayal kırıklığı ve acı kayıplarla yaşamışlardı.

Yahudi-Dürzi ilişkisi, tarafların ikiyüzlü biçimde iddia ettikleri gibi varoluşsal ve ontolojik bir ilişki değil, iki 'kesintili toplumun' korku, güvensizlik ve geleceğe dair belirsizlikler üzerinde temellenen, mit ve kurgularla bezenmiş ikircikli bir ilişkidir. Zamanın İsrail Genelkurmay 2. Başkanı ve Moşe Dayan'ın yeğeni Tümgeneral Uzi Dayan'ın anlattığı bir hikâye, bu ikircikli ilişkinin altını doldurmaya matuf masallara iyi bir örnektir:

‘İki babaya sahip olmak gibi hüznün verici bir şerefe eriştim. Biri babam Zurik Dayan, diğeri amcam ve sonradan İsrail Genelkurmay Başkanı olacak olan Moşe Dayan. Babam Zurik, ben yüz günlük bir bebekken Dürzilerle aramızda meydana gelen bir savaşta öldürüldü. O savaşta Dürzilerin komutan yardımcısı İsmail Kablan adında bir Dürzi’ydi. Babamın ölümünden bir süre sonra amcam Moşe Dürzilerle bir ittifak yaptı ve bu ittifak sonucu, Dürziler İsrail sınır polisi içinde istihdam edildiler. İsmail Kablan da bu birimin kurucularından biri oldu. Çok sonra İsmail’in oğlu Cihat, benim komutamda Hebron’daki (El Halil) Hz. İbrahim’in türbesine ilk ulaşan 4 subayından biriydi. Bu bana sonsuz bir keyif verdi.’

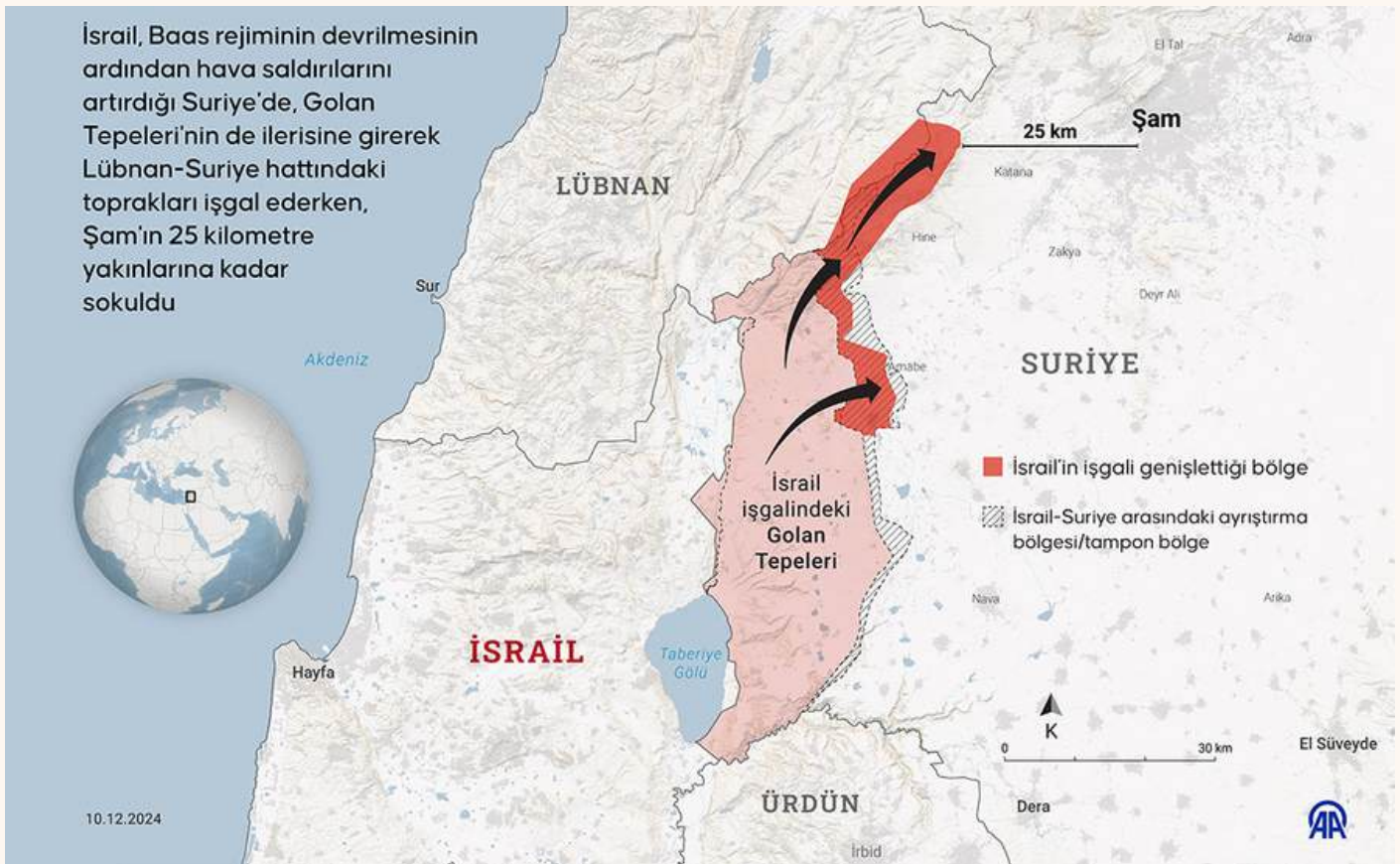
İsrailli ve işbirlikçi Dürzi liderlerin propaganda ettikleri bu ve benzeri masallarla oluşturulan Dürzi-Yahudi ‘kan bağı’ miti, geçmişte Maruni Yahudi iş birliği üzerine temellendirilen ve 200 binden fazla can kaybına yol açan Lübnan iç savaşı kabusunun bir benzerine yol açmaya mahkumdur.

İsrailli yetkililer, Dürzileri baştan beri Suriye ile arasında bir tür ‘güvenlik tamponu’ olarak tanımladılar. Oysa bu hem coğrafi hem kültürel hem de siyasi bir cehalettir. Prensip olarak tampon bölge fikri, basitçe sınırdan dışarıya doğru ‘derinliği’ olan bir bölge anlamına gelir.

Ancak her ‘tampon’ işgal edilecek yeni topraklar olarak kodlandığında iş gerçekten karmaşıklaşır, böylece basit bir güvenlik önlemi olarak tasarlanan durum, her tampon için yeni bir tampon, yeni bir koruma katmanı şeklinde devam eden bir tür jeopolitik saçmalığa dönüşür.

İşte İsrail, toprak işgali ve yayılcı doktrini ile, ayarttığı bazı Dürzi liderler ve bağlıları üzerinden, ileride Golan’la birleştirerek topraklarına katacağı bir ‘tampon’ hayal etmektedir. Kâğıt üzerinde gayet makul duran bu ‘tampon’ planı, birazcık harita ve demografi bilgisi olanların güleceği absürt bir Yahudi masalıdır. Süveyde ile İsrail sınırı arasında 2 milyondan fazla Sünni Arap’ın yaşadığı Dera, Kuneytra ve bağlı yüzlerce yerleşim bulunuyor. Bu devasa coğrafi ve demografik alanın havadan atılacak üç beş bomba ile ‘temizleneceğini’ düşünecek kadar gerçekten kopmuş Yahudiler için ancak akıl sağlığı dilenebilir.

1918’den beri coğrafya ve demografiyle savaşan Yahudilerin yüz yıl sonra vardıkları durak istikrarlı bir devlet ve toplum değildir. Tersine, oldukça kırılğan, geleceği belirsiz, siyasi, askeri, ekonomik hatta demografik süreklilik açısından dış desteğe hayati biçimde bağımlı, ucube bir pozisyon. Coğrafyayı ve demografiyi denklemden çıkarmanın tek yolu, şu anda Gazze’de yaptıkları gibi toptan bir soykırımla nüfusu yok etmek, toprağı ve toprağın hafızasını tamamen silmektir. Bedelini ödeyebilecek çok katmanlı bir güç varsa olacak olan budur ancak Yahudiler açısından bu seçeneğin imkansızlığı, kendini tekrar eden bir tür Sisifos eylemi manasızlığındadır. Coğrafya ve tarihle çatışan Yahudi koloni devleti İsrail’i ne Hristiyan Siyonistler ne Müslüman (!) Siyonistler ne de Dürzi Siyonistler yok olmaktan kurtaramayacaktır. Tarih yeniden hükmünü icra edecek ve Yahudi yeniden çıkınına sırtına vurup yollara düşecektir. Bu kadar ağır suçtan sonra kendine açık bir kapı bulabilecek mi onu da zaman gösterecektir.

Küreselci Oyun: Yahudi Pornograflar, İngiliz Futbolu ve Theseus'un Gemisi

YAZAR: TOBIAS LANGDON

KAYNAK: WWW.THEOCCIDENTALOBSERVER.NET

MANCHESTER, ENGLAND - JULY 14: A general view of the mural at Trafford Park is seen on July 14, 2021 in Manchester, England. A Giant mural in support of the three England footballers Marcus Rashford, Jadon Sancho and Bukayo Saka has been unveiled in Manchester. The England stars were targeted with racist abuse online after they missed penalties in the Euro 2020 final leading to defeat by Italy. (Photo by Charlotte Tattersall/Getty Images)

David Baddiel'e minnettarım. İşte, asla yazacağımı düşünmediğim beş kelime. Baddiel, iğrenç ve komik olmayan bir Yahudi komedyen. Bence, etnik kayırmacılık ve kurnazca kendini tanıtmaya yöntemlerine dayanarak, İngiliz medyasında tamamen hak etmediği bir şöhret kazandı. Onun sözde komedilerinden hiçbirine gülmedim. Hayır, sadece görünüşünden, ses tonundan ve tavırlarından tiksindim.

Yine de ona minnettarım. Çünkü o — ya da en azından onunla ilgili düşüncelerim — bazı bariz ama önemli bağlantıları doğru bir şekilde kurmama yardımcı oldu. Baddiel eskiden iki "tutku" ile ünlüydü. İlki pornografiye olan tutkusu; ikincisi ise Chelsea adlı Londra futbol takımına olan tutkusu. Pornografiye olan tutkusu artık kamuoyundaki imajında öne çıkmıyor, ancak Chelsea'ye olan tutkusu hâlâ devam ediyor. O, çirkin, atletik olmayan, bir zamanlar aşırı kilolu bir inek; topun peşinden koşan fit genç erkekleri izlemekten hoşlanan biri. Ve bir gün, bariz olan şey geç de olsa aklıma geldi: Bir dakika, onun pornoya ve futbola olan tutkusu arasında bir paralellik yok mu? Her iki tutku da pasif ve röntgenci. O, tamamen bencil bir heyecan için başkalarının cinsel ilişkilerini ya da atletizmlerini izleyen bir seyirci. Ve siz de futbolu izlemeye ve onunla ilgilenmeye devam ettiğinizde, sizi tiksindiren röntgenci Baddiel gibi davranmıyor musunuz?

Sporun Endüstrisi

Bu sorunun rahatsız edici cevabı şuydu: Evet. Sporla hiçbir zaman fazla zaman veya dikkat harcamadım, ama yine de futbol maçlarının özetlerini izlemekten hoşlanıyorum. Baddiel gibi aşırı kilolu ve sağlıksız olmadım, ancak onu düşünmek, futboldan aldığım zevk konusunda daha mesafeli ve öz-eleştirel olmama yardımcı oldu. Ayrıca bu bariz ama önemli bağlantıları doğru şekilde kavramama da yardımcı oldu. Bazı önemli açılardan, erkekler sporu izlemekle, porno izlemeye ilgi duymalarıyla aynı nedenle ilgileniyor. Ve porno izlemek gibi, spor izlemek de erkeklerin dikkatini ve enerjisini yakalar ve başka bir yere yönlendirir. Marx, dinin halkın afyonu olduğunu söylemiştir. Bununla dinin varoluşun acılarına bir teselli olduğunu kastetmiştir, kitleleri kontrol altında tutmak için elitler tarafından alaycı bir şekilde icat edilmiş bir uyuşturucu olduğunu değil. Fakat Marx'ın din üzerine bu yanlış okunması, porno ve spor hakkında düşündüğümüzde doğru olabilir. Porno ve seyirci sporu gerçekten de erkek cinsiyetinin sersemletici afyonudur. Ve elitlerin — özellikle de düşmanca Yahudi elitin — hem porno hem de sporu bu sersemleticiler olarak teşvik ettiklerine inanmak için iyi nedenler var. Beyaz erkekler, pornoya ve spora ayırdıkları enerji ve dikkatin onda birini beyaz milliyetçiliğine ayırmış olsalardı, beyaz milliyetçiliği

şimdiye kadar kesin olarak zafer kazanmış olurdu. “Porno Endüstrisi”nden bahsediyoruz, ama “Sporn Endüstrisi”nden de bahsetmeliyiz.

Spor ve pornoyu — sporn’u — beyaz erkekleri sersemleten paralel unsurlar olarak görmeliyiz. Ve bunun bir başka nedeni, porno ile spor arasındaki, o kadar da açık olmayan bir bağlantıdır. Bu, Yahudilerle ilgili bir bağlantıdır ve yakın zamanda okuduğum iki şey sayesinde bu bağlantıyı yeniden fark ettim. Yahudi feminist Julie Bindel’in pornoya yönelik bir eleştirisini okuduğumda, pornoda Yahudilerin öne çıktığı konusunda bilgilendirilmeye ihtiyacım yoktu. Nitekim Bindel Yahudilerden hiç bahsetmedi. Ama aslında bahsetti. Fiilen şu basit talimata uyuyordu: “Bana pornografinin Yahudi olduğunu söyle, ama pornografinin Yahudi olduğunu söylemeden.” İşte yazdıklarından bazıları:

Los Angeles’ta bir gazeteci olarak katıldığım yıllık XBiz Ödülleri (bu yıl XMAS olarak yeniden adlandırıldı), organizatörleri tarafından düzenli olarak porno endüstrisinin “Oscarları” olarak tanımlanıyor. Ve uzun aday listesi, coşkulu kabul konuşmaları, şakacı sunucu ve sık sık gösterilen film klipleri dahil olmak üzere, ünlü Hollywood töreninin birçok unsurunu taşıyor.

Benzerlikler burada sona eriyor. Aşağılayıcı, değersiz ve kaba olan XBiz ödülleri, gerçek bir yaratıcı başarının kutlanması değil; kadınların finansal kazanç uğruna acımasızca sömürülmesinin kutlanmasıdır. Saygınlık görüntüsü, bunun zulüm ve istismar üzerine kurulu pis bir endüstri olduğu gerçeğini gizleyemez; fahişelikten hiçbir farkı yok. Etrafta dolaşan porno yapımcıları ve dağıtıcıları, papyonlu pezevenklerden başka bir şey değildi. Tüm etkinlik, gerçek bir ödül töreninin grotesk bir parodisiydi. [...]

Ancak kâr hırsı, pornografların inanılmaz derecede cimri oldukları anlamına geliyor. Bu yalnızca oyuncuların düşük ücretlerinde değil, törendeki pintilikte de kendini gösteriyordu. XBiz Ödülleri kendilerini porno “Oscarları” olarak adlandırabilir, ancak organizatörler o kadar cimriydiler ki, odadaki masalarda yalnızca birkaç sos ve fıstık kasesi vardı, akşam boyunca ise aşırı pahalı bir nakit bar işletiliyordu. (“Porno Oscarları”, Julie Bindel Substack, 30 Ekim 2025) Dolayısıyla sözde Porno Oscarları “aşağılayıcı, değersiz ve kaba.” “Finansal kazanç için [beyaz] kadınların acımasızca sömürülmesini” kutluyorlar. Ve organizatörler “inanılmaz derecede cimri.” Ayrıca Porno Oscarları’nın adı kısa süre önce XMAS Ödülleri olarak değiştirildi. Bunların hepsi size Yahudi gibi geliyor mu? Bana öyle geliyor. Bu yeniden adlandırma, Noel ve Hristiyanlığa alaycı bir sırtış gibi duruyor (Yahudilerin Noel’e alaycı tavırlarının kanıtlanmış örnekleri için bkz. “Noel’e Karşı Savaş Güncellemesi”).

Peki ya futboldaki Yahudi rolü? Yahudiler, porno endüstrisini domine ettikleri şekilde İngiliz futbolunu domine etmiyorlar, ancak orada gereğinden fazla temsil ediliyorlar. Oyuncu ve menajer olarak değil, sahipler ve yöneticiler olarak.

Ve siyasette olduğu gibi futbolda da kapı bekçisi rollerini üstlenmeye hevesli görünüyorlar. Tony Blair tarafından asilzade ilan edilen, çok Yahudi görünümlü bir Yahudi olan Lord Triesman, 2008’de İngiliz Futbol Federasyonu’nun ilk bağımsız Başkanı oldu. Triesman’ın ebeveynleri aktif komünistlerdi ve Triesman’ın kendisi de Komünist Parti ile İşçi Partisi arasında gidip geliyordu. Şimdi İngiliz futbolunda bir başka solcu Yahudi kapı bekçisi olarak atanmış durumda. Soyadı Cohen’in bir varyantı olan David Kogan, 1998’den 2015’e kadar İngiltere Premier Ligi’nde “baş medya hakları danışmanı” olarak çalıştı. Kendisi çok zengin ve İşçi Partisi’ne düzenli olarak para bağışlıyor. 2025’te ödülünün bir başka kısmını da almış gibi görünüyor:

[İşçi Partisi politikacısı] Lisa Nandy’nin, İngiltere’nin yeni futbol denetleme kurumunun başına kimi getireceği konusunda “bilmeden” kamu atama kurallarını ihlal ettiği tespit edildi. Kültür bakanı, Nisan ayında spor hakları yöneticisi David Kogan’ı hükümetin yeni düzenleyiciyi yönetmek için tercih ettiği isim olarak belirlemişti. Ancak bir rapora göre, daha sonra Kogan’ın 2020’deki İşçi Partisi liderlik kampanyasına 2.900 sterlin bağışladığını tespit etmesinin ardından süreçten çekildi. Kamu atamaları komiseri Sir William Shawcross, Nandy’nin önceden bunu kontrol etmesi ve “gerekli tüm sonuç doğurucu adımları atması” gerektiğini söyledi.

(“Bakan, futbol denetleme kurumu atamasıyla ilgili kuralları ihlal etti,” BBC News, 6 Kasım 2025)

Kogan’ın bir İşçi Partisi politikacısına “2.900 sterlin bağışladığını” söylemenin doğru bir ifade olduğunu düşünmüyorum. Bana göre “bir İşçi Partisi politikacısına 2.900 sterlin yatırım yaptı” demek daha doğru. Ve bence “İngiltere’nin yeni futbol denetleme kurumunun patronu” olarak atanması, yaptığı yatırımın getirisinin bir parçasıydı. Ama zengin bir Yahudi neden böyle bir rol isterdi? Kogan muhtemelen futboldan hoşlanıyordur, fakat o ve diğer Yahudiler futbolun beyaz erkekleri sersemletme — ve yozlaştırma — rolünü fark edip buna değer veriyor olabilir mi? Bence cevap evet: Kogan ve Triesman gibi SoccerJoos, futbolu beyaz erkeklerin afyonu olarak görüyor ve buna değer veriyor. [1] Ve futbolun beyaz erkekleri sersemletmeye ve yozlaştırmaya devam etmesini sağlamak istiyorlar. Futbol, onların dikkatini ve enerjisini emerek onları sersemletiyor ve siyahları kahraman ve değerli olarak görmeye alıştıran onları yozlaştırıyor.

Theseus’un Gemisi

Paul Kersey, Amerika’da futbol için de aynı durumun geçerli olduğunu kapsamlı biçimde belgelemiştir, ancak İngiliz futbolunda başka bir unsur daha devrededir. Ve bu diğer unsur, David Kogan ve Lord Triesman gibi Yahudilerin futbola ilgi duymalarının bir başka nedenidir. Nedir bu? Küreselleşmedir. Amerikan futbolu, İngiliz futbolu kadar uluslararası düzeyde popüler ve bağlantılı değildir. En üst seviyede, İngiliz futbolu artık tamamen küreselci ve tamamen kapitalisttir. Takımları ve oyuncuları, herhangi bir organik yerel bağlantı dikkate alınmaksızın geliştirilecek

ve takas edilecek değiştirilebilir ticari varlıklar olarak gören bir anlayışla başarı ve kâr peşinde koşmaya adanmıştır. Tamam, herhangi bir büyük İngiliz futbol takımının, bir kıtanın ötesine çekilip Los Angeles Dodgers olan beyzbol takımı Brooklyn Dodgers'ın yaşadığı grotesk kaderi yaşaması imkânsızdır, ama Premier Lig'deki tüm takımlar bana Theseus'un Gemisi adlı felsefi bir bilmeceyi hatırlatıyor. Yunan efsanesine göre, kahraman Theseus'un gemisi onun onuruna korunmuş, yıllar geçtikçe onarılmış ve yenilenmiştir. Ancak onarımlar ve yenilemeler, bir noktada orijinal gemiden hiçbir şeyin kalmadığı anlamına geliyordu. Ahşabı, yelkenleri, halatları, her şeyi değiştirilmişti. Peki, bu hâlâ aynı gemi miydi?

Felsefeciler bu soruyu yüzyıllardır tartışıyor. Ben hayır, aynı gemi değildi derim, ama eski geminin bir tür gölgesi ya da çocuğu olduğundan aynı ismi taşıma hakkına sahipti.

Eğer tasarım aynıysa ve her şey aynı malzemelerden, aynı şekilde, aynı tür zanaatkârlar tarafından yapılmışsa, o zaman bir bakıma, kelimenin tam anlamıyla Theseus'un gemisi olmasa da, büyük harfli Theseus'un Gemisi olmaya devam ediyordu. Benzer şekilde, Britanya'daki futbol takımları da kurulduktan sonraki onlarca yıl boyunca aynı takımlar olarak kaldılar.

Oyuncular, sahipler ve taraftarlar yavaş yavaş değişti, emekli oldu ya da öldü ve yerlerine yenileri geldi — ama bunların hepsi beyaz Britanyalıydı, Britanya'da doğup büyümüş, beyaz Britanyalılar tarafından icat edilmiş bir sporun geleneklerine aşina olan insanlardı. Bir süreklilik, bir kan ve kültür bağı vardı ki bu da 1870'lerde kurulan takımların 1950'lerde de hâlâ aynı takımlar olduğu anlamına geliyordu. Dolayısıyla, kuruldukları isimlerle anılmayı hak ediyorlardı.

Doğru İçgüdü, Yanlış Uygulama

Ancak İngiliz Premier Ligi'ndeki hiçbir modern futbol takımı için bunu söyleyemem. Bence bu takımlar, özünü veya özgünlüğünü korumadan orijinal takımların isimlerini koruyorlar.

Oyuncular yabancı, menajerler yabancı ve sahipler yabancıysa, coğrafi konum dışında bu takım hangi anlamda hâlâ bir İngiliz takımıdır?

Elbette, taraftarların çoğu hâlâ İngiliz — gerçekten İngiliz, yani beyaz ve Britanya Adaları'nda derin ata köklerine sahip insanlar. Fakat bana göre bu beyazlar, dedelerinin ve büyük dedelerinin desteklediği otantik ve organik takımları değil, onların taklitlerini destekliyorlar.

Beyaz taraftarların, çok ya da hatta çoğunluğu siyah oyunculardan oluşan sözde İngiliz takımlarını desteklemesi özellikle grotesktir. Bu durum, ırklararası cuckold pornoya eşdeğer bir sportif olaydır; beyaz erkeklerin siyah erkeklerin beyaz eşleri veya kız arkadaşlarıyla seks yapmasını izleyerek sapkın bir haz aldığı pornografik alt tür.

Nasıl ki seks esasen çocukların üremesi ve çift bağının güçlendirilmesi ve kutlanması için uygun bir zevkse,

seyirci sporu da yerel topluluğun ve kültürün üremesi, güçlendirilmesi ve kutlanması için uygun bir zevktir.[3] Ancak siyahlar, beyaz toplulukları ve kültürü çözücü — ve öyle olmaları amaçlanmış — unsurlardır. Onlar güçlendirici değil, asittir. Sıradan beyaz futbol taraftarları, siyahların 1970'lerde İngiliz futboluna belirgin şekilde girmeye başladığında bunu içgüdüsel olarak anladılar. Ne yazık ki bu taraftarlar, düşmanca elitleri memnun edecek kaba yollarla protesto ettiler. Yetenekli, dayanıklı siyah oyunculara maymun sesleri çıkarmak ve muz atmak beyazların davasına yardımcı olmadı. İçgüdüler doğruydı; uygulama yanlıştı. Bu kaba protestolar, siyahların Britanya Adaları'na dayatılmasına yardımcı oldu.

Bu nedenle, bir zamanlar muz atanların oğulları ve torunları artık siyah oyunculara maymun sesleri çıkarmak yerine tezahürat ediyorlar. Fiilen, kendi yerlerine geçenleri tezahürat ediyorlar. Bu durum elbette düşmanca elitleri memnun ediyor ve bence bu, Yahudilerin futbolda kapı bekçiliği rollerine neden ilgi duyduğunu açıklıyor. Bu spor köklerinden koparılmış, yerel bağlantıları ve özgünlüğü elinden alınmış, küreselleşme ve siyahi tapıncın propagandasına dönüştürülmüştür. Porno gibi, gerçekten de erkek cinsiyeti için bir afyondur. Ve milyonlarca beyaz erkek, propaganda ile sersemletilmek ve kızartılmak için kelimenin tam anlamıyla para ödüyor! David Baddiel, David Kogan ve Lord Triesman gibi SoccerJoos'lar için hoşlanmamak için ne sebep olabilir ki?

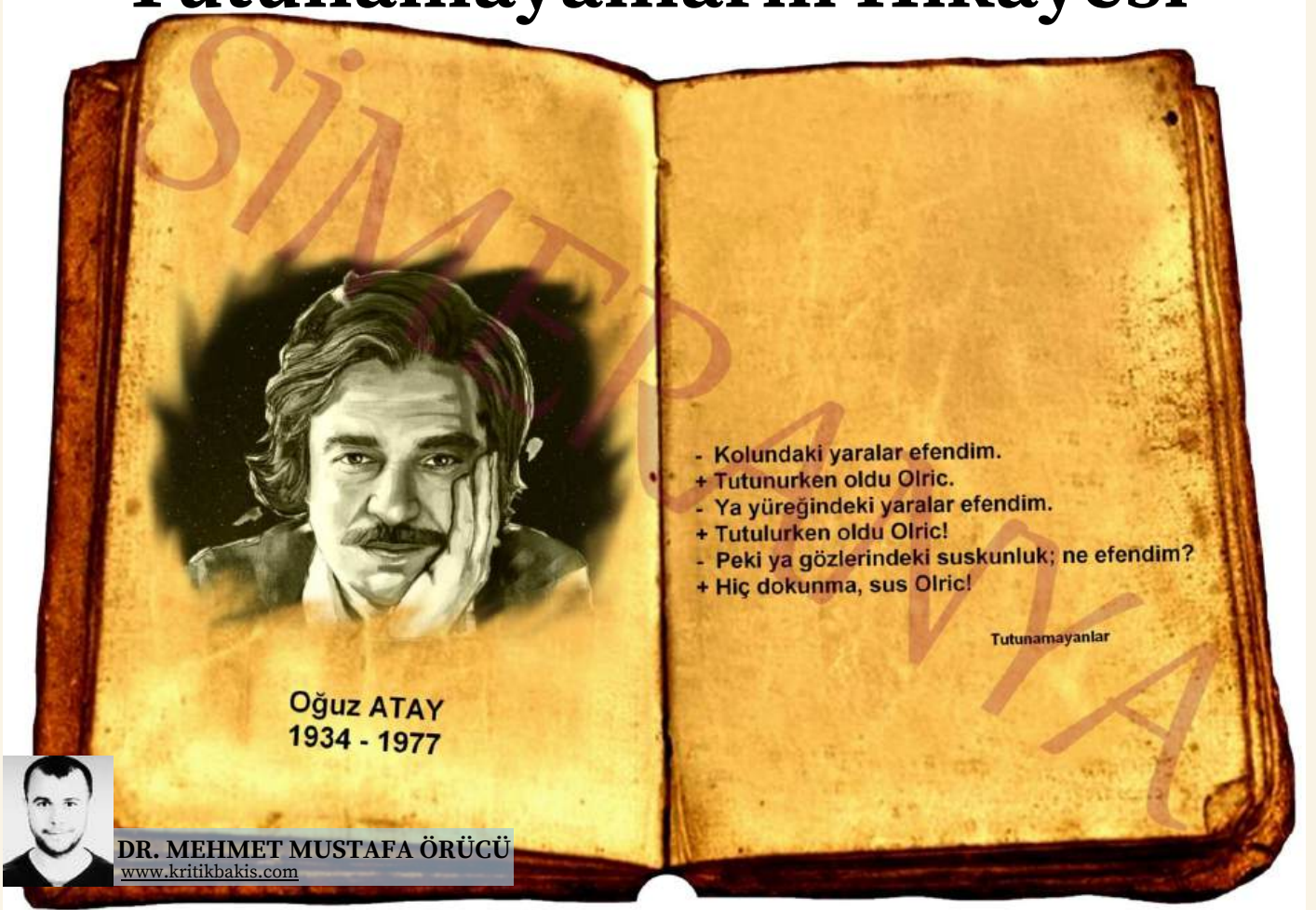
Dipnotlar:

[1] "SoccerJoos", Avustralya millî futbol takımının takma adı olan "Socceroos" üzerine kurulmuş bir kelime oyunudur.

[2] İngiliz futbolunda Brooklyn Dodgers'a en yakın eşdeğer, Londra'nın güneybatısındaki küçük bir takım olan Wimbledon'dur. Bu takım, Milton Keynes adlı "yeni bir kasabaya" taşınmak üzere satın alındı. Eski Wimbledon taraftarları takımlarının kaybını kabul etmeyi reddettiler ve Wimbledon AFC adında yeni bir takım kurdular; bu takım zamanla tekrar tam profesyonel lige yükseldi. Ancak bu yeni Wimbledon, gerçekte eski Wimbledon'dur; çünkü taşınan takım kısa süre sonra adını Milton Keynes Dons olarak değiştirerek orijinal takımın tarihine yönelik iddiasından vazgeçmiştir.

[3] Tıpkı pornografinin gerçek seksin bir sapkınlığı ve paraziti olması gibi, Premier Lig de gerçek İngiliz futbolunun ve tarihinin bir sapkınlığı ve parazitidir. Geçmişte, büyük İngiliz takımlarının Bolton Wanderers'tan Nat Lofthouse, Stoke City'den Stanley Matthews ve Preston North End'den Tom Finney gibi yerel kahramanlara sahip olması sıradandı. Bu kahramanların hepsi, yıldız oldukları takımların bulunduğu şehirlerde doğup büyümüşlerdi. 2020'lerdeki büyük İngiliz takımları ise dünyanın dört bir yanından paralı asker gibi transfer edilen yerel olmayan kahramanlara sahiptir.

Sanatçıdan Okuyucuya Tutunamayanların Hikayesi

DR. MEHMET MUSTAFA ÖRÜCÜ
www.kritikbakis.com

Sanatçının yaşadığı ıstırap, varlığı düşünme çabasının yarattığı büyük bir gerilimden kaynaklanır. Varlığı düşünmeye çalışan insan; düşüncenin sınırlarını zorladıkça kendi iç dünyasında karanlık bir alana doğru ilerler. Nitekim sanatçı da bu karanlık alanda, varlığın önünde duran tüm yapmacık dünyayı asıl varlık önünde bir engel olarak görür. Bu nedenle sanatçının acısı, yalnızca bireysel bir kriz değil, varoluşa yönelmiş kolektif bir bilincin kaçınılmaz sancısıdır.

Sanatçının içinde bulunduğu bu derin iç çatışma, onun dünyaya tutunamamasına yol açar. Dış dünyanın taklit oluşu, sanatçının gözünde gerçekliğin değerini yitirmesi anlamına gelir. Bu yüzden o, madde dünyasının boyutlarını aşmaya çalışan bir bilinçle hareket eder. Bu yönelim, onun gerçeklikten kopuşunu değil, daha derin bir gerçekliğe ulaşma arzusunu gösterir.

Sanatçının içsel hesaplaşması, kendi varlığını anlamlandırma çabasıyla doğrudan bağlantılıdır. O, bir önceki yazımızda da ifade ettiğimiz insanın içinde taşıdığı eksiklik duygusunu yok saymak yerine bu duygunun üzerine gider. Varlığı düşünme çabası onun için yalnızca entelektüel bir sorgulama değil, ruhsal bir yolculuktur. Sanatçı istediği kadar kaderinden kaçmaya çalışsın önünde sonunda varlığı düşünmenin açığa çıkardığı sorumluluk bilinci gereği hep ertelediği

hesaplaşma ile yüz yüze gelmek zorundadır. Bu durum aynı zamanda yaşadığı trajediye kaynaklık eder ve aydınlanma sürecinin temelini oluşturur.

İçinden geçtiği bu sancılı süreç sonunda esere dönüşür ve yaratma gerçekleşmiş olur. Bu yaratma üzerinden “Varlıktan” sanatçıya, sanatçıdan okuyucuya bir aktarım gerçekleşir. Zira bu aktarım ruhsal dönüşümü meydana getirecek bir tefekkür alanı inşa eder. Dolayısıyla sanatçı okuyucunun hayatında derin bir kırılmaya neden olur. Sanatçının dünyasına girdiğinde kendi iç dünyasının da eleştiri oklarının hedefi haline geldiğini fark eder. Sanatçı, içinde bulunduğumuz sıradanlığı sarsması bakımından peygambervari bir role girer. Bu yüzden sanatçının iç hesaplaşması bizim için de böylece bir çağrı niteliği taşır; kendimizi yeniden değerlendirmemizi sağlayan bir uyanışa dönüşür. Dolayısıyla iç dünyamızda bir hesaplaşma sürecine gireriz.

Bilincimizde açılan pencereden bakarak dış dünyanın yapmacık ve baştan çıkarıcı gerçekliği ile çepeçevre kuşatılan hayatımızın amaçlarını sorgulamaya yöneltir bizi. Bu pencere, düşünsel yönümüzü tamamen değiştiren bir dönüm noktası olabildiği ölçüde sanatçı başarılı olabilmis demektir. İşte bu noktada peygamber ile ayırır.

Bu konu başka bir yazının konusu olabilecek kadar anlamlı ve kapsamlıdır. O yüzden başka bir yazımızda bu konuya değineceğimizi not ederek asıl konuya geri dönüyorum. Oğuz Atay sanatçı ile okuyucu arasındaki bu derin ilişkiyi Tutunamayanlar'da bir nevi romanın konusuna dönüştürmüştür. Bu açıdan Turgut'u; Selim'in izinden giderek kendi anlamını aramaya çalışan bir okuyucu gibi görebiliriz.

Turgut'un bu süreçte yaptığı en önemli şey, Selim'in geriye bıraktığı bütün parçaları bir araya getirmeye çalışmasıdır. Selim'in resminin parça parça yapılması, Turgut'un zihinsel sürecini de sembolize eder. Turgut, Selim'in zihninde bıraktığı izleri takip ettikçe kendi parçalarını da fark eder.

Bu nedenle parçalanmış resim yalnızca Selim'e değil, Turgut'a da aittir; çünkü Turgut kendi resmini de bu parçalar arasında aramaya başlar.

Okuyucuda meydana gelmesi muhtemel dönüşüm, sanatçının düşünsel mirasını kendi içinde işleyebilmesiyle mümkündür. Sanatçının varlığı düşünme çabası, okuyucunun daha önce fark etmediği bir iç boşluğun üzerindeki perdeyi kaldırır. Okuyucunun yön değişimi, sanatçının bıraktığı düşünsel iz üzerinden gerçekleşir. Tutunamayanlar'da Selim, sanatçı temsili bir karakter, varlığı düşünen olarak ön plana çıkar; Turgut ise bu düşüncenin harekete geçirici etkisini taşıyan bir okuyucu gibidir.

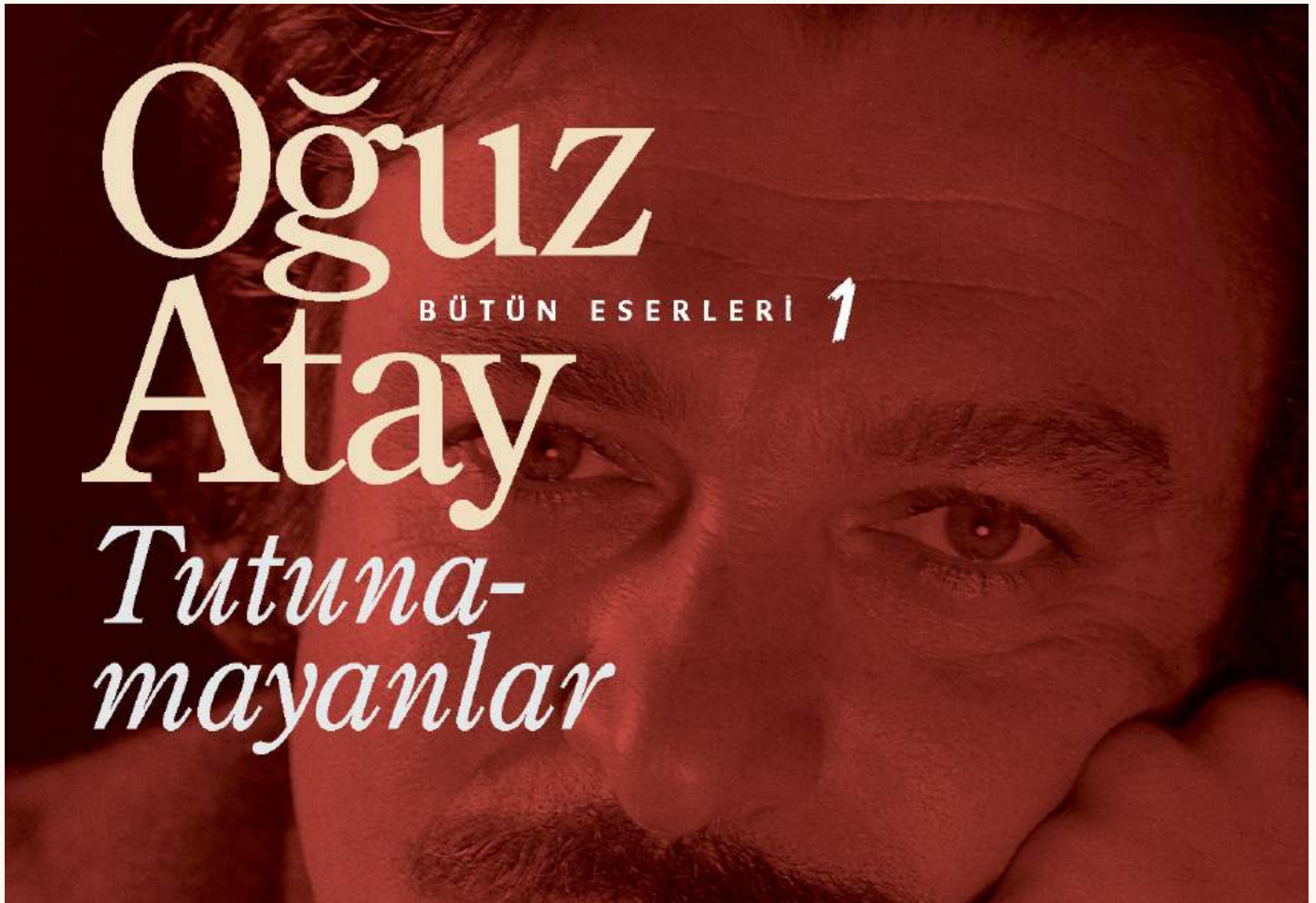
Turgut'un yaşadığı aydınlanma, Selim'in hayatına tutunamayışının Turgut üzerinde bıraktığı sarsıcı etkiyle başlar.

Turgut Selim'in ölümünü anlamaya çalışırken kendi varlığının eksik yanlarını görmeye başlar. Bu eksiklik, Turgut'un hayatı olduğu gibi kabul edememesine yol açar. Bu nedenle Selim'in eksiklik duygusu Turgut'ta bir eylem çağrısına dönüşür; Turgut artık düşünmekle yetinemez.

Turgut Selim'in bıraktığı izlerden ilerledikçe kendi iç dünyasını yeniden kurmaya başlar. Selim'in varlığı düşünme çabası, Turgut'un kendi yaşamını sorgulamasını sağlayan bir aynaya dönüşür. Turgut bu aynanın içinde yalnızca Selim'i değil, kendisini de görür. Bu yüzden Turgut'un dönüşümü, bir başkasının yolculuğunda kendi yolunu bulma çabasıdır.

Selim'in yaşadığı iç çatışmanın ardından Turgut'un yön değiştirmesi, iki farklı bilincin aynı eksiklik duygusu etrafında birleştiğini gösterir. Eksiklik, Selim için bir düşünce sancısıdır; Turgut için ise bir eylem dürtüsü. Bu iki farklı yanıt, insanın varoluşsal sorular karşısındaki iki temel tavrını temsil eder: düşünmek ve harekete geçmek.

Sonuç olarak sanatçı ve okur arasındaki ilişki yalnızca iki bireyin hikâyesi değildir. Bu ilişki, varoluşun eksikliği karşısında insanın iki farklı cevabını bir araya getirir. Sanatçı düşüncüyü en uç noktaya kadar taşır; okuyucu ise bu düşüncenin yarattığı boşluğu eylemle doldurmaya çalışır. Bu nedenledir ki Tutunamayanlar'da Selim'in ölümü bir son değil, Turgut için bir başlangıç olarak görülmelidir. Turgut'un yön değişimi, Selim'in bıraktığı parçaların içinden doğan yeni bir benlik arayışıdır.

Küresteki Tilki: Hristiyan-Siyonist, Siyonist Casus-1

ABDULLAH MİROĞLU
www.kritikbakis.com

I
ABD'nin İsrail Büyükelçisi Mike Huckabee'nin Amerikan istihbaratının sırlarını İsrail'e sattığı için 30 yıl hapis yatan eski casus Jonathan Pollard'la gizli bir görüşme yapması Washington'da şiddetli tartışmalara yol açtı. Temmuz ayında gerçekleşen bu görüşme 20 Kasım tarihli "New York Times" gazetesinde yer alan bir haberle ifşa oluyordu. Haberde İsrail'deki CIA görevlilerinin ABD hükümetinin bilgisi dışında gerçekleşen görüşmeden endişelendikleri belirtiliyordu. Huckabee'nin daha önce hiçbir ABD yetkilisinin cüret etmediği bir şekilde bu sabıkalı casusla görüşmesi olağanüstü bir kural dışılık olarak görülüyor. "Huckabee-Pollard buluşması"nın Kudüs'teki Amerikan Büyükelçiliği binasında gerçekleşmesi daha da çarpıcıydı. "ABD'ye en çok zarar veren bir casus" olarak nitelenen Pollard'ın ABD Büyükelçilik binasında ağırlanması Trumpçı Sağ'ın bazı katmanlarında şiddetli tepkiyle karşılandı. Beyaz Saray'dan yapılan açıklamadaysa, "Pollard-Huckabee buluşması"nın Trump yönetiminin bilgisi dışında gerçekleştiği, ancak Başkan Trump'ın Büyükelçi Huckabee'nin ABD ve İsrail için yaptığı her şeyin arkasında durduğu kaydediliyordu. 1985'de yakayı ele veren, 1987'de ömür boyu hapse mahkum edilen Pollard 2015 yılında şartlı olarak tahliye

edilmişti. Anlatılara göre Pollard 1970'lerin sonlarında casusluk kariyerine başlamak için ilkin CIA'ye başvurmuştu. CIA Pollard'ı güvenli bulmayarak başvurusunu kabul etmemişti. CIA'nın güvenli bulmadığı Pollard her nasılsa Donanma İstihbaratı tarafından işe alınmıştı. Pollard'ın bunu nasıl başardığı bilinmiyor. Kimler rol oynamıştı, bu da bir sır. Birleşik Devletler Donanma İstihbaratında İstihbarat Analisti olarak görev yaptığı süre içerisinde Pollard'ın İsrail'e kamyon kamyon belge sızdırdığı tespit edilmişti. Yakayı ele vereceğini anlayan Pollard 1985'de İsrail Büyükelçiliği'ne sığınmaya çalışmıştı. İsrail Büyükelçiliği Pollard'ın kim olduğunu bildiği için sığınma talebini geri çevirdi. Mossad'daki bağlantısı Elçiliğe Pollard'ı içeri almamalarını bildirmişti. Elçilik binası dışında FBI tarafından derdest edilen Pollard 1987'de ömür boyu hapse mahkum edildi. Eşi Anne Handerson Pollard ise 5 yıl hapis cezasıyla kurtuldu. İsrailli amiri Pollard'a açığa çıktığı uyarısı yapmış, ancak Pollard her nedense "kaçış plânı"na uymamış, sonrasında da başkaca bir fırsat bulamayarak İsrail Büyükelçiliğine sığınmaya çalışmıştı. Pollard'la bağlantılı İsrailli ajanlar ise çarçabuk sırra kadem basmışlardı. Peki İsrailli amiri Pollard'ın açığa çıktığını nasıl öğrenmişti? Bu soru da cevapsız kalmıştı.

İsrail Hükümeti Pollard'ın İsrail için casusluk yaptığını inkar ettiyse de sonrasında kabullenmek zorunda kaldı. 1990'ların ortalarında, hapisteyken İsrail vatandaşı yapılan casus Pollard'ın şartlı tahliyesi için İsrail başbakanları ABD Başkanları nezdinde lobi yaptılar.

2010'larda Pollard'ın şartlı olarak serbest bırakılması için girişimlerde bulunanlar arasında eski Dış İşleri Bakanı Henry Kissinger, halen Senato Demokratlarının liderliğini yapan senatör Chuck Schumer ile eski Arkansas valisi ve 2008'de ABD Başkan aday adayı olan Mike Huckabee de yer alıyordu. 8 Aralık 2013'de İsrail yanlısı bir haber kuruluşuna röportaj veren Huckabee, "Pollard, kendisinden daha fazla suç işleyen çoğu kişiden daha uzun süredir hapiste ve özellikle şu anki sağlık durumu göz önüne alındığında, serbest bırakılması İsrail'deki müttefiklerimize karşı güzel bir jest olur ve hence çok önemli bir insani jest olur" diyordu. Hırslı bir Hıristiyan-Siyonist olan Huckabee'nin casus Pollard'a ilgisinin bu yıllardan kaldığı anlaşılıyor. Pollard'ın serbest bırakılmasına ilişkin girişimler İsrail ve ABD'deki İsrail yanlısı çevreler için önemli bir dava haline geldi. O dönemde elliden fazla kuruluştan oluşan "Büyük Amerikan Yahudi Örgütleri Başkanları Konferansı(Conference of Presidents of Major American Jewish Organizations)", Pollard'ın serbest bırakılması için çağrıda bulundu. Amerikan Yahudileri'nin çatı örgütü olarak nitelenen bu kuruluşa göre İsrail ABD'nin en yakın müttefiki olduğu için Pollard'ın sızdırmaları ABD'ye ihanet sayılamazdı.

"Pollard Lobisi"nin girişimleri Bill Clinton'ın Başkanlık döneminde neredeyse hedefine ulaşıyordu. İsrail Başbakanı Yitzhak Rabin, Clinton'ın Pollard için af çıkarması için iki kez girişimde bulundu. Daha sonra Netanyahu da Clinton nezdinde girişimleri sürdürdü. Anlatıya göre Clinton, Pollard'ı affederse Netanyahu'yu bir İsrail-Filistin barış anlaşması imzalamaya ikna edebileceğini düşünüyordu. Ancak CIA Başkanı George Tenet, Pollard'ın serbest bırakılması halinde görevinden istifa edeceği uyarısında bulundu. Yedi eski savunma bakanı da affa karşı çıkan bir mektuba imza attı. Böylece girişimler akim kaldı. Clinton ise Netanyahu'ya Pollard'ın serbest bırakılmasının yakın gözükmediğini, meselenin adli incelemeye bırakılması gerektiğini söylemişti. "Washington Post" gazetesinde yayınlanan bir makaledeyse, 1990'ların başında Pollard'ın avukatı olan Harvard Hukuk Fakültesi profesörü Alan M. Dershowitz ve üç ortak yazar, Başkan Clinton'dan Pollard davasında 'uzun süredir devam eden adalet hatası' diye nitelendirdikleri durumu düzeltmesini istiyordu. ABD'nin şöhretli hukukçularından Dershowitz ve arkadaşlarına göre Pollard'ın ABD'nin istihbarat toplama yeteneklerini tehlikeye attığını veya dünya çapındaki istihbarat verilerini ele verdiğini gösteren bir delil bulunmadığını savunuyorlardı. Oysa Pollard'ın verdiği zarar, ABD'nin başka müttefik ülkelerle ilişkilerinde ziyadesiyle baş ağrıtabacak nitelikteydi.

Her casus yakayı ele verdiğinde ilk yapılan iş, yol açtığı zararın "Hasar Değerlendirme Raporu" başlığı altında

listelenmesiydi. Pollard'la ilgili hasar raporu hiçbir zaman açıklanmayacaktı. Rapor görmesi gerekenler dışında kimsenin erişemeyeceği bir gizlilik içinde tutuluyordu. Bu hassas bilgilerin mahkemede açıkça kullanılmamak üzere savcılara ve duruşma yargıcına gösterildiği tahmin ediliyor. Pollard'ın affı için çalışan hukukçularsa bu boşluktan yararlanmaya çalışmışlardı. Mahkeme önünde bu bilgilerin ifşa edilemeyeceğini çok iyi biliyorlardı. Ancak iş o noktaya getirilemeyecekti.

Nitekim Pollard'ın yargılanmasında önemli rol oynayan eski ABD Savcısı Joseph DiGenova, 1988'de "CBS News" kanalında yayınlanan ve Mike Wallace tarafından sunulan "60 Minutes" programında Pollard'ın ABD'ye kamuoyunun bildiğinden çok daha fazla zarar verdiğini söylüyordu. Programın diğer konuğuysa Pollard'ın eski avukatlarından Alan Dershowitz idi. Pollard'ın ABD'nin müttefiki olan bir ülke için casusluk yaptığını belirten Dershowitz, Pollard'ın İsrail'in hayatta kalması için gerekli olduğuna inandığı ve elinden geldiğince ABD'nin çıkarlarını tehlikeye atmayacak bilgileri İsrail'e verdiğini savunuyordu. Savcı DiGenova ise "Amerikan halkına verilen zararın boyutunu açıklayabilseydik, verilen ceza konusunda hiçbir şüphe kalmazdı" diyordu.

Pollard'ın sorgucularına söyledikleri, söylemediklerinin yanında çerez kabilindendi. Amerikalılar Pollard'ın herşeyi anlatmamasına fena içerlemişlerdi. Bu yüzden Pollard'ın affedilmesiyle ilgili girişimlere şiddetle tepki gösterdiler. Diğer yandan FBI ajanları Pollard'ın tek başına hareket etmediğini düşünüyorlardı. Pentagon'da başka köstebekler, başka Pollard'lar olabilirdi. Pollard bu konuda da Amerikalıları açıkta bırakmış, dişe dokunur bir şey söylememişti. FBI ajanları bazı yüksek güvenli belgelerin "içerden" yardım almaksızın Pollard'ın elde edemeyeceğini bildikleri için bu şüpheler yersiz değildi. "Gideon'un Casusları/Mossad'ın Gizli Tarihi" kitabında Gordon Thomas'ın verdiği bilgilere göre, FBI Pollard'ı Pentagon'daki diğer köstebeklerle ilgili olarak hapisteyken de sorgulamıştı. Cevabını aradıkları soruysa, Pollard'ın maaş derecesini, görev ve yetkisini bir hayli aşan belgelere erişimini kim ya da kimler, nasıl sağlamıştı? FBI bu sorunun cevabını alamamıştı. FBI uzun yıllar boyunca köstebek aradı.

Gordon Thomas'a göre, Pollard İsrail'e casusluk yapmak için ilk girişimini Nisan 1984'te New York, Manhattan'da zengin bir Yahudi jinekoloğun verdiği bir partide gerçekleştirmişti. Pollard, partinin konukları arasında yer alan İsrailli Havacı Albay Aviem Sella'ya bu fikri açmıştı. Sella, 1981'de İsrail'in Irak'ın nükleer reaktörünü havaya uçurmasında önemli rol oynadığı için New York'taki Yahudi topluluğu arasında epeyce ünlüydü. Gordon'un anlatısı şöyle devam ediyordu:

"(Aviem Sella) Partide utangaç tebensümlü, değişik görünümlü genç bir adamla tanıştı. Adı Jonathan Pollard'dı ve çevresindeki avukat, doktor ve banker kalabalığı arasında hayli rahatsız görünüyordu. Pollard kendisini Sella'ya tanıttıktan sonra, partiye onunla tanışmak istediği için geldiğini söyledi. Bu açık iltifat karşısında utanan Sella nazikçe bir-iki şey söyleyip genç

adamın yanından uzaklaşmak üzereydi ki, Pollard inanmış bir Siyonist olduğunu ve Birleşik Devletler Donanma İstihbaratında çalıştığını söyleyiverdi. Zeki biri olan Sella kısa sürede genç adamın “Anti-Terörist Uyarı Merkezi”nde çalıştığını öğrendi. Bu merkez, donanmanın en gizli kuruluşlarından biriydi.”

Pollard, özellikle Amerikan istihbarat kuruluşlarının İsrail'deki istihbarat birimleriyle işbirliğine girmediği olaylarla ilgili ayrıntılar vermeye başlayınca Sella'nın şaşkınlığı daha artmıştı. Heyecanlanan Sella durumu derhal İsrail Hava Kuvvetleri İstihbaratındaki kendi komutanına bildirecekti. İsrail istihbaratı Pollard'ın kaçırılmaması gereken çok değerli bir kaynak olduğunu hemen anlamıştı. Gordon Thomas'ın anlatısına göre Pollard'ın Amerika'ya ihanet macerası böyle başlamıştı. Pollard'ın Manhattan'daki sosyete partisinde Albay Sella ile temas kurmasını kimler istemişti? Bu da bir sır. Nihayetinde İsrail, ABD Donanma İstihbaratının en yüksek güvenli bir biriminin en gizli belgelerine erişim sağlamanın kolay yolunu bulmuştu. İsrail tilkiyi küme sokmuş, Amerikalıların ışık bile sızdırmaz zannettikleri kümesin kapısını sıkıca kilitlemişlerdi. İsrail tilkisi Pollard Amerikan kümesindeki tavukları kemirmeye başlamıştı.

II

1970'lerin sonlarından 1980'lerin ilk yarısına kadar ABD Donanma İstihbaratı'nda “İstihbarat analisti” olarak görev yapan Yahudi-Amerikalı Jonathan Pollard'ın 1984'te Manhattan'da İsrail için casusluğa adım attığı yıllarda Jeffrey Epstein da New York'un en zengin muhiti olan Manhattan'daki sosyete partilerinde boy göstermeye başlamıştı.

1981'de netameli alacak-verecek işleri için bir aracı firma kuran Epstein arkadaşlarına hükümetler ve çok zengin müşteriler için danışman olarak çalıştığını söylüyordu. Epstein'in daha o yıllarda Manhattan sosyetesinde yıldızı parlamaya başlamıştı. Epstein yıllar sonra dünyanın en pahalı gayrimenkullerinin bulunduğu Manhattan'ın “Upper East Side” bölgesinde görkemli bir malikânenin sahibi olacaktı. Epstein 2019 yılında ikinci kez tutuklandığında bu malikâneye “77 milyon dolar” değer biçilmişti. Dünyaca ünlü birçok isim gibi İsrail Başbakanlarından Ehud Barak da New York'a geldiğinde Jeffrey Epstein'in artık adı fena halde kötüye çıkmış bulunan bu meşhur malikânesinde ağırlananlar arasında yer alıyordu.

İlk olarak 2005 yılında 18 yaşından küçük kız çocuklarına cinsel istismarda bulunmakla suçlanan Epstein 2008 yılında 13 ay hapse mahkum edilmişti. Mahkemeyle anlaştığı için ucuz kurtulan Epstein haftanın altı gününü dışarda geçirebiliyordu. ABD medyasındaki haberlere göre “yukarılar”dan gelen telkinler veya baskılar bunda önemli rol oynamıştı. Daha fazla ceza alması beklenen Epstein'in bu kıyak şartlarla yakayı kurtarmasının perde arkası da hayli ilginçtir. Epstein ile yapılan anlaşma diğer mağdurların dava açmalarını engellemiş, dava da kapatılmıştı. Böylece Epstein kaldığı yerden ‘işine’ devam edecekti.

Yeri gelmişken hatırlatalım, Pollard'ın ilk savunmasında yer alan Prof. Alan Dershowitz, Epstein'in avukatları arasındaydı. Dershowitz, Epstein'a karşı açılan ilk ceza davasında savunma ekibinde yer almıştı. Öte yandan Epstein'in mağdurlarından Virginia Giuffre, Dershowitz tarafından da cinsel istismara maruz kaldığını iddia etmişse de daha sonra bu iddiasını geri çekmişti.

Dershowitz ise bir röportajında, 2007'deki itiraf anlaşmasının müzakerelerine yardım ettikten sonra Epstein ile kişisel ilişkilerinin sona erdiğini savunarak, “Epstein ve ben, onu temsil edip anlaşmanın yapılmasına yardım ettikten sonra kişisel olarak anlaşamadık” diyecekti. Bu hikâye pek inandırıcı değildi. “Bloomberg”te 26 Eylül 2025'de Jason Leopold imzalı bir haberdeyse Epstein'in e-postalarında Dershowitz'in Epstein'ı bazen bir müvekkil ve bazen de bir arkadaş olarak tanımladığı, hatta onun haksız yere karalandığını söylediği belirtiliyordu. Bu özel yazışmalarda Dershowitz “Tüm hikâye nihayet ortaya çıktığında, dünya bizim zaten bildiğimiz şeyi öğrenecek: Jeffrey, birçok iyi şey yapan iyi bir insan” diyordu. Kendisine yöneltilen sorulara bu yazışmayı hatırlamadığını savunarak cevap veren Dershowitz, “Ben onun avukatıydım. Onu savunmak benim yasal görevimdi” diye karşılık veriyordu. Dershowitz ayrıca, Bloomberg'e e-postaların avukat-müvekkil arasındaki gizli iletişimlerini içerdiğini ve kimseye verilmemesi veya kamuoyuna açıklanmaması gerektiğini söylüyordu.

Sıkı İsrail yanlısı bir Demokrat olarak bilinen Alan Dershowitz'in ABD Kongresi'ndeki Demokratlar'ın Sol kanadında yükselen İsrail eleştirileri sebebiyle partiyle bağlarını kopardığı söyleniyor. Dershowitz, Ocak 2020'de Senato'da azil suçlamalarıyla yargılandığı sırada ABD Başkanı Trump'ın hukuk ekibine de katılmıştı.

“Politico” gazetesinde 20 Temmuz 2025'de Gregory Svirnovskiy imzalı bir haberdeyse Dershowitz'in Epstein'in sırdaşı ve suç ortağı Ghislaine Maxwell'in Kongre Komitesi önünde ifade vermesi karşılığında dokunulmazlık hakkı tanınması için lobi yaptığı belirtiliyordu. İngiliz medya patronu olan ve İsrail istihbaratıyla ilişkisi ayyuka çıkan, 1991'de İspanya'nın Kanarya Adaları civarında lüks yatından düşerek öldüğü söylenen Robert Maxwell'in kızı olan Ghislaine Maxwell, Jeffrey Epstein'la bağlantılı fuhuş ticareti suçlamalarından 20 yıl hapis cezasına çarptırılmıştı.

Politico'ya konuşan Dershowitz ise Ghislaine Maxwell için “O Rosetta Taşı gibi. Her şeyi biliyor. Herkesle her seyahati o ayarladı. Her şeyi biliyor. Ve ona sadece kullanım dokunulmazlığı verilirse, ifade vermeye zorlanabilir. Aslında ifade vermeye istekli olacağı söylendi. Ve herhangi bir bilgiyi saklaması için hiçbir neden yok” diyordu. Yani, rolünü inkar etmiyordu.

Dershowitz'in hukukçu sıfatıyla da olsa Jonathan Pollard, Jeffrey Epstein ve Ghislaine Maxwell davalarıyla çakışması ‘ilginç’ bir rastlantı olsa gerek.

Mevzuya dönecek olur isek İsrail Hükümetleri ve ABD'deki “İsrail Lobisi”yle bağlantılı girişimler sonucunda Siyonist casus Jonathan Pollard'ın şartlı

tahliye talebi 2015 yılında kabul edildi. ABD Temsilciler Meclisi'nde "Adalet Komitesi" ve "Dış İşleri Komitesi"nin Yahudi kökenli Demokrat Parti'li başkanları Jerry Nadler ile Eliot Engel ise dönemin Adalet Bakanı ve Başsavcısı Loretta Lynch'e bir mektup yazarak Pollard'ın beş yıllık seyahat yasağını kaldırmasını ve serbest bırakıldıktan İsrail'e taşınmasına izin vermesini talep etmişlerdi. Washington'daki İsrail yanlısı siyasetçilerin birçoğu Pollard'ın kurtarılması için sıraya geçmişlerdi. Beyaz Saray'dan yapılan açıklamadaysa ABD Başkanı Barack Obama'nın Pollard'ın şartlı tahliye koşullarını değiştirme planı olmadığı belirtiliyordu.

Pollard'ın ülke dışına seyahat yasağı 2020'de, Trump'ın ilk başkanlık döneminin hemen sonunda kaldırılıyordu. ABD Adalet Bakanlığının şartlı tahliye koşulları arasında yer alan beş yıllık seyahat yasağının yenilememe kararı Başkanlığının Ocak 2021'de sona ermesi beklenen Trump'ın İsrail'e bir veda hediyesi olarak görülmüyordu.

Seyahat yasağı kalkan Pollard ve ikinci eşi Esther ABD'de "Kumarhaneler Kralı" olarak şöhret kazanan Siyonist milyarder Sheldon Adelson'a ait özel bir jetle İsrail'e uçtu. Pollard'ı havaalanında dönemin Başbakanı Binyamin Netanyahu karşıladı. Trump'ın kulağına çok yakın biri isim olan Sheldon Adelson'ın Pollard'ın seyahat yasağının kalkmasında rol oynamış olabileceği söyleniyor. Adelson, 2016 seçimlerinde Trump'ın seçim kampanyasının büyük bağışçılarından biriydi. Trump ABD Başkanı seçildikten sonra Sheldon Adelson, Trump'ın İsrail politikasında çok etkin bir rol oynamıştı. Trump'ın Suriye'ye ait işgal altındaki Golan Tepeleri'nin ilhakını resmen kabul etmesinde ve ABD Büyükelçiliğini Tel Aviv'den Kudüs'e taşımasında Adelson'ın ısrarlı girişimleri sayesindeydi. Trump Ekim 2025'de İsrail Meclisi'nde yaptığı konuşmada Sheldon Adelson'ın oynadığı bu role dikkat çekmiş ve Meclisin baş konukları arasında yer alan eşi Miriam'ı alkışlatmıştı. Sheldon Adelson, eşi Miriam ve Amerikalı Hristiyan-Siyonistler'in önde gelen isimleri Elçiliğin 2018'de Kudüs'teki açılış töreninin de baş konuklarıydılar.

11 Ocak 2021'de ABD'de ölen Sheldon Adelson'un tabutu 14 Ocak'ta İsrail'e getiriliyordu. Tabutu Ben Gurion Havaalanı'nda karşılayan Binyamin Netanyahu idi. Sheldon Adelson da Robert Maxwell gibi devlet töreniyle Kudüs'te, Zeytindağı'nda gömülüyordu.

Jonathan Pollard, Adelson'un ölümünden hemen önce, 30 Aralık 2020'de İsrail'e gitmişti. 11 Ocak 2021'de ölen Adelson'un son göreviyse "ABD'ye en çok zarar veren casus" ünvanlı Pollard'ı İsrail'e uçurmak olmuştu.

Cumhuriyetçi Parti'nin önde gelen malî destekçileri arasında yer alan Adelson, İsrail'de Netanyahu'nun ve "LİKUD" partisinin de sıkı bir destekçisiydi. Öte yandan Adelson Amerika'da "LİKUD" çizgisindeki "Amerikan Siyonist Organizasyonu"nun ve diğer birçok Siyonist kuruluşun en cömert finansörlerinden biriydi. Diğer bir yandan Adelson, Yahudilerin karma evlilikler yapmalarının Yahudiliklerine zarar vereceğini, bu durumun Yahudi nüfusunun azalarak yok olmasına yol açacağına inanıyordu. Washington Post ve Newsweek'in

"Amerika'nın en ünlü hahamı" olarak nitelediği Haham Shmuley Boteach, Adelson'ın Yahudi gençleri Yahudi kadınlarla evlendirmek bir program başlattığından övgüyle söz ediyordu. Haham Boteach ayrıca Adelson'ın Amerika'nın önde gelen siyasi bağışçısı olarak, eşi Miriam ile birlikte İsrail adına siyasi güç kullanılması için ABD Başkanlarına başarılı bir şekilde baskı yaptığını da söylüyordu. Haham Boteach'ın verdiği örneklerden birisiyse Trump'ın ilk döneminde ABD Büyükelçiliğini Tel Aviv'den Kudüs'e taşıma kararıydı.

Adelson New York Merkezli, vergiden muaf, İsrail askerleri için bağış toplayan "İsrail Ordusunun Dostları(FIDF)" adlı kuruluşun da finansörlerinden biriydi. "FIDF", ölümünden sonra yaptığı açıklamada Adelson'ın İsrail Ordusu'na(IDF) ait üç tugayı evlat edindiği belirtiliyordu. Açıklamada Adelson ve eşi Miriam'ın yıllarca İsrail Ordusu'nun eğitim ve burs programlarına katkıda bulunduğu vurgulanıyordu.

2011 yılında İsrailli bir gruba hitaben yaptığı konuşmadaysa Adelson şunları söylemişti:

"Ben İsrail'li değilim, orduda giydiğim üniforma maalesef İsrail üniforması değildi, Amerikan üniformasıydı, ancak eşim ve kızlarımdan biri IDF'deydi ve iki küçük oğlum — iki küçük oğlumdan biri yarın Bar Mitzvah törenine katılacak... Umarım [İsrail'e] geri döner, hobisi atıcılık ve geri dönüp IDF'de keskin nişancı olur... Tek umursadığımız şey iyi Siyonistler olmak, İsrail'in iyi vatandaşları olmak, çünkü İsrail'de doğmamış olsam da, İsrail kalbimde."

Pollard'ın Sheldon'un özel jetiyle İsrail'e ayak bastığı gün, İngilizce yayın yapan "İsrail Hayom" gazetesinde "Hoş geldin Jonathan" başlıklı bir yazı yer alıyordu. Netanyahu'yu ve LİKUD'u desteklemek amacıyla kurulan bu gazetenin sahibi de Sheldon Adelson idi. Pollard için "hoş geldin" karşılaması yapan bu yazıyı kaleme alan ise Adelson'ın eşi Miriam Adelson idi. Pollard'a övgüler düzen ve onu kahraman olarak takdim eden Miriam Adelson, "Jonathan, İsrail'in en derin ve ebedi şükranını hak etmektedir. Uzun ve zorlu bir yolculuktan dönen yaralı bir asker gibi, rahat bir yaşam sürmesini sağlamak için devletin sunabileceği her türlü yardım ve desteği hak etmektedir" diyordu.

III

ABD Donanma İstihbaratı analistlerinden Jonathan Pollard'ın 1984-1985 yılları arasında İsrail'e sızdırdığı belgeler çok hassas sırlar ihtiva ediyordu. Belgeler arasında, "VQ-2 elektronik gözetleme sistemi" ve 10 ciltlik "Radyo ve Sinyal İstihbaratı (RASIN)" el kitabı da bulunuyordu. Bu el kitabında ABD'nin küresel dinleme profili ayrıntılı olarak açıklanıyor, Ulusal Güvenlik Ajansı'nın(NSA) hangi ülkelere hangi iletişimlerini nasıl izlediği ve öncelik verdiği hususlara yer veriliyordu.

Mossad Pollard'a Donanma Ofisi'nin yakınlarında bir daire kiralamıştı. Daireye bir fotokopi makinası da konulmuştu. Pollard İsrailli amirlerinin işlerine yarayacağını düşündüğü her belgenin fotokopisini çektikten sonra orijinallerini yerlerine koymuştu. FBI ajanları, Pollard'ın dairesindeki bir dolapta yerden

tavana kadar dolu karton kutular buldular. Kiralık daire Pollard'ın ofisiyle Mossad arasında adeta boru hattı gibi çalışmış, bu hattan İsrail'e sular seller gibi belge akmıştı. Daha da kötüsü, Pollard'ın sızdırdığı bazı belgelerin "Sovyetler Birliği" ve "Güney Afrika Cumhuriyeti"nin eline geçmesiydi. "Soğuk Savaş" döneminde Sovyetler, ABD'nin bir numaralı hasmıydı. Varlığı ABD'nin koşulsuz desteğine bağlı olan İsrail'in ABD'nin bir numaralı hasmına ABD'nin en hassas sırlarını aktarması Amerikan İstihbarat Topluluğu'nda gerçek bir şok etkisi yapmıştı.

ABD'de Siyonistler ve yandaşlarının "Pollard'ı serbest bırak" kampanyası sürerken 11 Ocak 1999 tarihli New Yorker dergisinde "Pulitzer Ödüllü" ünlü gazeteci Seymour M. Hersh "Hain" başlıklı bir yazı kaleme aldı. Yazının ABD Başkanı Bill Clinton'ın Pollard'ı affetmesini engellemeye yönelik olduğu anlaşıyordu. Amerikan istihbarat kuruluşlarının tepkisini yansıtan bu yazıda Orta Doğu'daki eski bir CIA istasyon şefinin, İsrail ordusundaki 'bazı unsurların' Pollard'ın elde ettiği bilgileri, Yahudi nükleer ve füze bilimcileri de dahil olmak üzere Sovyetler Birliği'nden çıkarmak istedikleri kişileri takas etmek için kullandığını söylediği aktarıyordu. Emekli bir başka istasyon şefinin verdiği bilgilere göreyse Pollard'ın tutuklanmasından bir ay sonra, CIA direktörü William Casey'nin "İsrailliler, Pollard'ı kullanarak ABD'nin SSCB'ye karşı saldırı plânının tamamını ele geçirdiler. Koordinatlar, ateşleme konumları, sıralamalar. Ve tahmin edin kim için? Sovyetler için" dediği belirtiliyordu. Hersh'in yazısında yer alan bilgilere göre Pollard Orta Doğu'daki ABD askeri ataşeleri tarafından gönderilen, muhbirlerin kimliklerini ortaya çıkaran çok sayıda raporu ve ABD'nin dinlediği radyo frekansları hakkında ayrıntılı bilgiler içeren, "Gizli dinlemenin İncili" olarak nitelenen 10 ciltlik gözetim el kitabının kopyasını da İsrail'e vermişti. İsrail ve Güney Afrika Cumhuriyeti arasında çok yakın bir ilişki söz konusuydu. Bu yakınlık nükleer işbirliğini de kapsıyordu. Beyaz İrkçi rejim İsrail'e nükleer bomba yapmak için ihtiyaç duyduğu tonlarca uranyum satmıştı. İsrail de Güney Afrika'ya nükleer bomba yapımı için teknik bilgi aktarmıştı. 1960'ların başlarından itibaren Beyaz İrkçi rejim İsrail'e yüzlerce ton uranyum satmıştı. "Gideon'un Casusları/Mossad'ın Gizli Tarihi" kitabında Gordon Thomas'ın verdiği ilgilere göre, Pollard'ın "MOSSAD" bağlantısı Rafi Eitan CIA'nin bu ülkenin nükleer sırlarıyla ilgili raporlarının bir kopyasını Güney Afrika Hükümeti'ne vermişti. Böylece CIA'nin bu ülkedeki istihbarat ağı paramparça olmuş ve 12 CIA ajanı ülkeyi terk etmek zorunda kalmıştı. Amerikan istihbarat kuruluşları Pollard'dan yediği bu büyük kazığın acısını uzun yıllar boyunca unutmuyacaktı.

Pollard'ın Amerikan istihbaratına ve ulusal güvenlik çıkarlarına verdiği zararın boyutları o kadar büyük olmalı ki, hangi sırları çaldığı bile açıklanamadı. Pollard ömür boyu hapis cezasına çarptırılmamak için sözde mahkeme ile anlaşmıştı. Zararın boyutlarından dehşete kapılan yargıçlar Pollard'a ömür boyu hapis cezası

vermekten kendilerini alıkoyamamışlardı. Amerikalıları kızdıran "Ortadoğu'da ABD'nin en sadık müttefiki" diye takdim edilen İsrail'in bu casusluğun faili olmasıydı.

Pollard'ın bilhassa Amerikan İstihbarat kuruluşlarının İsrail istihbaratıyla işbirliğine girmediği olaylarla ilgili bilgiler sızdırması, Pollard'ı İsrail için büyük sır hazinesi yapmıştı. Pollard da ABD'nin İsrail'i ilgilendiren bilgi ve bulguları İsrail'le paylaşmamasına duyduğu öfke sebebiyle casusluk yapmaya karar verdiğini söylüyor.

Pollard'ın sızdırdığı belgeler İsrail için olağanüstüydü. Gordon Thomas'ın anlattığına göre, İsrailliler Pollard için "Beyaz Saray'da, Oval Ofiste oturmak gibi bir şeydi.. Yalnız bizimle ilgili her konuda Washington'ın ne düşündüğünü bilmekle kalmıyorduk; onlar bir karar vermeden önce tepki göstermek için yeterli zamana da sahip olduk" diyorlardı. Thomas, Pollard'ın İsrail'in politika oluşturma ve seçenekler arasında tercih yapma becerisinde önemli faktör haline geldiğini belirtiyordu.

Jonathan Pollard'a göre hangi ülkenin vatandaşı olurlarsa olsunlar, Yahudilerin gerçek sadakatleri sadece İsrail'e olmalıdır. Diğer her şey pas geçilebilir. Pollard'ın ihaneti ABD'de Yahudiler'e yönelik "çifte sadakat" yahut "bölünmüş sadakatler" tartışmalarına da yol açtı. Ulusal Güvenlik ve istihbarat kuruluşlarında kariyer yapmak isteyen Amerikalı Yahudiler, "Pollard vakası"ndan tedirgin oldular. Pek çok Amerikalı Yahudi Pollard'ı vatandaşı olduğu ülkeye ihanetle suçlamaktan kendilerini alıkoyamadılar. Bu çevrelere göre Jonathan Pollard sadece ABD'nin ulusal güvenlik çıkarlarına değil, Amerikan Yahudileri'ne de çok büyük bir zarar vermişti. Pollard ise Mart 2021'de "İsrail Hayom" gazetesine verdiği bir röportajda Yahudilerin Amerika'yı vatanları olarak görmelerinin kendi kendini kandırmak olduğunu söylüyordu. Bu yüzden Amerikan güvenlik teşkilatında çalışan genç bir Yahudi'ye İsrail için casusluk yapmasını tavsiye edebileceğini bile söylüyordu. Pollard, "Çifte sadakat suçlamasının özü şu: Üzgünüm ama biz Yahudiyiz ve Yahudi olduğumuz sürece her zaman çifte sadakatimiz olacak" diyordu. Pollard başka bir zamandaysa iki ülkeye birden hizmet edilemeyeceğini zor yoldan da olsa anladığını söylemişti. Öte yandan Siyonistler'e göre Amerikan Yahudileri'ne "çifte sadakat" atfetmek Yahudi karşıtlığının bir yansımasıdır. Oysa "çifte sadakat" tartışmalarının kilidini açan Pollard ve onu hararetle savunan Amerikalı Siyonistler olmuştu.

Trumpçı Sağ'ın ABD'nin İsrail'e koşulsuz desteğini sorgulayan kanadından gelen bazı tepkilerdeyse İsrail ordusunda görev yapan bir Amerikalının vatandaşlığının sonlandırılması gerektiği vurgulanıyordu. 7 Ekim sonrasında Cumhuriyetçi bir vekil ABD Temsilciler Meclisi'ne İsrail ordusuna ait üniformayla gelmişti. ABD ve İsrail vatandaşı olan on binlerce Amerikalı Siyonist Yahudi, Batı Şeria'da Filistinlilere yönelik saldırılara katılmış, Gazze'deki soykırımda yer almıştı. Keza işgal altındaki Batı Şeria'da on binlerce Amerikalı yasa dışı Siyonist yerleşimcinin yaşadığını da hatırlatmalıyız.

ABD'nin İsrail Büyükelçisi Mike Huckabee, Eylül 2025'de

“50 Eyalet, Tek İsrail” başlıklı bir etkinlik için İsrail’e getirilen Amerikalı yerel eyalet vekillerine hitaben yaptığı konuşmada “sanki ABD adına değil de İsrail adına konuşuyormuşum gibi gelebilir” diyordu. İsrail’de 700 bin ABD vatandaşının yaşadığını belirten Huckabee bu sayının ABD’deki bir kongre bölgesinin nüfusuna denk olduğuna dikkat çekerek,”Beyler, ABD’nin 436. Kongre Bölgesi’ne hoş geldiniz” diyordu. .

Hem ABD Donanması’ndan, hem İsrail’den maaş alan Jonathan Pollard’ın durumuysa çifte sadakatin çok daha ötesindeydi.

Çifte maaşlı Pollard’ın tek sadakatiyse İsrail’e idi. ABD’nin İsrail Büyükelçisi Huckabee’nin Amerikan sınırlarını İsrail’e satan ve bundan pişmanlık duymayan bir casusla görüşmesi son derece çarpıcıydı.

Huckabee ile Pollard arasında tam olarak neler konuşulduğuydu bilinmiyor.

Bu görüşmede neler konuştuklarını Trump’a iletmış miydi, o da bilinmiyor.

Pollard 2022’de vefat eden ikinci eşi Esther’e hastalığı sırasında gösterdiği destek ve nezaket sebebiyle Huckabee’ye teşekkürlerini arz etmek istediğini ileri sürüyordu. Pollard’a göre Huckabee ile buluşması ‘kişisel, dostça’ bir görüşmeydi. Pollard bir başka açıklamadaysa “Onunla görüşmek istememin nedeni, hapisteyken bana yardım etmek için yaptığı her şey için derin ve içten teşekkürlerimi sunmaktı” diyordu.

Huckabee ile yaptığı görüşmenin ABD’de yanlış yorumlandığını savunan Pollard’a göre ABD Büyükelçiliği ve Trump yönetimi içindeki bazı kişiler Huckabee’yi itibarsızlaştırmaya çalışıyorlardı. “Bu insanlar İsrail’in dostları değil ve açıkçası, onları Trump yönetiminin dostları olarak da görmüyorum” diyen Pollard, Trump’ın CIA’yı “temizlemesi” gerektiğini de söylüyordu.

Pollard, “ABD Büyükelçiliği’ndeki tüm CIA personeli ülkesine gönderilmeli ve daha küçük, daha profesyonel bir ekip getirilmeli.

Ajansı temsil etmek için siyasetten uzak bir ekip getirilmeli” diyordu. Pollard ayrıca Huckabee ile yaptığı görüşmenin New York Times gazetesine sızdırılmasında CIA’nın Tel Aviv’deki istasyon şefinin rol oynadığını ima ediyordu.

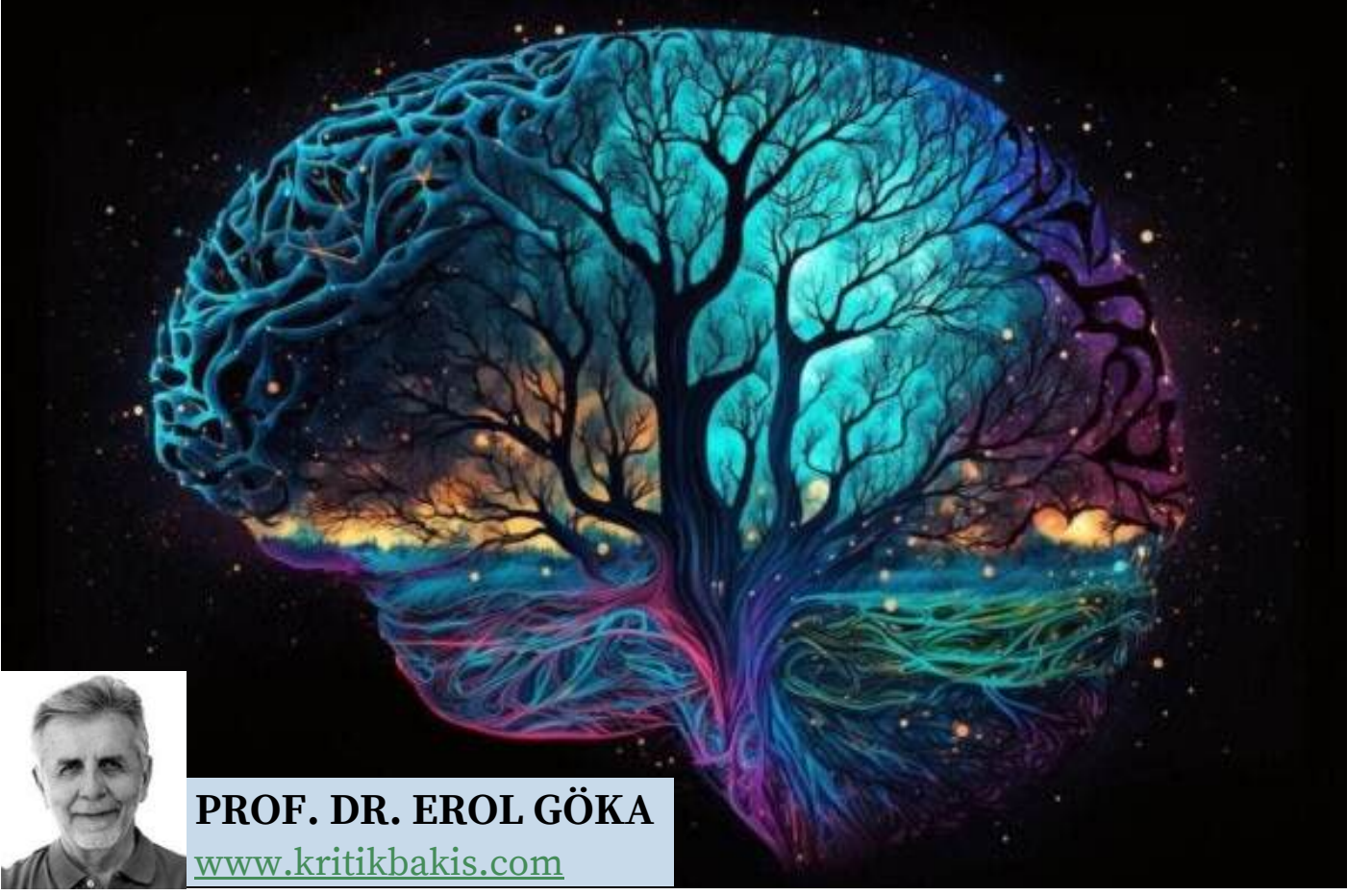
Trump’a ne yapması gerektiğini söylemeye cüret eden eski casus Pollard, Trump’ın damadı Jared Kushner’i ve Ortadoğu Özel Temsilcisi Steve Witkoff’u da çok ağır şekilde suçluyordu.

Witkoff ve Kushner için ‘ABD’nin değil, Suudi Arabistan ve Katar’ın temsilcileri’ diyen Pollard bu isimlerin İsrail’in Gazze’deki operasyonunu zayıflatmaya çalıştıklarını söylüyordu.

Diğer yandan eski casus Pollard, Trump içinse “Suudi altınları için bizi resmen satmış bir deli” diyecek kadar ileri gidiyordu.

İnsan zihni aşkındır

PROF. DR. EROL GÖKA

www.kritikbakis.com

“Aşkınlık”, (transcendence) kısaca, bir varlığın, ilkenin ya da gerçeğin deneyimlenen, algılanan veya doğal sınırların “ötesinde” olması demektir zıddı ise “içkinlik” (immanence) dir. Felsefede, deneyimle, duyularla ya da zihnin kategorileriyle tam olarak kavranamayan; bunların üstünde veya dışında kalan gerçeklik manasına gelirken Teolojide, Tanrı’nın evrenden, doğadan ve insandan tamamen farklı ve üstün olması anlamına gelir. Özellikle İslam düşüncesinde Allah’ın yaratılmış olandan mutlak biçimde ayrı ve üstün olması manasından yola çıkarak hem “el-Müteali” Allah’ın isimlerinden (esmâ-i hüsnâ) hem de izzet, şeref ve hükümlerlik bakımından en yüce, en aşkın olma anlamına gelen Allah’ın sıfatlarından biridir. Allah’a nisbet edilen bir tâzim ifadesidir.

Genel kullanımda ise aşkın olanı, bir durumu, düşüneyi ya da değeri alışlagelmiş sınırların ötesine taşıyan niteliği anlatmak için kullanırız. Türkçedeki “aşmak” fiilinden köken alması, bu anlamları hepsini hemen hemen ihtiva eder; “aşan, sınırı geçen” anlamından türer. Modern psikolojik bilimlerde de insanın aşkınlığı özellikle varoluşçular tarafından vurgulanır. Biz de “Psikoloji Varoluş Maneviyat” kitabımızda varoluşçuların bu yaklaşımından da faydalanarak “maneviyyat”ı ‘dini olanları da Kutsal’ın her türlü öznel yaşantısını da kapsayacak biçimde insan tecrübesindeki

her türlü aşkın boyut ve anlam arayışı; kişinin inancını gündelik hayatta yaşama şekli, insanın varoluşunun nihai koşullarıyla ilişki kurma ve anlamlandırma, dolayısıyla hayatına anlam verme biçimi” şeklinde tanımlamıştık.

İnsanın daha doğrusu insan zihninin aşkın yapısı modern antropolojinin de tartışıp durduğu ve bir türlü bitiremediği konuların başında gelir. Pina Cabral’ın “Dünya: Antropolojik Bir İnceleme” kitabında da uzun uzadıya insanın ve zihninin “aşkınlık” niteliğini ele alınır. “20 YY. başlarında antropolojinin kurucularının çoğu, McLennan, Lubbock, Tylor ve Frazer ‘hepsi sosyal evrim yasalarına ve kurumların birbirlerine bağımlılığına yürekten inanıyorlardı ve hepsi... agnostik ve dine düşmandı” Max Weber’in ifade ettiği gibi dünyanın büyüsünü bozmaya yönelik modernist projeye dört elle sarılmışlardı. Ancak Malinovski’nin başını çektiği 1920’lerin metodolojik devriminden sonra onları takip edenlerin durumu öyle değildi.” Antropoloji, bilim olarak yapısı gereği adeta bu büyü bozumu işine karşıydı ve kafa tutuyordu.

“1920’lerden sonra profesyonel etnograflar arasında Hristiyanlık ilişkisi baskın olmasa da a) tanımladıkları aşkınlık deneyimlerine son derece özenli ve saygılı davranmışlar, onları hep ‘ciddiye almışlardır’ ve b) çoğu az veya çok özel şekilde, genellikle bir tür Hristiyanlık-

dışı kişisel manevi arayışla ilgileniyordu: Steiner'in Musevilikle, Leach'in Hümanizm'le, Srinivas'ın ve Madan'ın Hinduizm'le, Needham'ın Budizm'le, Lienhardt'ın veya Douglas'ın Katoiklikle, Turnhull'un alternatif spiritüalizmle uğraşması bu arayışlara örnek verilebilir." Evans-Pritchard'ı "Katolik olmaya ikna edenin" yerlilerle ilgili çalışmaları olduğu söyleniyordu.

Her neyse; Evans-Pritchard'ın kendisi gibi, günümüz antropologları, tanımladıkları deneyimlerin (örneğin şamanizm) gerçekten aşkın olduğunu savunuyorlar; "yamyam metafizikleri" tamamen geçerli insan deneyimleri olarak sunuluyor. Günümüz antropolojisi bu açıdan neredeyse ikiye bölünmüş vaziyette ve ortada bir kriz var.

Bu krize yoğunlaşmadan önce, söylediklerimizi bir kez daha başka cümlelerle ifade edelim: 20. yüzyılın başında antropologlar (Tylor, Frazer vb.) şöyle düşünüyordu: "Din, büyü, şamanlık gibi şeyler ilkel insanların yanlış fikirleri, bir gün bilim ilerleyince bu batıl inançlar yok olacak." 1920'lerden sonra işler değişti. Malinowski, Evans-Pritchard gibi yeni nesil, sahada uzun süre kaldı ve şunu gördü: "Bu insanlar aptal ya da yanlış düşünmüyor; bizim gibi düşünmüyorlar ama kendi dünyalarında gayet tutarlılar. Üstelik onların yaşadıkları 'aşkın' (kutsal, gizemli, görünmez güçler) deneyimleri gerçekten gerçek bir şey." Bugün ise iki büyük akım var: Birinci grup eski klasik anlayışı savunuyor. Onlara göre bir yanda gerçek dünya var diğer yan da din ve büyü gibi yanılsamalar... Viveiros de Castro, Descola, Latour, Kohn gibi isimlerden oluşan ikinci grup ise tam aksi görüşte. Onlara göre:

"Herkesin ayrı bir dünyası, ayrı bir ontolojisi (varlık anlayışı) var. Amazon yerlileri için jaguar bir insan gibi bir kişidir, taşlar canlıdır, orman düşünür. Biz de bunu ciddiye alalım, hatta biraz da biz de öyle düşünelim. Dünyayı yeniden "büyüleyelim, her şey canlı kutsal olsun"...

João de Pina-Cabral iki tarafa da katılmıyor ve krizi çözmek için çok basit bir üçüncü yol öneriyor: "Ne tek dünya var, ne de bin tane ayrı dünya.

Aşkınlık (kutsal, gizemli olanı hissetme) dışarıdan öğrenilen bir şey değil; insanın kişiliğinin oluşma sürecinin doğal bir parçasıdır." Buraya tekrar geleceğiz ve Cabral'ın önerisini daha da açacağız.

"Batı düşüncesinin 17. yüzyıldan beri keskin bir şekilde dayattığı zihin/madde, özne/nesne, insan/doğa ikiliğini nasıl aşacağız ve aynı zamanda hem başkalarının aşkınlık deneyimlerini ciddiye alacağız hem de kendimizi ne naif bir relativizme ne de yeni bir animist panteizme teslim edeceğiz?" Cabral'ın antropolojiye bakışını ve kendisini yerleştiği konumu bu ifadenin anlattığını düşünüyorum. Eserinden ulaştığım bir başka sonuç da önerdiği çözümün şu üç çözüme dayandığı noktasındadır: i. Evans-Pritchard'ın 1934'te Lévy-Bruhl'u savunduğu o eski makaleye geri dönüş ve "katılım" (participation) kavramının yeniden canlandırılması, ii. Anselm'in Ontolojik Delili'nin (özellikle insan doğasının sanıldığı gibi pek de rasyonel olduğuna inanmayan

Collingwood'un yorumuyla) modern bir antropolojik okuması: aşkınlık dışarıdan "öğretilen" bir şey değil, kişisel ontogenezin kaçınılmaz bir ürünüdür. iii. Radikal bedenleşmiş (embodied/enactive) biliş teorileri (Varela, Thompson, Hutto, Myin, Chemero vb.) sayesinde, temsiliyetçi (representationalist) zihin anlayışının kesin olarak terk edilmesi...

Elbette çözüm diye Cabral'ın önerdiği bu üç sütunu hakkıyla bilebilmek için sağlam bir antropoloji bilgisi gerekiyor. Özellikle mutlaka yakından bakılması gereken Anselm'in Ontolojik Delili'nin ayrıntısını meraklısına ve bir başka yazıya bırakarak biz bilebildiğimiz ölçüde Cabral'ın çözüm önerisinin diğer şıklarını açmaya çalışalım.

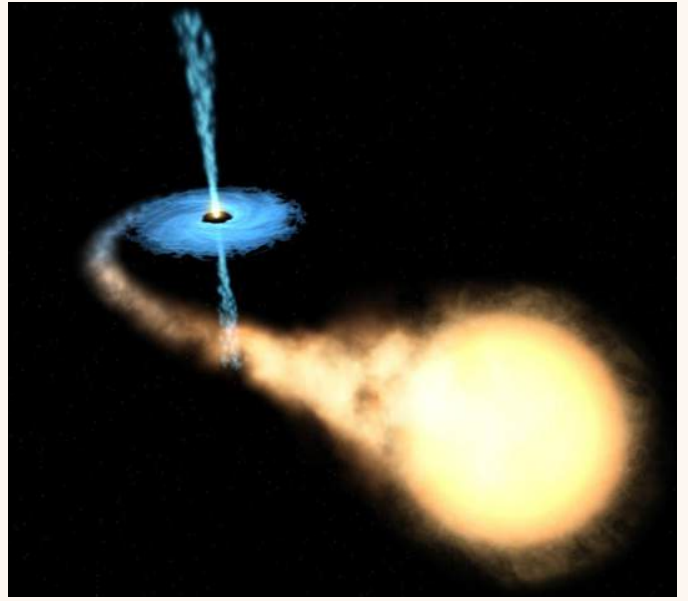
Üçüncüden yani temsiliyetçi teorilerin antropologlar tarafından terk edilmesi gerektiğinden başlayalım. Cabral, nöropsikolojide son dönemde ortaya çıkmış olan bedenleşmiş biliş teorilerinin temsiliyetçi anlayışı yıktığı kanaatindedir. Çocuğun düşünme süreci, dilsel değildir; dil de dâhil olmak üzere karmaşık somutlaştırma sistemlerince desteklenir. Bu yüzden "kişinin kendi düşünme süreçlerine bilinçli olarak erişme olasılığı çantada keklik kabul edilmemelidir; çünkü kendi düşünce süreçlerimizin (dilin sembolik biçimlerinin aracılık ettiği imgelere başvuranlar bile) bütünleyici, doğrudan, bilinçli bir şekilde hatırlanabileceğine dair çok az delil var. Belirsizlik, yalnızca iletişim kuran kişiler arasında değil, tek başına olan kişiler için de etkilidir."

Antropolojinin kuruluşundaki pozitivistlere tepki olarak ortaya çıkan yeni "büyü bozumcu" yaklaşımın tipik bir örneği olarak Cabral, Eduardo Kohn'un "Ormanlar Nasıl Düşünür?" (How forests think: Toward an anthropology beyond the human) (2013) adlı kitabını ele alır. Kohn, "Dünyada belirgin biçimde insana özgü varoluş biçimlerini hem daha geniş, yaşayan bir semiyotik alandan ortaya çıkan hem de onunla süreklilik içinde konumlandırabilmek" için insanın ötesine geçmeyi öneriyor. Yaşamın kendisini nedensel olarak düşünce üreten bir şey olarak görüyor. Connolly ve Bennett gibi antropologlar aksini iddia etse de ona göre de taşlar düşünmüyor ama hayata bu bakışıyla düşünme ve anlamayı yeniden birleştirmeye çalışıyor. Buraya kadar her şey yolunda, ama sonra şunu iddia ediyor: "Eğer düşünceler insanın ötesinde mevcutsa, o zaman biz insanlar dünyadaki tek benlik değiliz." Bu şekilde, animizmi genelleştirmeyi teklif ediyor: "Eğer düşünceler canlıysa ve yaşayanlar düşünüyorsa, o zaman belki de canlılar dünyası büyüdür" Bu şekilde, Taussig, Viveiros de Castro ve onlardan önceki birçok antropolog gibi Kohn da, aralarında yaşadığı Ekvadorlu Runa'ya dünyanın kendini sunma biçiminin gerçek "tuhaflığını" (ve bu onun en sevdiği kelimelerden biri gibi görünüyor) korumak istiyor. Ancak, ormanın ve varlıklarının Runa'ya ilettiği şeyin gerçek gizemini çözmem, inkâr etmeme veya azaltmama çabasında bir adım daha ileri gidiyor. İçkinlikte aşkınlığı arıyor. Kohn'a göre tüm yaşam yönelimsellik gösterdiği için tüm yaşam düşünür

ve düşünmek, betimlemek olduğu için, tüm yaşam kendini dışa vurur: O halde, “Köpekler, düşündükleri için kendileridir.” Kohn, benliği ‘çevresindeki dünyalara gittikçe daha iyi uyum sağlayacak şekilde, nesiller boyunca yeniden oluşturulan ve yayılan bir biçim’ olarak tanımlıyor.

Cabral, pozitivistlere de Kohn’da örneklediği bu karşıt iddialara da karşı çıkıyor. Cabral’ın düşüncesi şöyle: “Temel zihin, kavramsal değil, yönelimseldir... Mesele şu ki; bilinçli ve içerik barındıran düşünceler elde etmek için, önceden temel zihin aracılığıyla belirli bir dünyanın içine aşılınmamız gerekir.” Bir bebek doğduğunda önce “ben” ve “dünya” diye bir ayırım yapmaz. Anneyle, evle, seslerle, kokularla iç içedir; kendini onlardan ayrı hissetmez. Bu iç içelik haline eski antropolog Lévy-Bruhl “katılım” demişti. Çocuk, büyürken yavaş yavaş “ben buradayım, dünya orada” ayırımını öğrenir. Ama o ilk iç içelik duygusu asla tamamen kaybolmaz. Yetişkin olduğumuzda da bazen çok güçlü bir şekilde geri gelir: Dua ederken, şamanın transında, ormanda yalnızken, ölüm korkusu çekerken... Yani şamanın, Nuer’in, Azande’nin ya da bir Katoliğin yaşadığı “görünmez güçlerle temas” hissi, aslında hepimizin çocukluğundan kalan o katılım duygusunun farklı biçimleridir. Kimse bunu “öğretmedi”; insanın kişiliği böyle oluşurken böyle yaşantılar ve hisler, kendiliğinden ortaya çıkıyor.

Cabral’a göre aşkınlık ne “kültürel bir inşa”dır ne de “ormanların düşünmesi” gibi yeni animist bir projeksiyon; aşkınlık, kişilerin toplumsallık içinde ortaya çıkışının (ontogenez) zorunlu bir yan ürünüdür. “Önce inanmak zorunda kaldık, sonra anladık” (Anselm’in bu meşhur sözünü alıntılaman Cabral, şöyle devam eder: Bebek, dünyaya temsillerle değil, paylaşılan niyetlilik (shared intentionality) ve temel (basic) biliş katmanlarıyla katılır. Bu katılım deneyimi zaten “aşkın”dır çünkü kişi kendini henüz ayırtıramamıştır; dünya ve öteki onun içinde, o da onların içindedir (Lévy-Bruhl’un participation mystique’i). Dil ve önermesel düşünceye sıra, sonradan gelir; geldiğinde bile, temel katılım katmanı hiç kaybolmaz, sadece üstü örtülür. İşte bu nedenle bize hep anlatılan aşkınlık tecrübeleri ister bir şamana, ister bir yerliye ister Katolik bir antropoloğa ait olsun bu katılımın yetişkin hayattaki çeşitli biçimlerde yeniden ortaya çıkmasından başka bir şey değildir. Bu yüzden ne ontolojik çoğulculuğa (Viveiros, Descola) ne de yeni materyalist/animist “içkin aşkınlık” projelerine (Latour, Bennett, Connolly, Kohn) ihtiyaç var der Cabral. Tek yapmamız gereken, Evans-Pritchard’ın 1930’larda yaptığı gibi, aşkınlığın “dışarıda” değil, kişilerin toplumsallıkta bölünebilir olarak oluşumunun içinde olduğunu kabul etmektir. “Tanrısızlık (godlessness) ile Tanrı tarafından terk edilmişlik (god-forsakenness) arasında seçim yapmak zorunda değiliz; çünkü aşkınlık zaten insan oluşumunun (anthropopoiesis) içindedir.” Böylece Cabral, günümüz antropolojisindeki büyük kamplardan (ontolojik çoğulcular, yeni materyalistler ve klasik

temsiliyetçiler) hiçbirine tam katılmadan hepsini birden aşabilen sağlam ve güçlü bir anlayış geliştiriyor.

Pina-Cabral, Kohn’un “Ormanlar Nasıl Düşünür?” kitabını çok zarif bir şekilde eleştirirken tam da bu noktadan vuruyor:

Kohn, hayat ile zihin arasında derin bir süreklilik olduğunu kavrayamadığından çareyi ormanı “düşünür” hale getirmekte buluyor. Bunun için de “benlik” kavramını o kadar genişletiyor ki sonunda kavramın içi tamamen boşalıyor. Oysa benlik (self) tam da düşünömselliğin (reflexivity) ortaya çıktığı yerde başlar; köpekler, ormanlar, taşlar değil. Ama bu, onların bizim ontogenezimizde “katılım” yoluyla aşkınlık deneyimlerimizin oluşumunda rol oynamadığı anlamına gelmez.

Sonuç olarak Cabral şunu diyor: “Dünyayı yeniden büyülemeye gerek yok, çünkü dünya hiç büyüden çıkmadı. Büyü, taşlara ya da ağaçlara ruh vermek değil; insan yavrusunun ötekilerle ve dünyayla iç içe büyürken hissettiği o ilk birlik duygusunun yetişkin hayatta aldığı ismidir.” Kısacası:

Kutsal olanı ne inkâr edelim, ne de her şeye yayalım.

Onu olduğu yerde, insanın kendi oluşum sürecinin içinde arayalım.

Çocukken hepimiz biraz şamandık; büyürken unutupuyoruz ama tamamen unutamıyoruz. Bu kadar...

Bize göre de Cabral, “dünyalaşma” (worlding) kavramını Heidegger’den alıp etnografik jestin temel koşulu haline getiriyor:

Antropoloji, dünyaların dünyalaşmasıdır; yani bir dünyanın (etnografin dünyası) başka dünyaları (başkalarının dünyaları) açığa vurmasıdır. Bu mümkün çünkü dünya hiçbir zaman tam tutarlı değildir; her zaman eksik belirlenmiş, bulanık, politetik ve paylaşımaya açıktır. Cabral, “katılım asla ölmez; çünkü insan kişi olabilmek için önce katılmak zorundadır” şeklindeki bakışıyla, aşkınlığı “insan yavrusunun öznelarasılıktaki kişileşmesinin kaçınılmaz sonucu” olarak konumlandırarak ne relativist agnostisizme düşüyor ne de “her şey canlıdır, her şey düşünür” tarzı yeni bir dogmatizme.

Silah Sanayisi: Bütün Çatışma ve Ölümlerin Faili

YAZAR: THALIF DEEN

Silahlanma Gelirlerindeki Artış ve Yükselen Can Kayıpları, Devam Eden Askerî Çatışmalar ve İç Savaşları Gözler Önüne Seriyor

Stockholm Uluslararası Barış Araştırmaları Enstitüsü'nün (SIPRI) yayımladığı yeni verilere göre, en büyük 100 silah üreticisi şirketin silah satışları ve askerî hizmetlerden elde ettiği gelirler 2024 yılında %5,9 artarak 679 milyar dolarla rekor seviyeye ulaştı.

Ukrayna ve Gazze'deki savaşlar, küresel ve bölgesel jeopolitik gerginlikler ve giderek artan askeri harcamaların etkisinde dolayı talebin artmasıyla küresel silah gelirleri 2024'te keskin bir şekilde arttı.

Silah satışları ve küresel askerî harcamalar konusunda otorite kabul edilen kaynaklardan biri olan SIPRI'ye göre, 2018'den bu yana ilk kez, en büyük beş silah şirketinin tamamı silah gelirlerini artırdı.

Şu anda Ukrayna, Gazze, Myanmar, Sudan, Irak, Libya, Fas, Suriye, Yemen, Haiti, Demokratik Kongo Cumhuriyeti (DKC), Somali ve Batı Sahra gibi ülkelerde bir dizi silahlı çatışma ve iç savaş yaşanmakta; bu durum hükümetlerden ve isyancı gruplardan silah talebinin sürekli artmasına yol açmaktadır.

Küresel silah satışı gelirlerindeki artışın büyük kısmı Avrupa ve ABD merkezli şirketlerden kaynaklansa da, Top 100'de yer alan dünyanın tüm bölgelerinde yıllık

bazda artışlar görüldü. Tek istisna, Çin silah sanayindeki sorunların bölgesel toplamı düşürdüğü Asya ve Okyanusya oldu.

Gelirlerdeki ve yeni siparişlerdeki artış, birçok silah şirketini üretim hatlarını genişletmeye, tesislerini büyümeye, yeni işbirlikler kurmaya veya satın almalar gerçekleştirmeye sevk etti. SIPRI Askerî Harcamalar ve Silah Üretimi Programı Araştırmacısı Lorenzo Scarazzato; 'Geçen yıl küresel silah gelirleri, üreticilerin yüksek talebi fırsata çevirmesiyle, SIPRI tarafından kaydedilen en yüksek seviyeye ulaştı' dedi.

'Şirketler üretim kapasitelerini artırmakta olsa da, maliyetleri ve teslimat takvimlerini etkileyebilecek bir dizi zorlukla karşı karşıyalar.' Avrupa'da (Rusya hariç) Top 100 içinde yer alan 26 silah şirketinden 23'ünün silah satış gelirleri arttı. Bu şirketlerin toplam silah satış gelirleri %13 artarak 151 milyar dolara yükseldi. Bu artış, Ukrayna'daki savaş ve Rusya'dan kaynaklanan tehdit algısıyla bağlantılıydı. Ancak silah gelirlerindeki ve askerî harcamalardaki artış, sivil halk üzerinde yıkıcı etki yaratarak can kayıplarını artırdı. 2025 Kasım ayının ortalarından sonlarına doğru Gazze Sağlık Bakanlığı, 7 Ekim 2023'ten bu yana savaşta çoğunluğu sivil olmak üzere 70.000'den fazla Filistinlinin öldürüldüğünü bildirdi.

Rusya-Ukrayna savaşındaki can kaybı tahminleri ise büyük farklılıklar gösteriyor ve doğrulanması zor; zira her iki taraf da askerî kayıp sayılarını devlet sırrı olarak görüyor.

Yine de İngiltere Savunma Bakanlığı ve Stratejik ve Uluslararası Çalışmalar Merkezi (CSIS) gibi kaynaklar, Rus askerî kayıplarının (ölü ve yaralı) 1 milyonun üzerinde olduğunu belirtiyor; bu “şok edici ve korkunç bir dönüm noktasıdır”.

Ukrayna askerî kayıplarının (ölü ve yaralı) ise yaklaşık 400.000 olduğu tahmin ediliyor.

Kaliforniya merkezli RootsAction’un kurucu ortağı, ulusal direktörü ve aynı zamanda Kamu Doğruluk Enstitüsü’nün icracı direktörü ve “Savaş Görünmez Kılındı: Amerika, Askerî Makinesinin İnsani Bedelini Nasıl Gizliyor” adlı kitabın yazarı Norman Solomon, IPS’e yaptığı açıklamada, savaş işinin kârlı bir ölüm işi olduğunu ve bunun 2025’te hiç olmadığı kadar belirginleştiğini söyledi.

‘Yüksek teknoloji silahların alıcıları ve satıcıları, ölümü hatırlatan, ürpertici bir kucaklaşma içinde ve bu kucaklaşmanın sonuçlarını savaş alanında, sivil acılarda ve çocuklar açlıktan ölümler kâr peşinde koşanların ziyafet çektiği göze daha az görünen kaynak katliamında görmek mümkün.’

Amerika Birleşik Devletleri dünyanın en büyük silah tüccarı olarak öne çıkıyor. Yakınına yaklaşan başka bir ülke yok. Solomon, son yıllarda silahların saldırgan, ölümcül bir şekilde kullanılması konusunda Rusya’nın Ukrayna’daki savaş, İsrail’in ise Gazze’deki savaşla öne çıktığını söyledi.

“ABD’li silah üreticilerinin Ukrayna savaşındaki ve İsrail’in Gazze’ye yönelik yürüttüğü soykırımdan muazzam kârlar elde ettiği açıkça anlaşılmalıdır. Bu kârlar, Ukraynalı ve Rusların karşılıklı yok oluşu sürdükçe ve İsrail, Filistinli sivillerin hayatlarını yok etmeye yönelik politikalarını sürdürdükçe devam edecektir.”

“Birçok ülkenin büyük silah ihracatçıları olduğu ve faaliyetleri nedeniyle hepsinin kınanması gerektiği bir dünyada, Amerika Birleşik Devletleri katliam niteliğindeki ticarette açık ara liderdir” diye vurguladı.

“ABD’nin bu tür bir ticarette mükemmel performans sergilemesi, ülkenin siyasal ekonomisine ve yönetim gücü yapısına işlemiş ahlaki bir çürümüşlüğü göstergesidir. Şiddet içermeyen ve kararlı muhalefet hareketleri, Martin Luther King Jr.’ın “militarizmin çılgınlığı” olarak adlandırdığı şeye son verilmesini zorlamak için hayati önem taşıyacaktır,” dedi.

Uluslararası insan hakları uzmanı ve İşkence Mağdurları Merkezi Başkanı ve CEO’su Dr. Simon Adams, IPS’e verdiği demeçte, dünyanın pek çok yerinde cezasızlığın, artan çatışmaların ve giderek artan otoriterliğin damgasını vurduğu bu yeniçağda küresel silah satışlarında mide bulandırıcı bir artış yaşandığını söyledi.

Silahlar, dronlar, füzeler ve diğer silahlar büyük silah üreticisi ülkelerden ve şirketlerden geliyor, ancak bunun

bedelini Ukrayna, Gazze, Sudan ve başka yerlerde siviller canlarıyla ödüyor, dedi.

“Küresel silah ticaretinin artışı ile şu anda, dünyada II. Dünya Savaşı’ndan bu yana en yüksek sayı olan 123 milyon insanın yerinden edilmiş olması arasında doğrudan bir ilişki var.”

“Küresel sorunlara yönelik insani çözümlere daha fazla yatırım yapacak hükümetlere ihtiyacımız var; her yıl milyarlarca doları yeni, parlak ölüm makinelerinin üretimi ve pazarlanmasına harcayan hükümetlere değil.” “Silah tüccarının; köle tüccarı, insan kaçakçısı veya uyuşturucu satıcısı gibi uluslararası bir kanun kaçağı ve parya olarak görüleceği günü özlüyorum. Silah tüccarının insani ilerlemeye tamamen aykırı, ahlaksız bir suç teşebbüsünün parçası olan biri olarak görüleceği günü” dedi. Bir yanıt istenmesi üzerine BM Sözcüsü Stephane Dujarric, 1 Aralık’ta gazetecilere, “her gün insani operasyonlarımızı finanse etmek için verdiğimiz mücadeleyle karşılaştırıldığında silah satışlarına giden para miktarının tiksindiriciliği” hakkında konuştu.

“Üye Devletlerin kendilerini savunmak için ordulara ihtiyaç duymasını anlıyoruz. Ancak, bu sektöre akan para miktarı ile insani yardım ve kalkınma sektörlerinden çekilen para miktarını karşılaştırdığınızda durum, hepimize üzerinde düşünmemiz gereken çok şey sunuyor,” dedi.

Bu arada SIPRI’ye göre, 2024’te Top 100 içindeki ABD silah şirketlerinin toplam silah gelirleri %3,8 artarak 334 milyar dolara ulaştı; sıralamada yer alan 39 ABD şirketinin 30’u silah gelirlerini artırdı.

Bu şirketler arasında Lockheed Martin, Northrop Grumman ve General Dynamics gibi büyük silah üreticileri de bulunuyordu. Bununla birlikte, F-35 savaş uçağı, Columbia sınıfı denizaltı ve Sentinel kıtalararası balistik füze (ICBM) gibi ABD öncülüğündeki kilit programlarda geliştirme ve üretim, yaygın gecikmeler ve bütçe aşırımlarıyla boğuşmaya devam ediyor. ABD’deki en büyük silah üreticilerinin birçoğu aşırı harcama sorunlarından etkileniyor; bu da önemli yeni silah sistemlerinin ve mevcut sistemlerin yeni versiyonlarının ne zaman teslim edilip konuşlandırılacağına dair belirsizlik yaratıyor. SIPRI Askerî Harcamalar ve Silah Üretimi Programı Araştırmacısı Xiao Liang; ‘Gecikmeler ve artan maliyetler, kaçınılmaz olarak ABD’nin askerî planlamasını ve askerî harcamalarını etkileyecektir’ dedi. ‘Bu durum, ABD hükümetinin aşırı askerî harcamaları azaltma ve bütçe verimliliğini artırma çabaları üzerinde domino etkisi yaratabilir.’

Dipnotlar:

Thalif Deen, IPS Birleşmiş Milletler büro şefi ve Kuzey Amerika bölge direktörüdür ve 1970’lerin sonlarından bu yana BM’yi takip etmektedir.

Kaynak: <https://www.ipsnews.net/2025/12/rising-arms-revenues-and-rising-death-tolls-underscore-ongoing-military-conflicts-civil-wars/>

Tercüme: Ali Karakuş

Genç Nesil ve Gelecek Kaygısı

SEVRANUR YETKİN

www.kritikbakis.com

Türkiye’de genç nüfus oranı hala birçok Avrupa ülkesine kıyasla yüksek. 15-24 arası genç nüfus, toplam nüfusun yaklaşık %15’i civarında. Fakat bu oran son yıllarda düşüş eğiliminde. Yani Türkiye genç bir ülke olmaya devam ediyor ama “çok genç ülke” tanımından uzaklaşıyor.

Bugün Türkiye’de genç olmak cesaret istiyor. Çünkü bu ülkede genç nesil ya “umursamaz” ya “şımarık” ya da “sabırsız” olarak nitelendiriliyor. Oysa çoğu zaman mesele hata yapmak değil; yönsüzlük, yalnızlık ve belirsizliklerle baş etmeye çalışmak... Bu noktada gençlerin yaptığı en büyük hatalardan biri, geleceği sürekli ertelemek... “Şimdi değil, sonra düzeler” düşüncesiyle yıllar geçiyor. Eğitim yarım kalıyor, hayaller askıya alınıyor. Gençler sosyal medyada başkalarının parıltılı hayatlarını izlerken, kendi hayatının eksik kaldığına inanıyor. Karşılaştırma, gençliğin en sessiz ama en yıkıcı tuzağı gibi. Genç nesil, sorgulamayı biliyor ama sorumluluktan kaçabiliyor. Eleştirmek kolay, çözüm üretmek zor... Sistemi, siyaseti, aileyi, okulu eleştiren gençlerin sayısı çok; ama “ben ne yapabilirim?” sorusunu soranların sayısı az. Haklı eleştiriler, kişisel çabayla birleşmediğinde sadece öfke biriktiriyor. Bir başka yaygın hata ise iletişimsizlik. Gençler konuşuyor ama anlatamıyor, dinliyor ama duymuyor. Kendi kuşaklarıyla bile derin bağlar kurmakta zorlanıyorlar.

Bu yalnızlık, kalabalıklar içinde yaşanıyor. Bu da zamanla umutsuzluğa ve içe kapanmaya dönüşüyor. Ancak şunu da kabul etmek gerekir: Bu hataların çoğu gençlerin kişisel kusuru değil. Ekonomik belirsizlik, liyakat sorunu, gelecek kaygısı ve güvensizlik ortamı gençleri aceleci, savunmacı ve kararsız yapıyor. Yani hata yapan bir gençlikten çok, yükü ağır bir gençlik var karşımızda. Belki de asıl soru şu: Gençler neden hata yapıyor değil; bu kadar hataya rağmen neden hâlâ ayakta durmaya çalışıyor? Ve belki de cevap, sandığımızdan çok daha olgunlar. Mesela üniversite mezunu sayısı artıyor ama eğitim içeriği ile iş dünyasının ihtiyaçları arasında ciddi bir uyumsuzluk var. Üniversite mezunları arasında işsizlik oranı, genel işsizlik oranının üzerinde. Genç işsizliği, Türkiye’nin en kronik sorunlarından biri. Düşük maaşlar, geçim sıkıntısı, geleceğe yönelik belirsizlik gençlerin özgüvenini ve plan yapma kapasitesini azaltıyor. Kira ve yaşam giderlerinin çok hızlı artması gençlerin bağımsız yaşam kurmasını zorlaştırıyor. Önemli bir genç kesim, yurt dışında yaşamayı daha güvenli ve daha adil bir seçenek olarak görüyor. Gençlerin büyük kısmı yurt dışında yaşama hayali kuruyor, kendini burada değerli hissetmediğini söylüyor. Yani gençler “bu ülke bana fırsat sunuyor” yerine “buradan gitmem gerek” duygusuna sahip. Bu durum sadece ekonomik değil, aynı zamanda adalet, liyakat ve özgürlük algısıyla da ilgili...

Gençler hem aile baskısı hem toplumsal beklentiler hem de ekonomik belirsizlik yüzünden yoğun bir gelecek kaygısıyla yaşıyor. Mental sağlık sorunları artıyor. Özellikle büyük şehirlerde ev fiyatları ve kiralara yüksek olduğu için öğrenciler ve yeni mezunlar barınma krizi yaşıyor. Kısa süreli, güvencesiz, düşük ücretli işler gençlerin yaşamını plansız ve stresli kılıyor. Dijital dünyadaki “mükemmel hayat” baskısı, kıyaslama kültürü, gençlerde stres ve memnuniyetsizliği artırıyor. Türkiye’de genç olmak hala avantajlı bir demografi gibi görünse de, ekonomik ve sosyal koşullar gençleri zorluyor. Bu sorunlar çözülmediği sürece genç nüfusun “avantaj” olmaktan çıkıp “kaçırılan fırsat” haline gelme riski var... Gençlere yönelik uzun vadeli bir kalkınma stratejisi yok. Planlar kısa vadeli, sürekli değişen ve sürdürülebilir olmayan adımlara dayanıyor. Gençlere önem verildiğini söyleyebilmek için; iş fırsatlarının artırılması, mesleki eğitimin güçlendirilmesi, üniversite sonrası geçişin desteklenmesi gerekli. Fakat gerçek durum, Türkiye OECD ülkeleri içinde en yüksek genç işsizlik oranlarına sahip ülkelerden biri. Bu tek başına “çaba yetersiz” demek için yeterli gösterge. Eğitim sistemi çok sık değişiyor, fırsat eşitliği düşük, sınav odaklı ve üniversite diplomaları iş bulmayı garanti etmiyor. Bu sistem gençlere öncelik verseydi; daha istikrarlı, nitelikli, ekonomiye uygun ve öğrenciyi geliştiren bir yapıda olurdu.

Genç nesil karar alma süreçlerinde yer almıyor, yerel yönetimlerde veya ulusal politikalarda fazla temsil edilmiyor. Halbuki önem verilen genç, söz hakkı olan gençtir.

Peki ne yapmalı?

Türkiye’de gençler toplumun enerjisi ve potansiyeli olarak görülüyor, ama aynı düzeyde yatırım, istikrar ve fırsat sunulmuyor. Gençler ekonomik baskı altında, sosyal olarak yıpranmış, eğitim açısından belirsizlik içinde ve gelecek konusunda güvensiz... Kısacası söylemsel olarak gençler önemli, pratikte ise yeterince desteklenen bir grup değiller. Sınav odaklı yapıdan yetkinlik odaklı sisteme geçilmeli, üniversite programları iş dünyasıyla uyumlu hale gelmeli, mesleki eğitimler güçlendirilmeli; teknik liseler modernize edil-

meli, kodlama, yapay zeka, tasarım ve girişimcilik gibi gelecek becerileri erken yaşta verilmeli. Böylece gençler daha donanımlı olur ve işsizlik düşer. Gençlere özel istihdam teşvikleri artırılmalı, yeni mezunlara 1-2 yıllık geçiş programları (staj, eğitim+iş modeli) oluşturulmalı. Start-up ekosistemi desteklenmeli; genç girişimcilerin finansmana erişimi kolaylaştırılmalı. Kamu alımlarında “genç deneyimsiz olabilir ama potansiyeli değerlidir” anlayışı yerleşmeli.

Gençler ev bulamıyorsa hayata başlayamaz. Büyük şehirlerde genç konutları oluşturulabilir (erişilebilir fiyatlı). Üniversite yurtları hem sayı hem kalite olarak artırılmalı.

Genç çalışanlara kirada vergi indirimi gibi destekler sağlanabilir. Böylece gençlerin bağımsız yaşam kurma gücü artar.

Gençlerin sesi yoksa geleceği şekillendiremezler.

Belediyelerde genç meclisleri (etkisi olan) aktif kullanılmalı, ulusal politikalar hazırlanırken genç uzmanlara yer verilmeli. Genç STK’lar daha fazla desteklenmeli. Gençler kendini değerli hisseder, ülkeye bağlılık artar.

Gençlerin en büyük yükü “gelecek kaygısı”. Okullarda ve üniversitelerde psikolojik danışmanlık güçlendirilmeli, spor, sanat ve kültür yatırımları artırılmalı, gençlere sosyal hayatı destekleyen uygun fiyatlı kültürel etkinlik alanları sunulmalı. Gençler daha sağlıklı, daha üretken olur. İlk işini bulan gençlere belirli süreler için gelir desteği sağlanabilir. Girişimci gençlere hibe, kredi, mentorluk ağları verilmeli. Üniversite öğrencilerine verilen destekler güncel ekonomik gerçekliğe göre düzenlenmeli.

Gençlerin gitme isteğinin nedeni tek bir şey değil; adalet, liyakat, özgürlük ve ekonomik güven birlikte gerekiyor. Kamu ve özel sektörde liyakat kültürü güçlendirilmeli. Bilimsel özgürlük, ifade özgürlüğü ve demokratik ortam gençleri ülkede tutar. Gençler “Bu ülke bana değer veriyor” der.

Genç nüfusu canlandırmak için yapılacaklar aslında bir ekonomik paket ya da tek bir reform değil.

Gençlerin yaşamını tüm yönleriyle kolaylaştıran, değer veren, fırsat sunan bir ekosistem kurulması gerekiyor.

Gazze'de İstikrar Arayışı

MUHAMMED ALİ ACAR

www.kritikbakis.com

Birleşmiş Milletler barış gücü misyonları, uluslararası toplumun çatışmaları sınırlama, sivilleri koruma ve siyasi çözümlere alan açma iradesinin sahadaki en görünür tezahürleri olarak ortaya çıkmıştır. Teorik çerçevede bu misyonlar, çatışma sonrası toplumların yeniden inşasında geçici ama kritik bir rol üstlenir. Ancak İsrail'in taraf olduğu Arap-İsrail çatışmalarının yaşandığı coğrafyada, bu misyonların tarihsel tecrübesi incelendiğinde, kalıcı istikrardan ziyade kontrollü bir belirsizliğin süreklilik kazandığı bir tablo dikkat çekmektedir. Gazze için bugün gündeme gelen Uluslararası İstikrar Gücü (ISF) tartışmaları, bu nedenle yalnızca ileriye dönük bir güvenlik önerisi olarak değil, geçmişte denenmiş modellerin doğal bir devamı olarak ele alınmalıdır.

Bu tarihsel sürecin başlangıç noktası, 1948 Arap-İsrail Savaşı'nın hemen ardından kurulan Birleşmiş Milletler Ateşkes Gözlem Teşkilatı'dır (UNTSO). UNTSO, İsrail ile komşu Arap ülkeleri arasındaki ateşkesi izlemekle görevlendirilmiş, ancak yetkileri sahadaki ihlalleri önlemekten ziyade raporlamayla sınırlı kalmıştır. İsrail'in sınır ihlalleri, askeri hareketlilikleri ve fiili durum yaratan adımları düzenli olarak BM kayıtlarına geçmiş; fakat bu kayıtlar sahada bağlayıcı bir sonuç üretmemiştir.

Bu durum, daha en başından itibaren BM barış gücü misyonlarının bölgedeki rolünü aktif düzen kurucu olmaktan çok, çatışmayı yöneten bir gözlemci konumuna yerleştirmiştir.

1974 yılında Golan Tepeleri'nde kurulan Birleşmiş Milletler Gözlem Gücü (UNDOF) ise bu yaklaşımın daha kurumsallaşmış bir örneğini sunmaktadır. UNDOF, İsrail ile Suriye arasındaki çatışmayı fiilen dondurmuş, taraflar arasında doğrudan askeri temasın önüne geçmiştir.

Ancak bu başarı, işgalin sona erdirilmesi ya da siyasi bir çözümün teşvik edilmesiyle tamamlanmamıştır. Aksine, Golan Tepeleri'ndeki fiili durum onlarca yıl boyunca istikrarlı bir belirsizlik hâlinde korunmuş, BM varlığı bu statükonun normalleşmesine dolaylı olarak katkı sağlamıştır.

Bu deneyim, istikrarın yalnızca şiddetin azalmasıyla değil, egemenlik ve siyasal çözümle anlam kazandığını açık biçimde ortaya koymuştur.

Güney Lübnan'daki Birleşmiş Milletler Geçici Görev Gücü (UNIFIL) ise İsrail ile BM barış güçleri arasındaki ilişkinin en öğretici örneklerinden biridir. 1978'de kurulan UNIFIL'in temel amacı, İsrail'in Lübnan'dan çekilmesini teyit etmek ve bölgedeki silahlı unsurların faaliyetlerini sınırlamaktır.

Ancak zamanla UNIFIL, İsrail'in hava sahası ihlallerini, sınır ötesi operasyonlarını ve hedefli saldırılarını engelleyemeyen bir yapıya dönüştü. İsrail, UNIFIL'in varlığını tamamen reddetmedi; çünkü bu varlık, uluslararası toplumun sahada bulunduğunu gösterirken, İsrail'in kendi güvenlik değerlendirmeleri doğrultusunda hareket etmesini fiilen sınırlamıyordu. Böylece UNIFIL, istikrar üreten bir aktör olmaktan çok, İsrail'in gerektiğinde müdahale edebileceği bir tampon alanın uluslararasılaştırılması işlevini gördü.

Gazze ve Filistin sahasında askeri olmayan ancak insani boyutu ağır basan Birleşmiş Milletler Filistinli Mültecilere Yardım Ajansı (UNRWA) da bu tarihsel çerçevenin ayrılmaz bir parçasıdır. UNRWA, on yıllar boyunca Filistinlilerin temel eğitim, sağlık ve gıda ihtiyaçlarını karşılayarak toplumsal çöküşü engellemiştir. Ancak bu durum, aynı zamanda Filistin toplumunun kalıcı bir siyasal ve kurumsal yapıya kavuşamamasının da zeminini oluşturmuştur. UNRWA'nın zaman zaman hedef alınması, kriminalize edilmesi ve işlevsizleştirilmeye çalışılması, İsrail'in istikrarlı ve özerk bir Filistin sivil düzeninden ziyade, uluslararası yardıma bağımlı ve kırılabilir bir yapı ile çalışmayı tercih ettiğine dair güçlü bir izlenim yaratmaktadır.

Bu tarihsel arka plan ışığında, Gazze'de kurulması öngörülen ISF'nin nasıl bir rol oynayacağı kritik bir soruya dönüşmektedir. İsrail açısından bakıldığında, gerçekten yetkili, caydırıcı ve askeri müdahaleleri uluslararası denetime açık bir güvenlik mekanizması, mevcut güvenlik doktrininde ciddi bir değişimi gerektirir. Bu nedenle İsrail'in ISF'nin kapsamı ve yetkileri konusunda temkinli bir yaklaşım sergilemesi, geçmiş deneyimler ışığında tutarlı bir çizgi olarak değerlendirilebilir. Önceki BM misyonlarında görüldüğü üzere, İsrail genellikle uluslararası yapıların tamamen dışlanmasını değil, kendi müdahale serbestisini

sınırlamayan bir biçimde var olmalarını tercih etmiştir. Bu noktada Türkiye'nin ISF içinde yer alması, tartışmaya niteliksel bir fark getirebilecek önemli bir unsur olarak öne çıkmaktadır. Türkiye'nin katılımı, yalnızca askeri ya da teknik bir katkı anlamına gelmemekte; aynı zamanda BM'nin bölgede aşınmış olan meşruiyetini güçlendirebilecek bir potansiyel taşımaktadır. Türkiye gibi bölgesel ağırlığı ve sahadaki tecrübesi yüksek bir aktörün varlığı, ISF'nin sembolik bir düzenek olmaktan çıkıp daha işlevsel bir mekanizma hâline gelmesine katkı sağlayabilir.

Ayrıca Türkiye'nin bu yapı içindeki rolü, Filistin sahasında daha gerçekçi ve uygulanabilir adımların atılmasına da zemin hazırlayabilir.

Güvenliğin yalnızca askeri denetimle değil, sivilin korunması, yerel idari kapasitenin geliştirilmesi ve siyasi sürecin desteklenmesi yoluyla ele alınması, Gazze'de sürdürülebilir bir istikrar anlayışının önünü açabilir.

Bu yaklaşım, güvenliği müdahalelerin gerekçesi olmaktan çıkarıp, siyasi çözüm sürecinin destekleyici bir unsuru hâline getirme potansiyeline sahiptir.

Sonuç olarak Gazze'de ISF'nin kurulmasına yönelik tartışmalar, teknik bir güvenlik düzenlemesinin ötesinde, bölgedeki istikrarın nasıl tanımlanacağına dair temel bir tercihi yansıtmaktadır. Tarihsel deneyimler, istikrarın yalnızca uluslararası varlıkla değil, yetki, meşruiyet ve siyasi irade ile mümkün olduğunu göstermektedir.

Türkiye'nin bu süreçte yer alması, hem BM'nin sahadaki etkinliğini artırabilecek hem de Filistin meselesinde daha dengeli ve gerçekçi bir yol haritasının oluşmasına katkı sunabilecek önemli bir unsur olarak değerlendirilebilir.

Bu çerçevede ISF, ancak geçmişten çıkarılan derslerle ve kapsayıcı bir anlayışla kurgulandığı takdirde, Gazze'de kalıcı istikrara yönelik anlamlı bir adım olabilecektir.

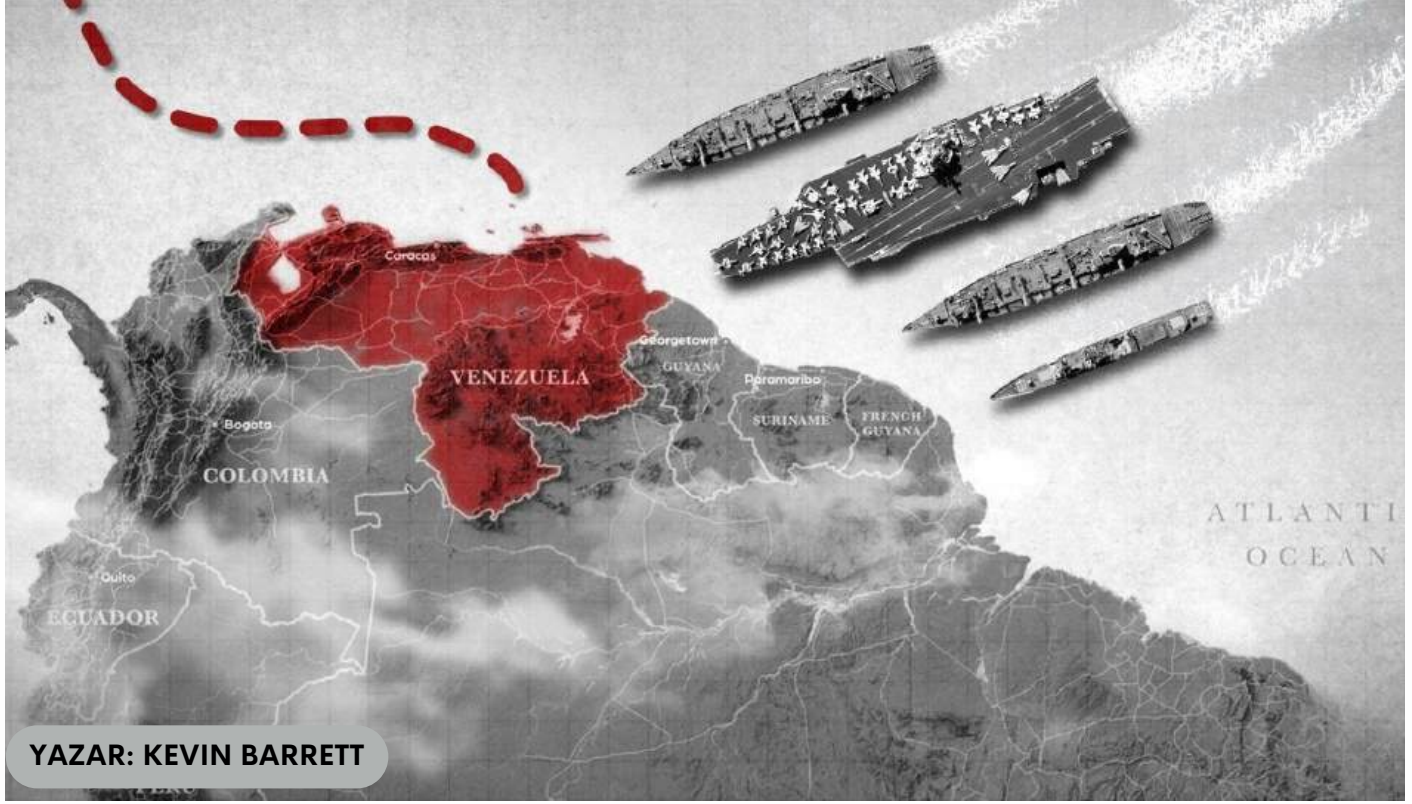
Son olarak göz ardı edilmemesi gereken bir husus da, Türkiye'nin ISF dışında bırakılmasının yalnızca bu gücü geçmiş BM örneklerine benzer, sınırlı etkili bir yapıya yaklaştırmakla kalmayacağıdır.

Böyle bir tercih aynı zamanda, barış ve istikrar arayışlarının BM çerçevesi dışında, Türkiye öncülüğünde yahut etkisinde şekillenecek alternatif ve tamamlayıcı inisiyatiflere yönelmesine de zemin hazırlayabilir. Bölgesel aktörlerle kurulan yeni diplomatik ve güvenlik iş birliği mekanizmaları, zamanla BM'nin sahadaki rolünü fiilen ikame eden yapılara dönüşebilir.

Bu durum, Birleşmiş Milletler'in Orta Doğu'daki zaten zayıflamakta olan etkisini daha da aşındırırken, bölge açısından çok taraflılık ilkesinin kurumsal merkezinin kaymasına yol açabilir.

Dolayısıyla Türkiye'nin ISF'ye dâhil edilmesi yalnızca operasyonel bir tercih değil; BM'nin bölgedeki meşruiyetini, kapsayıcılığını ve yönlendirici rolünü koruyabilmesi açısından da stratejik bir gereklilik olarak değerlendirilmelidir.

Venezuela İstilası: Bir Irak Savaşı Dejavusu mu?

Trump'ın Venezuela'ya karşı savaş hazırlıklarını takip ederken bir deja vu hissi yaşıyorsanız, özellikle de 2003'e geri döndüğünüze dair o tuhaf önseziyi yaşıyorsanız, hislerinizde tamamen haklısınız. 2003'te George W. Bush'un yaptığı gibi, Trump da petrol zengini egemen bir ülkeyi işgal etmeye hazırlanırken başka bir ülkenin kıyılarının açıklarında güç topluyor. Ve selefi gibi Trump da savaşı saçma ve tamamen absürd bahanelerle kabul ettirmek için mesai yapıyor.

2003'te Bush Jr. gibi, Trump da var olmayan ama kulağa korkutucu gelen bir tehdide ilişkin tamamen uydurulmuş gerekçelerle nefes nefese kalmış bir propaganda yürütüyor. Bush için bu, Irak'ın mitolojik Kitle İmha Silahlarıydı (KİS). Trump içinse bu, başka bir tür sözde "kimyasal silah": fentanil. Her iki durumda da, planlanan ABD işgali ile bahane arasındaki bağlantı tamamen hayal ürünü.

2003 öncesinde nispeten istikrarlı, müreffeh ancak yaptırımlarla felç edilmiş Irak'ın kimyasal, biyolojik ya da nükleer silahlardan oluşan bir cephaneyle sahip olduğuna dair hiçbir zaman güvenilir bir kanıt yoktu. Bu hikâye tamamen propagandaydı, neo-concuların ateşli hayal gücünün ürünüydü. Neo-concular, halkı savaşa razı etmek için korkutucu büyük bir yalan icat etmeleri gerektiğini biliyorlardı. Bush'un meşhur sözü şöyleydi: "Tehlikenin açık kanıtlarıyla karşı karşıya olduğumuzdan, mantar bulutu şeklinde gelebilecek nihai kanıtı, yani kesin kanıtı bekleyemeyiz."

Başka bir deyişle bunun anlamı şuydu; Kime kanıt lazım? Kime delil lazım? Hiçbir temeli olmayan akıl almaz suçlamalara dayanarak hadi büyük bir savaş başlatalım, yüz binlerce insanı katledelim, bütün bir ulusu mahvedelim.

Trump'ın Venezuela fentanili hakkındaki iddiaları, Bush'un KİS sahtekârlığı kadar aptalca. Trump'ın, ordusu yargısız infazlarla havaya uçurduğu 20 teknede 80'den fazla kişiyi öldürdü; bu infazlar, birinci derece cinayete varan kasıtlı infazlar niteliğindedir. Ancak Baş Katil, bu teknelerden herhangi birinin fentanil taşıdığına dair en ufak bir kanıt bile sunmadı. Ve durumun iddia edilenin tam aksi olduğunu rahatlıkla varsayabiliriz, çünkü ABD'de tüketilen fentanilin neredeyse tamamı Meksika'da üretiliyor, Venezuela veya Kolombiya'da değil!

Hayatı boyunca bir kitap okumadığı dostları tarafından söylenen Trump bir coğrafyacı değildir, bu yüzden muhtemelen Meksika'nın ABD'nin hemen güneyinde, Kuzey Amerika'da bulunduğunu; Venezuela ve Kolombiya'nın ise Güney Amerika'da bulunduğunu ve Meksika kaynaklı fentanille hiçbir ilgilerinin olmayacağını fark edemiyor.

Trump'ın bu konudaki dengesiz yalanları bütünüyle inandırıcılıktan uzak. Trump bir konuşmasında, "her Venezuela (fentanil) botunun" -ki gördüğümüz gibi bahsettiği botlardan bir tane bile yok- "25.000 kişiyi öldürdüğünü" iddia etmişti.

Turuncu maymun, bir başka konuşmasında havaya uçurduğu her teknenin “25 bin Amerikalının hayatını kurtardığını” söyledi. Bu iddialar pek çok açıdan tuhaf; en basitiyle, eğer doğru olsaydı, her yıl fentanilden ölen yaklaşık 75.000 Amerikalıyı öldürmek için sadece üç uyuşturucu teknesi yeterli olurdu. Trump 20 tekneyi havaya uçurduğuna göre, 500.000 kişiyi kurtardığını iddia ediyor. Bu sayılar elbette tutarlı değil. Ama tutarlı olmaları da gerekmiyor, çünkü Venezuela’da fentanil teknesi yok. Tüm olay akıl almaz derecede zırva, Amerikan halkının, ABD Silahlı Kuvvetlerinin ve dünyanın zekâsına yönelik ağır bir hakarettir.

Masum balıkçılar ve teknedekileri öldürürken Trump gerçek uyuşturucu kaçakçıları affediyor. 3 Aralık’ta Trump, yüzlerce ton kokaini ABD’ye kaçırdığı için 45 yıllık hapis cezası çekmekte olan eski Honduras Devlet Başkanı Juan Orlando Hernández’i affetti. Bu af, Cumhuriyetçileri bile şoke etti ve şaşkına çevirdi; Venezuela’ya yönelik savaşın arkasındaki “uyuşturucuyla savaş” bahanesinin tamamen düzmece olduğunu ortaya koydu.

Hedeflenen Liderlerin Şeytanlaştırılması

Trump, yalnızca hayalî bir tehdit uydurarak değil, aynı zamanda hakkında yalan söylediği ülkenin liderini şeytanlaştırarak da Bush’un yolunu takip ediyor. Bush, Saddam Hüseyin’i defalarca “katil bir zorba”, “acımasız bir diktatör”, “aldatma ustası”, “korku ve zulümle” yöneten “acımasız bir rejimin” başı, “kitle imha silahlarına bağımlı katil bir diktatör”, “dünyanın en tehlikeli silahlarına sahip tehlikeli bir adam”, “kendi halkını rutin olarak işkence edip öldüren katil bir diktatör”, “kitle imha silahlarına bağımlı biri”, “totaliter diktatör”, “bir deli”, “kendi halkını işkence eden bir korkak” vb. şeklinde niteliyordu.

Bu suçlamaların bir kısmında bir nebze doğruluk payı olsa da Saddam Hüseyin’in gerçek suçları ABD’nin Irak’ı işgal etme nedenleri arasında değildi. Aksine, ABD, Saddam Hüseyin’in en iğrenç vahşetlerinde suç ortağıydı: 1980’lerdeki İran-İrak Savaşı sırasında ABD tarafından tedarik edilen hardal gazı ve sinir gazlarını kullanarak İran’a yönelik kimyasal saldırılar. Bush’un Savunma Bakanı Donald Rumsfeld, 1980’lerde Reagan’ın Bağdat özel elçisi olarak bu kimyasal silah sevkiyatlarını bizzat onaylamıştı. Saddam Hüseyin bu silahları defalarca, başlangıçta ABD’nin isteğiyle kullanmış ve 100.000’den fazla insanın ölümüne yol açmıştı. İronik bir şekilde, 1983’te Irak’ı kimyasal silahlarla donatan aynı Rumsfeld, yirmi yıl sonra artık kitle imha silahına sahip olmayan Irak’ı, Irak’ın KİS’e sahip olduğu yalanıyla işgal eden kişiydi.

Bush, 2003 işgalinin gerçek nedenini gizlemek için Irak’ı şeytanlaştırdı: Saddam Hüseyin’in kötü yönlerini değil, iyi yönlerini karartıp şeytanlaştırdı. Irak diktatörü, düşmanlarına karşı acımasız olsa da Irak’ın petrol gelirlerini halkına birinci sınıf eğitim, ulaşım, sağlık ve diğer altyapıları sağlamak için kullanıyordu. Hüseyin ayrıca nihai amacı Filistin’i özgürleştirmek olan bir askerî güç inşa etme hususunda kararlıydı.

Ve ABD ile dostane ilişkileri sürdürmeye istekli olmasına rağmen, soykırımcı Siyonist oluşumu yatıştırarak Filistinlilere ihanet etmesi yönündeki Amerikan baskısına asla boyun eğmeyecekti. Siyonist işgal altındaki ABD’nin ona düşman olmasının gerçek nedenleri, onun vahşeti değil, bu iyi nitelikleriydi.

Aynı şekilde, ABD’nin onu defalarca devirmeye çalışmasına yol açan şey; Caracas’taki Nicolas Maduro hükümetinin olumsuz yönleri değil, olumlu yönleridir. Trump burada da Bush’un taktiklerinden yararlanarak Venezuela Devlet Başkanı’nın şahsına yönelik çocukça saldırılarda bulunuyor. Bush’un Saddam Hüseyin’e hakaret etmesi gibi, Trump da Maduro’ya sürekli “diktatör” ve “zorba” diyerek saldırıyor. Trump’ın Maduro’ya yönelttiği diğer Bush-varı hakaretlerden bazıları: “O bir kukla,” “tam bir başarısız,” “bir aptal,” “bir kaybeden,” “bir suçlu,” “bir yalancı,” “kendi halkını öldüren bir zorba,” “yalanların arkasına saklanan bir diktatör.”

Trump’ın Maduro karşıtı zehirli söylemlerinde, Bush’un Saddam Hüseyin’e yönelik tiradlarına kıyasla çok daha az gerçek vardır. Maduro muhtemelen Trump’ın ABD’de sahip olduğundan bile daha fazla geniş bir halk desteğine sahiptir. Bolivarcı selefi Hugo Chavez gibi, Venezuela liderinin popülaritesi ülkesinin dışına, dünyanın o bölgesindeki entelijansiyanın çoğunluğunu temsil eden tüm Latin Amerika soluna kadar uzanıyor. Zengin Venezuelalıların çoğu, tıpkı varlıklı Kübalıların Fidel Castro’dan nefret ettiği gibi Maduro ve temsil ettiği Bolivarcı hareketten nefret etse de, bu zenginler, zenginlerin kârı yerine yoksulların eğitim ve sağlığına öncelik veren hükümetlerden yararlanan o ülkelerin sıradan halkı tarafından “gusanos” (kurtçuklar) olarak görülüyor.

Maduro aslında ülkesini kuzeydeki yağmacı komşusuna karşı savunmak için hayatını riske atan bir vatanseverdir. Trump’ın aksine, düşünceli, kültürlü bir adamdır; zarafet ve tutarlılıkla uzun süre doğaçlama konuşabilir. Edebiyat festivalleri ve kültürel kampanyaların demirbaşı olan Maduro; Eduardo Galeano, Rómulo Gallegos ve Luis Britto García gibi büyük vatansever Latin Amerikalı yazarların eserlerini savunuyor. Kendisinden nefret eden ABD merkezli oligarkların aksine Maduro, dünyaya zenginlik toplamak için değil, etik ve tefekkür dolu bir hayat yaşamak için gönderildiğimizi biliyor. Tarafsız herhangi bir karakter öğrencisi, Trump’ın “O bir kukla,” “tam bir başarısız,” “bir aptal,” “bir kaybeden,” “bir suçlu,” “bir yalancı,” “bir zorba” diyerek boş ve anlamsız bir şekilde konuşurken aslında kendisini tarif ettiğini kolayca görür. Trump rejiminin Venezuela’ya karşı komplo kurmasının gerçek nedenleri, tıpkı 2003’te Bush rejiminin Irak’ı işgalinin gerçek nedenlerinin kitle imha silahları veya Saddam Hüseyin’in karakter kusurlarıyla ilgili olmaması gibi ne “kimyasal silah” fentanille ne de Maduro’ya yönelik iftiralarla ilgilidir. Her iki durumda da (hem Irak hem de Venezuela için) savaşın gerçek nedenleri iki kelimeyle özetlenebilir: “petrol” ve “İsrail.”

Hem Irak hem Venezuela jeostratejik açıdan önemlidir ve büyük petrol rezervleri nedeniyle ABD tarafından hedefe konulmuşlardır. Bush, büyük ölçüde tahmini 145 milyar varillik kanıtlanmış petrol rezervleri nedeniyle Irak'ı işgal etti. Venezuela ise 303 milyar varil ile dünya birincisidir; bu miktar Irak'ından iki kat fazladır. Bu petrolü kim kontrol ederse, sadece kâr elde etmekle kalmaz, aynı zamanda onu dostlara sunabilir ve düşmanlardan esirgeyebilir.

Ancak gerek Bush'un 2003 savaşı gerekse Trump'ın 2025 versiyonu olan tekrarında petrol birincil mesele değildir. Birincil mesele Siyonizmdir.

Maduro hükümeti, tıpkı 2003'te ve öncesinde Saddam Hüseyin gibi, Amerikan şirketlerinin kendi petrol zenginliğinden çok uygun şartlarla pay almalarına fazlasıyla istekli olduğunu gösterdi. Fakat her iki durumda da Amerikalılar "evet" cevabını kabul etmez. Neden? Çünkü hem 2003'ün Irak'ı hem de bugünün Venezuela'sı tam egemenliği korumaya karardır; bu tutumun bir yansıması da Filistin direnişinin Siyonist soykırıma karşı mücadelesine destek vermektir.

Bugün Venezuela; İran ve Yemen gibi anti-soykırım ülkeleriyle güçlü bir ittifak içindedir. Hizbullah ile siyasi, finansal ve lojistik bağlarını sürdürüyor. Ve Maduro'nun Bolivarcı hükümeti ABD şirketleriyle kazan-kazan anlayışıyla petrol anlaşmaları yapmaktan memnun olsa da, genel olarak egemen bir dış politika sürdürme ve özel olarak da Filistin halkının Siyonist soykırıma karşı mücadelesiyle ittifak içinde olma hakkını saklı tutmaktadır.

Bu, Saddam Hüseyin hükümetinin 2003'te benimsediği tutumun aynısıdır.

Bu, ABD için kabul edilemez bir tutumdur; çünkü ABD, kendi çıkarlarına değil Filistin'i işgal eden soykırımcı oluşumun çıkarlarına sadık olan, orantısız biçimde Yahudi-Siyonist milyarderlerden oluşan bir oligarşi tarafından yönlendirilmektedir. Irak veya Venezuela gibi petrol zengini, potansiyel olarak güçlü bir ülke Filistin kurtuluş mücadelesiyle ittifak kurduğunda, Yahudi Siyonistler ne kadar cana ve servete mal olacağına bakmaksızın o ülkenin yok edilmesi gerektiğinde ısrar ederler.

İşte bu nedenle Bush ve Trump savaşın sebepleri hakkında yalan söylemek zorundadır. Eğer gerçeği söyleselerdi Amerikan halkı "İsrail için anlamsız ve yıkıcı savaşlar yürüterek Amerika'yı batırmak isteyen Siyonist milyarder suç patronlarından" oluşan oligarşiyi ve kötü niyetli Siyonist oluşumun kendisini ortadan kaldırılabildi.

Dipnotlar:

Kevin Barrett, Doktoralı bir Arap dili-İslam İlahiyatı uzmanı ve Amerika'nın Teröre Karşı Savaş eleştirmenleri arasında en tanınmış isimlerden biridir.

Kaynak: <https://kevinbarrett.substack.com/p/venezuela-invasion-iraq-war-redux>

Tercüme: Ali Karakuş

ADNAN BOYNUKARA
www.kritikbakis.com

TÜRKİYE’NİN YENİ GÜVENLİK MİMARİSİ: SÜREKLİLİK, KIRILGANLIK VE DÖNÜŞÜM

Türkiye, son 15 yılda hem güvenlik anlayışını güncelledi hem de güvenliğin nasıl üretildiğine dair köklü bir mimari dönüşüm yaşadı. Bu dönüşüm, tekil tehditlere verilen tepkilerden ziyade, devletin kendisini konumlandırma biçiminde gözlemleniyor. Bugün konuşulan yeni güvenlik mimarisi, askerî kapasitenin ötesinde; istihbarat, diplomasi, teknoloji ve siyasal karar alma süreçlerinin iç içe geçtiği çok katmanlı bir yapıyı ifade ediyor. Dolayısıyla yeni durumu, paradigma değişimi, kurumsal entegrasyon, bölgesel ve küresel kırılğanlıklar, siyasal süreklilik, toplumsal ve ekonomik boyutlar üzerinden değerlendirmekte yarar var.

Güvenlik Paradigmasındaki Dönüşüm

Türkiye’nin güvenlik anlayışı, uzun süre reaktif bir karaktere sahipti. Tehdit, sınırda veya içeride belirir ve devlet buna karşılık verir şeklindeydi. Son dönemde ise bu anlayış yerini proaktif ve önleyici bir paradigmaya bıraktı. Tehdidin olduğu coğrafyaya müdahale etme, sınır ötesi güvenlik kuşağı oluşturma ve iç-dış güvenlik ayırımını fiilen ortadan kaldırma bu dönüşümün temel unsurları olarak somutlaştı. Bu bağlamda güvenlik artık yalnızca askerî bir mesele değil; siyasal istikrarın, diplomatik manevranın ve teknolojik kapasitenin keşiştiği bir alan olarak ele alınıyor. Yeni paradigma sıklıkla kimi ekipmanlar üzerinden, retorik düzeyde tartışılabilir da asıl değişim araçlarda değil doktrinde yaşanıyor.

Yeni güvenlik mimarisinin en belirgin özelliklerinden biri, kurumsal entegrasyonun artmış olması. Bu ise özellikle dış politika, askerî yapı ve istihbarat arasında ortaya çıkan yeni eşgüdümle görünür oldu. Bu bağlamda istihbaratın, yalnızca bilgi toplayan değil, sahada ve diplomaside oyun kurucu bir aktör olarak konumlanmış olması oldukça önemli. İstihbaratın yeni hali, dış politika ve askerî tutumlara ivme ve derinlik kazandırıyor. Dış politika ise normatif bir dilin ötesine geçerek, kriz yönetimi, dengeleme ve arabuluculuk gibi jeopolitik reflekslerle şekilleniyor. Bu durum, dış politikanın daha pragmatik ve sahaya temas eden bir karakter kazanmasına işaret ediyor. Askerî yapı bu üçlü sacayağının operasyonel gücünü oluştururken, karar alma süreçleri daha merkezî ve hızlanmış bir karakter kazandı. Bununla birlikte, yerel kaynakların ve yerel teknolojinin kullanılma oranının artmış olması da bahsettiğimiz yeni güvenlik mimarisi için önemli bir kazanım. Bahsettiğimiz entegrasyonun, etkinlik sağladığı da açık. Bununla birlikte, yeni mimariyle ilgili olarak, kurumsal denetim ve şeffaflık konularında gerekli duyarlılığın sağlanması, yeni güvenlik mimarisinin kurumsallaşması açısından kıymetlidir.

Siyasal Değişimler Yeni Mimariyi Etkiler mi?

Türkiye’de güvenlik politikaları çoğu zaman iktidarlara özdeşleştirilse de güvenlik mimarileri genellikle siyasal dönemlerden daha uzun ömürlüdür.

Çünkü bu mimariler yalnızca siyasi tercihlerin değil, kurumsal kapasitenin, geleneğin ve sahada edinilmiş tecrübelerin ürünüdür.

Bugün oluşan mimarinin çekirdeği -sınır ötesi güvenlik yaklaşımı, istihbaratın merkezî rolü ve çok yönlü diplomasi- büyük ölçüde kurumsallaşmış durumdadır. Bu nedenle olası siyasal değişimler, güvenlik mimarisinin varlığından ziyade nasıl işletileceğini etkileme potansiyeline sahiptir. Yani, yönelim, dil ve öncelik sıralaması değişebilir. Bazı alanlarda yumuşama veya normalleşme adımları atılabilir ancak mimarinin bütünüyle terk edilmesi hem bölgesel güvenlik hem de devlet kapasitesinin geldiği nokta dikkate alındığında düşük bir ihtimal olduğu görülür.

Burada belirleyici olan, güvenlik mimarisinin hangi ölçüde geri dönülmez bir kurumsal eşiği aştığıdır. Çünkü sınır ötesi askeri varlık, istihbarat ağları ve savunma sanayii altyapısı gibi unsurlar, yalnızca siyasi kararlarla kısa sürede tasfiye edilebilecek yapılar değil. Burada asıl değişim alanı, güvenliğin nasıl tanımlandığı, nasıl meşrulaştırıldığı ve hangi demokratik çerçeveye oturtulduğu üzerinden şekillenebilir. Güvenlik politikalarının parlamenter denetime açıklığı, hukuki sınırları ve toplumsal anlatısı, farklı siyasal tercihler doğrultusunda yeniden kurgulanabilir. Bu da mimarinin sert çekirdeğini değil, sivil-demokratik kabuğunu dönüştürme imkânı sunar. Bu bağlamda tartışılması gereken soru, güvenlik mimarisinin sürüp sürmeyeceği değil, hangi siyasal akıl ve hangi demokratik dengeyle sürdürüleceğidir.

Bölgesel Kırılganlıklar ve Güvenlik Mimarisi

Ortadoğu'nun kronik istikrarsızlığı, devlet dışı silahlı aktörlerin varlığı ve sınırların geçirgen hâli, Türkiye'yi sabit ve statik bir güvenlik doktrini yerine esnek, çok katmanlı ve durumsal bir güvenlik mimarisi kurmaya zorlamaktadır. Bu bağlamda güvenlik, yalnızca sınır savunması değil, kriz yönetimi, alan kontrolü ve risklerin yayılmasını önleme kapasitesi olarak yeniden tanımlanmaktadır.

Suriye ve Irak örneklerinde görüldüğü üzere, (şu an kısmi iyileşme olsa da) otorite boşlukları geçici değil yapısal bir nitelik kazanmış durumda. Bu durum, devletler arası klasik tehditlerin yanında, hibrit ve asimetrik riskleri kalıcı hâle getirmektedir. Türkiye'nin sınır ötesi varlığı ve istihbarat merkezli güvenlik yaklaşımı, bu kalıcılığa verilen stratejik bir yanıttır. Doğu Akdeniz'de enerji rekabeti ve deniz yetki alanları etrafında şekillenen gerilimler ile Kafkasya'daki kırılgan denge, güvenlik mimarisini yalnızca güney sınırlarına değil, çoklu cephelere yayılan bir perspektifle ele almasını zorunlu kılmaktadır. Bu durum, güvenlik mimarisinin coğrafi kapsamını genişletirken, aynı zamanda kaynak kullanımı ve önceliklendirme konusunda yeni gerilim alanları da üretmektedir.

Yeni güvenlik mimarisi, bölgesel istikrarsızlığın nedeni değil, aksine bu istikrarsızlığın uzun vadeli ve yapısal hâle gelmesine verilen bir yanıt olarak değerlendirilmeli.

Ancak bu yanıtın sürekli ve yoğun bir güvenlik refleksine dönüşmesi, geçicilik ile kalıcılık arasındaki sınırın bulanıklaşması riskini de beraberinde getirebilir. Güvenlik mimarisinin esnekliği bir avantaj olmakla birlikte, bu esnekliğin kalıcı bir olağanüstülük hâline evrilip evrilmediği, önümüzdeki dönemin en kritik tartışma başlıklarından biri olacaktır.

Küresel Sistem: Çok Kutupluluk ve Belirsizlik

ABD-Çin rekabeti, NATO'nun dönüşümü ve küresel sistemde artan belirsizlik, uluslararası düzenin uzun süredir alışılmış normatif ve kurallı yapısından uzaklaştığını göstermektedir. Güç dengelerinin daha akışkan hâle geldiği bu ortamda, orta ölçekli devletler için hem jeopolitik manevra alanları genişlemekte hem de öngörülebilirlik ciddi biçimde azalmaktadır. Türkiye, bu tabloda tek bir stratejik eksene yaslanmak yerine, çok yönlü, esnek bir güvenlik ve dış politika hattı izlemektedir. Batı ittifakıyla kurumsal bağlarını korurken, Rusya, Çin ve bölgesel aktörlerle eşzamanlı ilişkiler geliştirmesi bu yaklaşımın bir yansımasıdır. Bu tutumun, kısa vadede taktik esneklik sağladığı açık. Ancak bunu yönetmenin olası maliyetlerini dikkate almakta yarar var. NATO'nun kolektif güvenlik anlayışından ulusal önceliklerin daha belirleyici olduğu bir yapıya evrilmesi, Ankara'nın ittifak içindeki konumunu hem daha vazgeçilmez hem de daha sorunlu hâle getirmektedir. Sorunlu halin nedeni, ittifakın Ankara'nın önceliklerini kabul etme konusunda sergilediği tutumdur. Öyle ki, zaman zaman "benim tehdidim seninkiyle aynı değil" gerilimi oluşuyor. Benzer şekilde küresel sistemde artan yaptırım siyaseti, tedarik zinciri kırılmaları ve enerji güvenliği sorunları, güvenlik politikalarını ekonomik ve teknolojik bağımlılıklar üzerinden yeniden şekillendiriyor. Bu bağlamda çok kutupluluk, Türkiye için yalnızca bir fırsat alanı değil, aynı zamanda sürekli denge kurmayı gerektiren bir kırılganlık rejimi üretmektedir. Esnekliğin sürdürülebilirliği, yalnızca diplomatik maharetle değil, ekonomik kapasite, kurumsal istikrar ve iç siyasal uyumla doğrudan ilişkilidir. Aksi takdirde çok yönlülük, stratejik özerklikten ziyade stratejik aşırı yüklenme riskini beraberinde getirebilir.

Güvenlik Mimarisi, Ekonomi ve Toplumsal Yapı

Ekonomi ve toplumsal yapı, çoğu zaman ikincil görülür ama belirleyicidir. Güvenlik mimarisi, ancak ekonomik kapasiteyle uyumlu ve toplumsal meşruiyetle desteklendiği ölçüde sürdürülebilir. Sınır ötesi operasyonlar, istihbarat kapasitesinin genişlemesi ve artan diplomatik angajmanlar, kaçınılmaz olarak ciddi bir ekonomik yük üretmektedir. Kısa vadede bu maliyetler yönetilebilir görünse de, uzun vadede güvenlik ile kalkınma arasında sağlıklı bir denge kurulmadığında, güvenlik mimarisi kendi sınırlarına çarpma riski taşır. Elbette güvenlik, ekonomik kapasitenin yerine geçebilecek bir unsur değildir. Ancak onunla eşgüdüm içinde olmak zorundadır. Ekonomik kırılganlıkların derinleştiği bir ortamda, güvenlik politikalarının maliyet-etkinlik analizinden kopması, stratejik özerklik iddiasını zayıflatır. Bu nedenle güvenlik mimarisinin başarısı, yalnızca sahadaki operasyonel kapasiteyle değil, aynı zamanda ekonomik dayanıklılıkla ölçülmelidir. Öte yandan güvenlik mimarileri yalnızca devlet kurumlarıyla da ayakta kalmaz. Toplumsal meşruiyet en az kurumsal kapasite kadar belirleyicidir. Türkiye’de toplum, tarihsel ve coğrafi koşulların da etkisiyle güvenlik tehditlerine karşı güçlü reflekslere sahip. Ancak güvenliğin sürekli bir olağanüstülük olarak sunulması, zamanla güvenlik algısının normalleşmesine ve hatta duyarsızlaşmaya yol açabilir. Toplumun bu mimariyi içselleştirmesi, güvenliğin mutlaklaştırılmasıyla değil, şeffaflık, hesap verebilirlik ve kamusal tartışma kanallarının açık tutulmasıyla mümkündür. Aksi hâlde güvenlik söylemi, toplumsal mutabakat üreten bir çerçeveden ziyade, pasif kabulleniş oluşturan bir araca dönüşebilir. Bu durum, kısa vadede istikrar sağlıyor gibi görünse de, uzun vadede güvenlik mimarisinin toplumsal dayanaklarını zayıflatma riskini barındırır. Dolayısıyla, yeni güvenlik mimarisini tartışırken, mesele yalnızca “ne kadar güvenlik” değil, hangi ekonomik ve toplumsal maliyetlerle, hangi siyasal meşruiyet zemini üzerinde güvenlik üretildiği sorusu etrafında ele alınmalıdır.

Güvenlik-Özgürlük Dengesi

Güvenlik ile özgürlük arasındaki denge, yalnızca Türkiye’ye özgü bir mesele değil. Ancak bu gerilim, coğrafi konum, bölgesel istikrarsızlıklar ve tarihsel devlet-toplum ilişkileri nedeniyle daha keskin biçimde yaşanmaktadır. Güvenlik tehditlerinin süreklilik kazandığı bir ortamda, güvenlik alanının giderek genişlemesi ve buna paralel olarak özgürlük alanlarının daralması, geçici bir istisna olmaktan çıkıp kalıcı bir yönetim pratiğine dönüşme riski taşımaktadır. Buradaki temel sorun, güvenliğin zorunlu bir kamusal ihtiyaç olarak mı yoksa siyasal alanı düzenleyen merkezi bir ilke olarak mı ele alındığıdır. Güvenlik, özgürlüklerin alternatifi olarak konumlandığında hukuki sınırlar esnekleşir, olağanüstü tedbirler normalleşir ve demokratik denetim mekanizmaları zayıflar. Bu durum, kısa vadede istikrar üretiyor gibi görünse de, uzun vadede hem özgürlükleri hem de güvenliğin kendisini

aşındıran bir paradoks oluşturur. Dolayısıyla asıl mesele, güvenliği özgürlüklerin karşısı değil, onların güvencesi olarak tanımlayacak bir siyasal ve hukuki çerçevenin kurulup kurulamayacağıdır. Bu çerçevenin başarısı, yalnızca yasal düzenlemelere değil, güvenlik politikalarının şeffaflığına, yargısal denetime açıklığına ve parlamenter gözetim mekanizmalarının işlerliğine bağlıdır. Aksi hâlde güvenlik söylemi, demokratik meşruiyet üreten bir araç olmaktan çıkarak, yönetilebilirlik adına alan daraltan bir pratiğe dönüşebilir. Türkiye açısından bu dengeyi kalıcı bir sorun olmaktan çıkarmanın yolu, güvenliği sürekli genişleyen bir alan olarak değil, sınırları açıkça tanımlanmış ve demokratik denetime tabi bir kamu politikası olarak ele almaktan geçmektedir.

Süreklilik mi, Yeniden Düşünme mi?

Türkiye’nin yeni güvenlik mimarisi büyük ölçüde kurulmuştur ve kısa vadede ortadan kalkması beklenmemelidir. Güvenlik mimarisi, bölgesel kırılganlıklar ve küresel belirsizlikler dikkate alındığında sadece bir tercih değil, yapısal bir zorunluluktur. Devlet kapasitesinin geldiği nokta da bu zorunluluğu güçlendirmektedir. Ancak bu tespit, mimarinin sabit ve tartışılmaz olduğu anlamına gelmemelidir. Asıl mesele, bu güvenlik mimarisinin nasıl yönetileceği, hangi siyasal ve hukuki sınırlar içinde işletileceği ve toplumla nasıl bir ilişki kuracağıdır. Güvenliğin kapsamı genişledikçe, karar alma süreçlerinin merkezileşmesi ve istisnai tedbirlerin kalıcılığı riski de artmaktadır. Dolayısıyla tartışma, güvenliğin gerekliliği üzerinden değil, hangi ilkeler, hangi denetim mekanizmaları ve hangi toplumsal mutabakat zemininde sürdürüleceği üzerinden yürütülmeli.

Önümüzdeki dönemde Türkiye’yi iki temel eğilim beklemektedir. İlki, mevcut güvenlik mimarisinin büyük ölçüde korunarak, daha fazla kurumsallaşma ve teknik kapasite artışıyla sürdürülmesi. İkincisi ise güvenlik mimarisinin çekirdeğini muhafaza ederken, onu demokratik denetim, ekonomik sürdürülebilirlik ve toplumsal meşruiyet açısından yeniden düşünmeye açılmasıdır. Bu iki yol arasındaki fark, mimarinin varlığından çok, niteliğini belirleyecektir.

Dolayısıyla yeniden düşünme, güvenlikten vazgeçmek anlamına gelmez, gelmemeli. Aksine, güvenliği daha öngörülebilir, sınırları tanımlı ve hesap verebilir kılmayı hedefleyen bir yaklaşımı ifade eder. Süreklilik ile yeniden düşünme arasındaki gerilim, güvenlik mimarisini zayıflatıcı değil, doğru yönetildiği takdirde daha dayanıklı hâle getirebilecek bir imkân olarak okunmalı. Son tahlilde kritik soru, güvenlik mimarisinin sürüp sürmeyeceği değil, bu mimarinin hangi siyasal akıl, hangi ekonomik kapasite ve hangi toplumsal rıza ile sürdürüleceğidir.

Bu sorunun cevabı, önümüzdeki dönemde nasıl bir devlet ve toplum tasavvuruna sahip olacağımızın ipuçlarını da verecektir.

Kaynak: perspektifonline.com

Yahudi devletini suçluyorum

Yahudi devletini, Gazze'nin Filistinli halkına yöneltmiş kasıtlı bir imha kampanyası yürütmekle suçluyorum (30 yılı aşkın bir süre önce bir İsrail Ordusu (IDF) askeri olarak hizmet ederken, tanık oldum ve ne yazık ki 'savunma' olarak etiketlenen işgal ve baskıya katıldım).

Yahudi devletini, Gazze halkına kasten yiyecek ve su sağlamayarak yüzlercesinin açlıktan ölümüne, yüz binlercesinin ise hayatını tehdit eden ve güçten düşürücü açlığa maruz kalmasına neden olmakla suçluyorum.

Yahudi devletini, acı çeken ve yaralı Gazze halkına hayati tıbbi malzemeleri kasıtlı olarak vermeyerek, onlara azami acı, aşağılanma ve zarar verme niyetiyle hareket etmekle suçluyorum. Söz konusu engelleme; Gazze'deki geniş çaplı, sistematik yıkımdan da görülebileceği üzere, ameliyatların anestezi olmadan yapılmasına, İsrail'in kitlesel ve ayırım gözetmeyen bombardımanları sonucu yaralanan çocuklarda kalıcı sakatlanmalara yol açmıştır.

Yahudi devletini, kendi nüfusunu ve diaspora Yahudi topluluklarını şeytani, soykırımcı niyetlerini gerçekleştirmeye hazır ve istekli bir insan malzemesine dönüştürmek üzere tasarlanmış ırkçı histeri ve derin nefreti körüklemekle suçluyorum.

Yahudi devletini, yabancı ülkelerdeki gücünü kullanarak iğrenç, tiksindirici ve insanlık dışı eylemlerine yönelik muhalefeti ve eleştiriye susturmak ve sansürlemekle suçluyorum. Bu, Yahudileri savunmak için yapılmamış, aksine Yahudiliği, kendisinin barbar suçluluğu için uygun bir örtü olarak kullanan suçlu bir elitin gündemini gerçekleştirmek için yapılmıştır. Yahudi devletini, sömürgecilik tarihindeki bilinen her taktiği kullanarak Filistin halkını silip süpürmek, yerinden etmek, karalamak ve yok etmek için yüzyıllık bir

kampanya yürütmekle suçluyorum. Yahudi devletini, isteyerek uluslararası bir ırkçı nefret, çatışma ve savaş merkezi haline gelmekle, hem üstünlükçü ideolojisini hem de baskı ve yıkım silahlarını dünyaya yaymakla suçluyorum.

Yahudi devleti Gazze'de bir holokost gerçekleştirmiştir; bu yüzden medyanın Gazze Şeridi'ne girmesine izin vermemektedir.

Yahudi devleti, dünya çapındaki yozlaşmış, zayıf ve katil hükümetlerin yardım ve kışkırtmalarıyla dünyada ifade özgürlüğünün bir numaralı düşmanıdır.

Yahudi devleti, Filistinlileri vatanlarının her yerinden etnik olarak temizlemektedir.

Yahudi devleti, Yahudilere ırkçı, nefret dolu ve soykırımcı olmayı öğretmektedir.

Yahudi devleti, dünya çapındaki Yahudi topluluklarını (ki onlar da isteyerek eşlik etmektedir) ırkçı, nefret dolu ve soykırımcı hedeflerini gerçekleştirmek için kullanmaktadır.

Yahudi devleti, Siyonizm'in hastalıklı ideolojisinin yükselişi sırasında Filistinli olarak doğmuş olmaları dışında tek günahları olmayan yüz binlerce insana karşı, büyük bir zulüm, sadizm ve üstünlükçülükle toplu katliamlar ve suikastlar gerçekleştiriyor.

Yahudiler, dikkatlice planlanmış ve üretilmiş bu bitmek bilmeyen dehşetler dizisine dâhil oldukları için sonsuza dek utanmalıdırlar ve İsrail'in eylemlerini bilen ve sessiz kalıp destekleyen hükümetler ve kuruluşlar sonsuza dek utanç içinde anılmalıdırlar.

Sizi; her yaştan çocukları ve masumları kasten öldürmekle ve bu vahşetinize suçlarınızı örtbas etmek için yaygın korkutma ve sansür suçunu eklemekle suçluyorum.

Suçlarınızdan kaçamayacaksınız.

Dipnot:

Alon Mizrahi İsrailli bir yayıncı ve düşündürdür.

Kaynak: <https://alonmizrahi.substack.com/p/i-accuse-the-jewish-state>

Tercüme: Ali Karakuş

AÇIK MEKTUP: MEHMET AKİF; MAHSUN ASALET

AHMET ÖZCAN

www.kritikbakis.com

Muhterem Mehmet Akif Ersoy,
Evvela, samimi özürlerimi kabul etmenizi rica ediyorum. Mazeret değil ama, ne zaman size cevap yazmak için elime kalem alsam, kelimeler hep boğazımda düğümlendi. Nedenini tam olarak bilmiyorum, belki, onurlu hayatın ve aydınlık zihnini kendime yakın bulmama rağmen, küserek çekip gitmiş olmanı tasvip etmemekle acaba sana haksızlık mı yapıyorum diye, karar veremediğim içindir. Çünkü diyebilirim ki, Sen'in şahsında bütün bir dindar-muhafazakâr damar'ın yüzyıllık kaderini görüyorum. Öyle ya da böyle, seninle paradoksal bir ilişkim oldu her zaman.

Bilirsin, bizim konuşmalarımız, konuşabildiklerimizdir. Asıl duygu ve düşüncelerimizi hep saklarız. Söylediklerimiz söylemediklerimizin şifreleri ile doludur. Ama açık ve net konuşmayı sevmeyiz. O yüzden en iyi şairlerimiz en şifreli şiirlerin yazarlarıdır. Müsaadenle, ben seninle açık konuşmayı deneyeceğim.

Akif Bey,
Diyalektiğin kuralıdır, yeni eskiden doğar ve onu tasfiye eder. Cumhuriyet kurulacaksa Osmanlı, M. Kemal yaşayacaksa Enver Paşa, Kemalizm egemen olacaksa İttihatçılık 'ölecektir'. 1908'de İttihat Terakki cemiyetine, 1915'te Teşkilat- Mahsusa'ya üye olan, 1916-1921 arası aktif olarak Milli Mücadeleye katılan, yani büyük çöküşün bütün aşamalarını içerdense yaşayan birisi olarak, 1923'te bu diyalektiği görememiş olduğunu sanmıyorum. Üstelik Lozan görüşmelerinin tamamlandığı, yani "yeni"nin, yenilen taraf olarak metazori benimseneceğinin anlaşıldığı bir dönemde,

küserek ülkeyi terk etmiş olmanı bütün açıklığıyla analiz etmek gerekiyor.

1925'te ülkeyi terk ederken, bir arkadaşına, "arkamda polis hafiyesi gezdiriyorlar. Ben vatanını satmış ve memlekete ihanet etmiş adamlar gibi muamele görmeye tahammül edemiyorum ve işte bundan dolayı gidiyorum" diyorsun. 1923'te Meclisteki muhalif guruptan Ali Şükrü Bey'in öldürülmesiyle başlayan "yeni düzenin yerleşimi" senin gibi birçok İttihatçı ve Teşkilat-ı Mahsusa kökenli insanı ürkütüyor. Üstelik sen Teşkilat'ın kurucu liderlerinden ve Enver Paşa'nın sağ kolu Kuşçubaşı Eşref Sencer'in en yakın arkadaşısın. Yani, tıpkı 1925 ve 1926'daki İstiklal Mahkemelerinde yargılananların kimliğine, geçmişine, vatanseverliğine, hizmetlerine, 'gözünün yaşına' bakılmadığı gibi, senin de İstiklal Marşı şairi olmanın, keskin dönüşüm anlarında pek de ehemmiyeti olmadığı görülüyor. 1923-1926 arasında yeni düzen ve yeni kadrolara sadakat ve eski düzen ve kadroların biat etmeyenlerinin tasfiyesi, tek geçerli kural durumunda. Şimdi benim anlamadığım şu; Kuşçubaşı Eşref, Said Halim Paşa ailesi ve benzeri namılı İttihatçılar ile bu kadar yakın olup da, benim arkamda hafiye gezdiriyorlar, diye hayret etmeni ve üzülmeyi nasıl yorumlamalıyız?

Hayret etmen, siyaseti sevmeyen tabiatındaki saf lığının, üzülmeyi ise dindarâne ve şairane ruhundaki inceliğin mi ürünü? Yoksa bu kadar iktidar oyununun tam ortasında durup da, sadece memlekete, amme hizmetine çalışan ve hiçbir oyunu görmeyen bir garip adanmışlığın timsali misin?

Bu soruları senin 1925-1936 arası Mısır'a gönüllü sürgün gidişin ve suskunlaşmanın gerisindeki küskünlüğünden dolayı soruyorum. Neden ve kime küstün Akif Bey? Ne olacağını bekliyordun? Ne istiyordun? Savaştan sonra masaya oturan ve müzakereye katılanlar anlaşmaların gereğini yapar, bunu bilmiyor muydun? Ya masaya oturanlardan olacaktın, ya da onların "gereğini yapma"larına bu kadar hayret etmeyecektin. Sana sormak istediğim asıl soru, işte bu tutumuna yönelik.

Masaya başkalarının oturmasına izin veren halet-i ruhiye nedir?

Bugün dahi cevabı üzerinde düşünülmeyen ama her tasfiyeden sonra kendini dayatan soru budur. İktidar oyununa kenarından bulaşıp, ortasında olmamak? Siyaset yapıp siyasetin hiçbir kuralına ve donanımına sahip olmamak? Kavgaya girip kavga etmiyor gibi yapmak? Yenilince üzülme? Kime ve neden yenildiğini dahi kavrayamamak?

Akif Bey, sizin bu tutumunuzun şahsında, bütün bir siyasi tarihimizin kaybedenlerini görüyorum. Lütfen alınmayın! Acaba diyorum, o temiz ve içten dindarlığınızın da kaynağı olan fazla mütevazı ve iyi niyetli kişiliğiniz, bu politik yeteneksizliğin nedenlerinden biri olabilir mi? Bu kişiliğe dayalı olarak gelişen bir tür dindarlık, insan bünyesini daima sınırlar, sınırlamalar ve mecburiyetler içinde yaşamaya alıştırtıyor galiba.

Ancak, sınırları ve kuralları, 'hedefe ulaşma hırsı'yla belirlenen politika sanatı bu inceliği tabii ki kaldırmıyor. Basit kuralları bile çiğneyince cezalandırılacağına ve cehennemde yanacağına inanan "korku"ya dayalı suçluluk psikozu, somut gerçeklerin ve acımasız gelişmelerin karşısında kıvraklık gerektiren manevraları yapamayacak bir hantallık ve ağırlık çökertiyor insanın üzerine! Bütün her şeyi Tanrı'yla birlikte algılayan, onunla açıklayan, onunla yaşayan insanlar, içinde Tanrı olmayan bir politik "oyun"da, ne yapacağını şaşırarak, elleri ayakları birbirine dolaşarak acemi figüran durumuna düşüyor, doğal olarak.

Yani, acaba diyorum Akif Bey, sizin şahsınız da, bu tür dindarlıkla politik yeteneksizlik ilişkisi kurulabilir mi? Bilemiyorum, belki haksızlık ediyorum, ama şiirlerinizde dile getirdiğiniz Asım nesilleri yetiştirip, aydınlık günlere kavuşmak için, yani sizin hedeflerinize ulaşmak için, sizi eleştirerek aşmak gerektiğini düşünüyorum. İnşallah hatıranıza saygısızlık olarak anlamazsınız, çünkü ben tam tersine sizin gerçek hatıranıza nasıl sahip çıkılabileceğinin cevabını arıyorum. Ya da şöyle söyleyeyim; millet evlatlarının, bitmeyen ideolojik, etnik yada dini görünümü oyunlarda figüran olmayı bırakıp muktedir bir siyasetin aktörleri olmalarının, sizlerin makus talihinizi yenmekle mümkün olduğuna inanıyorum. Bunun dışında, emin olun ki, acılı, trajik ama onurlu yaşam öykünüz, daima bizim ve çocuklarımızın rehberi olacak.

Bir dava sahibi olmak nedir, vatanseverlik nedir, kalemini satmamak, onurunu açlığa tercih etmek, özü sözü bir olmak, inançlarından, değerlerinden

vazgeçmemek, doğru düşünmek, aydın fikirli bir mümin olmak, nedir? diye soranlara, hep sizi göstereceğiz.

"Akif" diyeceğiz, ona bakın, onu okuyun, onun mahzun mezarındaki çiçeğe su verin. O, bu milletin içinden çıkarmakla iftihar edeceği bir gerçek insandı, diyeceğiz.

'Aydın' kimdir diye soranlara seni göstereceğiz; Bütün ömrü boyunca parasızlık çekmiş, İstiklal Marşı'nın parasını dahi almamış, zorla verilince bir hayır kurumuna bağışlamış olan "Akif'e bakın. Her esen rüzgâra dönen, fikrini parasını verenlerden alan, kendi ülkesine dahi beşinci kol ağızla düşmanlık yapan, milletini aşağılayan, kimliğinden utanan, tüccar-aydın'lardan olmayın, diyeceğiz.

'Adam gibi adam' kimdir diyenlere seni göstereceğiz. "Akif" gibi olun diyeceğiz. Hasta eşine ömrü boyunca hizmet eden Akif gibi olun, eşi için:

"Seni bir nura çıkarsam diye koştum, durdum

Ey, bütün dalgalı ömründe hayat arkadaşım

Dağ mıdır, karşı gelen taş mı hep aştım, lakin

Buruşuk alnıma çarpan bu sefer kendi taşım!

diye şiirler yazan 'Akif' gibi olun, diyeceğiz.

İnançlarına ve değerlerine bağlılık nasıl olur? diyenlere seni göstereceğiz; Kuşçubaşı Eşref 'in 1931'de sana yazdığı bir mektubunda, "Akifciğim, Kıbrıs'ta bir Rum komşum var, mübadele de Aydın'dan göçmüş. Geçenlerde İstanbul'a gitmiş. Dönüşünde bana, 'sizin Türkler bize benzemeye karar vermişler. Madem bize benzeceklerdi bu kadar kan niye döküldü, bize bıraksalardı biz daha kolay yollarla onları kendimize benzetirdik', dedi." Şeklindeki satırlarını okuyunca hüngür hüngür ağlayan Akif 'i göstereceğiz. Yazdığı Meal'i, dini deforme etme çabalarına alet olmaması için yaktıran,

"İlahi pek bunaldım, nerde nurun? Nerde güfranın?

Cehennem gezdirip dursun mu afakında hicranın?, diyen Akif 'i.

Vatanseverlik nedir, adanmışlık nasıl olur? diyenlere seni göstereceğiz; 1916'da Teşkilat-ı Mahsusa adına Şerif Hüseyin'e karşı İbn Reşit'i örgütlemek amacıyla Necid seyahatine çıkarken evine bırakması için teklif edilen parayı geri çeviren, "hayrına inandığımız bir hizmeti altınla vurarak öldürelim mi?", diyen Akif 'i ; "iki gözüm Eşrefciğim, bizler maddi manevi yapımızı kendi öz hislerimiz ve müsbeti, hayrı, doğruyu arayan hasbi duygularımızla inşaya çalışmıştık. Beşerde en ali hisde işte bu imiş: Cemiyete rağmen, kendi vicdanının ve hissi selimin istikametini bulup yürüyebilmek" diyen, Akif 'i. Bir ülkenin evlatlarına nankörlük etmesi nedir?, büyük bir devletin "küçük adam"ların eline düşmesi nasıldır?, diye soranlara senin cenaze törenini göstereceğiz, Akif Bey?

27 Aralık 1936'da hastalıktan dolayı vatanında geçirdiğin son günlerinde dahi evinin gözetlenmesini, vefatından sonra resmi makamların hiçbir şey yapmadığı gibi, cenazene sahip çıkan, Kâbe örtüsü ve bayrağa sarılı tabutunu eller üstünde Edirnekapı'ya taşıyan üniversiteli "Asım"ların teker teker tespit edilip okul idarelerince azarlanmasını göstereceğiz.

Yoksulluğunu bile bile, üstelik Meclis'te Mebusluk yapmış olmana rağmen sana maaş bağlanmamış olmasını, herhangi bir iş dahi verilmemiş olmasını göstereceğiz. Sen Milli Mücadele'de, Kemal'in emriyle Burdur, Kastamonu, Konya, Afyon, Eskişehirlerde dolaşıp hutbelerle halkı mücadeleye çağırırken ortalıkta görünmeyen, tanınmayan kişilerin 1923'lerde yeni düzenin sahibi imiş gibi Ankara'dayken seni azarlayıp, "küsmene" neden olan alçakça tavırlarını göstereceğiz. Bir insanın anlaşılabilmesi ya da yanlış anlaşılması nasıl olur? Diye soranlara, senin Cemaleddin Efgani ve Muhammed Abduh gibi akıl ve yenilenmeye vurgu yapan Müslüman aydınları örnek almanı hazmedemeyen tam anlamıyla "mürteci" muhafazakarları göstereceğiz. "Safahat"ını basıp da, önsözünde seni senden kayırmaya kalkan, "o İttihatçı değildi" diyerek, kafasındaki "sağcı" İttihatçı düşmanlığı sayıklamalarından güya Akif 'i beri tutmaya çalışan o müzmin "sağcı"ları göstereceğiz. Eşref Edip'le çıkardığınız Sebilürreşad ve Sırat-ı Müstakim gazetelerinin İttihat Terakki'nin İslamcı kanadının yayın organı olduğunu 'kavrayamayan' sözde İslamcılarını göstereceğiz. Bir milletin İstiklal Marşı'nın şairine nasıl haksızlık edilebilir?, diyenlere seni göstereceğiz; Darbe günlerinde zindanlarda dipçik zoruyla, okullarda eziyet olarak İstiklal Marşı okutulmasını, içeriği ve anlamından kopartılmış eski kelimelerden ibaret resmi bir seremoniye indirgenmesini, İstiklal ruhunu hazmedemeyen ama İstiklal'in nimetlerinden de vazgeçemeyenlerin Onuncu Yıl Marşı'nı sana karşı kullanmalarını göstereceğiz. Seni hep seveceğiz ve seni çocuklarımıza da öğreteceğiz, Akif Bey.

İşte bu yüzden "seni" eleştirmenin ve içererek aşmanın gerekli olduğunu düşünüyorum.

Çünkü sen, hiç de aynı yerde durmadığın ve sonradan çıkma bir garip sağcı-dindarlığın, hep kaybetmek ve kazananları muktedir kılmak üzerine kurulu kof siyasetinin malzemesi yapıldın.

Muhallifliği kader olarak benimseyen, kazansa da kaybetmiş sayılan, suçluluk ve gayri meşruluk psikolojisini üzerinden atamayan, çekinik ve utangaç bir kişilikle, ürkek ve aşağıdan bakan bir ruhla, ikiyüzlü bir dille var olmaya çalışan bu "badem bıyıklı"ların elinden seni kurtarmak boynumuzun borcu.

Senin küserek terk ettiğin yerden, yapmadan yapamadan bıraktığın yerden alıp ilhamı, asrın idrakine konuşturmakta boynumuzun borcu...

Birde o Ankara'da, seni azarlamış olanların torunlarını görmekte borcumuz.

Sana borcumuz çok, anlayacağın. Sakın o merhametli yanınla, alacaklarını silme... ne olur, bu konuda "şahin" ol.

Politik davran, öfkeni esirgeme...

Ve Biz, senin eksikliğini ve eksikliklerini telafi etmeden hakkını bu ülkeye, bu millete, Biz'e helal etme, ne olursun

Akif Bey...!

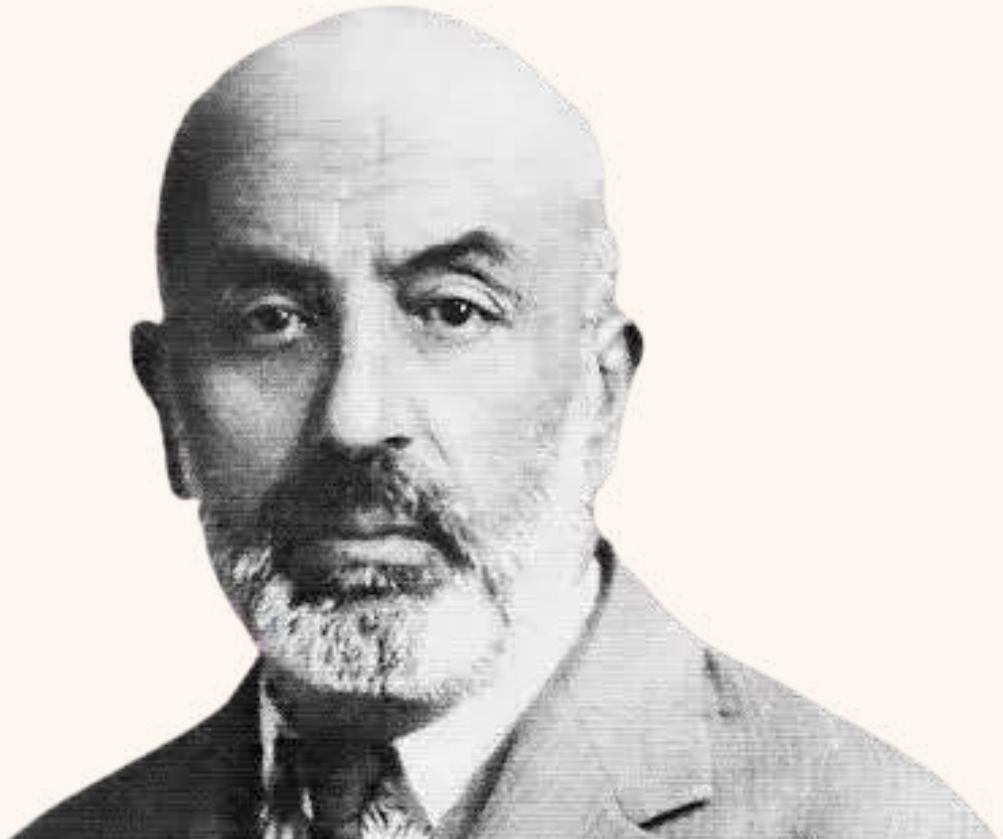
Ellerinden öper; seni Huda'nın birliğine emanet ederim, rahmetle kal!

Dipnotlar:

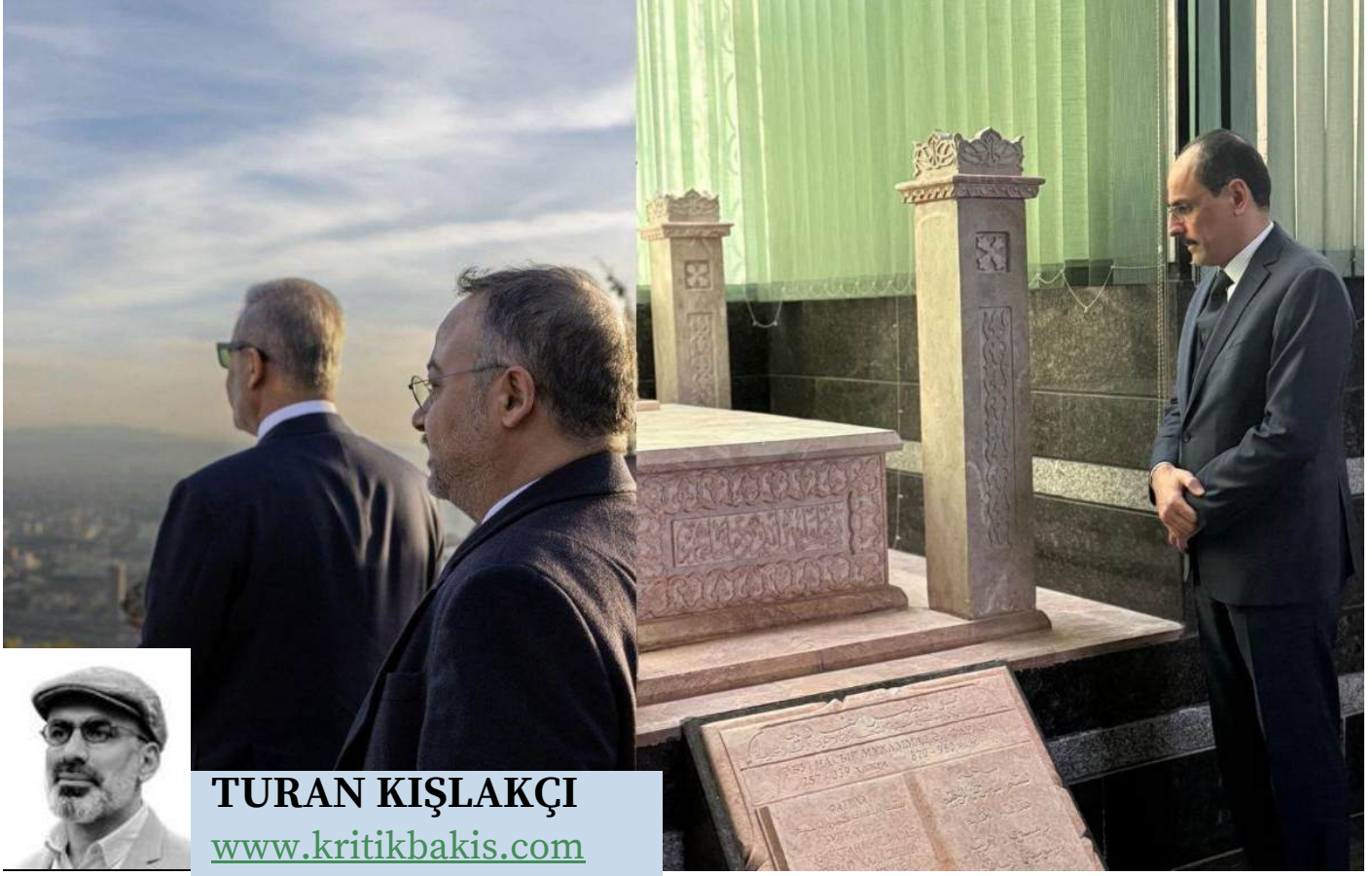
Kaynak: Açık Mektuplar, Ahmet Özcan-Yarın yay. 2016

*Safahat, M.Akif Ersoy, E. Düzdağ, İst. 1992

**Tarih sohbetleri,1,2,3,Cemal Kutay, İst. 1967

Suriye’de Son Pazarlık: Kasyun’dan Verilen Güçlü Mesaj

TURAN KIŞLAKÇI
www.kritikbakis.com

Pazartesi günü gerçekleşen Şam ziyareti, diplomatik takvimlerin sıradan bir durağı değil; sahaya, aktörlere ve özellikle İsrail’e verilmiş açık bir jeopolitik mesajdı. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Savunma Bakanı Yaşar Güler, Dışişleri Bakanı Hakan Fidan ve MİT Başkanı İbrahim Kalın’ı aynı anda Şam’a göndererek, Suriye dosyasının artık kontrolsüz müdahalelere, tek taraflı hava saldırılarıyla şekillendirilen güç mühendisliğine ve bölgeyi istikrarsızlaştıran dış hamlelere açık bir alan olmadığını ilan etti. Bu ziyaret, yalnızca Şam’la temas kurmak değil; Suriye sahasında dengeyi bozan her aktöre, özellikle de son aylarda askeri baskı yoluyla siyasi sonuç üretmeye çalışan İsrail’e yöneltilmiş net bir uyarı niteliği taşıyordu.

Dışişleri Bakan Yardımcısı Nuh Yılmaz’ın Şam Büyükelçiliği görevine başlaması, bu temasın geçici bir diplomatik jest değil, uzun vadeli ve kurumsal bir siyasi angajmanın başlangıcı olduğunu gösterdi. Kasyun Tepesi’nden Şam’a bakılması, yalnızca sembolik bir duruş değil; başkent üzerindeki hava saldırılarıyla kurulan psikolojik üstünlük iddiasına karşı, “Şam sahipsiz değildir” mesajının sessiz ama güçlü bir ifadesiydi. MİT Başkanı İbrahim Kalın’ın Farabi’nin kabrini ziyareti ise askeri ve istihbari mesajların ötesinde, Suriye coğrafyasının parçalanabilir bir

güvenlik alanı değil, tarihsel ve medeniyet sürekliliği olan bir havza olduğunu hatırlatıyordu. Türkiye, bu ziyaretle sahaya yalnızca güçle değil; anlam, hafıza ve siyasi irade ile girdi.

Bu ziyaretin merkezinde, aynı zamanda, Şam yönetimi ile SDG arasında giderek derinleşen tıkanma vardı. Dışişleri Bakanı Hakan Fidan’ın Suriyeli mevkidaşıyla yaptığı ortak basın toplantısında dile getirdiği ifadeler, meselenin özünü bütün açıklığıyla ortaya koydu. SDG’nin Şam’la yürüttüğü entegrasyon görüşmelerinde ilerleme kaydetme niyetinde olmadığı artık gizlenemez bir gerçektir. Daha da önemlisi, SDG’nin bazı faaliyetlerini İsrail’le koordinasyon içinde yürütüyor olması, Şam’la sürdürülen müzakerelerin önündeki en büyük engel hâline gelmişti. Fidan’ın “Suriye’nin istikrarı Türkiye’nin istikrarıdır” vurgusu, bu meselenin Ankara açısından yalnızca bir dış politika başlığı değil, doğrudan bir güvenlik meselesi olduğunu net biçimde ortaya koydu.

Sahadaki tıkanmanın arkasında, değişen güç dengeleri yatıyor. İsrail’in yaz aylarından itibaren Suriye’ye yönelik artan hava saldırıları, Şam’ın askeri caydırıcılığını ciddi biçimde zayıflattı. Suveyda’da ilerleyen Suriye ordusunun, Cumhurbaşkanlığı Sarayı ve Savunma Bakanlığı vurulduktan sonra geri çekilmek zorunda

kalması, yalnızca askeri bir geri adım değil, bölgedeki tüm aktörler açısından psikolojik bir kırılmaydı. Bu tablo, SDG'yi cesaretlendirdi. Şam'dan gelen askeri tehdidin artık eskisi kadar güçlü olmadığı kanaati, SDG'nin müzakere masasındaki tutumunu kökten değiştirdi.

Bu değişim, taleplerde açıkça görüldü. Daha önce Kürt nüfusun yoğun yaşadığı bölgelerdeki yerel yönetim modeli, silahlı unsurların orduya entegrasyonu ve güvenlik yapılanmasının geleceği gibi sınırlı başlıklar etrafında yürüyen görüşmeler, yerini bambaşka bir dile bıraktı. SDG, artık kendi bölgelerinin statüsünü konuşmak yerine, bütün Suriye'nin geleceğini şekillendirme iddiasıyla masaya oturdu. Fiilen her şeyi muhafaza etmek, Şam'a yalnızca sembolik bir bağlılık sunmak ve bunun karşılığında anayasal düzeni kendi talepleri doğrultusunda yeniden inşa ettirmek isteyen bir tutum ortaya çıktı. Bu, uzlaşma arayışı değil, açık bir dayatmaydı.

Güç dengesinin değişmesiyle birlikte SDG, yalnızca Şam'la arasına mesafe koymakla yetinmedi; aynı zamanda Şam karşıtı bir siyasi ve mezhepsel koalisyon kurma arayışına da girdi. Lazkiye ve Tartus hattında Nusayri çevrelerle, Suveyda'da İsrail'le ilişkili Dürzi figürlerle temas kurma çabaları bu stratejinin parçasıydı. Ancak bu girişimler beklenen karşılığı bulmadı. Hristiyanlar, İsmaililer, Türkmenler ve hatta nüfus olarak çok küçük olmalarına rağmen Suriye Yahudileri bu projeye dahil olmadı.

SDG'nin kurmaya çalıştığı denklem, toplumsal meşruiyetten yoksun kaldı.

Şam yönetimi açısından geline nokta iki temel belirsizlik hâlâ belirleyici.

Olası bir askeri gerilimde İsrail'in nasıl bir karşılık vereceği sorusu, hâlâ netliğini koruyor. Güneyden gelebilecek yeni bir müdahale ihtimali, Şam'ın hesaplarını zorlaştırıyor. İkinci belirsizlik ise Amerika Birleşik Devletleri ve uluslararası kamuoyu ile ilişkiler. Uzun yıllar süren savaşın ardından yeniden meşruiyet arayışına giren Şam yönetimi, bu süreci riske atacak bir adımı dikkatle tartmak zorunda.

Buna rağmen zaman daralıyor. SDG'nin Şam'a entegrasyonu için tanınan sürenin bitimine kısa bir süre kalmışken, sahadan gelen işaretler gerilimin azalmadığını gösteriyor. Halep'te yaşanan son çatışmalar, sürecin masa başında çözülmeyebileceğine dair güçlü bir uyarı niteliği taşıyor. Eğer uzlaşma sağlanmazsa, Şam'ın İdlib örneğinde olduğu gibi hızlı ve sınırlı ama etkili bir askeri hamleye yönelmesi ihtimali artık ciddi biçimde konuşuluyor.

Türkiye'nin Şam ziyareti, tam da bu eşikte gerçekleşti. Ankara, taraflara yalnızca diplomatik telkinlerde bulunmadı; aynı zamanda sahadaki gerçekliği de hatırlattı. Mesaj açıktı: Suriye'nin istikrarı Türkiye'nin güvenliğiyle doğrudan bağlantılıdır ve bu istikrarı bozan her girişim, karşılıksız kalmayacaktır. SDG'nin İsrail'le kurduğu zemin, ne Şam ne de Ankara açısından kabul edilebilir bir seçenek değildir.

Hasıl-ı kelâm, gelinen noktada gri alanlar hızla ortadan kalkıyor. SDG, ya Suriye devlet yapısının gerçek bir parçası olacak ya da bu yapının dışında kalacaktır. Türkiye'nin güçlü Şam ziyareti, bu sürecin artık ertelemelere ve oyalamalara tahammülü olmadığını ilan etmiştir. Önümüzdeki günler, yalnızca bir entegrasyon meselesinin değil, Suriye'nin geleceğinin hangi eksenle şekilleneceğinin de tayin edileceği günler olacaktır...

ABD’de İnsanlar Aç Kalıyor

YAZAR: SONALI KOLHATKAR

Son hükümet kapanması, Amerika Birleşik Devletleri genelinde 42 milyon insanın federal gıda yardımlarına bağımlı olduğunu çarpıcı bir şekilde hatırlattı. Bu, yasama üyelerinin ve Başkan Donald Trump’ın bir anlaşmayı zorlamak amacıyla Beslenme Destek Yardım Programı SNAP (Supplemental Nutrition Assistance Program) yardımlarını keserek ülke nüfusunun yüzde 12’sini tehlikeye attığı anlamına geliyor.

Kapanma sona erdi, ancak SNAP hâlâ tehlikede.

SNAP yardımları, her bir kişi başına ulusal ortalama gıda harcamasının zaten dörtte birinden daha azdı. Ve 2023 yılında Kongre ve Biden yönetimi, borç tavanını yükseltme anlaşmasının bir parçası olarak programa iş gereklilikleri getirdi.

Daha sonra, 2025 yazında Trump’ın sözde “Büyük Güzel Yasa Tasarısı”, şirketler ve zenginler için vergi indirimlerini finanse etmek üzere sosyal destek ağıları programlarını ciddi şekilde budadı; buna tarihteki en büyük SNAP kesintisi de dâhildi.

Trump, Biden’ın iş gerekliliklerini genişleterek gaziler, yasal belgeleri olan göçmenler ve evsizler için iş gerekliliği muafiyetlerini kaldırdı.

Ayrıca eyaletler, SNAP maliyetinin daha büyük bir kısmını üstlenmek zorunda kalacak. Hunger Free Colorado Kamu Politikaları Direktörü Anya Rose, “Eyaletler önümüzdeki ekim ayından itibaren para harcamak zorunda kalacak ve bu daha sonra giderek artacak” dedi.

Bir zamanlar bir gıda kaynak hattında çalışan Rose, SNAP’in “inanılmaz derecede önemli bir açlık karşıtı program olduğunu, ancak aynı zamanda engellerle dolu olduğunu” açıkladı. Ve “eğer gıda bankalarıyla, gıda dağıtım merkezleriyle konuşursanız, size [kapanmadan] çok önce bir kriz içinde olduklarını, pandemi sırasında gördüklerinden çok daha yüksek bir talebin olduğunu söylerler.”

Colorado yalnız değil. Ülke genelinde, özellikle yaşlı Amerikalılar arasında, enflasyon, gümrük vergileri, işsizlik ve ücret durgunluğunun da etkisiyle gıda güvensizliği artıyor. Ancak Trump yönetimi, gıda güvensizliğini ölçmeyi tamamen durdurmaya karar verdi ve bilgi toplamayı “gereksiz, maliyetli, siyasallaştırılmış ve alakasız” olarak nitelendirdi.

Daha da kötüsü, Trump’ın Tarım Bakanı Brooke Rollins, iddia edilen “dolandırıcılığı” ortadan kaldırmak için SNAP’ten yararlanan 42 milyon kişinin yardımlara yeniden başvurmasını talep ediyor. Ancak hükümetin kendi verileri dolandırıcılık gibi anormalliklerin ne kadar küçük olduğunu gösteriyor. Fazla ödeme olduğunda, kişi başına yaklaşık 10 veya 11 dolarlık ek gıda çeki anlamına geliyor. Rose; “Politika büyük ölçüde yanlış kişileri dışarıda tutmaya odaklanmış durumda; sorunu gerçekten nasıl çözeceğinizi sağlamaya değil,” dedi.

Peki, sorun nasıl çözülür? Kulağa basit geliyor, ancak insanlar açsa, onları doyurabilirsiniz.

Rose'un örgütü, federal düzeydeki bu çirkin duruma karşı koymak için, Colorado'daki çok sayıda diğer toplum örgütüyle birlikte, Kasım 2025'te okul öğle yemeklerinin tam olarak finanse edilmesini amaçlayan iki önerinin geçirilmesine yardımcı oldu.

Colorado'nun okul öğle yemeği programının güçlü yanı, herkes için geçerli olması. Tüm çocuklara, hane gelirleri ne olursa olsun okulda öğün sağlanıyor. Bu da, uygunluk ya da sahtekârlık sorununun olmadığı anlamına geliyor. Ayrıca, oy pusulası önlemleri, çiftçilere fayda sağlayan yerel olarak yetiştirilen gıdaların satın alınması ve kafeterya çalışanlarının daha sağlıklı yemekler yapabilmeleri için ücretlerinin artırılması için para tahsis ediyor. Bu herkes için bir kazan-kazan-kazan durumu. Herkes için okul öğle yemeklerini finanse etmek için Colorado, yılda 300.000 dolardan fazla kazanan sakinlere mütevazı bir vergi artışı uyguladı ki bu insanların kendi çocukları da okul yemeklerinden faydalanacak.

Bu basit bir hesaplama ve federal bir eylemin olmadığı durumlarda bunu daha sık görüyoruz; üstelik sadece gıda konusunda değil.

New Yorklular, tıpkı New Mexico'nun hâlihazırda uyguladığı bir programa benzer şekilde, zenginleri vergilendirerek herkes için çocuk bakımını finanse etmeyi vaat eden bir belediye başkanı seçti. Seattle sakinleri de büyük şirketleri hedef alan bir vergi programı tasarlayan bir belediye başkanı seçti ve Boston'un son derece popüler belediye başkanı, kısmen herkes için ücretsiz toplu taşıma programına öncülük etmesi sayesinde rakipsiz yeniden seçildi.

Amerikalıların çoğu, gıda, çocuk bakımı, ulaşım vb. temel ihtiyaçlarımızı finanse etmek için şirketler ve zenginler üzerindeki vergilerin artırılmasını destekliyor. İnsanlar aynı hedefe ulaşmak için kendi şehir ve eyalet yöneticilerine yönelirken, Trump yönetimi kendi zararına olacak şekilde tam tersini yapmaya niyetli.

Dipnot:

*Sonali Kolhatkar, "Rising Up With Sonali"nin kurucusu, sunucusu ve başyapımcısıdır; ayrıca Afgan Kadınları Misyonu adlı kâr amacı gütmeyen dayanışma örgütünün eş direktörüdür ve Bleeding Afghanistan kitabının ortak yazarıdır.

Türk Sağında Ozan Kimliğinin Politikleşmesi Ve Ozan Arif

SELÇUK KÜPÇÜK

www.kritikbakis.com

Politik müzik tarihimiz açısından 1960'ların ikinci yarısından itibaren Türkiye İşçi Partisi ile organik ilişki kurarak türkülerini bu siyasal adresin propaganda çalışmalarına eklemleyen Âşık İhsani ya da 1970'lerin bir başka önemli ismi Âşık Mahzuni kendisini Türk solu içerisinde tanımlarken, Türk sağında da benzer âşık/ozanların bulunduğunu söylemek gerekli. Türk sağının anti-komünist tezleri ve muhafazakar milliyetçiliğin kaygıları bu ozanların/âşıkların söylemlerinin ana zemini olmuştur daha çok. Marksizmin ve Türk solunun dine karşı pozisyonu, Anadolu'daki tarihsel "Moskof" algısının Sovyetlerle yeniden gündeme gelmesi, Türk toplumunun yaşama biçimi ve değerler dünyasını tahrip ettiği inancıyla eleştirilen Batı kültürü gibi temaların yanı sıra güncel siyasetin uzantısı olan kimi konuları işleyen bu ozan ve âşıkların 1970'lerdeki en önemli isimleri arasında Reyhani, Feymani, Murat Çobanoğlu, Hilmi Şahballı'yı sayabiliriz.

Daha çok Erzurum-Kars, Çukurova ve Maraş yöresinin aşıklık geleneğini temsil eden bu isimlerin hem Sünni teoloji içerisinde kaldıklarını hem de bu inanç sistemi üzerinden 1970'lerin muhafazakar milliyetçi siyasal örgütlenmeleri ile aynı fotoğrafta konumlandıklarını iddia etmek mümkün.

İslamcı siyasal hareketin bu ozanlar/âşıklarla bir ilişkisi olmadığını da ayrıca belirtmek gerekli. -Ki, bu mesele ayrı bir yazı konusu- .

Ozan Arif bütün bu öykü içerisinde bahsi geçen ve Türk sağı ile ilişkisi bulunan isimlerden kısa sürede farklılaşan, geniş kitleleri etkileyebilen performansa sahip özel bir isim. 70'lerin politik dünyasında MHP'yi ne temsil eder dediğimizde, Alparslan Türkeş ve Üç Hilal'in yanına onu eklemek isabetli olacaktır. Ta CKMP döneminden itibaren bu örgütlenmenin politik müzik ihtiyacını tespit edip bazı marşlar besteleyen İlham Gencer'i de kuşkusuz anmak gerekli ama insan kaynakları özellikle 1970 ve 80'lerde ağırlıklı biçimde taşralı olan bu hareketin estetik dünyasında karşılık bulan form doğal olarak türküler ve ozan/âşıklık geleneğidir. Zaten o yıllarda Cem Karaca'nın muadili olan bir ismin MHP içerisinde çıkmadığını, sosyolojik olarak öykünün buna elvermediğini bir önceki yazıda anlatmıştık. Türk cazının kurucu öznelerinden ve 1960'larda İstanbul'da işlettiği Çatı lokalinde Ayten Alpman'dan Ajda Pekkan'a birçok ismi sanat kamuoyuna lanse eden İlham Gencer'in bu taşralı toplumsal küttelede bir karşılığının bulunmadığını dolayısı ile belirtmek gerekli.

TİP'li Âşık İhsani ne kadar ajitatif ise

MHP'li Ozan Arif de o kadar ajitatif

Ozan Arif, giderek gerilen ve sokaklarda sıcak çatışmalara evrilen Türkiye'de aynı mevzi içerisinde yer aldığı diğer âşık/ozanlardan özellikle kullandığı üslup üzerinden ve MHP ile kurduğu organik ilişki bakımından ayrıışan bir isim olarak bu varlığını uzun yıllar korudu.

70'lerin ortalarında MHP-Ülkü Ocakları'nın kültür sanat etkinliklerini bir çatı yapı olarak organize etmek için kurulan Töre Musiki, Folklor, Eğitim Derneği'nin (TÖMFED) Türkiye'nin her şehrindeki konserlerinde sahne alan, bunu estetik bir faaliyetten ziyade bir görev biçiminde yerine getiren, aynı zamanda -öğretmen olduğu için- yaşadığı şehirde (Samsun) ülkücü bir örgütlenme olan Ülkücü Öğretim Elemanları ve Öğretmenler Birliği (ÜLKÜ-BİR) başkanı kimliği ile kısa sürede bu politik hareket içerisinde spor salonlarına, sinemalara doluşan taşralı gençlerin duygu, anlam ve kendilerini ifade etme biçimine eklemlenen bir ozan olarak büyük işlev gördü. Adeta sokaktaki ideolojik sertliğin sahnedeki uzantısı haline geldi de diyebiliriz. Bununla beraber bir kıyas yapmak gerekirse, Âşık İhsani ne kadar ajitatif ise Ozan Arif de o kadar ajitatif. İhsani, politik müzik tarihimiz açısından bir konumu temsil ediyorsa, Ozan Arif de kendi mahfili üzerinden bir başka pozisyonu temsil etmektedir. İhsani mesela Devrimci Ozanlar Derneği'ni kurarken, Ozan Arif 1977'de Konya'daki Âşıklar Bayramı'nda arkasına aldığı isimlerle Türk Âşıklar Komitesini oluşturup basın açıklaması yapmıştır (Hasret dergisi, 3.12.1977: 12). Müzik yazımı ve Türkiye'nin öyküsünü ortaya çıkarmak bakımından ikisinin de bir değer taşıdığını belirtmek gerekli.

Ozan Arif konser turneleri sırasında Ankara'da dinlendiği TÖMFED binasında

Ozan Arif ile vefatından evvel 18.7.2018 tarihinde bir söyleşi yaptım ve Yarın dergisinin Aralık 2018-Ocak 2019 tarihli 7. sayısında yayımladım. Amacım bu zamana kadar onunla ilgili ortaya konan hemen her şeyin güncel siyasete indirgenerek sınırlandırılan algısının dışına çıkmak ve politik müzik tarihimizi ilgilendiren asıl hikayeye ulaşmaktı. Müzik ile kurduğu ilişkiden ilk kaset kaydına, sahne aldığı organizasyonların nasıl şekillendiğinden, yasaklı olduğu yıllarda Almanya'daki çalışmalarına kadar birçok veriyi literatüre ilk kez bu söyleşi sayesinde aktardık.

İlk bağlamasını 1964 yılında daha ortaokul öğrencisi iken İstanbul'da bir hastaneye tedavi olmak için gittiği vakit dönemin en önemli ustalarından ve icracılarından olan Şemsi Yastıman'ın Saz Evi'nden alıyor mesela. Yastıman'ın Saz Evi birçok açıdan tarihsel. 1951 yılında Beşiktaş'ta açtığı saz evi o yılların hem radyo hem gazino çevrelerinin uğrak yeri, aynı zamanda atölye ve saz

satılan bir dükkan. Kendisine "ozan" lakabını veren ise okuduğu Samsun Namık Kemal Ortaokul tarih öğretmeni Kemal Giritli.

Zaten o vakte kadar Ozan Arif yaşına rağmen halk şiiri yazıp söylemekteki mahareti ile bölgede duyulmaya başlanıyor. Hatta "destancılar" gelip kendisine şiir yazdırıyorlar. Alparslan Türkeş'i tanınması ise Samsun Yıldız Sineması'nda gerçekleştirilen bir program dolayısı ile. 1966-67 eğitim-öğretim döneminde girdiği Perşembe Öğretme Okulu'nu ise Ozan Arif'in ozanlık kimliğinin politik karaktere evrildiği ilk ana mekân olarak değerlendirilebilir.

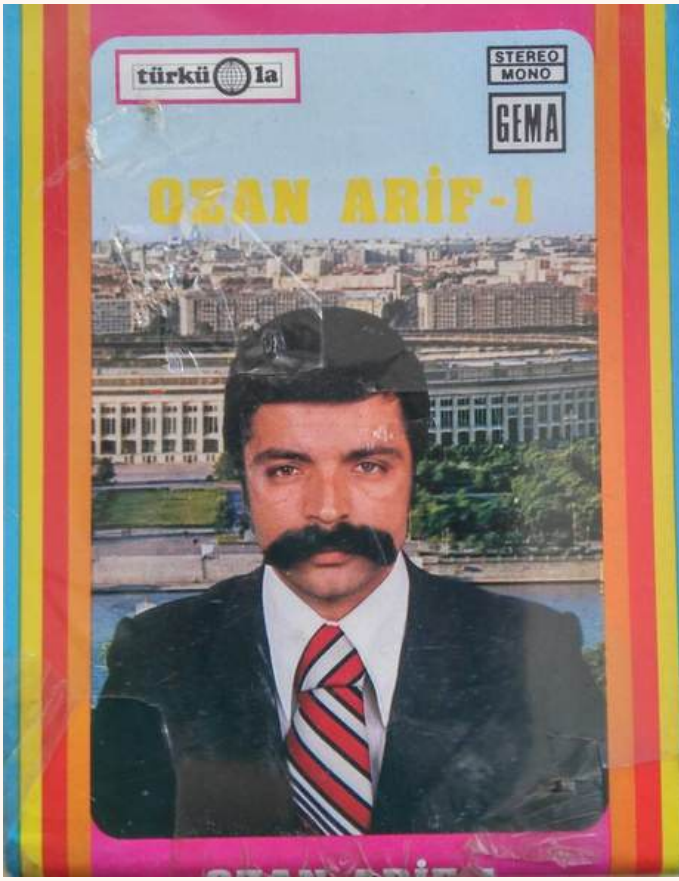
O yıllarda öğretmen, sağlıkçı, veteriner, astsubay yetiştiren ve mezun olunca hemen işe başlanan okullar hem bir modernleşme öyküsü hem de Anadolu çocuklarının karınlarının doyacağı işlevsel kurumlar. -Âşık Mahzuni'nin de mesela bu eğitim kurumların birisi olan Astsubay Okulunda okuduğunu ekleyelim-. Samsun'da öğretmenlik görevini yaptığı 1970'lerden itibaren bölgedeki derneklerin ve içerisinde bulunduğu siyasal örgütlenmenin etkinliklerinde sahne almaya başlıyor Ozan Arif.

Bu etkinliklerdeki performansı Ülkü Ocakları Genel Merkezi'nin dikkatini çekmesi üzerine bütün Anadolu'ya yayılan bir etki sahasına açılıyor kısa zamanda. 70'lerin ortalarından itibaren ise TÖMFED adı altında daha sistemli biçimde organize edilen bu etkinliklerde gerek TRT, gerek piyasa sanatçılarıyla aynı sahneyi paylaşması Ozan Arif isminin hızla milliyetçi muhafazakar mahfilde popülerleşmesine, bütün Türkiye'de tanınmasına sebep olur.

Salonları dolduran politize olmuş genç Anadolu çocuklarının ihtiyaç duydukları söylemler, hareketin liderinin CHP ve sol yapılanmalara karşı meydanlarda, basında ya da kürsüden dile getirdiği yoğun eleştirilerin aynısının onun dilinden ve sazından türkülere dönüştürülerek sunumunun, TRT ve piyasa sanatçılarına göre çok daha etkili olduğunu söyleyebiliriz. Kendisi de zaten benim yaptığım söyleşide "Sahneye çıktığımda 'Şehitlere Ağıt'ı falan okurdum. Salonun daha ne Türk Sanat Müziği dinleyecek havası kalıyordu ne de türkü. Bir duygusal boşalma oluyordu" (s. 64) der.

Ki, bu sanatçıların tamamı, o yıllarda tek kanal olan TRT'ye çıkan ve bir gecede bütün Türkiye'nin tanıdığı isim haline gelen şöhretlerdir. Hiç TRT'de görülmemiş Ozan Arif'in bu denli kitlesel karşılık bulması, bahsettiğimiz politik dil ihtiyacının karşılanması üzerinden açıklanabilir ancak. Ozan Arif'in TRT'ye çıkma imkânını yakalamasına rağmen bunu reddettiğini de belirtelim.

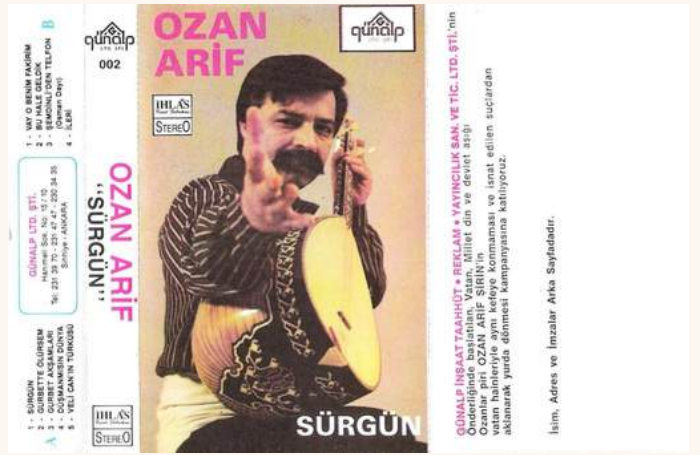
1977 yılında Feyzi Halıcı'nın düzenlediği Konya Âşıklar Bayramı'ndan sonra Ozan Arif'in de içerisinde bulunduğu bazı isimlerle TRT bir program çekmek ister. Hatta bu isimler Ankara'ya götürülür program için. Çekim sırası kendisine geldiğinde okuyacağı şiirindeki bir cümlemin değiştirilmesi istenince bunu reddeder ve televizyona çıkmaz (s. 65).

Ozan Arif'in, önemli müzik yapımcısı Yılmaz Asöcal'ın Türküola firmasından çıkan kaseti. Bu kasette bağlamaları Muhlis Akarsu ve Osman Bayşu çalar

İlk kasetinde Alevi bir ozan bağlama çaldı

Ozan Arif'in ilk plağı 1974 yılında İstanbul Ülkü Ocağı tarafından çıkartılıyor ama asıl ilk kaseti politik müzik öykümüz açısından ilginç. Çünkü müzik tarihimizin en sıra dışı yapımcılarından, meşhur Türküola firmasının sahibi ve Yüksel Özkasap'ın eşi Yılmaz Asöcal'dan gelen bir teklifle ortaya çıkıyor bu çalışma. Asöcal'a Ozan Arif'ten bahseden ve kaset yapmasını öneren ise ilgili kamuoyunun bildiği bir isim. İstanbul'da gerçekleştirilen bu kaset kaydında ise müzik camiasının çok önemli sanatçılarından Osman Bayşu ve Muhlis Akarsu bağlama kayıtlarına giriyor. Osman Bayşu, besteci, yapımcı, İMÇ'den önceki Doğubank döneminin çok önemli müzik adamlarından Abdullah Nail Bayşu'nun oğlu. 1970'lerden itibaren piyasada kaset kayıtlarına giren, besteleri birçok sanatçı tarafından seslendirilen bir isim. Orhan Gencebay ve Arif Sağ, TRT'den Nida Tüfekçi ile anlaşamayıp ayrıldıktan sonra bir müddet Nail Bayşu'nun evinde kalıyorlar. Ki, o ev adeta sivil bir konservatuvar. -Bunu ayrıca yazmak lazım-. Muhlis Akarsu ise bilindiği üzere Türk halk müziğinin köşe taşlarından birisi. Alevi deyişlerinin geniş kitlelere yayılmasını sağlayan ve Arif Sağ, Musa Eroğlu, Yavuz Top ile beraber bir dizi şeklinde yayınladıkları "Muhabbet" albümlerinde yer alan sanatçımız. 1993 yılındaki Sivas Katliamında kaybettiğimiz alevi ozan Akarsu'nun, ülkücü hareketin gelmiş geçmiş en güçlü ozanı olan Ozan Arif'in ilk kasetinde çalmasının her açıdan tarihsel olduğu açık. Ozan Arif'in, söyleşide Akarsu için "Çok kıymetli bir insandı. Allah nur içinde yatırsın. Yiğit adamdı" (s. 69) demesi de bir o kadar değerlidir.

Ozan Arif'in 1989 yılında Türkiye'de çıkan ilk yasal kaseti. 700 bin satan bu kasetin iç kartonetinde ayrıca Ozan Arif'in ülkeye gelişi için bir imza kampanyası metni de bulunuyordu.

"Sürgün" kaseti 700 bin sattı

12 Eylül'ün hemen ardından politik kimlik taşıyan birçok sanatçı gibi Ozan Arif de yurt dışına çıkmak zorunda kalır. Uzun yıllar Almanya'da yaşayan ve oradaki etkinliklere katılarak varlığını sürdürmesine rağmen bandrolsüz, yasal olmayan kasetlerinin çoğaltılarak, elden ele dolaştırılarak Türkiye ile irtibatının kesilmediğini söylemek mümkün. 1991 yılındaki dönüşünden evvel Türkiye'de yasal yollardan yayınlanan "Sürgün" (1989) kasetinin 700 bin adet satılması onun 1970'lerdeki etki gücünün 90'lara kadar sarktığını göstermekte. Bu şu açıdan önemli: Cem Karaca gibi türkü geleneğini dönüştürerek oradan modern bir form üreten isimler gibi sanatçıların ülkücü hareket içerisinde 1970'ler ve 80'lerin ikinci yarısına kadar çıkmadığını daha önce yazmıştık. 80'lerin sonuna doğru Hasan Sağındık, Kaya Kuzucu, Mustafa Yıldızdoğan gibi modern müzikle irtibat kuran isimlerin ortaya çıkması, yapı içerisindeki gençlerin bu modern yapının estetik alıcısı olacak beğeni düzeyine erişmeleri düşünüldüğünde ozan geleneğinin 90'lardan itibaren geri çekilmeye başladığını iddia edebiliriz. Daha doğrusu bu formun toplumsal işlevini artık tamamlamaya başladığı tartışabilir.

Ozan Arif'e bombalı saldırı emrini veren görme engelli bir "insan hakları savunucusu"

Türkiye'deki mevcut politik müzik yazımında özellikle 70'ler anlatılırken devrimci yapılanmalarla irtibat kuran sanatçılara ülkücülerin saldırılar düzenlediklerine ilişkin bilgileri bulmak mümkün. Bu bilgilerin doğru olup olmadığını sorgulamaya gerek yok. Dönem düşünüldüğünde muhakkak bu şiddet olayları gerçekleştirilmiştir. Ancak aynı saldırılara ülkücü yapı içerisindeki sanatçıların maruz kalıp kalmadığını merak etmeyerek ilerlemek o yılların fotoğrafını bütüncül görmeyi engelleyeceği gibi tek yanlı bir tarih okuması çıkartır ortaya.

Ozan Arif ile yaptığım söyleşide mesela hiç saldırıya uğrayıp uğramadığını sordum. Anlattığı olay dönemin şiddet ortamını çözümlemek bakımından önemli. 1977 yılında Suluova'da katıldığı bir etkinlikte sahne altına sol bir örgüt tarafından konulan ve kendisini hedef alan bombanın patlamış sonucu ölen ve yaralananların

olduğunu belirtti. Bu katliamın haberi 4.12.1977 tarihli Cumhuriyet gazetesi arşivinde mevcut. Ozan Arif'in sahneye çıkışının gecikmesi sırasında patlayan bomba sonucu yaralananların dışında Bekir Çon isimli genç hayatını kaybeder. Saldırı emrini verenin ise o bölgede faaliyet gösteren ve 90'lı, 2000'li yıllarda "insan hakları savunuculuğu" yapan görme engelli bir isim olduğunu ekledi ayrıca Ozan Arif (s. 65).

Aşık Mahzuni kendi durduğu politik zaviyeden Amerikan emperyalizmine yoğunlaşarak nasıl "Katil Amerika" türküsünü okumuşsa, Ozan Arif de benzer biçimde, içerisinde yer aldığı ideolojik hareketin Türkiye'yi ve dünyayı yorumlama biçiminden etkilenerek Sovyet emperyalizmini hedef alan şiirler söylemiştir. Kendisi ile gerçekleştirdiğim söyleşide mesela Pir Sultan Abdal'a haksızlık yapıldığını belirtmesi, özellikle bahsettiğim müzik yazımı çevresinin algısı açısından ilginç olsa gerek. Dolayısı ile Türkiye'nin politik müzik arkeolojisini ortaya çıkartırken sadece bir mahfilin varlığını kayda geçirip, diğer ideolojik çevrelerin sahadaki etkinliğini görmezden gelmek ya da ötekileştirerek okumak ülkemizin kültürel verisine dair fotoğrafı eksik bırakmak anlamına gelecektir.

İnanç nedir? Anlamadan önce mi gelir sonra mı?

PROF. DR. EROL GÖKA

www.kritikbakis.com

“Neyi biliyorsam ona inanırım... Söylediklerimiz manasını yaptıklarımızın geri kalanından alır... İyi temellendirilmiş inancın temelinde, temellendirilmemiş inanç yatar...” (Ludwig Wittgenstein)

“Modernitenin inanç ile akıl arasında dayatmaya çalıştığı katı ayrımla da mutlu biçimde vedalaşıyoruz... Akıl dediğimiz şeyin içinde bol miktarda inanç ve yorumlarınızda yer alan inancın içinde pişirilmiş pek çok iyi gerekçe bulunur... Tüm yorumlarda akıl ve inanç bir aradadır.” (John D. Caputo)

“Pirene dağlarının bir tarafındaki hakikat diğer tarafında yanılgı olabilir.” Pascal’ın bu sözü, hakikatin, sürekli olarak şüphe ve belirsizlik tarafından gölgelendiğini ima eder. Hakikat ile ilgili bu gerçek, yani onun çürütülmeye açık olması, ‘hiç şüphe götürmez’ hakikatlerin olmadığı anlamına gelmiyor elbette. Başka türlü, inancımıza bir temel bulamaz, şüphe ve belirsizlik içinde yüzerdik. Oysa dindar olalım olmayalım hepimiz şüpheye yer bırakmayan bir inanç sferi içinde yaşıyoruz. İnandığımız, tartışmasız gördüğümüz, Arnold Gehlen’in ‘hoş kesinlik’ dediği, nesilden nesile aktarılan, geleneğe temel oluşturan bir bilgi-değer alanı var. Toplum hayatı, kurallar, kurumlar bu alanın üzerine inşa oluyorlar.” (Peter L. Berger ve Anton C. Zijderveld)

Hatırlayacaksınız “aşkınlık” üzerine yazımızda Pina Cabral’ın önerdiği antropolojide inanç konusunda ortaya çıkan dev kutuplaşmanın çözümü olarak sunduğu

görüşlerin, kabaca şu üç sütun üzerine kurulu olduğunu söylemiştik. Bunlar: “i. Evans-Pritchard’ın 1934’te Lévy-Bruhl’u savunduğu o eski makaleye geri dönüş ve ‘katılım’ (participation) kavramının yeniden canlandırılması, ii. Anselm’in Ontolojik Delili’nin (özellikle insan doğasının sanıldığı gibi pek de rasyonel olduğuna inanmayan Collingwood’un yorumuyla) modern bir antropolojik okuması: aşkınlık dışarıdan ‘öğretilen’ bir şey değil, kişisel ontogenezin kaçınılmaz bir ürünüdür. iii. Radikal bedenleşmiş (embodied/enactive) biliş teorileri (Varela, Thompson, Hutto, Myin, Chemero vb.) aracılığıyla temsiliyetçi (representationalist) zihin anlayışının kesin olarak terk edilmesi...” idi. Birinci ve üçüncü maddede yer alan özellikleri adı geçen yazıda ele almış, önemine binaen Anselm’in Ontolojik Delili’ni bir başka yazıya bırakmıştık. Okumakta olduğunuz yazı, o yazı olmaya adaydır.

Anselm’in Ontolojik Delili ve “İnanç anlamadan önce gelir” fikri

“Ontolojik Delil”in babası ve “anlamak için inanıyorum” (Credo ut intelligam) cümlesinin sahibi olan Anselm (1033 – 21 Nisan 1109), İtalya’da zengin bir ailenin oğlu olarak doğdu, ama 27 yaşında her şeyi bırakıp Fransa’daki Bec Manastırı’na keşiş oldu. Çok parlak bir düşünür olması nedeniyle, kısa zamanda manastırın başrahibi seçildi.

Aynı zamanda çok mütevazı, çok merhametli, köle ticaretine karşı açıkça mücadele eden, yoksullara kendi sofrasından yediren bir din adamıydı. Ama tartışmaya girince çok sert bir mantık makinesi olurdu; karşısındakini mantıkla öyle sıkıştırırdı ki, kimse cevap veremezdi. Yükselmesi daha sonra da devam etti; 1093'te İngiltere'nin en önemli kilise adamlarından birisi olarak Canterbury Başpiskoposu yapıldı. Ama Papa'nın otoritesini savunduğu için İngiliz krallarıyla (özellikle II. William ve II. Henry) bir türlü bitmek bilmeyen gerilimler yaşadı ve iki kere sürgüne gönderildi. Bu süreç boyunca hem çok kutsal bir insan, hem çok keskin bir akıl olarak tanındı.

Orta Çağ'ın "akıl + kalp + vicdan" paketinin tamamını tek başına temsil eden kişisi diye tanınan Anselm için Tanrı'yı bulmak hem mantıkla, hem gözyaşıyla, hem de başkalarına hizmet ederek mümkündü. "Önce inanırız (güveniriz, bağlanırsınız, katılırsınız)... ancak ondan sonra anlayabiliriz" sözü günümüze kadar etkisini sürdürdü. Ölümünden hemen sonra aziz ilân edildi. Öyle ki, Katolik ve Anglikan kiliseleri hâlâ 21 Nisan'ı "Aziz Anselm Günü" olarak kutluyorlar.

Anselm'in "Ontolojik Delil" diye ünlenmiş görüşü, en basit haliyle "Tanrı, aklımıza gelebilecek en büyük, en mükemmel varlıktır. Ondan daha büyüğü düşünülemez. Zihnimizde olan böyle bir varlığın mutlaka gerçek hayatta da bir karşılığı olması icap eder, var olmaması imkânsızdır" diye ifade edilebilir. İlk bakışta çocukça görünen bu ifade, Descartes, Spinoza, Hegel ve Bertrand Russell'dan Kurt Gödel'e kadar birçok büyük filozof ve matematikçiyi mantıksal gücüyle etkilemiştir. Cabral ise Anselm'in daha ziyade Evans-Pritchard'ın antropolojiye, Collingwood'un tarih felsefesine yaptığı etkiyle ilgilidir.

[1]

"İnanç anlamadan önce gelir" Anselm'in Ontolojik Delili ile de bağlantılı olan ikinci ve belki daha önemli mesajıdır. "Çünkü inanabilmek için anlamaya çalışmıyorum; ama anlayabilmek için inanıyorum. Çünkü şuna da inanıyorum ki, 'önce inanmadıkça anlayamayacağım'" diyen Anselmus, önce bir şeye inandığımızı (güvenip, kabul ettiğimizi), üzerine sonra düşünmeye ve anlamaya başladığımızı söyler. Bir bebek dünyaya gelirken hiçbir şeyi "anlamaz". Ama annesinin sesine, kokusuna, sıcaklığına güvenir. İşte bu güven, aynı zamanda ilk "inanç"tır. Bu güven olmadan dil öğrenemez, düşünemez, hiçbir şey anlayamaz. Kaldı ki, bir dilin içine doğar, onun anlam ağına güvenir, sonra anlamaya başlarız. Hiç kimse boş bir kafayla "Ben şimdi sıfırdan bir dünya görüşü kurayım" diye yola çıkmaz, çıkamaz. Benzer ifadeleri içine doğduğumuz aile, kültür, tarih, toplum, başka insanlar ve bir ilişki için de kurabiliriz. Velhasıl, önce o dünyaya "güveniriz" (inanç), sonra o güvenin üstünde akıl yürütürüz (anlama). Bu bakış açısı, Levinas'ın "İnsan deneyimi rasyonel olmaktan önce sosyaldır" görüşüyle tamamen uyumludur. Bu yüzden Cabral de "Hepimiz başka insanlar tarafından insanlığa çağrıldığımız için, iletişim, dünyaya şekil veren bir insan olarak var olmanın bir

koşuludur. Toplumsallık, bireylikten önce gelir... Kişinin, başkalarının mantığıyla karşılaşmadan önce kendi aklının içinde yalnız kaldığı hiçbir an yoktur" der. Ve "Şimdi soruyoruz: şayet dünya biz birey olmadan önce içimizdeyse, o zaman tam olarak ne şekilde oradaydı? Tarihsel açıdan her zaman belirli olan bir dünyada bireyler olarak ortaya çıkıyoruz. Bu nedenle betimlemecilerin (temsiliyetçilerin) katı öğreticiliğinin de terk edilmesi gerekir" sonucuna ulaşır.

Anselmus'un anlatmaya çalıştığımız bu fikirleri, daha önce ele aldığımız, Cabral'ın antropolojideki inanç üzerine olan kutuplaşmanın aşılması için ilk şart olarak koştugu Lévy-Bruhl'un "katılım" (participation) kavramının yeniden canlandırılmasıyla yakından bağlantılıdır. Biz insan (yavrusu) olarak varoluşsal bakımdan en başından beri, aklımız çalışmaya başlamadan önce bile,

"ben yalnız değilim, bir şeye bağlıyım, bir şey beni taşıyor" hissiyle yaşıyoruz. Hep diğer insanlarla bir aradayız, hep bir dünyaya aیتiz. Biricik insan tekiyiz ama asla diğer varlıklardan tamamen kopuk, apayrı bir monad, tek başına bir kutu değiliz. Kendimizi, annemize, babamıza, ailemize, toprağa, tabiata, eve, dile, kültüre, tarihe, atalarımıza, hatta bazen görünmez varlıklara "bağlı, iç içe, katılımcı" olarak tecrübe ediyoruz. Heidegger'in kavramıyla "Dünya içinde varlıgız" (Being in the World).

İşte anlatmaya çalıştığımız bu özelliklerimize ve "dünya"mıza, bizim "aşkınlık" dediğimiz halin en kapsamlı, en aşılamaz, en büyük ve güçlü tasavvuruna ve Varlık'ına Anselmus, "Tanrı" adını veriyor. Tüm bunları antropolojide ilk Lévy-Bruhl fark etmiş ve onu "katılım" diye adlandırmıştır. Antropolojideki inanç üzerine kutuplaşmayı aşmak için Bruhl'un "katılım"ıyla Anselm'in bakışını bir arada düşünen Cabral, onları birlikte "katılım olarak aşkınlık" diye ifade etmiştir. "Biz mütemediyen katılım ve aşkınlık içinde yaşadığımızdan (Tanrı, kutsal, büyük olan) uzakta değil; biz aklımızı açmadan önce zaten içimizde, ilişkilerimizde yaşamaktadır" demek istemiş, noktayı şöyle koymuştur: "Ontolojik Delil'in bugün görmemize yardımcı oluğu şey, her şeyi geri çekseniz de, geriye hala bir şeylerin kaldığıdır. Descartes da aynı uygulamayı (cogito) denediğinde, o uygulamada bir şey buldu. Ancak modern bireysellik ruhuyla aşılanmış olarak, kendisinden başka hiçbir şey göremiyordu. Anselmus ise aksine, kendi kişisel teklighinden emin değildir; ne de olsa, o ancak Tanrı'nın kişi olduğu ölçüde kişidir ve Tanrı gibi o da ayrıktır. Kendisinin aşkın olduğunu anlar; varoluşunun altında, kendisinin ötesindeki dünyaya açılan bir kapı bulur. Bugün biz de modernizmin kesinlikleri geçtikten sonra kendi içimizdeki, kendimizin ötesindeki ufuklara baktığımızı anlıyoruz. İç mevcudiyet ve eylem alanlarımızın kapıları açıktır, çünkü dünyaya kök salmışlardır. Daha Heideggerci bir tarzda ifade edecek olursak, dünya dünyaları içimizdedir. O halde Anselmus'un aşkınlık anlayışına ve Collingwood'un buna karşılık gelen

entellektüalizm karşıtlığına kulak verirse, daha iyi durumda olacağız”.

Antropolog Pina Cabral'ın daha önceki yazımızda ele aldığımız aşkınlık anlayışının yanı sıra Anselm'in bakış açısından yola çıkarak oluşturduğu bu fikirler, kanaatimizce şöyle ya da böyle inançların da her zaman insan zihnine eşlik edeceği, insan zihninin içinde yer alacağı sonucuna yol açar, bir bakıma inançların kendilerini olmasa bile varlıklarını doğrular.

Yine bize göre 20. Yüzyılın ilk yarısında Eranos Çevresi[2] diye bilinen, Carl Gustav Jung, Joseph Campbell, G. Van der Leeuw, Martin Buber ve Mircea Eliade, Paul Tillich gibi düşünürlerden oluşan ekibin savunduğu fikirlerle de oldukça uyumludur.

Eranos çevresinin temel yaklaşımı, Kutsal'ın bilinç tarihinin bir evresi olmayıp her zaman, her insanda bulunan bilincin indirgenemez bir ögesi, ayrılmaz bir karakteristiği olduğunu düşünmeleri; insanı, 'homo religiosus' (din insanı veya dini varlık) olarak nitelendirmeleridir.

Dipnotlar:

[1] Collingwood'un tarih felsefesinin temel taşı, doğanın mantığının ve zihnin mantığının kökten farklı olmasına dayanır. Ona göre insan eylemine tek giriş, içgözlemsel düşünme yoludur; bu da bizi insan eylemini bilen kişi olduğumuz rolüne zorlar.

Collinwood bu nedenle insanın bilişsel kapasitesine derin bir güvensizlik duyar, "insanoğlu yalnızca düşe

kalka, titreşerek ve şüpheli bir tarzda rasyoneldir" der. Ona göre bilimsel düşünce, yalnızca çok özel koşullarda gerçekleşen çok özel bir deneyimdir, yoksa hayatlarımızı büyük ölçüde irrasyonelite belirler.

[2] Ünlü Alman dinler tarihçisi Rudolf Otto, İsviçre'nin Ascona kenti yakınlarındaki Lago Maggiore kıyısındaki arazisinde bir Masa Ronde'si kuran Hollandalı Olga Froebe-Kapteyn'e "Eranos" adını önermişti. Çünkü Eranos adı Eski Yunan'da katılımcıların kendi katkılarıyla bir şeyler sundukları manevi bir şenlik anlamına geliyordu; örneğin bir konuşma, bir şarkı, en önemlisi, katılımcılar arasındaki birlikteliğe katkıda bulunmak için doğaçlama sözler söylemeye açık bir zihin demekti ve bu Platoncu fikirler, Alman romantizmi döneminde yeniden canlanmıştı. Froebe-Kapteyn, 1933 yılında başlattığı manevi ve kültürel bir arayış tam böylesine bir hayale dayanıyordu. Çok farklı kökenlerden ve yönelimlerden gelen akademisyenler sekiz gün boyunca aynı yerde buluşup birlikte yaşıyor ve konuşuyorlardı; her biri önceden, genel bir tema göz önünde bulundurularak özgürce seçtiği konularda iki saatlik bir sunumla düşünce ziyafetine katkıda bulunuyorlardı. Mesela Ascona-Eranos'un ilk yılındaki teması "Doğu ve Batı'da Yoga ve Meditasyon" idi. Sonraki yıllarda Table Ronde katılımcıları "Büyük Ananın Biçimi ve Kültü", "Gizemler", "İlk Çağ Görüntülerinin Dünyası", "İnsan ve Yaratıcılık Süreci" gibi temalar üzerine konuştular. Bugün kadar her yıl benzeri faaliyetlerini sürdürüyorlar.

A. Dugin: Rusya, Batı'yı Şoke Etmeyi Nasıl Planlıyor?

Alexander Dugin, Batı'nın kibrini sarsıp Rusya'nın gücünü geri kazanmanın ancak şok ve dehşet kampanyasıyla mümkün olacağını söylüyor. Sputnik TV'de yayımlanan Escalation (Tırmanış) programında Alexander Dugin ile söyleşi.

Sunucu: Herkesin önemini çok iyi bildiği gerçekten etkili bir konuyla başlamak istiyorum. Vladimir Vladimiroviç dün, aylarca gezegenin etrafında dönebilecek ve Batı'yı veya herhangi bir ülkeyi tedirgin edecek yeni bir füze olan Burevestnik'in başarılı testlerini duyurdu. New York Times gibi Batılı yayın organları bunun durumu istikrarsızlaştırdığını ve silah kontrolünü karmaşıklaştırdığını söyleyerek "uçan Çernobil" adını taktılar. Batı'nın tepkisi çok canlı oldu. Merak ediyorum: Bu füze güç dengesini nasıl etkileyecek? Şu aşamada bize ne gibi avantajlar sağlıyor?

Alexander Dugin: Baştan söyleyeyim, silahlanma konusunda uzman değilim ve bu alanda amatör gibi görünmekten çekiniyorum. Ben bir sosyologum; jeopolitik ve politik psikoloji çalışıyorum, dolayısıyla konuyu bu çerçeveden, belki de biraz felsefi bir tonda analiz edeceğim. Bana öyle geliyor ki, neo-conların etkisi altında kalan Trump, Ukrayna çatışmasında Rusya'nın pozisyonuna, yeteneklerimize, çıkarlarımıza,

değerlerimize, neye hazır olduğumuza ve neye hazır olmadığımıza dair yanlış bir algı oluşturdu.

Ukrayna'daki çatışmanın sona ermesi için baskı yapmanın, tehdit etmenin, sesini yükseltmenin yeterli olduğuna inanan böyle bir Trump ile ortak bir zemin bulmamız mümkün değil. Bu inançtan vazgeçmeli; düşüncesini yeniden biçimlendirmeli. Sadece konuşma işi zorlaştırıyor. Anchorage'da müzakereler vardı, başkanımızla Trump arasında müzakereler. O, anlık yaşayan, fevri, saldırgan ama aynı zamanda güce ve kararlı tepkiye saygı duyan bir adamdır. Onunla iletişimde farklı yaklaşımlar denediğimizi anladık, fakat "yumuşak" bir tarzı kabul etmiyor. Her iyi niyeti zayıflık olarak okuyor.

"Diyaloga açığız" dediğimizde, savaşı sürdürmeye gücümüz olmadığını düşünüyor. Uzlaşma sunduğumuzda, "Sadece bizim şartlarımızla —önce ateşkes, gerisini sonra hallederiz" diye karşılık veriyor. Büyük bir nükleer, askeri ve ekonomik güç olan Rusya'yı, Avrupa, Ukrayna veya İsrail gibi bir manda altında bir ülke olarak görmek, temelde yanlış bir yaklaşımdır. Bunu anladık. Trump'ta ne nezaket, ne deklarasyonlar, ne makul formüller işe yarıyor. Nezaketi zayıflık, makullüğü korkaklık, uzlaşma isteğini teslimiyet olarak görüyor.

Bu tamamen yanlışdır ve hiçbir zaman böyle olmamıştır. Güç göstermeliyiz. Başkan Vladimir Vladimiroviç bunu dile getirdi; oshelomlenieden (“şok”, “sersemletme”) bahsetti — Batı bizim eylemlerimizle şoke edilmelidir. Burevestnik’in, “uçan Çernobil”in testi bu yönde bir adımdır. Fakat bu yeterli değildir; daha da ileri gitmeliyiz.

Batı korkutulmalıdır, çünkü rasyonel argümanlar tükenmiştir. Onları Rusya ile eşit düzeyde konuşmaya ancak gerçekten dehşet verici bir şey zorlayacaktır.

Sunucu: Burevestnik’in uzun süre havada kalabilmesi, neredeyse izlenemez veya vurulamaz olması başlı başına yeterince korkutucu değil mi?

Alexander Dugin: Mesele şu ki, Batı bizim beyanlarımızı şüpheyile karşılıyor. Batı basınına inceledim: Birçoğu Burevestnik’i bir blöf, hayalî bir silah olarak görüyor; özelliklerinden şüphe ediyor, ona karşı önlemler bulacaklarından eminler. Bu hep böyle olacaktır: Güç gösterilerimiz güvensizlikle ve aldatma suçlamalarıyla karşılanıyor. Dmitry Seims’in de doğru bir şekilde vurguladığı gibi: Blöf alanından çıkmak için gerçek bir güç gösterisi gerekir.

Batı daha ustaca blöf yapıyor: Mütevazı kapasiteleri “büyük atılımlar”a dönüştürülüyor. Trump hiperboliyle çalışıyor: “Harika! Muhteşem! Kesinlikle!” Onun güç ve özgüven retoriği, bir kobranın tavşanı büyülemesi gibi büyülüyor. Bizim diplomasi 35 yıldır farklı bir şekilde inşa edildi: “Çatışmalardan kaçınalım, uzlaşma bulalım, çıkarları dikkate alalım.” “Harika, sizi ezeceğiz!” karşılığı veriliyor. İran’ın nükleer programına dokunmayan isabetli saldırılar zafer olarak sunuluyor. Medya bunu alıyor ve Trump’ın kendisi de İran’ın “diz çöktüğüne” inanıyor. Bunlar kendi kendini gerçekleştiren kehanetlerdir: “Yıkıcı bir darbe” ilan ediyorlar, sahte bir sonuç gösteriyorlar ve bu üslup sanal gerçeklikte işe yarıyor. Bizim ifşalarımız ve argümanlarımız etkili olmuyor. Trump’ın başarısızlıkları zafer olarak ilan ediliyor, medyada yankılanıyor.

Göz ardı edilemeyecek hassas bir noktaya darbe indirmemiz gerekiyor. Bu ne olabilir, bilmiyorum. Başkan oshelomlenieden bahsediyor: Batı şoke edilmelidir. Burevestnik’i fırlattık, ama tepki yok. Korksalar bile Rusya’nın blöf yaptığını, ekonomisinin zayıf olduğunu, yaptırımların etkili olduğunu, varlıklarına el konulabileceğini iddia ederek bunu gizliyorlar. Cehennemle karşı karşıyayız. Trump, daha iyi görünmesine rağmen pratikte Biden’ın savaşını sürdürüyor. “Bu benim savaşım değil” diyordu, ama sanki onunmuş gibi davranıyor. Yakında “Bu benim savaşım, bir günde kazanırım” diyecek. Söylemimizi sertleştirmeliyiz. Onlar formalitelere uymuyor, biz ise hâlâ nezaketle darbeleri karşılıyoruz. Kirill Dmitriev, Gorbaçov ruhuyla ABD ile ilişkileri normalleştirmeye çalışıyor, ama onlar bunu beyaz bayrak, teslimiyet olarak okuyorlar.

Sunucu: Biraz sonra Rusya Doğrudan Yatırım Fonu’nun başkanı Kirill Dmitriev’in ziyaretinden ve Rusya-ABD

ilişkilerinde normalleşme olup olmadığından bahsedeceğiz. Oshelomlenie hakkındaki sözünüze dönmek istiyorum. Daha önce bunun Ukrayna’da altyapıya yönelik saldırılarla bağlantılı bir “Operasyon Oshelomlenie”nin başlangıcı olabileceğini söylemişsiniz. Bu “Operasyon Oshelomlenie” nedir? Sahada füzelerimizle bir güç gösterisi mi kastediyorsunuz?

Alexander Dugin: Yine söylüyorum, silah uzmanı değilim ama kolektif bilinci inceliyorum. Eğer bütün Ukrayna altyapısının yok edilmesi fark edilmiyorsa bazen küçük, nokta atışı bir drone, daha büyük bir etki yaratır.

Semboller ve imgeler dünyasında yaşıyoruz; gücümüz ile onun algılanışı arasında doğrudan bir bağlantı yok. Nereye vurulacağını söylemiyorum, modeller hesaplanmalı. Örneğin, Zelenski var —bu bir gerçeklik; o olmazsa— bambaşka bir gerçeklik. Onu alamayacağımızdan eminler. Amaçları Ukrayna’yı kurtarmak değil, başkalarının elleriyle bize savaş açmaktır. Zelenski yaşadığı sürece, tek başına bile olsa, onların propagandasına entegredir ve her şey “harika, muhteşem”dir. Altyapıyı yok edin — bunu gizlerler. Ordular gerçek haritaları ve uydu görüntülerini görüyor; ancak yaptırımlara veya saldırılara karar veren kamuoyuna düzenlenmiş görüntüler gösteriliyor. Gerçekliğin manipülasyonu yeni değil; bu, Batı’nın son 30 yıldaki post-modern yaklaşımıdır. Medya desteği olmadan, yapay zekâ tarafından oluşturulmuş olsa bile çarpıcı görüntüler olmadan bir askerî operasyon başarılı sayılmaz. İzleyiciyi ikna etmek için askeri harekât, siyaset, bildiriler, görsel imgeler ve gösterilerden oluşan bir kombinasyonuna ihtiyaç vardır. Gösterilmezse, sanki hiç yaşanmamış gibi olur.

Biz bu tür bir savaşa hazırlıklı değildik; bu bizim için yeni bir meydan okuma. Başarıyı öldürülen sayı, kurtarılan toprakla ölçüyoruz; düşmanı esirgiyoruz, kazan dairesinde 20 bin katili “iyi niyet jesti”yle bırakıyoruz. İhtiyaç duyulan şey, kendimizi değil, karşı tarafa vuran bir oshelomlenie eylemidir. Bunun için yalnızca askerî strateji değil, medya ustalığı da gerekir. Batı’yı, özellikle Trump’ın tırmandırması bağlamında sersemletmek için, onların “Korkunç derecede muhteşem, Ruslar tüm sınırları aştı!” demesini sağlamalısınız — çünkü onlar sürekli zayıf olduğumuzu, ilerlemediğimizi, kararlı adımlardan kaçtığımızı ve uzlaştığımızı iddia ediyor.

Ama retoriğin çarpıtamayacağı eylemler vardır. Bunlar yapılmalıdır. Yöntemler mevcut.

Sunucu: Bankova’ya [Sokağı] yönelik saldırılardan bahsetmişsiniz. Sersemletici etken bu mu?

Alexander Dugin: Bankova’ya saldırı o kadar çok konuşuldu ki anlamını yitirdi. Ne olacağını bilmiyorum —küçük bir drone, elektronik bir güvercin, yakalanamaz mikroskobik bir unsur ya da gökten inen bir Burevestnik olabilir. Belki küçük bir sivrisinek Yermak ve Budanov’u ortadan kaldırır, ya da çok daha temel bir şey olur.

Ben karar veremem, kabiliyetlerimizi bilmiyorum ve tavsiye veremem. Mesul olanlar karar vermeli. Fakat: oshelomlenie ilan edip sersemletici bir şey üretmemek tehlikelidir. Söylemimiz sertleşiyor, kabiliyet gösteriyoruz ve insanlar bizden bir sonraki adımı bekliyor. Onları sersemletmeliyiz ki rakipler gerçekten şoke olsun. Batı'nın tepkisini takip ediyorum; Oreşnik ve Burevestnik konusunda sessiz kalıyorlar. Trump'ın sarsıldığına dair bir işaret yok. Onun psikolojisini, sosyolojisini, jeopolitiğini ve insanlığın kaderinin söz konusu olduğu bu oyunda, bu dehşet verici tırmandırma oyunundaki en küçük jestlerini bile analiz ediyorum. Ama bir sersemleme yok. İş bitirmiş değiliz. Amaç kendi gücümüze kendimizi ikna etmek değil; onları sarsmaktır. Eğer Trump "Bu benim savaşım değil" der, destek kanallarını keser ve Avrupalıları kendi hâllerine bırakırsa, o zaman birini sersemletmiş oluruz. Albion'u, Paris'i, Merz'i sersemletmeliyiz. Bilinmeyen dronların saldırısı onları tedirgin etti, huzursuz etti, ama şoke etmedi. Olağanüstü bir şey gereklidir. Bizi ciddiye aldıkları yanılsaması artık yeter. Biz onların düşündüğünden daha güçlüyüz, daha tehlikeliyiz, daha kudretliyiz. Bu kanıtlanmalıdır—işte bu oshelomlenie operasyonudur. Şu ana kadar sonuç yok. Devam etmeliyiz.

Sunucu: İzin verin net ifade edeyim: Kyrill Budanov teröristler ve aşırılıkçılar listesinde. Sözlerinize bir ek yapmak istiyorum: Trump "Onlar bizimle oyun oynamıyor ve biz de onlarla oynamıyoruz" dedi. Bu ifade ne anlama geliyor?

Alexander Dugin: Hiçbir şey. Küçük bir öksürük gibi. Biz de aynı şeyi söyleyebiliriz: "Biz oynuyoruz, onlar da oynuyor" diyebiliriz. Trump'ın söyleyecek bir şeyi olmadığına, mantıklıymış gibi görünen ama anlamsız cümleler kuruyor. Bu, onu sersemletemediğimiz anlamına gelir. Onu sersemlettiğimizde tutarlı konuşacaktır. Şimdilik her zamanki trollemeleri bunlar; nasıl yorumlamak isterseniz öyle yorumlayın; kendisi de ne dediğini anlamıyor. Trump'ın nükleer tırmanmanın yeni bir aşamasına geçme kararlılığı kırılmamıştır. Ne yazık ki.

Sunucu: "Operasyon Oshelomlenie" hakkında son bir sorum var. Diyelim ki, sizin de ima ettiğiniz gibi, örneğin Yermak veya Zelenski ortadan kaldırılsa, Avrupa medyası ve politikacıları bunu hemen bir şehit imgesi yaratmak için kullanıp vatandaşlarına artık Rusya'nın savaş hazırlığı gerektiren doğrudan bir tehdit olduğunu söylemezler mi? Şu anda bulanık bir tablo çiziyorlar, gerçekleri manipüle ediyorlar; böyle bir olay onlara kusursuz bir araç sunmaz mı?

Alexander Dugin: Belki öyle olur. Fakat biri bizimle savaşmak istiyorsa, bunu bir bahaneyle de yapar, bahane olmadan da. Somut kararlarda ısrar etmiyorum. "Operasyon Oshelomlenie" ilan edildi ve bunun zamanında ve doğru olduğunu düşünüyorum. Ancak biçimi, tek başına Başkomutan'ın ve askerî-siyasi

liderliğin yetkisindedir. Ben karar önermiyorum, ima etmiyorum sadece imgeler ve örnekler ortaya koyuyorum.

Ama şuna dikkat edin: Eğer onları sersemletmezsek, savaşa çok daha başarılı ve hızlı hazırlanırlar. "Şimdi onları sersemleteceğiz" diyoruz ama harekete geçmiyoruz. O zaman provokasyonu kendileri sahneleyecekler; Zelenski'ye bir "sivrisinek" gönderecekler, Rusları suçlayacaklar, istedikleri her şeyi bize atfedecekler. Sahte bayrak operasyonları modern siyasetin standartlarıdır. Biz hareketsiz kalırsak, bunu bizim yerimize yaparlar ve bize karşı kullanırlar.

Gerçeklik güvenilirliğini yitirdi; artık yok. Her şeyi imgeler belirliyor. Bizde güç imgesinin eksikliği var. Diyorlar ki: Ruslar tehlikeli, ama önemsiz. Tehdit ediyoruz, ama çaresiziz. Bu, onların saldırganlığına zemin hazırlıyor: Saddam Hüseyin veya Hamas gibi, kötü ama zayıf bir düşman imajı. Bizi bu tuzağa sürüklüyorlar ve biz karşı koymuyoruz. "Biz barışçıyız, saldırmak istemiyoruz" diyoruz. Onlar da "Zayıflar, tehditlerini gizliyorlar, açığa çıkmaktan korkuyorlar" diyor. Bu tek taraflı bir bilgi savaşındır.

Enformasyonel saldırı stratejilerini baltalayabilecek az sayıda, nadir de olsa fırsatlar var. Batı'ya ya da Ukrayna'ya değil, onların bilgi balonuna vurmaliyiz. Bu balon tehlikelidir: Trump'ın bahsettiği gibi, bize karşı gerçek bir savaş, tomahawkları, nükleer denizaltıları meşrulaştıran bir görüntü yaratıyor. İran'da olduğu gibi saldırıların bizi teslim olmaya zorlayacağına inanıyorlar. "Biz saldırmayacağız, kurallara uyuyoruz" dedikçe, zayıf olduğumuz izlenimi güçleniyor. 20 bin Ukraynalı askeri esir alıyoruz, takas ediyoruz, koşullar sağlıyoruz; bu zayıflık olarak algılanıyor. Bunu nasıl değiştiririz? Bilmiyorum. Ama değiştirmek şart.

Bilgi boyutunu dikkate alan mekanizmaları devreye sokmalıyız. Onların yalanları zararsız değil, topraklarımıza füze saldırılarına yol açıyor. O zaman sert karşılık vermek zorunda kalacağız. Barışçılığ, sertliği, müzakereleri, kararlı adımları her şeyi kendi anlatılarına entegre ediyorlar. Bu kritik aşamada onların enformasyon savaşlarını nasıl bozacağız? Batı'yı giderek yaklaştığı saldırıdan vazgeçirmeliyiz. Sağduyu ile güç arasındaki denge hassas bir ayar gerektirir. Tırmanış ya da sonsuz kaçınma, her ikisi de teslimiyet demektir.

Bu, savaşın, yüksek siyasetin, egemenlik ve ulusal çıkar mücadelesinin sanatıdır. Bir felsefi kategori olarak siyaset, varoluş mücadelesidir. Bazı yöneticiler bu sanata sahiptir, bazıları felakete sürükler. Zafer sarhoşluğuna kapılmamalıyız, üstümüzde fırtına bulutları birikiyor. Olası bir savaş için müttefik aramanın zamanı geldi.

Çin ile askerî bir ittifak öneririm: Batı, bize yönelik bir saldırının müttefiklerin karşılıklarını tetikleyeceğini anlarsa, bu onları caydırır. Eğer dikkatleri Tayvan'a yönelirse, Çin'i desteklemeliyiz. Bunun eşliğindeyiz. Rusya ve Çin, ekonomik, jeopolitik ve askerî güçler olarak önemli bir kuvvettir. Hindistan ve diğer ülkelerle bağlarımızı güçlendirmeliyiz.

Turnusol kâğıdı; ABD'nin Venezuela ve Kolombiya'ya yönelik saldırganlığıdır. Orada rejimleri değiştirirlerse, bu bize tehdittir. Bu onların Monroe doktrininidir, onların "Ukraynalı"dır ve durmayacaklardır. Başarıları, bize ve Çin'e karşı da hareket edebileceklerine dair güvenlerini artıracaktır. Latin Amerika'da jeopolitik çalışmayı yoğunlaştırmalıyız. Trump'ın orada rejimleri kolayca değiştirmesine izin verirse, konumumuz kötüleşir.

Sunucu: Yani silah mı sağlamalıyız?

Alexander Dugin: Herkese; İran'a, Hizbullah'a, Venezuela'ya. Aktif bir şekilde, büyük hacimlerde, sınırsızca; ABD'nin yaptığı gibi. Aynı anda şöyle deriz: "Biz barıştan yanayız, Trump, sen harikasin, ama bu ticaret." Maduro Oreshnik füzeleri için, hava savunma sistemleri için ödeme yapıyor; bu bir anlaşmadır. Trump'ın dediği gibi: "Bu bir anlaşma." Kurtlarla yaşa, kurt gibi ulursun. İşte bu oshelomleniedir.

Biz ise şunu diyoruz: "Hamas'ı, Hizbullah'ı desteklemeyeceğiz, Suriye'de anlaşmaya varacağız, İran'a uzaktan yardımcı olacağız, BRICS içinde askerî ittifak kurmayacağız." Bu bizi korkutucu olmayan, saldırıya hazırlanan çılgın çizgi film karakterleri gibi kurgusal karakterlere "Çeburaşkalar"a çeviriyor. Batı, Rusya'ya karşı savaşı bir çizgi film gibi tasvir ediyor.

Onların "karikatür" savaş planlarını hemen bozmalıyız. Trump, MAGA ideolojisinde güçlü, ancak canavarca davranıyor ve bunu bizim zararımıza yapmıyor. Bizim çıkarımız sadece temas hattı değil, Rusya'nın küresel konumudur. Biz bir kutubuz ve Orta Doğu hakkında bir duruşumuz, dostlarımız ve düşmanlarımız olmalı; ittifaklara girmeli, askerî ve finansal yardım sağlamalı, karşılık beklemeliyiz. Bu Afrika'yı, Asya'yı, Latin Amerika'yı ilgilendiriyor. Büyük bir güç her şeyle ilgilenir, hatta Falkland Adaları'yla bile. Kaynaklarımız var mı?

Eğer kaynaklarımız yoksa her geri çekiliş egemenliğimize mal olur. Kuşatıldık ve düşman daha fazlasını talep edecek: Rusya'nın kolonileştirilmesini. Batı bunu sabah akşam konuşuyor; çöküşümüz için kaynaklar yaratıyor; komplo, rejim değiştirme operasyonları. Zayıflık gösterirsek Afrika, Latin Amerika, Orta Doğu, Asya bizim olmaz. Sonra diyecekler ki: "Sibiryaya sizin değil, Kuzey Kafkasya sizin değil."

Batı hegemonyası yeni, ağ tipi gerçekliklerde işleyen bir makinedir. Yapay zekâ bunun örneği. Biz onu, tıpkı Elon Musk'ta olduğu gibi, temelinde liberal mayınlar bulunduğunu anlamadan benimsiyoruz. Bu, Hizbullah'ın çağrı cihazları gibi patlayabilir. İçinde bulunduğumuz çatışmanın ölçeğini kavrayamıyoruz. Bilimimizin, kültürümüzün, ekonomimizin teknik tarafını, hibe bazlı devşirilmesini anlamıyoruz. Batı bize nüfuz etti; her kuruma demokrasi, serbest piyasa adlı arka kapılar yerleştirdi. 90'larda düşmana şehrin anahtarlarını verdik. Ve hâlâ tamamen kurtulmuş değiliz. Enformasyon savaşı dâhil her düzeyde savaşıyoruz ama her zaman nasıl yapılacağını

bilmiyoruz. Çatışmanın yerelleştirilebileceğini sanıyoruz, oysa küreseldir.

Sunucu: Biz iyi niyet üzerinden düşünüyoruz, fakat dünya buna hazır değil. Müttefiklerden ve Çin'den söz ettiniz. Şunu netleştirmek istiyorum: Donald Trump'ın gerçekleşen ziyareti ve 30 Ekim'deki Şi Cinping görüşmesi, bundan ne beklemeliyiz? Bazı yayınlar, Trump'ın, Çin'in enerji işbirliğini Rusya'dan uzaklaştırmaya çalışacağını yazıyor.

Alexander Dugin: Elbette kısmen bunun için gidiyor, ama yalnızca bunun için değil. Trump, MAGA felsefesini terk ederek neo-con pozisyonları benimsedi.

Lindsey Graham gibi insanların elinde bir araç hâline geldi. Amacı, Güneydoğu Asya'da tehdit, rüşvet ve Çin'in reddetmeyeceğine inandığı teklifler yoluyla ittifaklar kurmaktır.

Bu bir savaştır. "Çin'le rekabet ediyorum" diyor, ama bizimle savaşıyor. Biden, Obama, neo-conlar— işte bugünkü Trump budur.

Ziyareti düşmanca bir adımdır. Bizim aleyhimize entrikalar örüyor ve anlaşmalar yapıyor.

Her şeyi kontrol ettiğini sanıyor, fakat Rusya egemen bir devlettir ve ona itaat etmez.

Çatışmamıza kolay bir zafer bekleyerek girdi. Avrupa da homurdanıyor ama neo-conların yolundan gidiyor. Ve bu tehlikeli.

Trump sadece Çin'le atışmıyor — bize karşı anlaşmalar yapmak için gidiyor. Şi Cinping'in bize karşı radikal adımlar atması pek olası değil, ama bunun olmaması için çalışmalıyız. Çin ile yoğun bir ortaklık inşa etmeliyiz. Başkanımız bunun için yorulmadan çalışıyor, ancak Rus politikasının mekanizmaları çok yavaş, bürokratik, hantal olduklarından bazen bu meydan okumalara göre ayarlanamıyor.

Putin, insanlığın kaderinin bağlı olduğu bir kahraman gibi hareket ediyor, fakat talimatları kâğıt işlerinde boğuluyor, dikey yapı yataylaşıyor. Hızlanmalıyız — ittifaklarda, askerî, ekonomik, stratejik alanlarda, çok kutupluluğu paylaşanlarla birlikte.

"Operasyon Oshelomlenie"nin düzeyleri vardır; dünya siyasetinde olumlu adımlar, yeni dostların çekilmesi ve müttefiklerin desteklenmesi bunlara dâhildir.

Dipnotlar:

***Alexander Dugin**, Sosyoloji ve Siyasal Bilimler Profesörü ve doktora (PhD) düzeyinde felsefecidir. Rus Jeopolitik Okulu ve Avrasyacı Hareket'in kurucusudur.

Kaynak: <https://www.multipolarpress.com/p/how-russia-plans-to-shock-the-west>

Tercüme: Ali Karakuş

KÜMESTEKİ TILKI -2; HİRİSTİYAN-SİYONİST, SİYONİST CASUS

ABDULLAH MİROĞLU

www.kritikbakis.com

IV

ABD'nin Kudüs'teki İsrail Büyükelçiliği'nde Büyükelçi Mike Huckabee'nin 1985'de İsrail'e casusluk yaparken yakalanarak Amerikan hapisanelerinde 30 yıl geçiren Jonathan Pollard'la gizlice görüşmesi "Trumpçı Sağ"ın içinde İsrail'le ilgili çok şiddetli tartışmalar yaşanırken gerçekleşiyordu. Eski "Fox News" programcısı Tucker Carlson'ın başını çektiği Trumpçı muhafazâkâr bir grup ABD'nin İsrail'in savaşlarına sürüklenmesine tepki gösteriyordu. Bu gruba göre İsrail'e sorgusuz sualsiz destek ABD'nin ulusal çıkarlarıyla ilgisi bulunmuyordu. Dolayısıyla Carlson ve arkadaşları "Amerikan-Halkla İlişkiler Komitesi(AIPAC)" başta olmak üzere İsrail Lobisi'nin ABD Kongresi ve Amerikan siyaseti üzerindeki nüfuzuna da şiddetle tepki gösteriyorlardı. Bu tutumuyla grup, hem İsrail Lobisi'nin, hem de iki partideki İsrail yanlısı şahinlerin ve Neoconlar'ın açık hedefi haline geliyordu. Grup, ABD'nin İsrail'le arasına mesafe koymasını savundukları için Yahudi karşıtı olarak da itham ediliyordu. Trumpçı Sağ içindeki çatışma ABD'nin İran'ı bombalamasından önceki günlerde daha da şiddetlendi. Carlson ve arkadaşları ABD'nin İsrail için İran'ı bombalamaması gerektiğini savunurlarken, İsrail yanlısı şahinler ve Neoconlar tersini savunuyorlardı. Meşhur Neoconlar'dan Fox News sunucusu ve radyo programcısı Mark Levin ile Carlson arasındaki ağır hakaretlere kadar vardırılan şiddetli

tartışmalar yaşanıyordu. Tartışmanın yankıları Beyaz Saray'a kadar yansımış, ancak Trump sessizdi.

Huckabee'nin Pollard'la görüşmesi milyonlarca genç izleyicisi olan Tucker Carlson, Trump'ın eski beyaz Saray Başstratejisti Steve Bannon, Aktivist Mike Cernovich, podcast sunucusu ve eski Donanma istihbarat subayı Jack Posobiec başta olmak üzere Sağ kanattaki birçok isme göre Huckabee'nin Pollard'la görüşmesi kabul edilemez bir davranıştı. Bu grup Huckabee'yi, İsrail'e verdiği desteği ABD'nin ulusal güvenliğinin üstünde tutmakla suçladılar. Bannon, "Büyükelçi Huckabee'yi derhal geri çağırın, o kontrolden çıktı," derken, Cernovich "Bizim büyükelçimiz olması ve ülkemizin çıkarlarına hizmet etmesi gereken Mike Huckabee'nin, bugüne kadar ABD'ye casusluk yapmayı teşvik eden Jonathan Pollard ile görüşmesinin uygun olduğu bir evren yoktur" diyordu. Cernovich, bu görüşmeyle ilgili soruşturma açılmasını da istiyordu. Jack Posobiec "Hainlerle masaya oturamazsınız" derken Tucker Carlson "Bu, bir ABD büyükelçisi için şok edici bir davranış. Huckabee bunu açıklayacak mı?" diyordu.

Tucker Carlson, 18 yaşından küçük kızlar dahil şantaj amaçlı fuhuş ağı kurmakla suçlanan ve 2019'da tutuklu bulunduğu cezaevinde intihar ettiği söylenen **Jeffrey Epstein**'in İsrail istihbarat servislerine çalıştığının örtbas edildiğini de söylemişti.

Bu yılın Temmuz ayı başlarında Florida'da düzenlenen Hristiyan muhafazâkâr Trumpçı "Turning Point USA" örgütünün "Öğrenci Eylem Zirvesi"nde yaptığı konuşmada Carlson, Jeffrey Epstein ile yabancı bir hükümet arasındaki olası bağlantıların kamuoyu önünde incelenmesi konusundaki yaygın isteksizliği eleştirerek, "Şimdi, kimsenin bu yabancı hükümetin İsrail olduğunu söylemesine izin verilmiyor çünkü bunun kötü bir şey çok olduğunu düşünmemiz için bir şekilde korkutulduk. Bunu söylemekte yanlış bir şey yok. Bunu söylemenin nefret uyandırıcı bir yanı yok. Bunu söylemenin anti-Semitik bir yanı yok. Bunu söylemenin İsrail karşıtı bir yanı bile yok" diyordu. Carlson bu sözleriyle "AIPAC" ve diğer Siyonist kuruluşları çok kızdırmıştı. Carlson Ekim ayı sonlarında kendi podcast yayınıdaysa İsrail'e desteği her şeyin üstünde tuttukları için Hristiyan Siyonistler'in beyin virüsüne yakalanmış olduklarını da söylemişti. Carlson bu yayınında Mike Huckabee, Cumhuriyetçi Senatör Ted Cruz, Trump'ın eski Ulusal Güvenlik Danışmanı John Bolton ve meşhur Cumhuriyetçi stratejistlerden Carl Rowe gibi isimleri sıralıyordu. Hristiyan-Siyonizmin Hristiyanlıktan bir sapma olduğunu belirten Carlson, "Bir Hristiyan olarak bundan rahatsızlık duyuyorum" diyordu. Carlson, "Sabah uyanıp, Hristiyan inancınız gereği İsrail hükümetinin yaptığı her şeyi desteklemeniz gerektiğine karar verirsiniz, bu Hristiyanlık değildir — bu başka bir şeydir" diye ekliyordu. Huckabee ise "X" hesabından yaptığı paylaşımda "Tucker'ın benden nefret ettiğini bilmiyordum. İncil'e veya tarihe aşina olmayan insanlardan bunu çok duyuyorum. Bir şekilde bu düşmanlığın üstesinden geleceğim" diyordu.

Carlson ve arkadaşları Trump'ın "Önce Amerika" söyleminin en sadık taraftarlarıydılar. Ancak "Önce Amerika", hiçbir şekilde "Önce İsrail" anlamına gelmiyordu. Bu tartışmalar Trumpçı Sağ'ın içinde İsrail'e sorgusuz sualsiz desteğin bir bölünme ve çatışma unsuru haline geldiğini gösteriyordu.

Casus Jonathan Pollard da bu tartışmaya İsrail'den dahil oluyordu. 2026'da yapılacak olan seçimlerde İsrail Meclisi(Knesset) için aday olacağını ilan eden Pollard "Jerusalem Post" gazetesine konuşmuştu. 15 Ağustos tarihli haberin başlığı "İsrail Jonathan Pollard'a hazır mı? Eski casus, Knesset seçimleri için 10 maddelik planını açıkladı" şeklindeydi. Judith Segaloff imzalı habere göre Pollard'ın uzun yıllar önce ABD Donanmasına katılmasının tek sebebi İsrail'e döndüğünde İsrail'e fayda sağlayacak istihbarat ve stratejik becerilere sahip olmaktı. Pollard Gazze şeridinin ilhak edilerek Yahudilerle doldurulmasını, Batı Şeria'da Siyonist yerleşimlerin önündeki tüm yasal kısıtlamaların kaldırılmasını, Kudüs'te Mescid-i Aksa'nın yer aldığı alan üzerinde Yahudi hakimiyetinin tesis edilmesini ve Ürdün'ün bu alan üzerindeki yetkisinin ortadan kaldırılmasını istiyordu. Utanmazca Filistinliler'i işgalci olarak suçlayan Pollard, Gazze'de ateşkes girişimleri içinse, "Ateşkes, başka bir deyişle tehdidi yönetmek, çimleri biçmek veya sorunu

ötelemeye çalışmak, işe yaramaz. Tehdidi ortadan kaldırmalıyız" diyordu. Pollard İsrail'in resmen inkar ettiği nükleer silahlar içinse "Nükleer silahlarımız olduğunu ve bu silahları istediğimiz zaman ve yerde kullanacağımızı kabul etmeliyiz" diye konuşuyordu. Pollard ayrıca Trumpçı Sağ'ın "Önce Amerika" söylemine işaret ederek "Trump yönetiminin bazı üyelerinin 'önce Amerika' doktrinini benimsediği gibi, ben de tüm kalbimle 'önce İsrail' doktrinini benimsiyorum. Bunun için 30 yıl hapis yattım; hatta sakat kaldım" diyordu. ABD'deki sıkı İsrail yanlısı siyasetçilerin "Önce Amerika" ve "Önce İsrail" arasındaki ayrımları net değilken, en iyimser haliyle "bölünmüş sadakatler"i ihtiva ederken, Pollard'ın ayrımlarıysa son derece net ve keskindi.

İsrail'e hizmet etmenin dini bir yükümlülük olduğuna inanan Hristiyan-Siyonistler içinse en önemli gündem "Önce İsrail"dir. Hristiyan-Siyonistlere göre 'İsa Mesih' ikinci kez dünyaya gelene dek dünyadaki tüm Yahudiler 'Vadedilmiş Topraklar'da toplanmalıdır. O kadar ki Hristiyan-Siyonist kuruluşlar İsrail işgali altındaki Batı Şeria'ya ABD başta olmak üzere birçok ülkeden Siyonist-Yahudi yerleşimcilerin göç etmesini sağlamak amacıyla birçok programın da uygulayıcılarıydılar. 'İsa Mesih' gelinceye dek ne yaparsa yapsın, hangi melaneti işlerse işlesin İsrail'i korumak, kollamak Hristiyan-Siyonist Evanjelik inancın en temel sütunlarından biridir. Bu son derece keskin bakış açısında Pollard'ın "hain" olarak kabul edilmesi pek mümkün gözüküyor. Dolayısıyla "Pollard-Huckabee görüşmesi" dostane olmanın çok ötesine geçen bir ortaklığa işaret ediyor. Pollard nerede yaşarlarsa yaşasınlar Yahudiler'in tek sadakatlerinin İsrail olduğunu söyleyerek ihanetini meşru gösteriyordu. Diğer yandan Pollard'ın bu söylemi Amerikalı Yahudiler'in büyük bir kısmı tarafından endişeyle ve tepkiyle karşılanıyordu. Aynı şekilde Hristiyan -Siyonistlerin sözde dini gerekçelerle İsrail'i son derece bağnazca desteklemeleri de diğer Hristiyan muhafazâkâr kesimlerde benzer tepkilerle karşılaşılıyor.

Trumpçı Sağın "Önce Amerika" kanadının önde gelen isimlerinden Tucker Carlson, sıkı İsrail yanlısı Cumhuriyetçi Senatör Ted Cruz ile Haziran ayında bir röportaj yapmıştı. ABD henüz İran'ı bombalamıştı. ABD Başkan Yardımcısı JD Vance'e yakınlığıyla bilinen, yanı sıra Trump'ın da kulak verdiği isimler arasında yer alan Carlson, ABD'nin İsrail'in savaşlarına dahil olmaması gerektiğini savunanlar arasındaydı. "İsrail Lobisi"nin desteklediği Cruz ise tam aksini düşünüyordu. Cruz bu röportajda İsrail'in yanında durmanın Tanrı'nın yanında olmakla aynı şey olduğunu söylemişti. Cruz için İsrail'in yanında durmamak Tanrı'ya karşı olmak anlamına geliyordu. Cruz'un sözleri ABD'nin İsrail Büyükelçisi Mike Huckabee başta olmak üzere Hristiyan Siyonistler'in İsrail'e bakış açılarını yansıtıyordu. İsrail'e hizmet Tanrı'ya hizmet anlamına geliyor ise, Yahudi bir Siyonist olarak Jonathan Pollard tam da bunu yapmıştı. Her ne kadar Hristiyan-Siyonistler "Önce İsrail" ile "Önce Amerika"nın aynı şey olduğunu savunsalar da Tucker Carlson ve arkadaşları bunu şiddetle reddediyorlar. "İsrail Lobisi"nin öncü kuruluşu olan "Amerikan-İsrail Halkla İlişkiler Komitesi"nin (AIPAC), "Neoconlar"ın ve "Hristiyan Siyonistler"in hedef aldığı Cumhuriyetçi Vekil Marjorie Taylor Greene, "Önce Amerika, sadece Amerikadır" diyerek tavır alıyordu.

Eski bir Evanjelik rahip olan Mike Huckabee, 7 Ekim'den sonra İsrail'de yaptığı bir konuşmadaysa, "Buraya, Evanjelistlerin İsrail'in yanında olduğunu yüksek sesle ve net bir şekilde söylemek için geldim. Biz İncil'e inanıyoruz ve Tanrı'nın İsrail'i ve Yahudi halkını sevdiğini ve onları kutsamayı seçtiğini açıkça belirtmiş olmasına minnettarız" demişti.

Huckabee Trump tarafından İsrail Büyükelçiliğine aday gösterildiğinde hem Hristiyan Siyonistler, hem de iktidarı ve muhalefetiyle İsrail'deki Siyonistler bayram ediyorlardı.

V

ABD Başkanı Donald Trump'ın ABD'nin İsrail Büyükelçisi olarak seçtiği Mike Huckabee, Siyonist kimliğiyle bilinen David Milstein'i da başdanışmanı olarak beraberinde getirmişti. Yahudi-Amerikalı Milstein Trump'ın ilk Başkanlık döneminde de ABD'nin İsrail Büyükelçisi David Friedman'ın danışmanlığını yapmıştı. Milstein Cumhuriyetçi Senatör Ted Cruz'ün Senato'da Ortadoğu danışmanı olarak da çalışmıştı. Milstein Trumpçı Sağ içinde ABD'nin İsraille ilişkisini sorgulayan Tucker Carlson ve arkadaşlarına adeta savaş açan Fox News kanalının programcılarından ve radyo programcısı ünlü Neocon-Siyonistler'den Mark Levin'in de üvey oğluydu.

Levin ve üvey oğlu David Milstein 2024 seçimleri için ilkin Florida'nın İsrail yanlısı Cumhuriyetçi valisi Ron DeSantis'in başkan aday adaylığını desteklemişti. Milstein, Trump'ın ön seçimlerdeki en güçlü rakibi olan Desantis'in kampanyasında çalışırken Mark Levin de dışardan, yayınlarıyla destek vermişti. Desantis sürpriz bir şekilde adaylıktan çekilince Neocon Mark Levin, hızlıca Trump'ın bir numaralı savunucusu oluyordu.

Milstein'in icraatları ABD'nin İsrail Büyükelçiliği'ndeki danışmanlık görevinin çok ötesindeydi. Gazze'de olan bitenleri tamamen İsrail merceğinden ABD Dışişlerine aktarılmasında önemli rol oynuyordu. Hatta Milstein'in Kudüs'teki Büyükelçilikten ABD Dış İşleri Bakanlığının İsrail-Filistin politikasına el atacak kadar ileri gitmişti.

Siyonist casus Pollard Temmuz 2025'te ABD'nin İsrail Büyükelçisi Mike Huckabee ile yaptığı 'gizli/dostça' görüşmeye David Milstein de katıldığını söylemişti.

Ağustos 2025'de Washington Post'ta yer alan bir haberde Bakanlık yetkililerine atfedilen açıklamalarda Milstein'in İsrail hükümetinin politikasını savunmak için Dışişleri Bakanlığı'ndaki personelle çatışmasıyla tanındığını belirtiliyordu. Bu yetkililerden birisiyse "Milstein bir büyükelçinin danışmanı. Hepsı bu, ama her şeye burnunu sokuyor" diyordu. "Post" haberine göre Milstein, ABD Dışişleri Bakanı Marco Rubio adına, Batı Şeria'da yasadışı Siyonist yerleşimlerle ticareti yasaklayacak bir yasa tasarısını ilerleten İrlanda'yı kınayan bir açıklama yayınlamak istemişti. Bu konunun önce Dublin ile özel olarak görüşülmesi gerektiğini savunan Avrupa'daki ABD diplomatlarıysa Milstein'in bu hamlesinin boşa çıkmasını sağlamışlardı. Dışişleri Bakanlığının İsrail-Filistin ilişkilerinden sorumlu en üst düzey bir basın yetkilisiyse Milstein'in Bakanlık açıklamalarında Batı Şeria'yı "Yahudiye ve Samiriye" olarak adlandırması için yaptığı girişimlere karşı çıkmıştı. Milstein Dışişleri Bakanlığında olağan onay sürecini atlayarak basın açıklamalarına kendi ibarelerini defalarca kabul ettirmeye çalışmıştı. Post'a konuşan yetkililere göre Bakanlık katlarında Milstein İsraili yetkilileri memnun etmek için aşırı istekli ve sık sık

resmi sorumluluk alanının ötesindeki konulara karışan biri olarak görülüyordu. Ne ki Milstein'in engel olarak gördüğü basın yetkilisi Shahed Ghoreishi'nin işine son verilecekti. Ghoreishi görevini Bakanlık teamüllerine uygun şekilde yerine getirdiğini söylüyordu. Milstein ise İsrail'i rahatsız edecek her ibarenin düşmanıydı. Mevzu İsrail olduğunda ne ilke, kural, ne de teamül tanıyordu.

24 Eylül 2025'de Washington merkezli dış politika odaklı düşünce kuruluşlarından "Quincy Sorumlu Devlet Yönetimi Enstitüsü"nün çevrimiçi dergisinde Connor Echols imzalı haberdeyse Milstein'in ABD'nin İsrail politikasını nasıl yönlendirdiğine ilişkin çarpıcı bilgilere yer veriliyordu. Dış İşleri'nde halihazırda görev yapan, yanı sıra eski görevlilere dayandırılan bu habere göre Büyükelçi Mike Huckabee'nin baş danışmanı David Milstein Dışişleri Bakanlığında giderek yayılan bir korku kültürünün baş müsebbibiydi. Bu yetkililere göre Milstein, Trump yönetiminin ilk sekiz ayında, Dışişleri Bakanlığının her kademesine ulaşarak ABD politikasını yönlendiren ve İsrail'i olumsuz gösteren her türlü bilgiye itiraz etmişti. Milstein ABD'nin İsrail'e desteğini güçlendirmek amacıyla yeterince İsrail yanlısı olmadığını düşündüğü meslektaşlarıyla çatışmış, basın açıklamalarından ve yıllık insan hakları raporundan İsrail'i eleştiren içerikleri kaldırılmasında rol oynamıştı. Milstein'in Trump'ın ilk Başkanlık döneminde ABD'nin İsrail Büyükelçisi David Friedman'ın danışmanlığını yaptığı dönemde aynı Büyükelçilikte görev yapan bir Dış İşleri memuruysa Milstein'in Büyükelçiye danışma ihtiyacı bile duymadığını, Milstein'in istemediği hiçbir şeyin Bakanlığa ulaşmadığını söylüyordu. Habere göre bu, büyük ölçüde Batı Şeria'daki yasa dışı İsrail yerleşimlerine ilişkin endişeleri belirten telgrafların engellenmesi anlamına geliyordu. Haberdeki bilgilerden anlaşıldığına göre sıkı İsrail yanlısı Büyükelçi Friedman da Milstein'in elini tamamen serbest bırakmıştı. Nitekim Friedman, Washington Post haberinin hemen ardından "X" hesabından yaptığı paylaşımda "bozacının şahidi şıracı" misali, "David Milstein, ABD'nin İsrail Büyükelçisi olduğum dönemde benim de danışmanımdı. Kendisi, ABD-İsrail ilişkilerini Amerika Birleşik Devletleri'nin çıkarları doğrultusunda korumaya çalışan bir Amerikan vatanseveridir" diyordu. Friedman 'Amerikan çıkarları' dediği çıkarların ne olduğunu söylemiyor tabii. Milstein'in Washington Post ve diğer yayınlarda da zikredilen girişimlerinin, ABD'nin değil İsrail'in çıkarlarını öncelediğiye çok açık.

ABD'nin İsrail Büyükelçisi Mike Huckabee ve Baş Danışmanı David Milstein'in Amerikan istihbarat camiasında adı nefret ve öfkeyle karışık duyguları uyandıran eski casus Jonathan Pollard'la yaptıkları gizli görüşmenin yankıları sürüyor. Bu görüşme Pollard'ın ABD'ye verdiği zararları yeniden gündeme getiriyordu.

Siyonist casus Pollard'ın çok fazla bilinmeyen bir rolü daha vardı. Bu rol "USS Liberty Vakası"yla ilgiliydi 1967'de "Altı gün savaşı" olarak bilinen "Arap- İsrail Arap savaşı" sırasında ABD Donanması'na ait sinyal istihbarat gemisi "USS Liberty"ye bir hava saldırısı düzenlendi. Gazze açıklarında gerçekleşen saldırıda 34 denizci öldü, 171'i yaralandı. Saldırı İsrail tarafından gerçekleştirilmişti, ancak saldırının perde arkası uzun yıllar "sır" olarak kalacaktı. Yaralı denizciler "USS Liberty"den tahliye edilirken Donanma İstihbarat Ofisi'nden bir subay bu askerlere saldırının failleri hakkında basınla konuşmamaları talimatı vermişti.

İsrail saldırısı tam bir "**sahte bayrak**" operasyonuydu. Saldırısı Mısır'ın üstüne yıkarak ABD'yi İsrail'in yanında savaşa sokmak istemişlerdi. "USS Liberty" personelinin verdiği bilgilerse saldırının İsrail jetleri tarafından gerçekleştirildiğini

gösteriyordu. “USS Liberty”nin mürettebatı ilkin gemiye saldıran jetlerin Sovyetler Birliği tarafından Mısır’a verilen jetler olduğunu düşünmüşlerdi. Saldıran jetlerden birinin kanatlarında “Davut Yıldızı”nı görene kadar İsrail tarafından saldırıya uğradıklarını anlamamışlardı.

Mürettebatın verdiği bilgilere göre, gemi ABD’ye ait olduğu kolayca anlaşılacak alametlere sahipti. USS Liberty’nin başkaca bir ülkeye ait olduğu iddia edilemezdi.

İsrail ise durum meydana çıkınca Amerikan gemisini düşman gemisi zannıyla vurduklarını savundu. Saldırı Washington’da hızla örtbas edilerek “kaza” olarak adlandırılacaktı.

Saldırıda yakınlarını kaybeden aileler onlarca yıl boyunca kapsamlı bir Kongre soruşturması çağrısında bulunmalarına rağmen bir sonuç elde edemediler. Bu olayın onlarca yıl sonra konuşan tanıkları İsrail’in “USS Liberty” gemisini bilerek vurduklarından emin olduklarını söylüyorlardı. Meşhur Amerikalı yazar Gore Vidal ise 2004’te “Antisemitizmin siyaseti” başlıklı kitabın ortak yazarları Alexander Cockburn ve Jeffrey St. Clair ile sohbet ederken “USS Liberty Vakası”na dikkat çekmişti.

Sohbet, kitapta Jeffrey St. Clair tarafından kaleme alınan makalede ele alınan bu vakayla ilgiliydi. Vidal “Her şey orada başladı. Eğer Amerikalı denizcileri öldürebiliyor ve savaş uçaklarıyla ödüllendiriliyorsanız, her türlü vahşet yanınıza kâr kalabilir” diyordu. Vidal’a göre bu hikâye, sonuçları anlaşılana kadar tekrar tekrar anlatılmalıydı.

1977’de sızdırılan bir “CIA raporu”na göreyse “USS Liberty”e saldırı emrini İsrail Savunma Bakanı Moşe Dayan vermişti. Bir CIA muhbirinden gelen bilgilere göre Moşe Dayan saldırıda gemi mürettebatından hiç kimsenin sağ kalmasını istememişti. Ancak bu bilgiler Amerikan medyasında ilgi görmedi.

Moşe Dayan’ın “USS Liberty vakası”nda oynadığı rol kamuoyu önünde sorgulanmayacaktı. Kimse ateşteki kestaneyi eline almak istemiyordu. Ateşteki kestone “İsrail Lobisi”ydi.

2 Ekim 2007 tarihli “Chicago Tribune” gazetesinde John Crewdson imzalı, “Amerikan Casus Gemisine Yönelik Saldırıda Yeni Açıklama” başlıklı haberdeyse “USS Liberty Vakası”nın tanıklarının verdiği bilgiler yer alıyordu. “USS Liberty”de Deniz Piyade Çavuşu olan Bryce Lockwood, “Öfkeliyim! Öfkeden kaynıyorum! Kırk yıl oldu ve öfkeden kaynıyorum!” diyordu. Habere göre Lockwood ve saldırıdan sağ kurtulan diğer mürettebatta öfke, inanılmazlık ile karıştı. Tanıklar İsrail’in ABD gibi en önemli müttefikine saldırması ve ardından bu saldırıyı, ABD Donanması’nın en ayırt edici gemisini, yarısı kadar büyüklükte ve farklı bir profile sahip Mısırlı bir askeri nakliye gemisiyle karıştıran İsrailli pilotların “kimlik yanlışlığı” olarak nitelemelerine isyan ediyorlardı. Tanıklar onlarca yıldır kapsamlı bir soruşturma yapılması yönündeki taleplerini kendi hükümetlerinin reddetmesine inanamadıklarını da dile getiriyorlardı. “Yalan söyleyerek kurtulmaya çalıştılar!” diye öfkeyle bağırarak Lockwood. “Buna bir an bile inanmıyorum! Denizde bir gemiyi tanımlamadan, hedefinizi emin olmadan ateş edemezsiniz!” diyordu.

Tribune gazetesine konuşanlardan birisi de “USS Liberty”ye yapılan saldırısı sırasında “Ulusal Güvenlik Ajansı”nın(NSA) operasyonlardan sorumlu müdür yardımcısı Oliver Kirby idi. Kirby, İsrailli pilotların kendi aralarında yaptıkları konuşmaları içeren transkriptlerde “USS Liberty”nin Amerikan gemisi olduğunu bilerek vurduklarını söylediklerine dikkat çekiyordu. Vaka hakkında bildiklerinin hayatı boyunca kendisini rahatsız ettiğini belirten Kirby, “Onların bildiğini bildiğimizi bir yığın İncil üzerine yemin etmeye hazırım” diyordu.

ABD yönetimiye özür dileyen İsrail’in saldırının kazaen gerçekleştiğine dair savunmasını kabul edecekti. İsrail hayatını kaybedenlerin ailelerine, yaralananlara, yanı sıra USS Liberty gemisinin hasarı için tazminat ödeyerek işin işinden sıyrıldı. İsrail’in Amerikan askerlerini kasten öldürdüğüne dair ezici kanıtlara rağmen, dönemin Johnson Yönetimi ve Kongre tüm olayı örtbas etmişti.

15 Ağustos 2025’te “Jerusalem Post”ta yer alan habere göreyse Jonathan Pollard’ın ABD Donanma İstihbaratı’nda genç bir subay olarak görevlerinden biri, “USS Liberty Vakası”nı araştırmaktı. Pollard vakayla ilgili bulgu ve belgeleri analiz ettikten sonra saldırının korkunç bir kaza ve bir kimlik karışıklığı sebebiyle gerçekleştiği sonucuna varmıştı. Bu vakanın ardında gizlenen gerçekleri bulmak “kümesteki tilki”nin eline bırakılmıştı. Pollard’ın “kümesteki tilki” olduğuysa 1985’de anlaşılacaktı. Atı alan Üsküdar’ı geçmiş, Pollard kümesteki tavukları parçaladıktan sonra yakalanmıştı.

İSRAİL-TÜRKİYE KAVGASI SERTLEŞİRKEN

KEMAL ÖZTÜRK

www.kritikbakis.com

Türkiye'nin üç önemli aktörü adeta Şam'a çıkarma yaparak bölgede boy gösterdi. Dış İşleri Bakanı Hakan Fidan, Savunma Bakanı Yaşar Güler, Milli İstihbarat (MİT) Başkanı İbrahim Kalın birlikte Şam'a gidip güçlü bir mesaj verdiler.

SDG'nin 10 Mart mutabakatına uyması için verilen sürenin dolmasına on günden az bir süre kala yapılan bu ziyarette, Dış İşleri Bakanı Hakan Fidan SDG'nin imza attığı mutabakata uymamasını şöyle açıkladı:

“SDG'nin belli faaliyetlerini İsrail ile koordinasyon içerisinde yürütüyor olması gerçeği, aslında Şam ile yürütülen görüşmelerde de şu anda büyük bir engel teşkil etmekte”

İsrail askerlerinin Şam'a 30 kilometre yakınına kadar geldiği bir yerde, Fidan doğrudan İsrail'i hedef alan bu tespitini ilk defa bu kadar net dile getirmeye başladı. Kısa süre önce de bir TV programında SDG'nin entegrasyon sorununu İsrail'e bağlamıştı.

Fakat Şam'dan bu denli net ve güçlü mesaj ilk defa verildi ve ardından bir cümle daha ekledi: “Suriye'nin istikrarı demek Türkiye'nin istikrarı demek. Bu bizim için fevkalade önemli.”

İSRAİL'DEN TÜRKİYE'YE KARŞI HAMLE

Bu üç ismin uçakları Şam'dan kalkıp henüz Ankara Havalimanı'na teker değdirmemişti ki, İsrail Türkiye'nin Şam çıkarmasına karşı hamlesini duyurdu. Akdeniz'de yeni bir ittifakın habercisi olacak Yunanistan Başbakanı ve Güney Kıbrıs Cumhurbaşkanı'nın Tel Aviv'de mavi renklerin hâkim olduğu bir kıyafet kombini içindeki görüntüleri medyaya servis edildi.

Türkiye'nin güvenlik tehdidi olarak ilk sıralarda gördüğü Yunanistan ve Güney Kıbrıs, İsrail ile Akdeniz'de yakın iş birliğini geliştirmek için Tel Aviv'de Netanyahu ile sarmaş dolaş toplantılar yaptı. Her üç ülkenin de niyeti Türkiye'ye mesaj vermektir tabii.

Ortak basın toplantısında Netanyahu Türkiye'ye mesajı şu cümlelerle verdi:

“Topraklarımız üzerinde imparatorluklarını yeniden kurabileceklerini hayal edenlere sesleniyorum: Unutun bunu. Olmayacak. İş birliğimiz, kendimizi savunma kapasitemizi daha da güçlendiriyor.”

Bu mesaj sadece Yunan halkına değil, Arap coğrafyasının da bilinç altına ekilmiş Batı kaynaklı bir söylemi de harekete geçirmeyi amaçlıyor aslında. Yunanistan'da siyasetler nasıl ki “Türkler yeniden geliyor” diye korku yaratmaya çalışmışsa, Orta Doğu'da da “Türkler yeniden Osmanlı'yı canlandırıyor” iddiasıyla bir korku yaratmaya çalışanlar olmuştur. İşte Netanyahu yanına Yunanistan ve Kıbrıs liderlerini alarak bu asılsız ve kasıtlı uydurulmuş korkuyu tetikleyecek bir mesaj vermiş oldu.

İSRAİL-TÜRKİYE GERİLİMİ ARTARKEN

Yunanistan ve Güney Kıbrıs bu tür görsel politik hamleleri daha önce de yapardı ama altı genelde boş olurdu. Bu kez Türkiye'ye karşı İsrail ile iş birliği yapmak öyle popülist bir politik hamle anlamına gelmiyor Türkiye için. Akdeniz'de güçlü bir konumu bulunan Türkiye'nin etki alanını daraltmak ve burnunun dibindeki adalarda İsrail varlığına izin vermeye kalkmak öyle hafife alınacak gelişmeler değil.

İsrail, Türkiye ile arası kötü olan kim varsa şimdi onlarla iş birliğini artırıyor. Hindistan-Pakistan çatışmasında taraf tuttuğu için Türkiye'ye çok kızan Hindistan'la daha yoğun iş birliğinin yolunu arıyor. Perde arkasında Türkiye'nin bölgede güçlenmesinden rahatsız olan Arap devletleriyle teması artırdı. Amerika'da Evangelist damarı kullanarak Türkiye aleyhine faaliyetlerini yoğunlaştırdı. F-35 uçaklarını almasına, Gazze'deki barış gücünde asker bulundurmasına, yardım faaliyetlerinde önemli aktör olmasına karşı çok yoğun faaliyetler içinde. Etkisi altındaki ABD'li senatörler, kongre üyeleri sürekli açıklama yapıyor. Türkiye'nin çok önem verdiği "Terörsüz Türkiye ve Bölge" projesinin aleyhine yoğun bir iletişim faaliyeti yürütüyor. Geçtiğimiz günlerde İran'a giderek İsrail'in saldırganlığını kınayan Dış İşleri Bakanı Fidan'ın mesajlarına inat, İran'ı yeniden vurmak için Trump'ı ikna etmek üzere. Tüm bunlar içinde en sıcak çekişmenin yaşandığı saha Suriye. Türkiye tek ordu, tek devlet, tek üniter toprak tezine karşı İsrail üçe bölünmüş bir Suriye olması için sahada ciddi askerî operasyonlar yapıyor. Şam yakınlarındaki mevzilerden Türk bakanların uçaklarını dürbünle görecektik kadar yakın. Ahmet Şara'nın Cumhurbaşkanlığı konutunun civarını bombalayarak istediğini yapmazsa başına nelerin geleceği tehdidini savurdu. Suriye tam olarak İsrail ve Türkiye'nin bilek güreşinin yaptığı alan hâline geldi. Türkiye sahada Şam yönetimi ve diğer askerî unsurlarıyla SDG'yi sıkıştırıp Trump'ı kendi tezleri konusunda ikna ederken, İsrail Dürzilerin bir kısmı, SDG içindeki Kürtler (özellikle Fehman Hüseyin grubu), Nusayrilerin bir kısmı ve gizliden kontrol ettiği IŞİD içindeki aparatlarıyla sahayı terörize edip istikrarsızlık yaratarak Türkiye'ye cevap veriyor.

SDG'YE OPERASYON OLURSA İSRAİL İŞGALİ ARTAR MI?

İsrail'in yedeğine aldığı SDG'nin entegrasyonu için verilen süre kısa süre sonra dolacak. SDG entegre olmazsa Türkiye askerî bir operasyon yapabileceğini ima ediyor ama bunun tehlikeli sonuçlarını da düşünüyor bir yandan. İsrail SDG'ye ciddi bir askerî operasyon olursa doğan karışıklıktan yola çıkıp Suriye topraklarını daha fazla işgal edecektir. Hatta Şam'ı bombalayabilir, hayati iletişim, ulaşım ve ekonomik kaynaklarını da askerî tesisleri gibi vurabilir. Kimsenin engel olmayacağına inanıyor. İsrail, Türkiye'ye karşı tampon olarak kullandığı, Türkiye'nin rahat yürümesini engelleyen bir diken olarak gördüğü YPG'nin tamamen ortadan kalkmasını asla istemez. Bu kozu kaybettiğinde Dürziler, Nusayriler ya da diğer kontrolündeki azınlıklar da başlarına aynı şeyin gelebileceğini düşünerek İsrail'den uzaklaşır. Bu nedenle İsrail SDG/YPG kozunu kaybetmemek için her şeyi yapacaktır. Gücü yetecek mi, göreceğiz.

TÜRKİYE SDG'YE ASKERİ OPERASYON YAPAR MI?

Türkiye, jeopolitik ve coğrafi olarak kısıtlanmış bir SDG'nin uzun süre varlığını sürdürmesini mümkün görmüyor. Bu nedenle sahada eli güçlü durumda.

Türk ordusunun katılacağı bir askerî operasyon en son

opsiyon bana göre. SDG içindeki silahlı grupların yüzde 75'i Arap aşiretlerinden oluşuyor ve bunların maaşları diğerleri gibi ABD tarafından ödeniyor. Bu aşiretlerin SDG'den ayrılması ve YPG'nin çıplak olarak kendi silahlı gücüyle baş başa kalmasını sağlamak ilk hamlelerden biri olacaktır. Her ne kadar Mazlum Abdi SDG askerî varlığını "100 bin" olarak açıklasa da Türk devletinin elindeki rakamlar bunun gerçek olmadığı yönünde. 45 bin civarında SDG silahlı insan kaynağı var. Bunların 30 bini Arap aşiretleri, geri kalan 15 bini diğer gruplar.

PKK'nın Suriye uzantısı olarak kabul edilen YPG'nin elinde 10 ile 15 bin arası bir silahlı insan kaynağı olduğu bilgisi var Türkiye güvenlik birimlerinde. Bunların da 8-10 bin arası savaşabilecek kuvvet, diğerleri asayiş sağlayacak güvenlik birimleri. Yani SDG ile girilecek bir çatışmada Arap aşiretlerinin Şam yönetimine ya da Türkiye'ye karşı savaşması pek beklenemez. 10 bin kişilik YPG silahlı gücünün ise hem Şam'a hem de Türkiye'ye karşı bir direnç göstermesi mümkün değil.

O nedenle YPG tüm umudunu İsrail'e bağlamış durumda. Türkiye SDG'yi Araplardan ayırıştırıp sonra da yalnız kalan YPG'yi sahada fiziki olarak sıkıştıracaktır. Bunun için de kendi askerî gücünü değil, Suriye ordusuna entegre olmuş askerî unsurları kullanacaktır.

İSRAİL-TÜRKİYE SAVAŞI ÇIKAR MI?

İsraili bakanların, yazarların, düşünce kuruluşlarının sıklıkla Türkiye'yi hedef alan ve onu en önemli "düşman" olarak gösteren açıklamalarına bakacak olursak, İsrail Türkiye'nin birinci derecede tehdit olarak görülmesine zemin hazırlıyor her geçen gün.

Uçak alacaksa, askerî gemi inşa ediyorsa, füze yapıyorsa hemen bunun İsrail'e erişimini hesaplıyorlar. Gazze'de Türk askeri olacaksa, yardım kuruluşları girecekse, Hamas'la görüşmelere Türkler katılıyorsa, Akdeniz'de tatbikat yapıyorsa tüm bunları İsrail'e karşı bir tehdit olarak görüyorlar. Bunun için de ne yapılması gerekiyorsa yapmaya niyetliler. Yunanistan-Kıbrıs ittifakı da bunun son örneği. Asıl mücadele verdikleri yer ise ABD içinde. F-35 programına çomak sokmak dâhil, Türkiye lehine olabilecek ekonomik, askerî ve siyasi her konuyu engellemek için lobileri ve açık/gizli ajanları tarafından yoğun faaliyet içindeler. Türkiye henüz İsrail kadar paranoya hâlinde değil. İsrail tehdidi resmî olarak güvenlik paradigmasında değişikliğe sebep olmadı. Türkiye'nin güvenlik mimarisi hâlâ İsrail'i ilk tehdit olarak görerek inşa edilmiyor. Fakat güvenlik ve siyaset entelijansiyası İsrail'in artık bir tehdit olduğunu dillendiriyor. Hakan Fidan da son on gündür SDG'yi İsrail ile eşleştiriyor. Bu demektir ki İsrail yakın zamanda bir tehdit unsuru olarak resmî makamlar tarafından dile getirilirse şaşırılmamalıdır. Türkiye-İsrail savaşı diğer çatışmalara benzemez tabii ki. NATO üyesi, ABD ile yakın ilişkisi olan, bölgenin en büyük ordusuna, savunma sanayine ve ekonomisine sahip 85 milyonluk Türkiye'nin İsrail ile yaşayacağı savaş, dünyanın gidişatını etkileyecek bir şok dalgası yaratacaktır. Bu nedenle savaş kelimesini ağızına alanların bu kelimeyi çok dikkatli kullanması lazım.

Batı Dünyası Erkeklerini Yok Etti

YAZAR: PAUL CRAIG ROBERTS*

KAYNAK: PAULCRAIGROBERTS.ORG

Rusya Devlet Başkanı Putin, Rusya'daki doğum oranının 1,4'e düştüğü konusundaki endişesini bir kez daha dile getirdi. Bu durumu demografik bir kriz olarak görüyor. Mevcut doğum oranı, Rusya nüfusunun bugünkü büyüklüğünü korumaya bile yetmezken, artırmak için daha da yetersizdir.

Beyaz etnik grupların varlığının her beyaz ülkede sorgulandığını görüyoruz. Beyaz etnik gruplar, koyu tenli göçmen-istilacıların ya da ırklar arası evliliği savunan beyaz karşıtı ideologların yardımına ihtiyaç duymadan, kendi kendilerini imha ediyorlar.

Hayatım boyunca, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki doğum oranı üzerinde sosyal ve ailevi istikrarsızlığın etkilerini gözlemledim. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra şirketler, çalışanlarını farklı yerlere taşımaya başladı. Oysa eskiden insanlar, genellikle büyüdükleri yerde yaşamaya devam ederdi. Genç bir çift, ebeveynler, büyükanne ve büyükbabalar, teyzeler, amcalar, kız kardeşler, erkek kardeşler ve kuzenlerle çevrili olur, ömür boyu aynı arkadaş çevresiyle yaşardı. Bu istikrarlı çevre, evliliğin sürmesini destekleyecek bakıcılar ve danışmanlar sağlıyordu. Yardım eden ve yardıma ihtiyaç duyan bireylerden oluşan bu ağ, başkalarına karşı görev ve sorumluluk duygusunu ayakta tutuyordu.

Bitmek bilmeyen doğum günü kutlamaları, yıldönümleri, yeni doğumlar, bayramlar ve diğer kutlamalar, Sosyal Güvenlik'ten bile daha güçlü bir güvenlik ağı sağlıyordu.

Özgürleşmiş feministlerin son versiyonu ile aşırı liberteryenlerin savunduğu kaba bencillik biçimi, bireysel çıkarların hâkimiyet kurarak insanı yalnız bırakabileceği hiçbir alan tanımıyordu. Bugün Amerika'da çok sayıda yalnız insan var.

Savaş sonrası dönemde artan enflasyon ve büyüyen liberal refah devletini finanse etmek üzere yükselen vergiler, feminist propagandayla birleşerek nihayetinde kadınları evlerinden çıkmak zorunda bıraktı. Artık evdeki stres yükünü yalnızca bir kişi değil, iki kişi birlikte taşıyordu. Başlangıçta kadınlar, geçimi sağlamak için çalışıyordu. Ancak kadınlar kariyer konusunda daha hırslı hale geldikçe, kocalar, eşlerinin terfisini yatak odasında mı kazandığı sorusuyla karşı karşıya kaldılar. Kadınların patronlarıyla birlikte çıktıkları iş seyahatleri de aileyi yıpratın başka bir unsur haline geldi. Kadınların şirketlere karşı sorumlulukları arttıkça, anneliğin yerini çocuk bakım kurumları aldı. Toplumun temel dayanağı olan aileyi zayıflatan bu ve benzeri sosyolojik değişimler, erkeklerin kadın düşmanlığına

karşı yöneltilen feminist söylemler uğruna görmezden gelindi.

İşleyen bir toplum için hayati öneme sahip inanç sistemi, onlarca yıldır saldırı altındadır.

Geçen on yıllar boyunca, her beyaz etnik ülkede eğitimin temel işlevi, beyaz etnik grupları ırkçılık, sömürgecilik ve antisemitizm nedeniyle şeytanlaştırmak haline gelmiştir. Renkli insanlara yönelik beyaz ayrıcalıkların ve Yahudilere karşı gerçekleştirilen — gerçekleşip gerçekleşmediği dahi sorgulanan — Holokost'un telafisi olarak, beyaz etnik grupların renkli insanlar ve Yahudiler lehine ırksal ayrıcalıkları kabul etmesi beklenmektedir. İsveç veya İngiltere gibi ülkelerde bir siyahiyi tecavüzle suçlamak nefret suçu sayılabilir. Amerika'da ise Netanyahu'nun Filistinlilere yönelik soykırımına itiraz etmek, antisemitik (metinde bilerek "anti-semantik" olarak yazılmış) bir tutum olarak değerlendirilip üniversiteden atılmanıza ve işinizden kovulmanıza neden olabilir.

Amerika Birleşik Devletleri'nde, medya, tıp, hukuk ve eğitim gibi alanlarda beyaz heteroseksüel erkekler artık çoğunluk olmaktan çıkmış; yerlerini kadınlar ve renkli insanlar almıştır.

Artık Amerikan toplumunda erkeklere bir rol kalmamıştır — kadınlara, Yahudilere ve renkli insanlara kötü davranan kötü adamlar dışında. Batı dünyasının giderek silinmekte olan diğer bölgelerinde de durum aynıdır. Erkeklerine ihtiyaç duymayan bir ülkenin bir geleceği olamaz.

Bugün Amerika'da genç erkekler, toplum içindeki rollerine dair güven duymadan büyüyor. Küçükler Ligi beyzbol ve İzcilik gibi etkinlikleri kızlarla paylaşmak zorundalar, ancak bunun karşılığında bir denge yok. Kadınlar artık üniversite mezuniyeti oranlarında erkekleri geçmiş durumda ve böylece erkekleri geçimini sağlayan ve koruyucu rollerinden dışlamış oluyorlar. Benim de öğrenim gördüğüm Georgia Tech, Virginia Üniversitesi ve Oxford Üniversitesi gibi erkek okulları artık yok.

Çimlerin arasında bile ayrımcılık aramaya başlamadan önce, karma eğitimin öğrenmeyi engellediği düşünülürdü.

Dorothy Sayers, 1947'de kaleme aldığı The Lost Tools of Learning (Kayıp Öğrenme Araçları) adlı çalışmasında bu araçları açıklamıştı — ve bu araçlarla birlikte Batı uygarlığı da kayboldu.

Son dönem bilim kurgu fantezilerinde, hükümetin kontrolünü elinde tutan kadınlar, yabancı düşmanlarla çatışan robot ordularını yönetiyor. Bu hikâyelerde erkeklere yer yok.

2014 yılında Ukrayna'nın nüfusu 45 milyondur. Bugün ise bu sayı 19 milyona düştü. On yıl içinde, beyaz bir ülke fiilen ortadan kayboldu.

Avrupa Birliği'nin ve Avrupa hükümetlerinin kadın liderleri, Rusya ile bir savaşa hazırlanıyor — bunun sonucu, beyaz etnik grupların daha da silinmesi olacak. Batı dünyasının üzerine çöken Azizler Kampı, bizzat kendi elleriyle davet edilmiş bir felakettir.

SDG-İSRAİL İLİŞKİSİ: SURİYE DENKLEMİ VE TÜRKİYE'YE YANSIMALARI

Washington Post, 23 Aralık'ta "[How Israeli covert activities in Syria seek to thwart its new government](#)" (İsrail'in Suriye'deki gizli faaliyetleri yeni hükümeti nasıl boşa çıkarmayı hedefliyor?) başlıklı bir araştırma yayınladı. Gerry Shih, Ari Flanzraich, Adam Chamseddine, Ilan Ben Zion imzalarını taşıyan araştırma, İsrail'in Suriye'de giriştiği faaliyetleri detaylıca irdeliyor. Farklı konuları analiz eden araştırmada, SDG/YPG'nin İsrail ile ilişkisi, Suriye yönetimini güçsüz bırakmak için yapılan faaliyetler, güç dengeleri ve Türkiye'nin güvenlik kaygılarını etkileyen kritik unsurlar öne çıkıyor.

Araştırma, İsrail'in Suriye'de yürüttüğü operasyonların dolaylı etkilerini ortaya koyarken, SDG/YPG'nin rolünü de somut verilerle gözler önüne seriyor. Bu ilişki hem Suriye'nin siyasi bütünlüğünü hem de Türkiye'nin güvenlik ortamını etkileyen bir mesele olarak karşımıza çıkıyor. Önümüzdeki tablo, SDG/YPG-İsrail ilişkisinin yalnızca taktik değil, Suriye'nin geleceğini ve Türkiye'nin güvenliğini etkileyen stratejik bir mesele olduğunu gösteriyor.

Araştırmanın Temel Bulguları

Washington Post'un araştırması, sahadaki dinamiklere dair temel bulgular ortaya koyuyor. Bulgulardan birincisi, İsrail'in yeni Şam yönetimini zayıflatmak ve kendi stratejik hedeflerini ilerletmek amacıyla gizli operasyonlar yürüttüğü gerçeği. Bu faaliyetlerin,

özellikle Dürzi topluluklar ve SDG/YPG üzerinden gerçekleştirildiği belirtiliyor. İkincisi, SDG/YPG'nin İsrail açısından işlevsel bir "arayüz" olarak kullanılması. Araştırmada, İsrail'in Dürzi silahlı gruplara sağladığı yardımın bir bölümü SDG/YPG kanalıyla aktarıldığı anlatılıyor. Bu aktarımlar sadece geçici destekler değil, koordineli bir operasyonel yapı oluşturuyor ve SDG/YPG'nin İsrail'in stratejik hedefleriyle senkronize hareket ettiği iddialarının gerçeğe örtüştüğünü gösteriyor.

Üçüncüsü, Dürzi militanlara İsrail tarafından maaş verildiği ve bu unsurlara silah, cephane, tıbbi malzeme desteği sağlandığı yönündeki iddialarla ilişkili 17 Aralık 2024'te İsrail'in hava yoluyla Dürzi milislere askerî malzeme sevkiyatı yaptığına dair bulguların ortaya çıkması, İsrail'in sahada doğrudan askerî varlık göstermeden etkinlik kurma stratejisiyle de örtüşüyor.

Araştırmayla SDG/YPG'nin aynı zamanda Dürzi silahlı gruplara eğitim desteği de sağladığı ve iki yapı arasında operasyonel bir işbirliği bulunduğu ilişkin iddialar da temellendiriliyor. SDG/YPG, Dürzi milislere askerî eğitim ve saha desteği sağlamakla kalmıyor, İsrail'in hava-kara lojistiğiyle uyumlu biçimde hareket ederek, Suriye'nin güneyinde İsrail tarafından belirlenen güvenlik ve denge hatlarını destekliyor.

Bütün bu destek ve koordinasyon mekanizmasının amacı, Şam yönetiminin merkezi otoriteyi tesis etme

çabalarını baltalamak amacıyla, parçalı bir güç mimarisi oluşturmak. İsrail, bu gizli operasyonlarla yeni Şam yönetimini sınırlamayı ve sahadaki güç boşluklarından stratejik avantaj sağlamayı hedefliyor. Bu ilişki, klasik bir askerî ittifakın ötesinde. SDG/YPG'nin rolü, yalnızca lojistik ve saha koordinasyonu ile sınırlı değil. Örgüt, aslında İsrail'in Suriye'deki stratejisinin işlevsel bir uzantısı. Hem Suriye sahasında hem de bölgesel güç dengelerinde İsrail'le ilişkili bir aparat haline geliyor.

Bölgeye ve Suriye'ye Olası Etkiler

Araştırmada, SDG/YPG-İsrail ilişkisinin, bölge dinamikleri açısından da somut etkiler oluşturduğu vurgulanıyor. SDG/YPG, böyle yaparak İran karşıtı bir pozisyon üretiyor ve bu çerçevede İsrail ile kurulan ilişkiyi meşrulaştırmayı amaçlıyor. SDG/YPG, ABD himayesinde faaliyet gösterse de, söz konusu araştırma İsrail'in bu yapıyı operasyonel olarak kullanabildiğini açıkça ortaya koyuyor. Bu durum, ABD-İsrail-SDG/YPG üçgeninde karmaşık bir denge oluşturarak bölgesel jeopolitiği etkiliyor. Hülâsa, bölgenin İsrail'in öncelikleri doğrultusunda şekillenmesine hizmet ediyor. SDG/YPG-İsrail ilişkisinin Suriye sahasında üretebileceği somut sonuçlar arasında Şam'ın merkezi otoritenin zayıflamasının dışında, merkezi otoritenin oluşumunu engelleyen parçalı yapıların kalıcı hâle getirilmesi de bulunuyor. Saha araştırmaları, SDG/YPG ile Dürzi milislerin eşgüdümlü hareket etmesinin istikrarı zorlaştırdığını, bu sürecin, aktif şiddet içermese de sürekli bir gerilim oluşturan donmuş çatışmalara dönüşebileceğini gösteriyor. Yani, SDG/YPG-İsrail ilişkisi yalnızca sahadaki güç dengelerini değiştirmekle kalmıyor, Suriye'nin siyasi ve askerî yapısında kalıcı dönüşümler oluşturarak uzun vadeli istikrarsızlık riskini artırıyor.

Suriye Yönetiminin Olası Tepkileri

Araştırmaya göre, Şam yönetimi, SDG/YPG-İsrail ilişkisine karşı çeşitli adımlar atabilir. Bu tepkiler dört başlık altında değerlendirilebilir. Birincisi, askerî merkezîleşme ve operasyonel kontrolün artırılması. Özellikle, SDG/YPG'nin etkin olduğu kuzeydoğu ile Dürzi unsurların yoğun bulunduğu güney bölgelerde askerî harekâtlar ve idari atamalar yoluyla merkezi otoritesini güçlendirmeyi hedefleyebilir. Bu süreç, sınırlı alanlarda üsler kurulması, yerel komutanların merkezi yapıya entegre edilmesi ve operasyonların doğrudan devlet güçleriyle koordine edilmesi şeklinde ilerleyebilir.

İkincisi, SDG/YPG'ye yönelik entegrasyon ve müzakere baskısı. Şam yönetimi, yerel yönetim atamaları, güvenlik yapılarının yeniden düzenlenmesi veya şu ana kadar sürdürdüğü resmî müzakereler yoluyla kontrol alanını genişletmeye çalışabilir. Ancak örgüt müzakereyi "zayıflık" olarak okursa, bölgede sahici çatışmaların olabileceği de açık.

Üçüncüsü, İsrail'in uluslararası alanda mahkûm edilmesi. Şam, İsrail'in Suriye topraklarındaki faaliyetlerini "yayılmacı ve istikrarsızlaştırıcı" olarak nitelendirerek Birleşmiş Milletler, İslam İşbirliği Teşkilatı Arap Ligi gibi platformlarda gündeme

taşıyabilir ve diplomatik baskı oluşturmayı hedefleyebilir. Dördüncüsü, bölgesel işbirliklerinin artırılması. Suriye yönetimi, Türkiye ve Arap ülkeleriyle koordinasyonu güçlendirerek SDG/YPG ve İsrail'in sahadaki etkisini dengelemeye çalışabilir. Bu yaklaşım, ortak güvenlik mekanizmaları, sınır güvenliği anlaşmaları ve askerî işbirlikleri yoluyla somutlaşabilir. Araştırmada ayrıca, Şara'nın İsrail'i "yayılmacı" olarak tanımladığı ve bu yaklaşımın bölgesel çatışma riskini artırdığı da vurgulanıyor. Bu çerçevede, Şam yönetiminin muhtemel tepkilerinin çeşitli düzeylerde sahaya yansımaları beklenmektedir.

Türkiye Açısından Önemi

SDG/YPG'ye İsrail tarafından sağlanan lojistik, mali ve askerî destekler Türkiye'nin hem sınır güvenliği hem de bölgesel güç dengeleri açısından kritik bir değişken oluşturuyor. Araştırmada da ifade edilen somut veriler, hem Türkiye'nin güney sınırında kalıcı bir tehdit unsuru oluştuğunu hem de PKK'nın Suriye kolunun dış destekle korunmasına olanak tanıdığını gösteriyor. Bu durum Ankara'nın görmezden geleceği bir mesele değil.

SDG/YPG'nin İsrail'le kurduğu ilişkinin Türkiye'de devam eden çözüm sürecini etkilememesi de mümkün değil. Türkiye ile yürütülen süreçte silah bırakma ve örgütü feshetme söylemi sürdürülürken, güney sınırında İsrail'le ilişki kurulması ciddi bir çelişki oluşturuyor. Washington Post araştırması, Dışişleri Bakanı Hakan Fidan'ın SDG/YPG'ye ilişkin stratejik öngörülerini somut verilerle doğruluyor. Fidan'ın vurguladığı gibi, SDG/YPG yalnızca Suriye'de yerel bir aktör değil, aynı zamanda bölgesel ve küresel güçlerin stratejik çıkarları doğrultusunda kullanılan bir vekil güç. PKK'nın Suriye kolu olarak uluslararası aktörlerce lojistik ve operasyonel bir araç olarak kullanılması, Suriye'nin merkezi otoritesinin zayıflamasına katkıda bulunması, İsrail'in Dürzilere yönelik askerî yardımlarının SDG/YPG'nin Suriye'deki kapasitesini güçlendirmesi, Türkiye açısından doğrudan güvenlik tehditleri üretiyor. Fotoğrafi doğru okumakta fayda var: İsrail-SDG/YPG ilişkisi, Suriye'de merkezi devletin güç kaybı ve bölgesel boşlukların devamı anlamına geliyor. SDG/YPG'nin İsrail dâhil farklı aktörler için lojistik ve operasyonel rol üstlenmesi, bölgesel istikrarsızlığı derinleştirdiği kadar Türkiye'nin sınır ötesi güvenlik risklerini artırıyor. Türkiye'nin güvenlik stratejilerinde bu durumu dikkate almaması düşünülemez. 10 Mart Anlaşması'nda verilen sürenin 2025 sonunda bitecek olmasıyla siyasi bir süreç marifetiyle SDG/YPG sorununun çözülme umudunun azalması hem sıcak çatışmayı ve askerî müdahale ihtimalini hem de İsrail'in Suriye'nin iç işlerine karışma potansiyelini artırabilir. Bu olasılık sonucunda devam eden PKK sürecinin de etkilenme ihtimali de gelişebilir. SDG/YPG'nin Türkiye'nin taleplerinden bağımsız olarak, Suriye'de bir değişim yaşanmamış gibi statükoyu koruma çabası ancak siyasi bir körlükle açıklanabilir.

Bu körlüğün sonuçlarının 2026'da ortaya çıkması ise kaçınılmaz gibi görünüyor.

EŞİKTE İKİ YABANCI

DR. MEHMET MUSTAFA ÖRÜCÜ

www.kritikbakis.com

İnsanın varlıkla kurduğu ilişki, çoğu zaman kendi eksiklik duygusundan kaynaklanan bir gerilim içerir. Bu gerilim, onu hem dış dünyaya bağlamaya hem de ondan koparmaya yöneltir. İnsan ruhunda bu gerilimin sonucu olarak derin kırılmalar, çatlaklar ve boşluklar oluşur. Her ne kadar bu dünyanın sunduğu hazlar ve alışkanlıklar bir süreliğine bu içsel çatlağı örtse de insan, önünde sonunda ruhundaki o derin boşlukla yüzleşmek zorunda kalır.

Bu yüzleşme, kişiyi Ali Şeriatî'nin zindan olarak tanımladığı topluma, coğrafyaya, kültüre ve onların oluşturduğu değerlere; hatta din anlayışına ve bütün bunların şekillendirdiği kendi benliğine karşı bir yabancılaşmaya sürükler. Kişi, içinde yaşadığı zindanın farkına varır.

Oysa insanın özünü oluşturduğu sanılan olguların, aslında onu kuşatan zindanın yapı taşları olduğunu fark etmek kolay bir yüzleşme değildir. Böylece İnsan, fiziksel doğumdan sonra ruhsal doğumunu yaşar ve ontolojik bir yalnızlığı yeniden tecrübe eder. Günümüzde bu yalnızlık gelenek ve modern arasındaki bağların kopması sonucu meydana gelen boşlukta salınım gösterir.

Bir yanda toplumsal yaşama uyum sağlayamamanın kırılma, diğer yanda varoluşun temel sorularıyla yüzleşme cesareti.

Boşluğun yarattığı korku ve ait olamamanın ıstırapını aynı anda yaşayan insan, biyolojik doğumdan sonra

ruhsal doğumunu yaşar ve ontolojik bir yalnızlığı yeniden tecrübe eder.

İkisi arasında kendini yeniden inşa etmeye çalışan, insandan beşere dönüşmek isteyen insanın tehlikeli ve sancılı yoludur yabancılaşma. Yabancılaşmanın özü, insanın kendine yabancılaşmasıdır; çünkü insan, kendi dünyasını, benliğini ve varoluşunu açıklayan kavramların ayaklarının altından kaydığını hissettikçe, kendini var eden her şeyden ve dolayısıyla kendinden de uzaklaşmış olur.

Bu kopuşu, yalnızca ruhsal bir çözülme olarak görmek bizi yanıltabilir. Çünkü ardında insanın dünya içindeki konumunu sorgulamasını zorunlu kılan yeni bir varoluş eşiği bulunmaktadır aslında.

Bu eşiğin önünde duran kişi, dünyanın aldatıcı hazlarıyla girdiği savaşı kazanarak buraya ulaşabilmiş kişidir.

Bu noktada peygamberler ve sanatçılarla aynı yerde buluşur.

Bu uğrak noktasının en belirgin figürleri tarih boyunca peygamberler ve sanatçılar olmuştur. Ancak burası nihai bir hedef değil, yalnızca yolların geçici olarak kesiştiği bir duraktır.

Bundan sonraki süreç, bu eşikte nasıl bir karar verileceğine bağlı olarak şekillenir. Peygamber ve sanatçıyı birbirinden ayıran iki farklı tercih. İkisi de tercihlerinin gereği olarak misyonunu yerine getirmek için yola koyulur.

Her iki tercih de, insanın dünyayla kurduğu ilişkinin sorgulanmasıyla belirginleşen ortak bir bilinç hâlinen doğar. Bu bilinç, bireyi içinde yaşadığı topluma, değerlere ve alışkanlıklara mesafe almaya zorlar; kişi yalnızca zihinsel değil, ruhsal ve bedensel olarak da bulunduğu yerden çekilmeye başlar.

Bu geri çekiliş, çoğu zaman yabancılaşma hâlinin kendisidir. Bu hâlin neticesinde uyum sorunu ve tutunamama baş gösterir. Sanatçıda bu durum, hayatın yüzeyselliğini fark etmenin yarattığı bir kültürel uzaklık olarak belirirken; peygamberde, vahiyden önceki inziva deneyimlerinde kendini gösterir. Hz. Muhammed'in sık sık Hira'ya çekilmesi, yaşadığı toplumdan geçici bir kopuşu ve alışılmış anlam dünyasından uzaklaşmayı içerir.

Bu yönüyle yabancılaşma ne bir arıza ne de bir eksiklik; bilincin derinleşmesiyle birlikte kaçınılmaz hâle gelen bir mesafe alma biçimidir.

Peygamber, sınırları aşarak eşğin diğer tarafına geçmeyi ve zindandan kurtulmayı seçer. Hiçbir zindanın, ne kadar güzelleştirilirse güzelleştirilsin, yaşanmaya değer olmadığını bilir. Bu nedenle yeni bir dünya kurmak için geri gelir, insanları zindanı yıkmaya ve özgürlüğe çağırır. Bu yönüyle her peygamber devrimcidir.

Sanatçı ise eşğin bu tarafında kalmayı tercih eder. Kimi zaman bir ağıt olur, unutulmuş hakikatin insanlarda yarattığı ıstırabı dile getirir; kimi zaman hakikatin çerçeve içine alınmış donuk bir anı hâline gelerek zindan duvarlarında asılı kalır; kimi zaman da şiir olur

ve mahkûmların ruhuna hakikat ışığını tutar.

Siyasetçiler ve din adamları gibi zindan duvarlarını tahkim eden değerleri kutsamaz, onları yüceltmez. Duvarların ardındaki hakikati unutmaması uğruna insanların hafızasını canlı tutmak için savaşı. Belki de onu, peygamberin geri gelene kadar mahkûmlara kol kanat geren bir havarisi gibi düşünmek gerekir. Peygamber çağrısını yapar ve geri çekilir. Onun geride bıraktığı çağrı, insanların elinde zamanla değişir, dönüşür.

Özünü kaybeder, yeni duvarlara örer ve nihayet başka zindanlar inşa eder.

İşte bu noktada sanatçı, peygamberin yolunu gözleyen ve mahkûmların acılarını dindirmeye çalışan bir figür olarak belirir.

Peygamberini bekleyen bir havaridir o.

Bu bağlamda sanatçı ile peygamber aynı bilincin birbirini destekleyen iki ayrı yönünde savaş verir. Her ikisi de yaşadıkları zindanın duvarlarını fark etmiş, bu duvarların ardındaki hakikati görebilmiştir. Ancak peygamber, duvarları aşılması gereken bir eşik olarak görürken; sanatçı, o eşğin bu tarafında kalarak hatırlatmayı, canlı tutmayı ve unutuşa karşı direnç üretmeyi seçer.

Biri zindanı yıkmaya çağırır, diğeri yıkım gerçekleşene kadar içeridekilerin hafızasını ayakta tutmaya çalışır. Bu nedenle sanatçı, peygamberin yokluğunda ortaya çıkan boşluğu dolduran bir alternatif değil, çağrı hayat bulana kadar hakikatin kendisini görünür kılmaya çalışan bir tanıktır.

Yapay Zekânın Mimarlarına Karşı Halkın Yanında Kim Yer Alacak?

YAZAR: WILL BUNCH*

KAYNAK: COMMONDREAMS.ORG

İşleyen bir demokraside, kontrolsüz yapay zekâdan endişe duyan %53'lük kesimin bayrağını taşıyacak en az bir siyasi partimiz olurdu.

“Burası Batı, efendim. Gerçekler efsaneye dönüştüğünde, efsaneyi yazın.”

— 1962 yapımı The Man Who Shot Liberty Valance filmindeki bir gazeteci

Time dergisinin (evet, hâlâ çıkıyor) üst düzey editörleri, 2025'in çalkantılı 12 ayı için Yılın Kişisi'ni seçerken batıya, Silikon Vadisi'ne baktılar ve efsaneyi yazmaya karar verdiler. “Yapay Zekânın Mimarları” başlığını taşıyan kapakları, yapay zekânın alametifarikası hâline gelen türden sanatsal bir “intiha” gibiydi: 1932 tarihli o ikonik gazete fotoğrafı Lunch Atop a Skyscraper (Bir Gökdelenin Tepesinde Öğle Yemeği), bu kez Elon Musk ve OpenAI'dan Sam Altman gibi milyarderlerle, teknolojilerinin günlük hayatta hızla yayılmasını sağlayan daha az tanınmış mühendislerle “yeniden hayal” edilmişti.

Time yazarları, yapay zekânın kendi yarattığı abartının da ötesine geçmeye çalışarak, bu yapay zekâ mimarlarının “hükümet politikalarını yeniden yönlendirdiğini, jeopolitik rekabetleri dönüştürdüğünü ve robotları evlere taşıdığını” yazdı. Yapay zekâ, nükleer silahların ortaya çıkışından bu yana büyük güçler arasındaki rekabette “muhtemelen en önemli araç”

olarak öne çıkmıştı.

Peki ama bu, açıkça görülüyor ki hâlâ epeyce geliştirilmesi, yeniden tasarlanması ya da o çelik kirişlerin üzerinde çalışanların tam olarak ne yapıyorsa onu gerektiren bir araç. Bu, Time'ın bu kutlamayı yaptığı gün Washington Post editörlerinin biraz fazla ileri giderek kişisel ilgi alanlarınız ya da programınız gibi etkenlere göre şekillenen, yapay zekâ destekli kişiselleştirilmiş podcast'ler için iddialı bir planı devreye sokmaya hazır olduklarını duyurmasıyla daha da belirginleşti.

Haber sitesi Semafor, yaşanan gafların telaffuzdaki küçük hatalardan, doğrudan uydurulmuş alıntılar gibi çok daha büyük fiyaskolara kadar uzandığını bildirdi — ki bu tür hatalar, bir insan gazetecinin anında işten atılmasına neden olurdu. “Washington Post'un kasıtlı olarak kendi haberciliğini çarpıtacağını ve ardından bu hataları geniş çapta okuyucularımıza servis edeceğini asla hayal edemezdim,” dedi ismi verilmeyen, şaşkınlık içindeki bir editör. Aynı gün yaşanan bu tezat — bir yanda Tomorrowlandvari yapay zekâ övgüleri, öte yanda arızalarla dolu gerçek dünya uygulamaları — Time'ın da yanlışsız bir şekilde işaret ettiği gibi, dünyamızı baş döndürücü bir hızla dönüştüren bir icadın tam anlamıyla bir metaforu gibiydi. Tüm kusurlarıyla birlikte.

İster beğenin, ister beğenmeyin.

Ve çoğu insan için (ben de dahil), bu genellikle “beğenmemek” yönünde. Çoğunluk çoktan anlamış durumda: 21. yüzyılın bu cinini şişeye geri sokmak için artık çok geç. Ve her yeni teknolojide olduğu gibi, yapay zekâdan da bazı olumlu şeyler çıkacak — gündelik düzenleme işlerini üstlenerek gerçek işe vakit kazandırmaktan tutun, hastalıkların tedavisine yönelik araştırmalara kadar.

Ama her yeni teknoloji dalgası — atom enerjisi, internet ve kesinlikle yapay zekâ — giderek daha fazla risk barındırıyor ve faydadan çok tehdit oluşturuyor. Üstelik bu sadece gezegeni ele geçiren bilinçli robotlar gibi bilim kurgu senaryoları değil, ki o da azımsanmayacak bir endişe. Bahsettiğimiz şey günlük hayatın içinden. Kendi başına düşünmeyi öğrenemeyen okul çocukları. Ücretli insan çalışanlarını makinelerle değiştiren şirketler. Yapay zekânın, enerji ve suya doymak bilmeyen veri merkezlerinde çalışması nedeniyle fırlayan elektrik faturaları ve ağırlaşan iklim krizi.

Pew Araştırma Merkezi’nin Amerikalılar üzerinde yaptığı son büyük ankete göre, halkın %50’si yapay zekânın giderek artan varlığından heyecan duymaktan çok endişe duyuyor. Sadece %10’uysa heyecanın ağır bastığını söylüyor. Detaylara indiğinizde, çoğunluk insanların yaratıcı düşünme yeteneğinin kötüleşeceğine inandığını; hatta %50’ye karşı %5 gibi ezici bir farkla, yapay zekânın ilişkiler kurma becerimizi geliştirmek yerine daha da zayıflatacağına inandığını göreceksiniz. Üstelik bu iki konu, zaten yapay zekâdan önce de pek iyi gitmiyordu.

O hâlde, siyasi liderlerimizin halkın iradesini yerine getirip yapay zekâyı en sıkı sınırlamaları getirme yarışına girmeleri kadar doğal ne olabilir... ha, bu kez şaka yaptığımı anladınız, değil mi?

Donald Trump ve ekibinin, Time dergisinin o çelik kirisindeki adamlar için başından beri tam destek verdiği artık kimse için sır değil. Üstelik sadece Musk’a da değil — ki bu bile neredeyse yedi yıl öncesine ait bir hatıra gibi geliyor — kendisi Cumhuriyetçilerin 2024 kampanyasına tam 144 milyon dolarlık dev bir bağış yapmıştı.

Geçen hafta Başkan, yapay zekâyı düzenlemeye kalkışan herhangi bir eyalete karşı Adalet Bakanlığı davalarından düzenleyici yaptırımlara kadar federal hükümetin tüm gücünü seferber etmeyi amaçlayan bir başkanlık kararnamesi imzaladı. Bunun, ABD’nin “küresel yapay zekâ hakimiyetini” sağlamak için gerekli olduğunu söyledi.

Seçmenlerin yapay zekânın denetim altına alınmasını açıkça istemesi karşısında bu elbette ciddi bir sorun. Ama belki de daha büyük bir sorun, muhalefet partisinin neredeyse hiç muhalefet göstermiyor oluşu. Demokratlar da Trump kadar, yapay zekâ balonundan beslenen milyarlar büyük patronlara hayran gibi görünüyor. Ya da Time editörleri gibi.

Geçtiğimiz hafta ayrıca, 2026’da yeniden seçilmek isteyen New York’un Demokrat Valisi Kathy Hochul — ülkenin ikinci en büyük “mavi eyalet”inin lideri olarak —

eyalet milletvekilleri tarafından kendisine gönderilen daha sıkı yapay zekâ düzenlemelerini valilik yetkisini kullanarak budadı.

Denetim kuruluşlarına göre Hochul, en sert hükümleri, büyük teknoloji şirketlerinin lobicileri tarafından kaleme alınmış ifadelerle değiştirdi.

American Prospect’in aktardığına göre, Hochul’un Silikon Vadisi yanlısı bu manevraları, kampanya kasasının risk sermayedarı Ron Conway tarafından düzenlenen bağış etkinlikleriyle doldurulmasının hemen ardından geldi.

Conway, bu yasa tasarısının veto edilmesini istiyordu. Aynı şekilde, yasa metninin sulandırılmasını isteyen endüstri grubu Tech:NYC de bu sürecin destekçisiydi.

Benzer bir tablo, ülkenin en büyük mavi eyaleti Kaliforniya’da da yaşandı.

Vali Gavin Newsom, 2024 yılında eyalet milletvekillerinin yapay zekâyı sıkı düzenlemeler getirme yönündeki ilk girişimini veto etti. İkinci bir önlem ise ancak OpenAI ve diğer teknoloji firmalarının lobicilerinden gelen yoğun katkılar sonrasında kabul edilebildi.

Silikon Vadisi milyarlar, 2028 başkanlık seçimlerinde önde gelen adaylardan biri olan Newsom’un, 2021’deki görevden alma girişimini savuşturabilmesi için 5 milyon dolar topladı.

Diğer üst düzey Demokratlar gibi Pennsylvania Valisi Josh Shapiro da yapay zekâ için bazı “hafif” düzenlemeleri destekliyor ancak genel olarak teknolojinin arkasında duruyor; onu “işin yerini alan değil, işi geliştiren” bir yenilik olarak tanımlıyor. Yükselen elektrik faturalarına ve önerildikleri bölgelerde halk arasında pek de popüler olmamalarına rağmen, Keystone Eyaleti’nde devasa veri merkezleri kurulmasına tam destek veriyor.

Para konuşuyor, demokrasi susuyor — 2025 Amerika’sında hayatın iç karartıcı bir gerçeği bu. İşleyen bir demokraside, kontrolsüz yapay zekâdan endişe duyan %53’lük kesimin bayrağını taşıyacak, hatta bu fikri bir adım öteye götürecektir en az bir siyasi partimiz olurdu.

Harris Poll’un yaptığı bir ankete göre, Amerikalıların çoğunluğu ilk kez — ve bu çok çarpıcı — yapay zekâ balonuyla büyüyen milyarlar demokrasinin önünde bir tehdit olarak görmeye başladı. Katılımcıların %71’i servet vergisini destekliyor.

Ne var ki 2027’de Kongre’yi geri almayı umut eden Demokratların çok azı böyle bir vergiyi savunuyor. Bu, son derece tehlikeli bir kopukluk.

Time dergisi en azından bir konuda haklıydı. Tıpkı editörlerinin 1938’de, Adolf Hitler’in “Yılın Adamı” seçilmesini — kötü niyetli de olsa — dünyayı herkesten çok etkilediği için mantıklı bulmuş olmaları gibi, tarih muhtemelen 2025’e dönüp baktığında da, yapay zekânın Trump tarzı faşizmden bile daha büyük bir tehdit oluşturduğunu kabul edecek.

Amerikan Deneyi’ni kurtarmak için verilen mücadele her iki cephede de sürdürülmelidir.

GÜFTESİ YASAKLI MAHUR BESTE, (B)ÜRYÂN DERVİŞ, ÇATIK KAŞLI ZÂBİTÂN

İlahiyat fakültelerinin akademik sistem içerisinde kurumsallaşma süreci ve burada verilen eğitimin mahiyeti, belirli bir ölçüde Türkiye'nin modernleşmesinin ve Kemalizm'in dini hayata yönelik sosyal mühendislik çabalarının tarihi olarak da okunabilir. Ancak Türkiye'de bu okumanın yapılabilmesi için evvel emirde ilahiyatın yerinin tespit edilmesi ve mahiyetinin daha belirgin bir biçimde ortaya konması gerekmektedir. Bu nokta birkaç açıdan ele alınabilir. İlk nokta ilahiyat fakültesini kuran zihniyetin ona biçtiği roldür. Diğer bir bakış açısı, ilahiyat fakültesi mensuplarının ve burada bilimsel bilgi üretimi içerisinde olan akademik camianın kendisini konumlandığı noktadır. Nihayet son bakış açısı, ilahiyatı birçok açıdan kendisine alternatif olarak ortaya çıktığını düşünen ve ona bu nazarla yaklaşan kurum ve yapıların bakış açısıdır. Bu üç farklı yaklaşımın her biri bağımsız olarak ele alınmayı ve tartışılmayı hak etmektedir.

Tarihsel seyri açısından bakıldığında ilk akademik teşebbüs olarak kabul edebileceğimiz Dârü'l-Fünûn İlahiyat Fakültesi'nin, dönemin şartlarına nazaran beklenenden çok daha büyük bir teveccüh gördüğü söylenebilir. Zira kuruluş gerekçesi "yüksek diniyât mütehassısları yetiştirmek" olarak ifade edilen bir kurumun aslında ilk andan itibaren konumu tayin edilmişti: Bu hamleyle rejim, âdeta bir taşla birden çok kuş vurmuş olacaktı.

Her şeyden önce tabiatı itibarıyla kendisine böyle bir ilmi rol ve böyle bir bilimsel istikamet tayin edilmesi üniversitenin ve akademinin yapısına aykırıydı. Akademi, özgür bir ortamda bilgi üretmesi ve hakikatin keşfine adanmış bir kurum olarak düşünülmesi gerekirken pozitivist bir tahakkümle "din mütehassısı" yetiştiren bir kuruma dönüşmüştü. Bunun, baytar mektebi için bile makul bir vazife olabilmesi kabil değilken, sosyal bilimlerin alanında faaliyet gösteren bir ilim merkezi için oldukça sorunlu bir yaklaşım olduğu izahtan varestedir. Diğer yandan din mütehassısı yetiştirme rolü aslında bir tür turnusol kâğıdı niteliğindedir. Zira üniversite müntesiplerinin kendilerini dini bilgiyi "içerden bir bakışla" ve bir Müslüman akademisyen hüviyetiyle üretmeye devam etmekle sorumlu hissetmemeleri, hatta hakikatin mahiyetine dair bir soruşturma içerisinde oldukları zehabına kapılmamaları istendiği de aşikâr. Böylesi bir faaliyet rejimin üniversiteden beklentileri arasında olmadığı gibi bunun örtük bir tehdit olarak algılandığı ve bir nevi irticai faaliyet olarak addedildiği söylenebilir. Bu meyanda en üst makam tarafından yapılan bir açıklama durumunun ciddiyetini ortaya koymaktadır: Dârü'l-Fünûn Emni (Rektörü) İsmail Hakkı [Baltacıoğlu] dönemin Akşam Gazetesi'nde yayınladığı bir makalede "Hayattan, tarihten tard ettiğimiz softalığı Dârü'l-Fünûn'a sokmak zilletini kabul etmeyiz." açıklamasını yapması dönemin havasını yansıtmayı açısından câlib-i

dikkattir. Bu, ister bir gayretkeşlik olarak algılsın isterse muhlisane bir ifade olarak kabul edilsin, kurumun herhangi bir dini hassasiyet ve gaye ile bilgi üretmesinin mümkün görülmediği böylelikle en üst düzeyde ifade edilmiş olmaktadır.

Fakültenin kuruluşu esnasında rejim destekçileri arasında bulunan Abdullah Cevdet, Falih Rıfkı ve Yunus Nadi gibi isimler devletin bir ilahiyat fakültesi kurmasını laiklik ilkesine aykırı olarak görmektedirler ve bu kurumun tesisine şiddetle karşı çıkmaktadırlar. Tam tersi bir konumda bulunan Sebülürreşâd camiası ise İlahiyât'ı medreseye kıyasla yetersiz ve kimliksiz bulurlar. Bu nedenle de gerek hocaları gerek müfredâtı gerekse de kuruluş felsefesi açısından İlahiyat'ı şiddetle tenkit ettikleri görülür.

Öte yandan bünyesinde bir ilahiyat fakültesi kurulması üzerine İstanbul Dârü'l-Fünûnu'nda cereyan eden tartışmalar ve yapılan fikir teatisinin çerçevesi de ilahiyat fakültesine bakışı ve ona yüklenen rolü daha da belirginleştirmektedir. Köprülüzade Fuad Bey'in başkanlığında toplanan Dârülfünûn Edebiyat Fakültesi Muallimler Meclisi'nde Mehmed Emin Erişirgil, Necip Asım Yazıksız, İzmirli İsmail Hakkı, Babanzade Ahmed Naim İlahiyat Fakültesi hakkında fikir teatisinde bulunmuşlardır. Anlaşıldığı kadarıyla yeni kurulan Dârü'l-Fünûn bünyesinde bir ilahiyat fakültesi bulunması her açıdan izaha muhtaç bir husus olarak görülmüş ve üniversite modeli içerisinde nereye yerleştirileceği konusunda bir model bulunmadığı için de mahiyetinin ne olacağı konusunda kesin bir karar verilememiştir. Ancak dile getirilen hususlar arasında üzerinde ittifak edilen manidar noktalar bulunmaktadır. Örneğin Mehmet Emin Erişirgil ilahiyatın üniversite yapısı içerisinde yer almasına açıkça karşı çıkmakta ve bir tür gece mektebi suretinde bir süre eğitim vererek modern akademiye hazırlanması gerektiğini ima etmekteydi. Medreseden akademiye intibakı mümkün görmeyen çevreler için ilahiyat eğitimi ve araştırmaları henüz bir tür bilimsel faaliyet olmaya uygun değildir. Zira dini ilimlerle uğraşanlar dini intisapları ile sosyal bilimlerin gerekleri arasında bir yöntem kargaşası yaşamaktadırlar. İlahiyat camiası henüz müsteşriklerin yaptığı gibi dini ilimleri dini veçhesiyle değil tarihi bir hadise olarak ele almaya hazır değildir. Bu nedenle de bir fakülteye dönüşmesi mümkün değildir ve akademi bünyesinde yer almamalıdır. Nitekim devamında meydana gelen hadiseler tüm eksiklerine rağmen bir akademi olma rolüne soyunan fakültenin “sessizce” ve dolaylı yollardan tasfiyesiyle sonuçlanmıştır.

Öte yandan Tevhid-i Tedrîsât kanunuyla kapatılmış olan medreselerden fakülteye intikali düşünülen medrese talebeleri ve medrese çevrelerinin böyle bir gayeyle küşad edilmiş bir kuruma intisap etmeleri pek de beklenebilecek bir husus değildi. Zira bu anlayışa göre medrese talebelerinin ve hocalarının, gayesi din mütehassısı yetiştirmek olan kurumlara intisap etmek bir yana, bu tür bir kurumu gayr-ı meşru ilan edip itinayla ondan uzak durmaya çalışacağı beklenmekteydi.

Böylece Kemalist rejim nazarında ilahiyat fakültelerinin bir tür “modern medreseye” dönüşmelerinin önü kapanmış olacaktı. Bu kurumlardan öğrenci ve hoca tevarüs edemeyen İlahiyat behemehal bir tür din mütehassısı yetiştiren kuruma dönüşecek ve dini antropoloji yapan modern bir rejim aygıtı olarak “kurumsal evrimini” tamamlamış olacaktı.

Ne var ki Kemalizm'in din ve insana dair “anlatısı” ilahiyat çevreleri başta olmak üzere Dârü'l-Fünûn'da yer etmemiştir. Dönemin gazetelerinde “Darülfünun'un inkılabın yerleşmesinde yeterince işlevde bulunmadığı, yeni devlet zihniyetine ayak uyduramayarak inkılabın gerisinde kaldığı ve hatta inkılaplara karşı olumsuz bir tutum takındığı” Maarif Vekili Reşit Galip tarafından ifade de edilmiştir. Meselenin vahametinin daha net anlaşılması ve hilafetin ilgası sürecinde Dârü'l-Fünûn'un nasıl “hizaya getirildiğini” göstermesi açılarından dönemin rektörü İsmail Hakkı'nın [Baltacıoğlu] anıları yeterince fikir vermektedir:

“Gece yarısından sonraya kadar sürüp giden bu konuşmaların tek konusu hilafet idi. Ne din eğitimi, ne din kültürü idi. Gazi de, ben de din eğitimi, laiklik diyerek hilafet konusu üzerinde durmak istiyorduk.” Daha sonra inkılaplarda izlenecek evrensel yol konusu gündeme gelmiş ve önce halkı aydınlatıp oldu bittileri hayata geçirmek mi yoksa önce oldu bittileri hayata geçirip sonra halkı aydınlatmak mı daha uygundur tartışmasına geçilmiştir. İsmail Hakkı Bey ikinci yolun bu ana kadar hiç yanılmadığını dolayısıyla başkasının denenmesinin söz konusu olamayacağını belirtmiştir ve takdir toplamıştır.

Mesajı alan İsmail Hakkı 18 Şubat 1924 günü İstanbul'a dönünce hemen Dârü'l-Fünûn Divanı'nı (Üniversite Senatosu'nu) toplamıştır. Divan üyelerinin merak içinde “Dârü'l-Fünûn ne oluyor, ne olacak?” diye sormaları üzerine İsmail Hakkı Bey “Bu kurumun yaşamasını mı istiyorsunuz, yoksa kapanmasını mı?” diye sormuş ve “Tabii yaşamasını isteriz” cevabını alınca da Gazi'ye çekilecek bir telgrafa kayıtsız ve şartsız olarak imzalarını koymalarını istemiştir. Bunun üzerine hilafetin kaldırılması konusunda Dârü'l-Fünûn Divanı tarafından bir destek telgrafı hazırlanarak çekilmiştir.

İlerleyen dönemde süreç yine netameli ve sancılı geçmiştir. 1929'da zamanın Maarif Vekili Cemal Hüsnü Bey fakülteyi ziyaret etmiş ve burada biraz da sert bir tonda kabul edilebilecek uyarılarda bulunmuştur. Ardından 1930 ve 1933'de en üst düzeyde gerçekleşen ziyaretler ve vicahi tahzir/tehditlere rağmen Dârü'l-Fünûn gerek ilahiyat gerekse tarih ve dil alanlarında “bildiğini okumaya” devam etmiştir. İnkılaplara yeterince destek vermemesiyle eleştiri konusu olan fakülte, Kemalizm'in kalemşorları tarafından da “din propagandası yaptığı” ve irtica odağına dönüştüğü gerekçesiyle eleştirilmiştir.

Tüm bu eleştiriler 31 Mayıs 1933'de Dârü'l-Fünûn'un ve beraberinde İlahiyat'ın da tasfiyesini getirmiştir. Burada hemen şu hususu hatırlatmakta fayda var: Üniversite reformunu gerçekleştiren heyette Dr. Kerim Erim

dışında akademik kariyeri olan herhangi bir isim yoktur. Komisyonun başındaki Reşit Galip ise aslen askeri tıbbiye mezunu olup dönemin istihbarat teşkilatı olan Teşkilât-ı Mahsusa kökenlidir. Nitekim 1 Ağustos 1933 günü açıklanan tenkil/tenkiset (üniversite kıyımı) listesi büyük ölçüde Reşit Galip'e aittir.

Bu süreçte ortaya çıkan en önemli gerçek ise şudur: Yeni kurulan rejimin Dârü'l-Fünûn İlahiyat'dan beklentisi bilgi üretimi ve hakikat arayışını bir akademi vasfıyla yerine getirmesi değil daha ziyade kendisine biçilen sosyal mühendislik rolünü üniversite kimliğine bürünerek yerine getirmesidir. Yeni yapılan inkılapların ve ortaya konan din, tarih ve toplum hakkındaki teorilerin en üst düzeyde üniversite tarafından tasdik edilmesi ve bağamlarının inşa edilmesi beklenmektedir. Bunu yerine getirmediği için de reform kisvesinde yapılan tenkisetle İlahiyat Fakültesi kapatılmış ve yeni kurulan İstanbul Üniversitesi bünyesinde kendisine yer bulamamıştır. Dolayısıyla bir takım sol ve ulusalcı çevrelerde dillendirilen üniversitenin fikri özgürlüğünün olduğu, 1980'e kadar özerk bir yapı arz ettiği, 1980 darbesiyle birlikte YÖK marifetiyle sağcı bir cendereye alındığı, özgür düşüncenin Türk-İslam senteziyle boğulduğu şeklinde anlatı külliyen hayal ürünüdür ve tamamen inşa edilmiş bir ideolojik tarih anlatısını ifade etmektedir.

Ancak daha sonraki süreçte ilahiyata tayin edilen kimliğin Kemalist rejim tarafından arzulandığı gibi şekillenmemesi ve rejimin İlahiyat eğitimi biçimlendirmekte karşılaştığı zorluklar Türkiye'nin entelektüel alandaki en büyük (muhtemelen de tek) talihi olarak görülebilir.

Nitekim gelinen noktada bambaşka bir yapının ortaya çıkması, akademik anlamda Türkiye'de dikkate alınacak yegâne potansiyelin muhafaza edilmesini sağlamıştır. Bu potansiyelin ne kadar kullanıldığı ne kadarının gerektiği gibi korunduğu ve ne tür bir entelektüel zindeliğe tahvil edilebileceği ise ayrı bir bahistir.

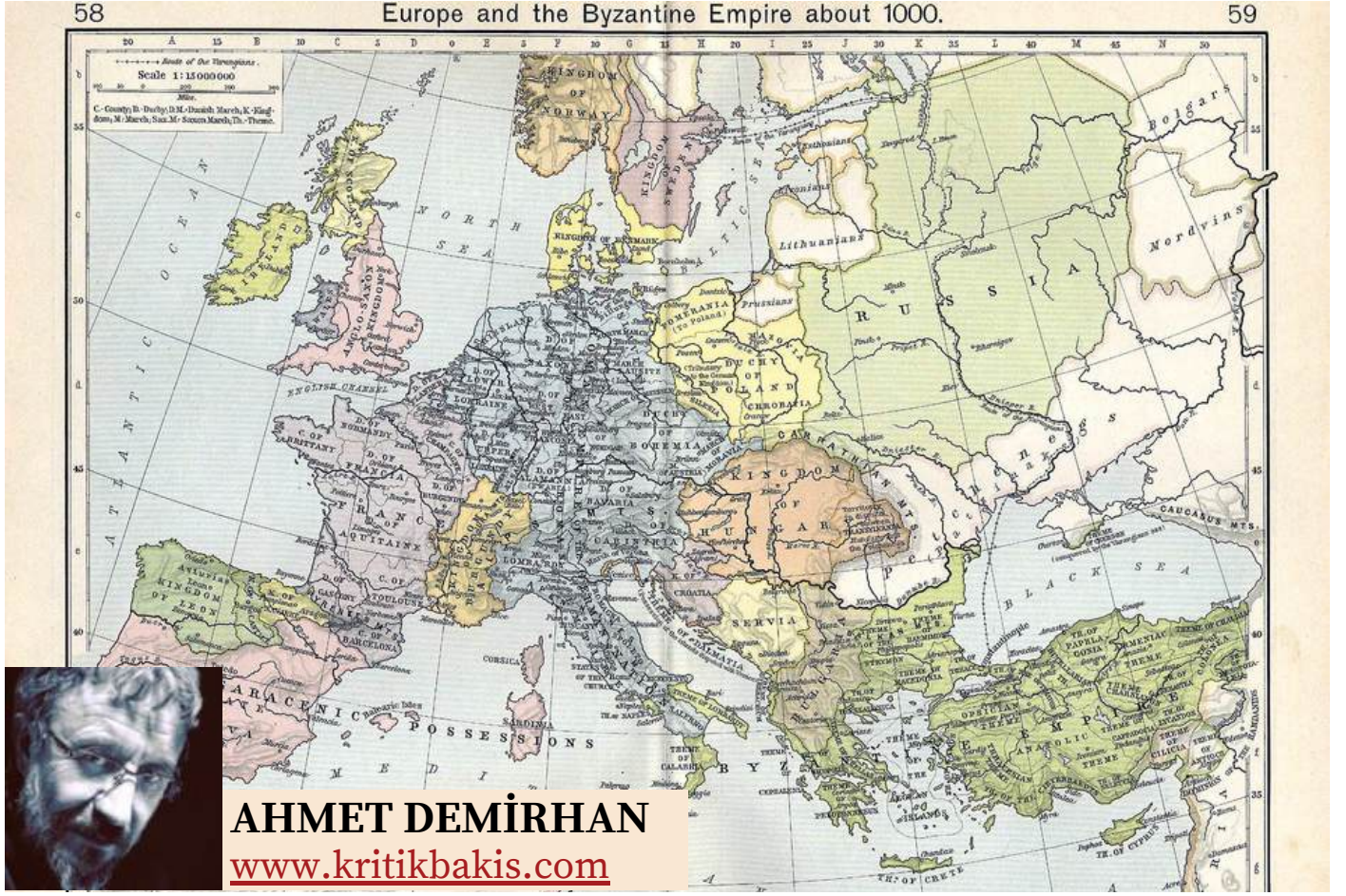
Meselenin başladığı noktaya dönersek manzara aşağı yukarı şu şekildedir: Birinci Cihan Harbi'nden sonra ortada yasaklı bir güfte (İslâmî ilimler), tekke kaçkını gadr-dide bir derviş (ilahiyat fakültesi) ve terennüm etmesi gereken bir beste vardır. Derviş her ne kadar seyr-i sülukünü tamamla(ya)mamışsa da artık besteyi tek hatırlayan olarak yük onun omuzlarına binmiştir. Musiki icrası başladığında kendisini elinde bir mikrofonla sahnede bulmuştur. Beste ve makam tanıdık olsa da hatırasındaki güfteyi terennüm etmesine izin yoktur. Öte yandan tüm bakışlar pür dikkat kendisine dönmüş, biçare ve mahzun dinleyici son bir ümit ağzından çıkacak güfteye kulak kesilmiştir. Bir taraftan zihninde yeni öğrendiği modern şarkılarının sözleri yankılanır, diğer taraftan irticalen besteye uygun yeni bir güfte icat etmesi gerekir. Ancak hem dinleyicinin kırık kalbini teselli edecek hem de çatık kaşlı zâbitânın gazabını üstüne çekmeyecek bir güfte nereden bulunacaktır?

Böyle bir durumda en iyisi yine "Ehl-i Temkinden" istimdad etmek:

Eli boş gidilmez gidilen yere
Rabbim boş gelmedim ben suç getirdim
Dağlar çekemezken bu ağır yükü
İki kat sırtımda pek güç getirdim.

AVRUPA'YA DÖNÜŞ, AVRUPA'DAN DÖNÜŞ

AHMET DEMİRHAN

www.kritikbakis.com

Geçtiğimiz günlerde İngiltere'yi bir "hapishane adası"na benzeten Elon Musk, son olarak Avrupa için ilginç bir ifade kullandı ve "eğer iç doğum oranı artmazsa ve büyük ölçekli geriye göç yaşanmazsa, Avrupa artık Avrupa olmayacak" dedi. Doğum oranındaki artış bir yana Musk'ın talep ettiği "geriye göç" (remigration) aslında bir paradoksu barındırır: Avrupa geri dönecek bir yer olarak değil, hep bir hedef veya telos olarak sunulur; Avrupa, bir ufuktur. O zaman Avrupa yeni sağından birtakım beklentileri olan Elon Musk'un gerçekten de hem siyasal, hem ekonomik ve hem de daha önemlisi stratejik olarak sıkıştığı bir dönemde Avrupa için öne sürdüğü sanki silya veya ata yurduna dönüş gibi geri dönüş ne anlama gelir? Aşağıda göreceğimiz üzere, hiçbir zaman bir ata yurdu olamamış, sadece hem ata yurdunu da, kendisine temel olarak aldığı idealleri de hep taşımış, nakletmiş, aktarmış bir Avrupa nasıl bir ata yurdu olabilir? Mümkün müdür bu? Aynı günlerde CNN'de bir söyleşi yayınlanan ve hala Güney Afrika'da yaşayan baba Errol Musk'ın Güney Afrika'da "Avrupa kültürünü taşıyan küçük bir beyaz nüfusumuz var. Avrupa'dan öğrendiğimiz kültürü yaşatan" dediği hatırlatıldığında Avrupa, baba ve oğul Musk'un ata yurdu mu olur? Kim Avrupa'yı bir ata yurdu belleyerek Avrupa'ya geriye göç yapabilir?

Avrupa'da yeni sağın temsilcilerinden İtalyan Başbakanı Giorgia Meloni, Musk'la aşağı yukarı aynı günlerde,

biraz da Brüksel'deki Avrupa Birliği bürokratlarını veya (onlar için icat edilmiş bir kelimeyle) "eurokrat"larını hedef alarak, "Batı uygarlığının, Grek felsefesi, Roma hukuku ve Hristiyan değerlerine dayandığına inanıyorum" dedi. Muhtemelen "eurokrat"ların da, Meloni'nin ifadesindeki ilk ikisiyle değil, sonucusuyla; Avrupa'ya Avrupa dışından gelmiş göçmenler için de sürekli bir entegrasyon ve asimilasyon kısıncasında işletilen "değerler"le bir sıkıntısı olacaktır. "Eurokratik" Avrupa, muhtemelen "değer"leri Meloni gibi "Katolik" bir düzeye sıkıştırmak istemez.

Bu durumda kimin Avrupa'sı ve hangi Avrupa? Yeni sağın başka bir değerler mevzuatı için kavgasını verdiği Avrupa mı, bir atalar yurdu olarak geri dönüşmesi gereken Avrupa mı, yoksa hep bir telos veya hedef olarak kalması vazedilen Avrupa mı?

Birkaç yazı boyunca bu sorular etrafında dönerken Avrupa'yı belli tematik veya şematik, Denis Guenon'un adlandırmasıyla "figüratif" veya Alain Baidonun ifadesiyle "kategorik" adlandırmalar üzerinden tanımlamaya çalışan bir hat izleyeceğiz. Bu hatta ilk konumuz Kant olacak. Akabinde Husserl'den Heidegger'e, Derrida'dan Nancy'ye uzanmaya; arada da Remi Brague, Denis Guenoun ve Rodolphe Gasche gibi başkalarına değinmeye gayret edeceğiz. Ne var ki başka bir hususu da hatırlatmak gerek: Musk'ın veya Meloni'nin ifadeleriyle aynı zamanda Milli Savunma Bakanı Yaşar Güler'den de Avrupa'yla ilgili belki

stratejik önemi haiz bir açıklama geldi. Açıklamada belli bir değişikliğin eserini görmek mümkün.

Türkiye muasır medeniyet seviyesine yükselme gayesiyle birlikte sık sık kullanılan bir ifade vardır: Türkiye bir köprüdür. Kimi zaman “köprü” yerine “berzah” mefhumunun da kullanıldığı bu ifadeyle, genel olarak, Türkiye’nin Doğu ile Batı arasında bir geçiş noktası, bir sınır ülkesi, tıpkı iki kıtayı birbinden ayıran boğazlara sahip olması gibi, iki kıtayı birbirine bağlayan bir köprü olduğunu ima edilir. Bu ifade, aynı zamanda, Türkiye’nin sınırın ne bir yanında durduğunu, ne de öte yanına tam vardığını da gösterir. Köprü bir hareket halinde olmayı ve o hareketin hedefine doğru geçmeyi işaret eder.

Lakin geçenlerde Milli Savunma Bakanı Yaşar Güler, hem Schengen gibi vize hatlarıyla ve hem de deniz veya Türkiye’de olduğu gibi boğaz hatlarıyla kendi kendini çektiği sınırların da artık işe yaramadığını gösterircesine, Avrupa’nın savunma harcamalarının artık kendini korumaya yeterli olmadığını belirtirken artık başka bir Türkiye’den de bahseder. Özellikle “Security Action for Europe” ifadesinin kısaltması olan SAFE ya da Avrupa Güvenli Eylem planı içine Türkiye’nin de yer alıp almayacağına dair tartışmalar için Güler, “Türkiye’nin plana dâhil edilip edilmeyeceğini çok fazla dikkate almıyoruz. Çok ihtiyaç duydukları kritik bir zamanda konuşma sırası bize gelecek” dedi. Bu ilginç bir şekilde Türkiye’nin artık kendisini en azından stratejik olarak (Avrupa’ya) bir köprü olarak görmediğinin bir işaretidir. En azından stratejik olarak Avrupa Türkiye için bir varış noktası veya geri dönülerek dayanak alınacak bir yer olmaktan çıkmıştır.

O zaman Avrupa kimin için dönüş yeridir?

Kant’ın İngilizcede bilindiği adıyla kozmopolitan bir amaçla veya Almancadan doğrudan bir çeviriyle dünya vatandaşlığı (weltbürgerlicher) amacıyla evrensel tarih için tasarladığı fikir, doğal olarak herhangi bir Avrupa tasarımı içermez. Kant’ın Türkçeye “Dünya Vatandaşlığı Amacı Taşıyan Evrensel Bir Tarih İdesi” başlığıyla çevrilen makalesinde, adı üzerinde, kozmopolitan bir amaçla irdelenen tarih fikri, “evrensel” olarak adlandırılır ve dolayısıyla nasıl tanımlanırsa tanımlansın, “evrensel” Avrupa’dan bile önce gelir. O kadar ki Kant’ın kozmopolitizminde, kendi gezegenimizdeki haliyle doğa karşısında kendi yapay dünyasıyla; o da bilim ve sanat aracılığıyla kültürlenmiş, nezaket ve görgü aracılığıyla uygarlaşmış, ancak henüz tam olarak ahlaklı olduğu söylenemeyen tek tek bireylerin yapay dünyasıyla değil, bir tür olarak insanlığın yapay dünyasıyla doğaları bilinmediğinden doğa karşısındaki durumları da bilinmeyen başka gezegenlerin olası sakinlerini bile kıyaslamaya tabi tutsa da, Avrupa bu evrensellik fikri ve başka gezegenlere açılan kozmopolitanizm karşısında neredeyse bir nokta bile değilmiş gibi görünür. Üstelik, zaten sözkonusu olan, doğanın gizli bir planına matuf bir şekilde işleyen evrensel bir dünya tarihine ulaşmaktır ve bu, sadece

Avrupa insanını değil, bir tür olarak bütün insanlığı, hatta varsalar başka gezegenlerde başka rasyonel varlık türlerini içerir.

Lakin bu görüntü yanıltıcıdır. Kant, Avrupa’dan adını anmadan bahseder ve bu bahsediş bazı ilginç özellikler taşır. Öncelikle, her ne şekilde olursa olsun, doğanın planına göre işleyen ve kozmopolitan veya dünya vatandaşlığı öngören bir evrensel tarih fikrine göre oluşturulmuş bir tarih yazmakla (Kant’ın sonda söylediğini başta söylemek gibi olacak ama) nihayetinde ancak bir “roman” yazılabilir. Yani kozmopolitan bir amaç taşıyan evrensel bir tarih yazmak, roman yazmaya eşdeğerdir. Yine de Kant, “doğanın insanın özgürlük oyunu içinde bile bir planı ve nihai bir niyeti olmaksızın davranmayacağı kabul edilebilirse” kozmopolitan bir bakış açısıyla evrensel bir tarih fikrinin gerçekten “kullanışlı” olabileceğini öne sürerek ve “her ne kadar bizler doğanın düzenlenişindeki gizli mekanizmayı tastamam görmek için fazlasıyla dar görüşlü olsak da” böyle bir tarih fikrinin beşeri eylemlerin plansız bir yığın olarak değil, en azından bir bütünlüğü olan bir “sistem” olarak tasarlamak için bir “klavuz” işlevini haiz olabileceğini iddia ederek, böyle bir tarihin en azından ana hatlarını çıkarır.

“Evrensel” bir tarih yazmak için çıkardığı ana hatlara Kant bir şekilde (tabiri caizse) kitabın ortasından başlar: Böyle bir tarih fikri için “daha eski yahut kendi çağdaşı olan tarihi muhafaza eden, en azından onaylayan Grek tarihinden başlanır”. Burada “kitabın ortası” ifadesi iki husus açısından gereklidir. Birincisi, Grek tarihi, tarihin başlangıcı değildir; tarih fikrinin başlangıcıdır. Greklerden önce de insanlık türünün üyelerinin yapıp ettikleri ve tarihe mal olması gerekebilecek şeyler olabilir. Lakin Grekler kendinden eski olanı veya kendisine çağdaş olanı muhafaza eden, en azından onları “onaylayan” veya onlara yetki veren (accredited) bir tarih fikrini başlatmışlardır. Başka bir ifadeyle, (artık her kimseler) Greklerden eski olanlar da, Greklerin çağdaşları da ancak Greklerin muhafaza ettiği veya yetki verdiği şekliyle Kant’ın kozmopolit evrensel tarihinde yer alırlar.

Ya Greklerin muhafaza etmedikleri veya yetki vermedikleri? Kant’ın onlar için de bir formülü vardır ve bu formül, tarihin başlangıcının asıl başlangıç olmadığını, evrensel bir tarihin tarih fikrini başlatan bir ilk hamleden değil, tarih kitabının “ortasından” başladığını gösteren ikinci hususla ilgilidir. Bu husus için Kant’ın konuya dair düştüğü bir dipnota bakmak icap eder. Burada Kant, “yalnızca, başlangıcından bizim zamanımıza kadar birbirinin ardı sıra varlığını sürdürmüş eğitilmiş bir kamu doğrulayabilir bu kadim tarihi” der. Demek ki kadim tarihin evrensel tarihe girebilmesi için Greklerden başlayarak Kant zamanına kadar hiç kesintisiz varlığını sürdürmüş “eğitilmiş bir kamu”nun varlığı gereklidir. Peki ama eğitilmiş bu kamu, antik tarihi nasıl muhafaza eder veya onaylar?

Kant’ın örneği ilginçtir ve sadece bir terra incognita veya meçhul, bilinmez topraklar tanımlamakla kalmaz, zaten

kendince bir tarihi olanların bile nasıl yetkilendirilmiş bir şekilde “evrensel” tarihe alınacağını belirler: “Bunun ötesinde [yani, Greklerin muhafaza ettiklerinin veya onayladıklarının ötesinde] ne varsa terra incognita’dır; bunun dışında yaşamış halkların tarihleri, ancak buna dahil oldukları zamandan itibaren başlatılabilir. Ptolemaios hanedanı vaktindeki Yahudi halkının, Kutsal Kitabı Grekçeye çevirmeleri sayesinde başlarına gelen de budur, bu çeviri olmasa kendi yalıtık tebliğlerine pek az inanç beslenirdi. Ancak bu andan itibaren (bu başlangıç hakkıyla tespit edilebilmişse) bu halkın anlatılan tarihi ileriye doğru takip edilebilir. Tüm öteki halklar için de böyledir. Thukidides’in ilk sayfası (der Hume) tüm hakiki tarihin asıl başlangıcıdır”.

Kısacası, Kant’a göre, Eski Ahit bile Grekçeye çevrilmiş olmasaydı, yani Grekçeye nakledilmiş olmasaydı, kendi tecrit edilmiş halinde kalırdı ve Yahudilerin sonraki tarihleri yazılamazdı. Kozmopolit bir bakış açısıyla bir “roman” gibi, ama “sistem”li bir şekilde yazılacak “evrensel” tarihe ancak nakledilerek, kendi yerinden başka bir yere taşınarak, Grekçede muhafaza edildiği veya onaylandığı şekliyle girilebilir.

Aslında buna Grekler de dahildir; çünkü onlar da nakledilmiştir. Greklerden sonraki ikinci ana hattı oluşturan Romalılar, Grekleri kendilerine nakletmişlerdir. Ancak bu nakletme, Greklerin yıkımıyla gerçekleşmiştir. Böylece dünya vatandaşlığına giden yolda tarihin ortasından başlayan bir “evrensel” tarih için Grek safhasının sonra, Greklerin “Grek devletini yutan Roma halkının politik bedeninin biçimi ve biçimsizliği üzerindeki etkisi” başat hale gelir. Ancak Roma da yerinde kalmaz. O da tıpkı üzerlerine büyük etkide bulunduğu barbarlar (yani Cermenler) tarafından yıkılır. Böylece birbirini yıkan, ancak birbiri üzerinde etkisi bulunan bir silsileyle “evrensel” tarih Kant zamanına kadar gelir.

Üçüncü ana hat ise, ilk ikisinden bile daha ilginç bir özellik taşır ve aslında bir Avrupa tarihi olan Kant’ın “evrensel” tarih şeması, adını anmadan Avrupa’yı işte burada anar. Kant burada kendi zamanına kadar gelmiş bir “evrensel” tarihin nasıl şekillendirilmesi veya bir “roman” olarak yazılsa da nasıl bir “sistem” içinde görülmesi gerektiğine değinir: Kendinden önceki kadim tarihi muhafaza eden veya onaylayan Greklerden Grek etkisini haiz Roma’ya, Roma’dan da Roma etkisini haiz barbar Cermenlere ulanan bu “evrensel” tarihe, “haklarındaki bilgi bize yine bu aydınlanmış uluslar tarafından ulaştırılmış başka halkların siyasal tarihleri epizotlar halinde eklenirse kıtamızdaki [dünyanın bizim parçamızdaki: Weltheile] sivil anayasaların iyileştirilmesinde (muhtemelen zamanı geldiğinde dünyanın diğer parçalarının yasalarını belirleyecek) düzenli bir ilerleme keşfedilir”. Burada en ilginç husus, “dünyanın bizim parçamızdaki” ifadesinin, metnin İngilizceye bazı çevirilerinde de, Türkçe çevirisinde de “kıtamızdaki” diye aktarılmasıdır. Ancak “kıta”, dolayısıyla onun ima ettiği bir kıta olarak Avrupa, gördüğümüz üzere, kozmopolitizmi başka gezegenlere

de açık Kant’ın kullandığı bir kelime değildir. Kant, olası sakinleri de olan dünya dışı (extraterrestrial) bir hayatı haiz başka gezegenlere göre de tayin ettiği bir gezegen olarak Arz üzerindeki hayatı, (ileride Avrupa adına başka bölme şekillerini de göreceğimiz bir biçimde) “dünyanın bizim parçası” ve “diğer parçaları” diye ikiye böler.

Elbette “dünyanın diğer parçası”ndaki hayat, yerin en derin altında yaşayan mikrobiyolojik organizmalara atfen kullanılan bir dünya içi (intraterrestrial) hayat değildir. Lakin bu hayat, “muhtemelen zamanı geldiğinde” yasaları dünyanın Kant’ın yaşadığı parçasındaki yasalara göre belirlenecek şekilde “evrensel” tarihe dahil olabilecek tek bir ölçütü haizdir ve zaten “dünya”, yani terra da, terrestrial hayat da böyle oluşur. Bu ölçüt, adına Avrupa denmese de, Avrupalı bir ölçüttür. Kısacası, Avrupa, kendi yasası haricinde, dünyanın kendinden başka parçalarının da yasasını belirleyecek şekilde “evrensel” ve kozmopolitan bir tarihe konu olur.

Uzaylı bir hayat olasılığını da gözetken ve ayrıca incelenmesi gereken dokuz önermesi olan bir kozmopolit bakış açısını haiz bu “evrensel” tarih için, “Adeta a priori bir kılavuz içeren bu dünya tarihi fikriyle esasen sırf ampirik olarak kaleme alınmış tarih tasarımı bertaraf etmek istediğimi zannetmek kastımın yanlış yorumlanması olur” diyen Kant’ın kastımın gerçekten ne olduğu bir tarafa, “a priori kılavuz”unda dikkat çektiğimiz hususlar dışında, makalesine biraz mesafe alarak üzerinde durulması gereken başka hususlar da vardır.

Öncelikle, Kant'ın ve aslında genel olarak Batılı bir fikriyatın “evrensel” mefhumu, burada apaçık bir şekilde ortadadır: “Evrensel”, kökeni olmayan bir dördür, yeridir, hep bir ufuk gibi asılı kalır.

Ona dönölür; ama dönölünen, dönölün yerde değıldir, hep ufuktur.

Bunun bir nedeni, Grekle başlanması, ancak Grek tarihinin tarihin başlangıcı olmamasıdır. Kendisine sonradan döneceğimiz Heidegger gibi ifade etmek gerekirse, “Temel tarihte başlangıç sonda gelir”; ancak böyle bir tarihin çıkış yeri, Greklerdir. Grek bir onay makamıdır.

Ancak Greklerin onayladığı şey, kendi mülkleri veya kendilerine ait bir şey değıldir, Grekler onayladıklarına sahip değıldir, sadece onlara nakledilmiştir.

Dolayısıyla hep bir ufuk olarak asılı kalan “evrensel”, sürekli nakledilir, sürekli taşınır ve sürekli aktarılır. Bu nakil, taşınma ve aktarılma, Greklerin onaylaması olmasaydı kendi yalıtık mesajları bile yayılamayacak Yahudi halkında olduğu gibi, bir yayılma da içerir.

Öyle ki Kant, Greklerden kendi zamanına kadar ulanan ve ampirik olarak değıl, “a priori bir klavuz” a göre oluşturduğunu söylediği kozmopolit bir evrensel tarih fikrinin, kendilerine ulanmış biçimiyle oluşturulan yasasının ileride başka diyarlara yayılabileceğinden işte böyle bir yayılma nedeniyle bahseder.

“Evrensel”, daha başlangıcında veya çıkış yerinde alemşümül veya cihanşümül değıldir; arzi olarak yayıldıkça (sonradan adına “küreselleşme” denilecek bir şekilde) Arz'ı kaplar

ve hatta mümkün olursa, uzaya bile yayılır. Ama bu yayılma bir anlamda Kant'ın adını anmadığı Avrupa adına veya bir kendilik olarak Avrupa fikri eşliğinde yürür. Dolayısıyla “evrensel”, Avrupa'dan önce gelir, ama onu kendine döndüren de Avrupa'dır.

“Evrensel” ve Avrupa böyle aynı ufka ait olur. Avrupa'nın da bir kökeni yoktur çünkü. Yine Heidegger gibi ifade edecek olursak, izah edilemeyen, tanımlanamayan, belirlenemeyen, nispete sokulamayan veya idrak edilemeyen, ne var ki varlığın da temeli olan o “uçurum” (abyss; abgrund) gibidir; “açık”tır, ama kendi gizliliği içinde ve eğer o “uçurum”un ardındaki varlığa değıl, boşluğa hamledilecek olursa, ortaya çıkan şey, birtakım “değerler” adına (Meloni'nin zımnen yakındığı şey olarak) nihilizmdir.

“Evrensel” ile Avrupa arasındaki bu bir türlü kökeni olmayan, sürekli nakledilen, taşınan, aktarılan ve böyle oldukça da yayılan ilişki, tuhaf bir biçimde zaten Avrupa adında da saklıdır. Avrupa adı Avrupa'ya sonradan nakledilmiştir ve tıpkı çıkış yeri Kudüs olan Hristiyanlığın sanki kökeni orasıymış gibi Roma'yı merkezine yerleştirilmesinde olduğu gibi, bir kara parçası olan bir yere ya da Kant gibi ifade etmek gerekirse, “dünyanın bizim parçamızdaki” yerine nakledilmiştir. Avrupa adı, çıkış yeri olan Greklere, onların onay verebilecekleri bir şekilde bile olsa, sürekli nakledilerek, sürekli aktarılacak ve sürekli yayılarak yerleştirilmiştir. Bu da aslında Greklerin Avrupa'yı henüz yayılacağı alanı bilmeden kendilerine nakletmelerinin eseridir.

Öyleyse Greklerin Avrupa'ya ilgisi ve Avrupa'yla ilişkisi nasıldı?

Bu konuyu, Avrupa kelimesinin etimolojisiyle birlikte, Greklerin Avrupa olarak en fazla mythos'taki gibi Girit'e kaçırılmayı, ilk Grek tarihçilerindeki gibi ise bir “geçit” olma halini içerecek şekilde tanıdıklarına değinerek bir sonraki yazıda ele alacağız.

Bu çerçevede, Aristoteles'in Politika'sındaki gibi, Greklerin zaten Avrupa ile Asya arasında “orta” bir yerde olduğuna da değineceğiz.

‘Bu Kış Komünizm Gelecek!’

AHMET ÖZCAN

www.kritikbakis.com

İlk yayın: haber10.com-2010

1960’lı yıllarda, zamanın sağ siyasetinin duayeni eski Cumhurbaşkanı Celal Bayar bir demecinde, ‘Bu kış komünizm gelecek’ demiş. Sol hareketlerin yükselişte olduğu o yıllarda, ihtimal ki Bayar, bazı çevreleri korkutmak, başka bazı çevreleri de bu ‘korkutma çabasıyla korkutmak’ istemişti.

Korku... Türk siyasetinin en elverişli aracıdır. Özellikle yönetenler, kimi zaman birbirlerini, rakiplerini, çoğu zaman halkı, bazen da becerebilirlerse müttefik addettikleri dış güçleri korkutarak istediklerini yapmayı kolay bir yöntem bellemişlerdir. Çünkü korkutmak çok işe yaramaktadır.

1930’lu ve 40’lı yıllarda en yaygın korku, ‘irtica’dır. Osmanlı’yı tekrar diriltmeye dönük hiçbir çaba olmadığı için, irtica yani geriye gidişi temsil etmek, karikatürümsü Ticani türü tarikatlara kalmıştır. Birde tabi, ah, Menemen Olayı. ‘İlerici ve aydın bir subay!’ın kafasını kesen irtica!.. Neyse ki, Tek Parti faşizmi, boş meydana kurduğu tahakküm ve saadet zincirleriyle ihya ettiği partizanları sayesinde işte bu ‘irtica’ya geçit vermemiştir!

1950’li yıllar, yeni dünya düzeninde Anglo-Sakson (ABD-İngiltere) güçle ittifakın ileri bir düzeye taşındığı yıllardır. NATO’ya girilecektir. Ama bir neden lazımdır. Soğuk Savaş’ın anlaşmalı düzenine belki de ilk oyunu oynanır: Almanya’ya ve Japonya’ya karşı kontrollü bir büyüme karşılığında Sosyalizmi dünya devrimi

iddiasından yani kapitalizmle mücadeleden geri çeken Stalin, İngilizlerle anlaşmalı bir şekilde Kars, Ardahan ve Boğazlara dönük talepleri olduğu ‘duyumunu’ fısıldar. Zamanın Dışişleri Bakanı hemen bu duyumun üzerine atlar ve kesif bir Rus tehdidi propagandasına başlar. Neyse ki, sistemin Milli Şefi İsmet İnönü ve kontrol ettiği genelkurmay kadroları da buna dünden hazırdır. Adeta bir konsensus sağlanır; evet, Rusya Türkiye’yi gözüne kestirmiştir, toprak istemekte ve Boğazlarda söz hakkı almaya çalışmaktadır. Hatta Türkiye’yi işgal planları yapmaktadır. Ve Sovyet tehdidi, Türkiye’nin Kore Savaşı’na kahramanca atılmasına vesile olur. Sonra, bu kahramanlığı sayesinde NATO’ya girmeye ‘hak’ kazanır! 50’lerin sonunda, Menderes korkuları dolaşır. Demokrat Parti yönetiminin gençleri köpeklerle yedirdiği, akıl almaz işkenceler yapıldığı, ‘Hilafeti’ geri getireceği vs. korkular yayılır. Bu korkular sayesinde 27 Mayıs darbesi yapılır. 1960 ve 70’li yıllar, işte Celal Bayar’ın veciz bir şekilde ifade ettiği en korkunç ve yakın tehlikeli yıllardır. ‘Bu kış komünizm gelecektir’. Gençler silahlandırılır. Birbirine saldırtılır. Binlerce insan katledilir. Türkiye ‘uçurumun kıyısına’ gelmiştir! Neyse ki, 12 Eylül 1980’de TSK, iç hizmet kanununa dayanarak ülkeyi uçurumun kenarından döndürür. İdareye el koyar. Ve 1980’li yıllardan sonra kısa bir korkusuz dönem yaşanır. Ama maalesef, bu da uzun sürmez. Kriz yönetimi, kriz olmayınca tükenme sinyalleri vermekte, Anglo-Sakson dünyaya olan iki yüz yıllık iman edilmiş teslimiyetin gizlenmesi zora girmektedir.

İran devrimi olmuştur ve Anglo-Sakson cephenin Ortadoğu'daki önemli bir müttefiği saf değiştirmiştir. O zaman, teslimiyeti pekiştirmek için korkuyu yeniden devreye sokmak gerekir. Nihayet İrtica tekrar şahlanmaya başlar. İran devrim ihraç edecektir. Bir yandan da PKK eylemleri başlar. Özal'ın bu oyuna uygun ekonomiyi dışa açma hamlelerine paralel iç barışı kontrolde tutma dönemi, 90'larda Özal ölünce, sona erer. Ve yeniden hortlamış iki önemli korku kaynağı, irtica ve bölücülük, doruk noktasına çıkar. Hatta kimileri işi iyice abartıp, İslamcılarla bölücülerin el altından ittifak yaptığını, İslamcılarının önde gelenlerinin çoğunun Kürt olduğunu, memleketin elden çıktığını yaymaya başlar. Ve her zaman olduğu gibi, korku yine işe yarar. Terörle mücadele boyutlandırılır. Sıra irticaya gelir ve 28 Şubat'la o da halledilir. Korkular, bir kez daha işe yaramıştır. Türkiye, teslim olduğu kampın yeni projelerine hazırdır artık.

2000'li yılların başında, artık tamamen dış manipülasyon olduğu belli bir ekonomik kriz yaşanır. Ardından üç parçalı bir koalisyon hükümetinin berbat yönetememe tiyatrosu.. Her şey, yeni bir 'kurtarıcı' için hazırdır artık. Seçimler yapılır ve belki siyasal tarihin en gerekli ve zorunlu ürünü olan bir parti iktidar olur. 11 Eylül sonrası dünya, yeniden şekillenmektedir. Daha doğrusu, herkes bu klişeyi ezberlemiştir. Yeni korkular; 'daha büyük bir ekonomik kriz'dir. 'Irak gibi bölünmek'tir. 'Son teknoloji ürünü deprem jeneratörleriyle yıkıcı bir İstanbul depremi 'saldırısı'na maruz kalmak'tır. 'Yeni dünya şekillenirken dışında kalmanın Türkiye'yi üçüncü dünya ülkelerinden birine çevirme tehlikesi'dir.

Korku çeşitleri artık daha çok ve komplikedir. Öncekilerden en önemli farkı, bu yeni korku biçimlerinin halktan çok, yönetenlere ve aydınlara dönük olmasıdır. El hak, bunlar da korkmaya ve teslim olmaya zaten dünden hazırdır.

Devletlü elitin zihni, Osmanlı'nın çöküş travmasını üzerinden atamamıştır. Lozan'ı bir nefes alma dönemi olarak değil, bir nihai çekilme sınırı olarak ezberlemiştir. Bu nedenle bu sınırların gerisine ve bu anlaşmanın içeriğinin gerisine düşmeye karşı, yani bölünmeye ve irticaya son derece duyarlıdır. Elde olanı son sınır olarak görme biçimi, bütün diğer siyasetlerin asli kaynağıdır. Bu bakış, savunmada son derece refleksif ve dinamik, daha ötesini düşünmede ise miyop ve korkak bir düşünme biçimi üretmiştir. Elitimiz, maalesef kendisini milletin vekalet mercii olarak değil, kendilerine anahtar kiralayanların emanetçisi gibi düşünmeye koşullanmıştır. Her önemli gelişmeyi, işte o anahtarın sahipleri olarak gördükleri güçlerin mimiklerini okumaya çalışarak yorumlar. Sorunları algılama ve çözme tekniği, II. Abdulhamit'ten beri, aynıdır; dışarıda da içeride de 'iti ite kırdırmak.' Almanya yükseliyorsa ona dayanıp İngiltere'ye, Rusya yükseliyorsa İngiltere'ye yönelip Rusya'ya defans örmek. Sol yükseliyorsa sağ, İslamcılık yükseliyorsa laisizmi parlatmak. Korku, siyasal elit davranışının 'dar alanda kısa paslaşmalarda usta', ama tam sahada büyük oyunda

kadük kalmasını sağlamıştır.

Anglo-Sakson cephe ile ikiyüz küsur yıllık-hatta Kanuni'den beri- süren derin bağlar, zaman içinde bağımlılığa, giderek teslimiyete, şimdilerde ise neredeyse iman etmişlik düzeyinde şehvetli bir özdeşleşmeye dönüşmüştür. Meseleler, politik düzeyin rasyonel ölçümleri ile değil, derin korkulardan beslenen reelpolitik ince hesaplarla yürütülür olmuştur. Büyüme özlemi, ekonomik yetersizlikle frenlenir, ekonomik atılım için kapkaç yöntemleri dışında köklü adımlar atılamaz. Milletleşme sorunu kaygı yaratır ama bunun büyümeden tam olarak gerçekleşmesinin mümkün olmadığı gerçeği karşısında geri adım atılır. Büyümek ise ekonomik bir hadisedir. Bu totoloji, siyasal elitin aktüel gelişmeler içinde boğularak iyice kısırlaşmasını doğurur. Kadük karakterlerin elit olarak kalabildiği ise görülmemiştir. Türkiye'nin siyasal elitleri, korkularıyla beraber ülkeyi de sonu belirsiz bir sürece sokmuş durumdadır. Ve hiçbir gelecek planları yoktur. Eğer, 'yeni dünya düzeni bize en az zarar vererek oturana kadar fazla göze batmayalım' şeklinde özetlenebilecek yaklaşım, bir plan değilse, bu böyledir. Demek ki, artık başkalarının planlarının içinde yaşıyoruz. Belki de bir süredir bütün zihni çabamız, o başka planların ne olduğunu çözmeye, analiz etmeye, komplo mu gerçek mi diye ayırmaya çalışmakla geçiyor. Plan yapmak, hatta hayal kurmak, lüğatimizden silinir oldu.

Şimdi, kolaylık olsun diye, sağda solda dile getirilen o başkalarının en meşhur 'korku'tucu planlarını sıralayalım:

- Türkiye, eninde sonunda bölünecek.
- Kürtler kaderlerini Türklerden ve Araplardan kesin olarak ayıracak,
- Büyük İsrail kurulacak, Türkiye'nin batısı AB'ye, doğusu Büyük İsrail'e ayrılacak,
- İran ve Şii dünyası, Batı ve İsrail'le anlaşarak neosafevi misyona soyunacak,
- Türkiye, Osmanlı ve ılımlı İslam projeleriyle kandırılarak önce balon gibi şişirilecek sonra parçalanacak,
- İstanbul, olası bir deprem öncesi ve sonrası, küresel sermayeye tamamen teslim edilmiş olacak,
- Eski gayrimüslim muhitleri, yeniden ihya edilerek, ticaret, turizm ve kültür amaçlı görünümde özerk bölgeler haline getirilecek,
- Anadolu'da, önemli maden ve su yataklarının olduğu böl- geler, tarım, antik uygarlık, turizm, özelleştirme vb. gerekçelerle mülkiyet düzeyinde parsellenerek el değiştirecek,
- Bu dönemde vitrinde tutulan sözde İslamcı siyasetçiler, sonra evlerine gönderilecek, anahtar eski sahiplerine, kripto-dönme kökenli 'çağdaşçı Kemalistlere' (yani batıcı faşistlere) verilecek,
- 2010 ya da 2020 yılında, Lüksemburg, Monako, Malta, Daminarka, Hollanda, İsviçre türü kanton devletçiklerden oluşan ve her biri başka bir güce bağlı elitlerin yönettiği, görün- tüde zengin, ama altı ve içi sefalet dolu bir coğrafyada yaşıyor olacağız.

Bu korkutucu komplo teorileri ya da öngörüler çoğaltılabilir.

Yeni ve önümüzdeki 10 yılın korku teorileri işte bunlardır.

Osmanlı, dört bir yandan istila edilirken, yedi cephede savaşıırken, devlet, genç kadroların elinde payitahtını bile terk edip Anadolu içlerine çekilirken, para, fabrika, ekmek, ilaç kal- mamışken bile korkmayan bir milletin getirildiği yer işte burasıdır. Pavlov'un deney köpeği gibi, her on yılda bir şeylerden korkutulup bazı şeylere razı edilen, güvendiği devlet tarafından sağa sola pazarlanan, bütün toplumsal artı değeri üleşip ardından milletini de aşağılayan bir gavur güruhu başından eksik olmayan, sürekli tetikte, geleceğinden emin olmadan, üç kuruş için yaşamaya alıştırılmış, bir sürüye dönüştürülmeye zorlanan hey koca millet... Şimdi seni yine korkutuyorlar. Bölüneceğiz diye, irtica gelecek diye, ekonomik kriz olacak diye korkutuyorlar. Korku yayanların bir kısmı, anti-emperyalist görünüyor, anti Siyonist görünüyor, anti Amerikancı görünüyor, ama hepsinin sicilinde bir gladio izi bulunuyor. Ulusun tümlüğü diyenler, halkı laiklikle, Atatürkçülükle, milliyetçilikle bölerek Sevr'i fiilen uyguluyor, sonra sana dönüp, baş- kalarını göstererek 'Dikkat, Sevr geliyor' diyorlar. Korku yayanların başka bir kısmı ise, 'Sakın sesinizi çıkarmayın, yoksa ekonomik kriz gelir', diyerek seni korkutuyor, bütün manevi değerleri sömürerek sırtına bindikleri rüzgarların yağmasını üleşiyor. Zeka düzeyleri kafalarında canavarlaştırdıkları hayali devletle hesaplaşmaya kilitlenip kalmış sözüm ona bazı neo sol liberal aydınlar da, zekalarına uygun entel korkular pompalıyorlar; 'Bak, AB bizi almaz ha, sakın itiraz etmeyin' diyorlar.

Maliyeci daha çok ceza yazarım, şu kadar vergi kestim, itiraz etmeden öde, diye korkutuyor, trafik polisi, daha fazla ceza yersin, diyor, mafya, korkutuyor, emekli askerler korkutuyor, Iraklı esirlere yapılan alçakça işkenceler korkutuyor, AB sürecinin kesintiye uğraması korkutuyor, gizli devlet, derin devlet diye uydurulan gerçek dışı hayali güçler korkutuyor, metal fırtınalar, illüminatiler, özelleştirmeler, misyonerlik, PKK, Barzani, Alevicilik, tarikatçı kadrolaşma, etnikçilik, Kürtçülük, Türkçülük, borsanın düşmesi, doların yükselmesi... karın fazla yağması, ...herkese ve her zekaya birkaç korku düşüyor. Hepsinin toplamından tek bir şey çıkıyor: Sakın size dayatılan küçük yaşam ve düşünme biçimlerinin ötesine geç- meyin. Daha fazlasını almaya kalkmayın, büyümek, yakın komşunuz olan eski kardeş halklarla tekrar bir araya gelmek, kendi başınıza bir şeyler yapmaya kalkmak gibi tehlikeli hedefler aklınıza getirmeyin. Korkun. Daha çok korkun. Birbirinizden korkun. Gençlerden korkun. Başörtülünüzden korkun. Kürtten korkun, Türkleşmekten korkun. Azınlıklardan korkun, Ermeni'den, Süryani'den korkun. Barzani'den korkun. Cebinizdeki paradan korkun, kazanamamaktan korkun, daha iyi elbise alamamaktan, daha seçkin mekanlara takılamamaktan, meşhur olamamaktan,

yükselememekten, terfi edememekten, komşunuzdan, kardeşinizden, çocuğunuzdan korkun. Gölgenizden korkun. Korku, sizi daha da küçültür. Böcekleştirir. Sürüleştirir. Komut almaya, eğilmeye, köleliği içselleştirip savunur olmaya alıştıırır. Korkularınızla yaşamaya alışın, diyorlar. Biz, her aklımızdan geçirdiğimizi gizli plan, derin senaryo diye size üfürür, korkutacak daha çok şey buluruz diyorlar. Yeter ki, siz birbirinize güvenmeyin, herkes bir başkasını tehdit olarak görsün, öyle davransın, korkuya dayalı reflekslerinizi sakın terk etmeyin. Bir bombayla, bir cinayetle, bir gazete manşeti, TV programıyla hemen harekete geçin. Küfredin, saldırın, tavır alın, hakaret edin. Sonunu düşünmeden konuşmaya ve yaşamaya devam edin, diyorlar. Düşman olarak çarpı attığınız bir kelime, bir simge, bir söz, bir davranış gördüğünüzde, hemen üzerine gidin. Düşünme- den, sorgulamadan, anlamadan, dinlemeden, kin duyun, linç edin diyorlar.

13 milyonken korkmayan bir milleti, özgüvensiz, kendisinden ve birbirinden nefret eden, gölgesinden korkan bir kötürüm yığını haline getirmek istiyorlar. Esas komplo budur, gerçek senaryo budur. Bu topraklara dönük en tehlikeli tuzak işte budur.

Evet, birçok tehlike, kritik eşik, belirsizlik ve komplo planları vardır. Mesele, bunları nasıl bir toplumsal akıl karşılamakta, ne tür bir ruh hali algılamaktadır. Eğer, korkan bir ruh hali refleksleriyle yaklaşıyorsa, en olmaz olan gerçekleşir. En saçma planın zamanla parçası olunur. Mesele, korkulardan kurtulmak, korkmamayı öğrenmek, korkutuculardan kurtulmak meselesidir. Dünyaya, hayata ve ölüme yukarıdan bakabilmek, sadece Allah'a iman etmek, sadece ahiretin ebedi olduğunu bilmek, sadece iman edenlerin üstün geleceğini unutmamak meselesidir. Mesele, viski kadehleri eşliğinde, ihale komisyonu muhabbetleri eşliğinde, gizli, karanlık, örtülü, kapalı ilişkiler eşliğinde, para ve makam eşliğinde memleketi yönetenlerin tümünün bu şer planların birer parçası olduğunu, milletle organik bağlarına yabancılaşmanın her tür yabancı plana ülkeyi açık hale getirdiğini kavrayabilmektir. Devletin ancak organik kadrolar tarafından yönetilirse devlet olacağını, milletin, tarihinin, insanlık değerlerinin dışına çıkmış tüm elitlerin elinden devletin kurtarılması gerektiğini artık anlama meselesidir. Mesele, gerçekten milletin iktidar kılınması meselesidir.

Geri kalan tüm korkutucu planlar ve gelişmeler, hepsi hikayedir. Korkmayan bir devlet ve millet için tarihin hiçbir komplosu, senaryosu, oyunu zarar veremez.

Akif boşuna seslenmemiştir İstiklal Marşı'nın girişinde, ...Korkma! diye.

Eğer, illa bir şeylerden korkacaksak, bizi bir şeylerden korkutmaya çalışanlardan korkalım.

Unutmayalım ki, bu ülkeye ve millete asıl kalıcı zararı onlar verecektir.

'Bu kış komünizm gelecek' diyenler, binlerce insanımızın katledildiği iç savaşlara sürüp, bizi 50 yıldır kifayetsiz muhterisler resmi geçidine mahkum olacak

duruma düşürdüler. Irak'la, Suriye ile filistinle, Lübnanla, Ürdün'le, Azerbaycan'la, Gürcistan'la, Ermenistanla, Bulgaristan'la, Kosova ile, Bosna ile, Afganistan'la, Romanya ile, Pakistan'la, Türk Cumhuriyetleri'yle, Kuzey Afrika ile nasıl birleşiriz, hangi temellerden birlikler kurarız diye düşüneceğimize, Çin'le, Rusya ile, Hindistan'la, Amerikan halkıyla, Avrupa toplumlarıyla, Latin Amerika'yla, Japonya ile bu birlik temelinde nasıl konuşur, değerlerimizi yayarız diye tartışacağımıza, partilerimiz, sendikalarımız, STK'larımız bu hedefler temelinde ayrışıp birbiriyle rekabet edeceğine, iş adamlarımız, gençlerimiz, kadınlarımız, İslamcımız, solcumuz, milliyetçimiz, liberalimiz, laikimiz, Alevimiz, Ermenimiz, Rumumuz bu büyük yürüyüşün çeşitli kolları gibi huruç edeceğine, biz her an tetikte Kürttür, PKK'dır, irticadır, laiklik, cumhuriyettir, mezheptir, kimlik, krizdir, bölünmedir diyerek korkularımızı çoğaltıyoruz. Korku arttıkça, küçülüyor, küçüldükçe korkuları büyütüyoruz. Her meseleyi korku diliyle konuşuyoruz. Sadece bu dille birbirimizi anlayabiliyoruz. Artık buna bir son verelim.

Kavga edeceksek, umutlarımız, hayallerimiz, ideallerimiz için edelim. Daha pozitif nedenler uğruna dövüşelim. Birbirimizin hatalarını, yok etme vesilesi kılmalıyız, düzeltme tekniklerini geliştirme imkânı olarak bakalım.

Korkmayalım! Bu millete güvenmeye devam edelim, şehit kanlarının bereketine inanalım. Bu ülke, bu millet bölünmez, bu topraklar hiçbir zaman mürteci yuvası olmaz, bu memleketin Müslümanı en çağdaşından daha moderndir, merak etmeyelim. Kürdümüzün ezici bir çoğunluğu bölücünün düşmanıdır, Türkümüz asla kürde husumet duymaz, Alevimiz sünnimiz bütün manipülasyonlara rağmen din ve vatan kardeşidir. laikimiz son tahlilde dine değil din istismarına karşıdır.

Sorunlarımız çoktur, evet, ama çözümlerimiz de çoktur. Yeter ki, sorunlardan ekmek yiyen, çatışmalardan beslenen, dumanlı havalarda uluyan çakallara kanmayalım. Türk, Kürt, Alevi, Sünni, başörtülü, başı açık, Atatürkçü, şu bu...

Hepsi tabii haliyle 'Biz'im farklı renklerimiz, düşünme ve yaşama biçimlerimizdir. Sadece ..'ci' eki, Türkçü, Kürtçü, Alevici, dinci, Atatürkçü olunca korku yasası devrede demektir. İşte bu ci'lere dikkat edelim. Bu ci'ler, suret-i haktan görünüp, mağduriyetlerden veya bazı haklılıklardan meşruiyet devşirerek şu veya bu yolla millete yabancılaşmanın patikalarını ifade ederler. Hepsi, bir şekilde müstevililerle irtibatlıdır ve gavurun hizmetindedir. Zaten bu millet, onca provokasyona ve olaya rağmen, bu ci'lerin hiçbirine kapılmamakta, hâlâ ortak kimliği ve tabii renkleriyle birliğini ve de istifini bozmamaktadır. Geçici heveslere kapılıp boş amaçların peşine düşenleri kendi hallerine bırakalım. Nasıl olsa öyle ya da böyle, milletin asli çoğunluğunun sessiz görünen sağduyusunu okumayı öğreneceklerdir.

Unutmayalım, tarihin yüzü bu topraklara dönmüştür artık.

Büyük bir huruç hareketi, bir yeniden diriliş, bambaşka bir doğuşun eşiğindeyiz. Sakın aktüel gelişme ve duruma bakıpta, geleceğinde böyle olacağını zannetmeyelim. Yaşadıklarımız, sadece bir büyük ayağa kalkışın sancılarıdır. İşte bu ufukla bakanlar kazanacak, korkanlar ve korkutanlar tarihin çöplüğünde unutulacaktır.

Bundan kimsenin şüphesi olmasın.

Ne bu kış, ne gelecek kışlardan korkmayalım. Yağarsa karın keyfini çıkaralım. Üşüyene, yolda kalana, ısınma imkanı bulamayana ilaç olalım, yeter.

Kaynak: Davası Olmayan Adam Değildir- Ahmet Özcan, Yarın yay. 2014

KOLAY OLMAYACAK BİR YILA HAZIRLANIN

61 yıllık Baas diktatörlüğü ve 14 yıllık iç savaştan çıkmış bir Suriye, kendini toparlamaya çalışıyor ama rahat bırakmıyorlar...

2 yıl boyunca 200 bin ton bomba atılarak yerle bir edilen, 70 bin insanın öldüğü Gazze, kırılğan bir ateşkes ve umudu az bir barış planıyla hayata tutunmaya çalışıyor ama onu da rahat bırakmıyorlar...

Türkiye, 40 yıldan fazla bir zamandır acı çektiği terörü bitirmek, terörsüz bir ülke ve terörsüz bir bölgeye kavuşmak için uğraşıyor; lakin bu planı bozmak için uğraşan çok...

Afrika, onlarca yıldır sömürgeciliğin acısını çekti; milyonlarca insanını köleleştirdiler, sürdüler ve öldürdüler. Şimdi kendini toparlamaya kalktı fakat huzura kavuşmasını istemeyenlerin sinsi planlarıyla yine acı çekiyor.

Ukrayna-Rusya savaşında kaç kişinin öldüğü bilinmiyor; 500 bin diyen de var, 1 milyon diyen de... Sayılardan bağımsız olarak Avrupa'dan Afrika'ya, Asya'dan Amerika'ya kadar dünyayı etkileyen bu savaşın bitmesini isteyenler, savaşın sürmesini isteyenlerden daha zayıf. Ölüm ve acı devam ediyor...

Latin Amerika, kapısına dayanmış savaş gemilerinin, gökyüzünde uçan ölüm makinelerinin korkusu içinde geleceğini arıyor...

Avrupa, gittikçe küçülen ekonomisi, azalan siyasi etkisi, daralan fikirleri, aşırı sağın baskısı ve ne yapacağını bilmez hâliyle "Rusya tehdidi" korkusu içinde sendeliyor

ve ayakta durmaya çalışıyor...

Asya, en az Ortadoğu kadar karışık. Hindistan-Pakistan, Afganistan-Pakistan, Çin-Tayvan, Kamboçya-Tayland sıcak çatışmaların olduğu yerler. Japonya-Çin gerilimi ve ABD-Çin gerilimi, galiba dünyanın en stresli fay hatlarının olduğu yer Asya.

Dünya, gelir dağılımından payını alamayan fakirlerin isyanı ile zenginlerin daha da açgözlü saldırısı arasında karanlık, soğuk ve belirsiz günlere doğru sürükleniyor...

Ve İslam dünyası, İsrail'in 6 ülkeye saldırısına karşı bir şey yapamamanın, sıkışmış fikir dünyasını açamamanın, yeni yollar bulamamanın stresi altında günlerini geçiriyor...

Kısacası zor günler geçiriyoruz; kolay geçmeyecek bir yıla girmek üzereyiz.

ÖNÜMÜZDEKİ YILDA NELER BEKLİYOR BİZİ

Önümüzdeki yılda Suriye, üniter devletin kurulması, İsrail işgalinin son bulması, Kürtlerin, Dürzilerin, Nusayrilerin merkeze entegrasyonu konusunda hayati kararlar almak zorunda.

Türkiye, Terörsüz Türkiye için kanunlar çıkartmak zorunda ve sonrasında PKK militanlarının ülkeye girmesi, hapisten çıkmasıyla birlikte zor bir döneme girecek.

Gazze'de Trump Planı için ikinci aşamaya geçilmek zorunda... Şehrin yeniden inşası, insani dramın son bulması için garantör devletler ve ABD'den adım atması bekleniyor önümüzdeki yıl.

Sudan'da, Somali'de, Yemen'de süren iç savaşlar artık sürdürülebilir hâlde değil. İnsan kaybı, şehirlerin harap olması, ekonominin çökmesi ve büyük göç hareketlerinin tüm bölgeye maliyetleri çok büyük. Önümüzdeki yıl ciddi gelişmeler olmak zorunda.

Ukrayna'nın, ABD'nin baskısı ve Avrupa'nın ısrarı arasında savaşı sürdürmesi mümkün değil artık. İnsan kaynakları azaldı, direnme güçleri zayıfladı, sahada alan kaybetti ve daha fazla ayakta kalamayacak hâlde geldiler. Avrupa ve ABD, bir ülkenin savaşmasına ya da teslim olmasına karar verecek önümüzdeki yıl.

Venezüella, Kolombiya, Nikaragua, El Salvador ve daha birçok Latin Amerika ülkesi, ABD'nin ekonomik, siyasi ve askerî baskısı altında daha fazla dayanamayacak ve bir karar verecekler. Ya ABD'nin dediğini yapacaklar ya da silahlarıyla tanışacaklar maalesef.

Avrupa, Ukrayna-Rusya savaşına bir karar vermek zorunda artık. Sanırım ABD'nin dediğini yaparak siyaseten tam olarak dünya sahnesinden çekilecek. Rusya tehdidi yüzünden panikle yaptığı her şey başına bela olacak. Sonunda aşırı sağcıların hâkim olduğu ayrık devletler topluluğu hâline gelecekler. Önümüzdeki yıl bunun ilk işaretlerini göreceğiz.

Bütün fay hatlarının gerildiği ve küçük depremlerin (çatışmaların) olduğu Asya'da önümüzdeki yıl büyük bir deprem (savaş) bekleniyor artık. Yanılmak için can atıyorum. Fakat önümüzdeki yıldan itibaren dünyanın yeni stres alanının Asya olacağı konusunda pek yanılacağımı sanmıyorum.

Açgözlü teknoloji devleri daha ne kadar sömürebilir acaba dünyayı?

Türkiye'de reklam pastasının yüzde 75'ini ABD'li teknoloji şirketleri ceplerine indiriyor.

Online ticaret yapanların kârının %30'u bu şirketlere reklam adı altında hediye ediliyor. Tüm dünyada benzeri bir adaletsiz gelir dağılımı var.

İşte bu bir isyan nedenidir ve çıkan tüm huzursuzluğun kaynağı, sömürülenlerle sömürenlerin kavgasıdır.

Gazze'de İsrail hiçbir zaman huzurun ve barışın olmasını istemeyecektir.

Aynı şekilde Lübnan'da, Yemen'de, Suriye'de, İran'da da kimse rahat yüzü görsün istemiyor. Bu yüzden suikastlar düzenliyor, bombalamalar yapıyor, fitne çıkarıyor. Ancak bunları yaparak huzur bulacağını sanıyor ama yanılıyor.

Tüm dünyadaki Yahudilerin hayatını tehlikeye atmaya devam edecek İsrail bu tavrıyla.

Ve İslam dünyası, kendi bölgesi için artık ciddi kararlar almak zorunda ve ilk adımları önümüzdeki yıl atmalı.

Sanırım gelecek yıl zor kararların alınacağı bir yıl olacak ve aynı zamanda yeni krizlerin başlayacağı dönem de olacak.

Çok karamsar bir yazı oldu, farkındayım. Dünyada her an her şeyin birden değişme ihtimali çok yüksek ve bu yüzden öngörülerimde yanılabilirim. İnanın, yanılmaktan mutlu olurum.

Gelecek yılın sonunda bu yazıdaki öngörülerimin tutup tutmadığına tekrar bakalım.

Kritik Bakış

AKIL-FİKİR-ERDEM

WWW.KRITIKBAKIS.COM